

JOLLAKSEN JA HEVOSSALMEN SUOJELTAVAT PIENTALOT

LAAJASALO, JOLLAS, HEVOSSALMI

ASEMAKAAVAN MUUTOKSEN SELOSTUS

Asemakaavan selostus

Päivätty 19.3.2024
Diaarinumero HEL 2021-007610
Hankenumero 4387_5
Asemakaavakartta nro 12810

Kaavaselostuksessa esitetään kaavaratkaisun keskeinen sisältö ja suunnittelun vaiheet. Selostusta täydennetään kaavaprosessin edetessä.

Asemakaavan muutos koskee:

Helsingin kaupungin

49. kaupunginosan (Laajasalo, Hevossalmi, Jollas)

korttelia 49134, kortteleita 49154–49156, korttelia 49206, korttelin 49120 tonttia 2, korttelin 49124 tonttia 18, korttelin 49126 tonttia 5, korttelin 49133 tontteja 4 ja 7, korttelin 49151 tonttia 3, korttelin 49153 tonttia 4, korttelin 49157 tontteja 1–9, korttelin 49159 tonttia 3, korttelin 49160 tonttia 10, korttelin 49165 tontteja 11 ja 14, korttelin 49247 tonttia 7, korttelin 49265 tonttia 4, korttelin 49266 tonttia 5 sekä

yleisten rakennusten korttelialueita, loma- ja virkistyspalveluiden korttelialuetta, lomakäyttöön tarkoitettua aluetta, lähivirkistysalueita ja venevalkama-alueita

(muodostuu uudet korttelit 49451–49456)

Kaavan nimi:

Jollaksen ja Hevossalmen suojeltavat pientalot

Laatija:

Helsingin kaupungin asemakaavoituspalvelu

Vireilletulosta ilmoittaminen: 31.10.2022

Nähtävilläolo (MRL 65 §): 9.11.–8.12.2023

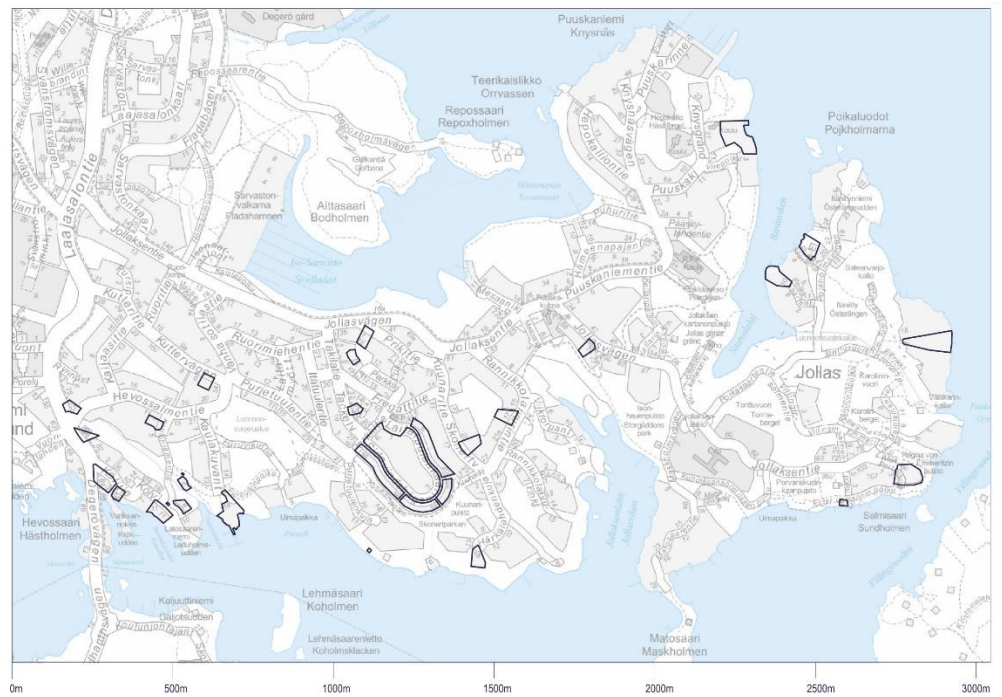
Kaupunkiympäristölautakunta: 19.3.2024

Hyväksyminen: kaupunginvaltuusto

Voimaantulo:

Alueen sijainti:

Alue sijaitsee Laajasalossa, kaavamuutos koskee eräitä Jollaksen ja Hevossalmen kiinteistöjä.

Kuva 1: Suunnittelun alueen sijainti, kaavamuutoskohteet rajattu mustalla.

Yhteyshenkilöt kaavan valmistelussa

Helsingin kaupunkiympäristön toimiala

Asemakaavoitus:

Leena Holmila, arkkitehti

Anu Kuutti, tiimipäällikkö

Kaavapiirtäminen: Juha-Pekka Konttinen suunnitteluavustaja

Liikenne- ja katusuunnittelu: Janne Antila, liikenneinsinööri

Kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu: Sofia Kangas, maisema-
arkkitehti

Rakennussuojelu: Sakari Mentu, arkkitehti

Teknistaloudelliset asiat: Tiina Lepistö, projektipäällikkö

Maaomaisuuden kehittäminen ja tontit: Tom Qvisen, projekti-
päällikkö, Jani Kuokkanen, projektipäällikkö

Tilapalvelut: Antti Halm, yksikön päällikkö, Heidi Autiosuo, myynti-
neuvottelija

Rakennusvalvontapalvelut: Anne Vähätalo, arkkitehti, Heini Laine,
arkkitehti

Ympäristöpalvelut: Raimo Pakarinen, ympäristötarkistaja

Muut Helsingin kaupungin toimialat

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala: Juha Vuorinen, tutkija, kaupun-
ginmuseo

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	6
Asemakaavan kuvaus	7
Tavoitteet	7
Mitoitus	7
Alueiden käyttötarkoitus ja korttelialueet	7
Liikenne	10
Palvelut	11
Esteettömyys	12
Maisema ja luonnonympäristö	12
Virkistys- ja viherverkosto	13
Suojelukohteet	14
Yhdyskuntatekninen huolto ja tulvasuojelu	16
Ympäristöhäiriöt	17
Vaikutukset ja tehtyjen selvitysten yhteenveto	18
Suunnittelun lähtökohdat	20
Suunnittelu- ja käsittelyvaiheet	22

Liitteet

1 Seurantalomake

2 Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

3 Kuvat ja kartat

Sijaintikartta

Ilmakuva

Asemakaavakartta (A4-koossa)

Havainnekuva

Ote Uusimaa-kaavasta 2050

Ote Helsingin yleiskaavasta 2016

Ote ajantasa-asemakaavasta

Maanomistuskartta

Ympäristö-, tekniikka- ja taloussuunnitelmat sekä muut selvitykset

- Jollaksen ja itäisen Hevossalmen alueen täydentävä rakennusinventointi, Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson 14.12.2020
- Helsingin kaupungin kuuden kiinteistön lepakkoselvitykset Jollaksessa 2021, Ympäristötutkimus Yrjölä / Luontoselvitys Metsänen, 11.4.2022
- Villa Salmela, ympäristöhistoriallinen selvitys ja kehittämisperiaatteet, Helsingin kaupunki, 2022.
- Villa Svalvik, ympäristöhistoriallinen selvitys ja kehittämisperiaatteet, Helsingin kaupunki, 2022.

Kuvaliite suojelukohteista

Luettelo muusta kaavaa koskevasta materiaalista

- Vuorovaikutusraportti
 - Jollaksen suunnitteluperiaatteet (kaupunkiympäristölautakunta 11.6.2019)
 - Julkiset kartanopuistot ja huvilapuutarhat Helsingissä (Helsingin kaupungin rakennusvirasto, 2017)
 - Helsingin merelliset huvilapuutarhat (Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, 2015)
 - Laajasalon ennen vuotta 1940 käyttöönotetut rakennukset (Helsingin kaupunginmuseo, 2008)
-

Tiivistelmä

Asemakaavan muutos (kaavaratkaisu) koskee eräitä Jollaksen ja Hevossalmen kiinteistöjä. Kaavaratkaisu mahdollistaa, että kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten säilyminen turvataan suojelemalla ne asemakaavalla. Kaavaratkaisu on tehty, koska Jollaksen alue on voimakkaassa muutoksessa ja alueen vanhempi rakennuskanta on alkanut korvautua uudisrakennuksilla ilman, että rakennussuojelukysymyksiä alueella on arvioitu kattavasti. Valtaosa alueen rakennuksista on rakentunut 1990-luvulla tai myöhemmin. Alueen asemakaavojen rakennusten suojeluun tähtäävät määräykset ovat vanhentuneita tai puutteellisia, minkä vuoksi alueen asemakaavoitus on tullut ajankohtaiseksi.

Tavoitteena on, että alueen kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten suojelu- ja muut asemakaavamerkinnot ajantasaistetaan asemakaavan muutoksella. Lisäksi asemakaavamuutoksella tarkistetaan eräiden kaupungin omistamien rakennusten ja kiinteistöjen osalta asemakaavamerkintöjen ajantasaisuus.

Kaavaratkaisussa on erityisesti pyritty ratkaisemaan se, että uudet suojelumerkinnot kohdistuvat rakennuksiin, joilla on erityistä kaupunkikuvallista, kulttuurihistoriallista tai rakennustaiteellista merkitystä. Uudet suojelumerkinnot perustuvat syksyllä 2020 tehtyyn täydentävään rakennusinventointiin sekä aikaisempaan kaupunginmuseon tekemään inventointiin vuodelta 2008.

Kaavaratkaisulla syntyy vähäisesti uutta asuntokerrosalaa yhden tontin osalta, kaavaratkaisu koskee pääosin vain olemassa olevia rakennuksia. Voimassa olevan asemakaavan mukainen rakennusoikeus tonteilla säilyy.

Suunnittelualueen kiinteistöt ovat pääosin yksityisomistuksessa lukuun ottamatta Laitatuulenkaaren pientalotontteja ja muutamaa muuta kiinteistöä, jotka omistaa kaupunki. Lisäksi kaupunki omistaa pääosin virkistysalueet, joita asemakaava koskee. Kaavoitus on tullut vireille kaupungin aloitteesta.

Kaavaehdotus on ollut julkisesti nähtävillä. Kaavaehdotuksesta tehtiin yksi muistutus. Muistutuksessa esitetyt huomautukset kohdistuivat Villa Salmelan tonttiin ja sitä ympäröivään Regina von Emmeritzin puistoon.

Kaavaehdotuksesta saatiin viranomaisten lausuntoja sen ollessa julkisesti nähtävillä. Lausunnoissa esitetyt huomautukset kohdistuivat yhdyskuntatekniseen huoltoon, kulttuuriympäristöön, omistajien yhdenvertaiseen kohteluun ja Santahaminan ampumatoiminnan melualueeseen.

Kaavaehdotukseen tehtiin muutoksia, jotka on esitetty yksityiskohtaisesti kaavaselostuksen viimeisessä luvussa.

Asemakaavan kuvaus

Tavoitteet

Kaavaratkaisun tavoitteena on turvata Jollaksen alueen kulttuuri-historiallisesti vielä suojelemattomien arvokkaiden rakennusten säilyminen suojelemalla ne asemakaavalla. Lisäksi asemakaavamuutoksella tarkistetaan eräiden kaupungin omistamien rakennusten ja kiinteistöjen osalta asemakaavamerkintöjen ajantasaisuus.

Kaupunginvaltuusto on 13.10.2021 hyväksynyt uuden Kasvun paikka - Helsingin kaupunkistrategian 2021–2025. Kaavaratkaisu edesauttaa kaupunkistrategian tavoitteiden toteutumista uudistamalla olemassa olevaa rakennettua ympäristöä kestävästi huomioiden alueen erityispiirteet.

Mitoitus

Suunnittelualan pinta-ala on 105 850 m².

Kaavaratkaisulla syntyy uutta asuntokerrosalaa laskennallisesti 313 k-m². Tästä todellisuudessa uutta asuntokerrosalaa on 150 k-m² sijoittuen tontille 49455/1, joka sijaitsee Santahaminan ampumatoiminnan melualueen ulkopuolella. Loput 163 k-m² on kerrosalaa, joka on kaavaratkaisussa merkitty olemassa oleville, suojeleluille rakennuksille, joille voimassa olevissa kaavoissa ei ole merkitty lainkaan kerrosalaa. Voimassa olevan asemakaavan mukainen rakennusoikeus tonteilla säilyy.

Alueiden käyttötarkoitus ja korttelialueet

Alueen lähtökohdat ja nykytilanne

Jollaksen ja Hevossalmen alue on pääasiallisesti pientalovaltaista asuinalueita, jonka asemakaavat ovat pääosin 1970–1990-luvuilta. Valtaosa alueen rakennuksista on rakentunut 1990-luvulla tai myöhemmin, mutta alueella on myös jonkin verran vanhempaa rakennuskantaa. Kaavamuutoksen kohteena ovat rakennukset on rakennettu pääosin ennen 1960-lukua, lukuun ottamatta 1980-luvulla rakennettua Laitatuulenkaaren pientalokokonaisuutta.

Asuinpientalojen korttelialue (AP)

Asuinpientalojen korttelialue. Korttelialuemerkinällä on osoitettu Hevossalmentien ja Laajasalontien risteyksessä sijaitseva tontti 49124/18 sekä Kallioniementiellä sijaitseva tontti 49126/5. Tonteilla sijaitsevat rakennukset on osoitettu suojeltavaksi sr-3-merkinnällä. Tonttien kerrosala on e=0,2 voimassa olevan asemakaavan mukaisesti.

Asuinpientalojen korttelialue (AP/s)

Asuinpientalojen korttelialue, joka on kaupunkikuvallisesti, kulttuurihistoriallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokas. Merkinnällä on osoitettu Arkkitehtitoimisto Söderlund-Valovirran suunnittelema As Oy Laitatuulenskaaren korttelialuekokonaisuus, jolla on erityistä rakennustaiteellista ja kaupunkikuvallista arvoa. Kohde on säilynyt ilmeeltään lähes alkuperäisenä. Korttelialueen asuinrakennukset on osoitettu suojeltavaksi sr-2-merkinnällä ja myös piha-alueen osalta on annettu suojelumerkintä s-3. Erityisen keskeistä on säilyttää korttelialueen läpi kulkeva kävelyraitti ja siihen liittyvät istutukset. Korttelin kerrosala on $e=0,22$ vastaten voimassa olevan asemakaavan rakennusoikeutta.

Erillispientalojen korttelialue (AO)

Erillispientalojen korttelialue. Korttelialuemerkinnällä on osoitettu pientalotontit 49120/2, 49151/3, 49159/3, 49160/10 ja 49247/7 joilla sijaitsee suojeltavia rakennuksia, mutta joiden ympäristöön ei kohdistu erityisiä suojelutavoitteita. Rakennukset on osoitettu suojeltavaksi joko sr-2- tai sr-3-merkinnällä. Tonttien kerrosala on $e=0,2$ voimassa olevan asemakaavan mukaisesti.

Erillispientalojen korttelialue (AO/s)

Erillispientalojen korttelialue, joka on kaupunkikuvallisesti, kulttuurihistoriallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokas. Korttelialuemerkinnällä on osoitettu pientalotontit 49134/1, 49134/2, 49133/7, 49133/4, 49165/11, 49165/14, 49206/1, 49209/1, 49265/4, 49266/5, 49455/1 sekä korttelien 49154–49157 tontit, jotka ovat osa laajempaa kaupunkikuvallista kokonaisuutta tai jotka lukeutuvat valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön ja/tai maakunnallisesti arvokkaaseen kulttuuriympäristöön. Osa AO/s-korttelialueilla sijaitsevista rakennuksista on osoitettu suojeltavaksi joko sr-2- tai sr-3-merkinnällä. Laitatuulenskaaren ulkokehän pientalotonttien osalta kaavaratkaisun tarkoituksena on säilyttää kaupunkikuvallisen ilmeen kokonaisuus, yksittäisille rakennuksille ei ole osoitettu suojelumerkintää. Ei suojeltavien rakennusten ja uudisrakennusten osalta on merkitty ylin sallittu vesikattokorko, jolla varmistetaan kaupunkikuvallisen ilmeen säilyminen. Laitatuulenskaaren ulkokehän tonttien osalta on määrätty myös kattomuodosta, harjan suunnasta ja julkisivumateriaalista.

Palvelurakennusten korttelialue (P/s)

Palvelurakennusten korttelialue, joka on kaupunkikuvallisesti, kulttuurihistoriallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokas. Tontti 49454/1 lukeutuu valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön. Tontilla sijaitseva Villa Svalvik on jo aiemmassa asemakaavassa suojeltu sr-2-merkinnällä, kaavaratkaisussa myös talousrakennukset on osoitettu suojeltavaksi sr-2- ja

sr-3-merkinnöillä. Tontille saa sijoittaa yhden, kooltaan korkeintaan 50 m² asunnon kiinteistöhuollolle välttämätöntä henkilökuntaa varten. Pihapiiriä koskee s-2-suojelumerkintä. Voimassa olevassa asemakaavassa korttelialue on yleisten rakennusten korttelialuetta.

Palvelu- ja tai asuinrakennusten korttelialue (PA)

Palvelu- ja/tai asuinrakennusten korttelialue. Tontti 49132/2 sijaitsee Hevossalmessa Laajasalontien varressa, kallion päällä näkyvällä paikalla sijaitseva pieni huvilarakennus on osoitettu suojeltavaksi sr-3-merkinnällä. Kaavaratkaisu sallii rakennukseen asumista ja/tai palveluita. Nykyisin rakennus on yhdistyskäytössä. Tontille ei tarvitse rakentaa autopaikkoja, sillä niiden järjestäminen piha-alueelle on käytännössä mahdotonta jyrkkien maastonmuotojen vuoksi.

Palvelu- ja asuinrakennusten korttelialue (PA/s)

Palvelu- ja asuinrakennusten korttelialue, joka on kaupunkikuvallisesti, kulttuurihistoriallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokas. Korttelialuumerkinnällä osoitetut tontit 49451/1, 49452/1, 49453/1 ja 49456/1 lukeutuvat valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön ja/tai maakunnallisesti arvokkaaseen kulttuuriympäristöön. Merkinnällä on osoitettu Hevossalmessa kohteet, jotka voimassa olevassa asemakaavassa ovat virkistysaluetta. Lisäksi Itä-Jollaksessa Villa Salmelan tontti on osoitettu tällä merkinnällä. Korttelialueiden rakennukset ovat nykyisellään yhdistyskäytössä ja ne on jo aiemmin suojeltu sr-2- tai sr-3-merkinnöillä. Kaavaratkaisu sallii rakennuksiin asumista ja / tai palveluita. Villa Salmelan pihapiiriä koskee suojelumerkintä s-2. Villa Salmelan tontin osalta pysäköintipaikkojen enimmäismäärä on palveluiden osalta rajoitettu 1 ap / 100 k-m².

Puistoalue (VP/s)

Puistoalue, joka on kaupunkikuvallisesti, kulttuurihistoriallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokas. Villa Salmelan ympäristössä osa nykyisestä korttelialueesta muutetaan puistoalueeksi. Samalla huvilan ympäristöstä poistuu voimassa olevassa kaavassa sallitut autojen säilytyspaikat, joita saa käyttää myös asuntovaunujen säilytykseen. Puistoalueen läpi Meri Perttilän polulta rantaan säilyy jalankulkuyhteys. Viheraluetta koskee suojelumerkintä s-2, jonka mukaan alue on puutarhataiteellisesti arvokas puutarha, jota tulee hoitaa siten, että sen arvot ja ominaispiirteet säilyvät. Uusi puistoalue liitetään osaksi Regina von Emmeritzin puistoa.

Lähivirkistysalue (VL)

Merkinnällä on osoitettu lähivirkistysalueen osia Hevossalmessa ja Kuunaripuistossa. Kuunaripuistossa alueella sijaitsee sr-2-merkinnällä suojeltava uimahuone. Hevossalmessa alueilla sijaitsee varastorakennuksia, joissa sijaitsee lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoja. Rakennukset on merkitty kaavakarttaan lep-1-merkinnällä.

Lähivirkistysalue (VL/s)

Lähivirkistysalue, joka on kaupunkikuvallisesti, kulttuurihistoriallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokas. Puuskaniemessä Villa Svalvikin läheinen ranta-alue muutetaan lähivirkistysalueeksi, voimassa olevassa kaavassa alue on yleisten rakennusten kortteli-alueetta. Viheraluetta koskee suojelumerkintä s-2, jonka mukaan alue on puutarhataiteellisesti arvokas puutarha, jota tulee hoitaa siten, että sen arvot ja ominaispiirteet säilyvät. Uusi lähivirkistysalue liitetään osaksi Hepokallion puistoaluetta.

Venesatama / venevalkama (LV)

Itä-Jollaksessa Villinginsaarenpolulla sijaitseva venevalkama-alue. Korttelissa sijaitsee läheiseen huvilaympäristöön liittyvä ja rantamaisemassa näkyvästi sijoittuva 1950-luvun saunarakennus, joka on osoitettu kaavaratkaisussa suojeltavaksi sr-3-merkinnällä.

Vesialue (W)

Vesialue. Merkinnällä on osoitettu vesialue, joka liittyy Villa Svalvikin ranta-alueeseen. Vesialueella sijaitsee uimahuone, joka on osoitettu suojeltavaksi sr-2-merkinnällä.

Liikenne

Lähtökohdat

Alueen liikenneyhteydet koostuvat kokoojakaduista Jollaksentiestä ja Puuskaniementiestä sekä tonttikaduista. Kokoojakadut toimivat autoliikenteen pääyhteyksinä ja joukkoliikenteen reitteinä, joilla on myös pääosin ajoradasta erotellut jalankulku- ja pyöräilyratkaisut. Lisäksi Laajasalontien eteläosa palvelee kaava-aluetta. Muilta osin verkostoa täydentävät tonttikadut, joilla eri liikenne- ja muotoja käyttävät pääosin samaa tilaa. Jalkakäytäviä on rakennettu osalle tonttikaduista. Pyöräliikenne on ohjattu tonttikaduilla sekä Jollaksentien itäpäässä ajoradalle. Virkistysalueiden läpi kulkevat reitit palvelevat osaa suojeltavista tonteista ja tietyille yhteyksille on määrätty leveysrajoituksia vanhoissa asemakavoissa.

Kaksi linja-autolinjaa yhdistävät alueen Herttoniemen metroasemaan. Tulevaisuudessa vaihtomahdollisuus on myös Kruunusillat-

raitiotiehen. Linjastoa täydentää pienemmällä kalustolla ajettava palvelulinja Itäkeskukseen. Jollaksen itäosan suojeltavat rakennukset jäävät noin 1,3–1,4 kilometrin päähän varsinaisista linja-autolinjoista.

Jollaksentien nopeusrajoitus on 40 km/h noin Puuskaniementien liittymään asti lukuun ottamatta Takilantien ympäristöä, jossa nopeusrajoitus on 30 km/h. Muuten alueella on 30 km/h nopeusrajoitus. Jollaksentiellä on vuoden 2013 liikennelaskentojen mukaan kulkenut 5 700 ajoneuvoa vuorokaudessa, josta liikennemäärät ovat voineet hieman kasvaa täydennysrakentamisen vuoksi. Aukkaat ja alueella vierailijat pysäköivät pääosin tonteille ja muutamalle pienelle yleiselle pysäköintialueelle.

Kaavaratkaisu

Liikenteen osalta kaavassa päivitetään vanhentuneet pysäköintimääräykset uusien laskentaohjeiden mukaisiksi. Laskentaohjeista poiketen Laitatuulankaaren tontilta 49153 ei vaadita erillistä pyöräpysäköintiratkaisua kaupunkikuvallisen kokonaisuuden säilyttämiseksi. Käytännössä polkupyöriä säilytetään aidatuilla pihilla ja ulko-ovien läheisyydessä.

Lisäksi selvitettiin pelastustieyhteyksiä kapeilla puistokäytävillä. Pelastustievaatimus 3,5 metriä leveästä tiestä ei kaikkien tonttien osilta täyty, mutta pelastuslaitoksen mukaan nykyiset järjestelyt voidaan säilyttää ennallaan, koska kyseessä on yksittäisiä olemassa olevia pientaloja, jotka eivät muutu riskisempään suuntaan. Erillisen liikennesuunnitelman laatimista ei todettu tarpeelliseksi.

Tontille 49132 ei ole olemassa olevaa ajoyhteyttä. Ajoyhteyden rakentaminen aiheuttaisi ympäristöön merkittäviä muutoksia korkeuserojen vuoksi. Suojeltava rakennus sijaitsee mäen päällä. Tälle tontille ei määrätä pysäköintipaikkoja rakennettavaksi. Pelastus- ja huoltoajo hoidetaan Laajasalontieltä ja Hevossalmentieltä.

Palvelut

Lähtökohdat

Jollas tukeutuu pääosin Laajasalon keskuksen ja Herttoniemen palveluihin. Terveyskeskus, kauppakeskus Saari, kirjasto, kirkko ja Laajasalon liikuntapuisto sijaitsevat Yliskylässä. Jollaksen Poikkilaaksossa sijaitsee alakoulu ja päiväkotia. Poikkilaaksossa lisäksi Jollaksessa on kaksi muuta päiväkotia. Lähin päivittäistavara-kauppa on Jollaksen keskiosassa. Kaupungin omistamat rakennukset kaava-alueella on vuokrattu eri yhdistyksille, joista osalla on julkista tai kaupallista toimintaa.

Esteettömyys

Asemakaava-alue on esteettömyyden kannalta normaalia aluetta.

Maisema ja luonnonympäristö

Lähtökohdat

Vaihtelevien maastonmuotojen ja meren läheisyyden vuoksi Jollaksen kasvuolosuhteet ovat monipuoliset. Alueella esiintyy vaihtelevaa kasvillisuutta rannikkoalueelle tyypillisistä karuista kalliomänniköistä rantojen ja laaksojen painanteissa sijaitseviin reheviin rantalehtoihin. Asutuksen ja meren väliin sijoittuvat elinympäristöt ovat tyypillisesti pienialaisia, mutta yhdessä ne muodostavat ekologisesti arvokkaan kokonaisuuden. Viheralueiden muodostaman ketjun osana on myös kaksi luonnonsuojelualuetta: Jollaksen räme ja Itäniityn laakso. Jollaksen kartanon ja vanhojen huviloiden pihapiirien jalopuut ja koristekasvillisuus sekä muu kulttuuri-vaikutus lisäävät alueen luonnon monimuotoisuutta.

Kallioalueiden kasvillisuus on paikoin kulunutta, mutta tiheästä asutuksesta huolimatta säilyttänyt luonnontilaisuuttaan. Jollaksen etelärantaa myötäilevä metsä- ja puustoisien verkoston alueellinen yhteys yhdistyy niemen kärjen kautta verkoston runkoyhteyteen, joka jatkuu Jollaksen pohjoisrantoja pitkin kohti Vartiosaarta ja Vuosaarta. Pientaloalueiden pihat muodostavat verkostoon liittyvän puustoisien tukialueen. Jollaksen puistoissa on myös muutamia niittyverkoston arvokohteita. Alueella esiintyviin uhanalaisiin luontotyyppeihin kuuluu lehtojen ja luhtien lisäksi kivikkoisia niitty-rantoja, saraneva sekä hiekkaranta.

Kaava-alueen puustoiset alueet ovat luontoarvoiltaan ja ekologisen verkoston toimivuuden kannalta tärkeitä, lisäksi ne rajaavat maisematiloja ja ovat keskeinen osa kulttuurihistoriallisesti arvokkaita huvilaympäristöjä. Tärkeiden näkymien umpeenkasvu uhkaa paikoin heikentää huvilaympäristöjen arvoa, toisaalta puuston säilyttäminen on tärkeää esimerkiksi sellaisten rakennusten ympäristössä, joissa on lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoja.

Kaavaratkaisu

Kaavaratkaisussa on kiinnitetty erityistä huomiota arvokkaiden huviloiden pihapiirien ja puutarhakulttuurin sekä luonnon monimuotoisuuden vaalimiseen. Kaavaratkaisun myötä viheralueiden tilarakenteisiin ei kohdistu muutoksia, ja keskeiset ekologisen verkoston yhteydet säilyvät. Puuston ja muun kasvillisuuden säilyttämiseen velvoittaa myös Helsingin kaupungin rakennusjärjestys (2023), jonka 31 § mukaisesti tontin ja rakennusten rakentaminen on suunniteltava ja toteutettava siten, että tontin kasvillisuus, pinnanmuodot sekä erityiset luonnon- ja kulttuuriarvot säilyvät, ellei asemakaavasta muuta johdu.

Kaavaratkaisussa s-2- ja s-3-suojelumerkinnöillä osoitettuja arvokkaita puutarhoja ja pihapiirejä tulee hoitaa siten, että niiden arvot ja ominaispiirteet, myös luontoarvot, säilyvät. S-2-alueille on annettu lisäksi kaavamääräys, joka ohjaa käyttämään puu- ja pensasistutuksissa alueelle tyypillistä luonnonvaraista tai huvilaaikakaudelle ominaista lajistoa.

Kaava-alueelle ominaisten luontoarvojen sekä maisemallisten ja kulttuuriarvojen vaaliminen vaatii huolellisuutta ja erilaisten arvojen yhteensovittamista. Kaavaratkaisu mahdollistaa esimerkiksi arvokkaille huvilapuutarhoille ominaisten tärkeiden näkymäakselien avaamisen harkitusti niin, että muun muassa lepakoille tärkeät puustoiset yhteydet säilyvät.

Virkistys- ja viherverkosto

Lähtökohdat

Suurin osa Jollaksen viheralueista on lähimetsiä ja kotipihoja. Alueen ainoat käyttöviheralueina hoidettavat puistot ovat päiväkotipuuskakulman yhteydessä sijaitseva leikkipuisto sekä alakoulun viereinen Poikkilaakson leikkipaikka ja pelikenttä. Jollaksen rannoilla on kaksi uimarantaa, Furuvikin ja Porvariskuninkaanpuiston uimaranta, lisäksi alueella on runsaasti kartano- ja huvilakulttuurikohteita, luontonähtävyyksiä sekä merinäköalapaikkoja, joista avautuu näkymiä kohti kaupungin itäistä saaristoa.

Jollaksen pohjoisrannat ovat osa Itä-Helsingin kulttuuripuisto -nimistä vihersormea. Kaupunginosan rannoilla sijaitsevia viheralueita yhdistää virkistysreittien ja polkujen verkosto. Laitatuulenkaaren korttelialueen läpi kulkee vehreiden piha-alueiden reunustama kävelyreitti, jolta avautuu vaihtelevia näkymiä ympäristöön. Kaava-alueella sijaitsevat Regina von Emmeritzin puisto ja Villa Svalvikin ranta taas ovat hyviä esimerkkejä koko Laajasaloa kiertävän rantareitin varrella sijaitsevista paikallisista vetovoimakohteista.

Kaavaratkaisu

Kaavaratkaisu mahdollistaa arvokkaiden huviloiden ympäristössä sijaitsevien puistoalueiden ja virkistysreittien yhdistämisen aiempaa tiiviimmäksi osaksi Jollaksen ja samalla koko Laajasalon virkistysverkostoa. Villa Svalvikin pohjoispuolella sijaitseva ranta-alue muutetaan yleisten rakennusten korttelialueesta lähivirkistysalueeksi, jolloin puistoalue jatkuu yhtenäisenä ja siihen liittyvä hiekkaranta on yleisessä virkistyskäytössä. Myös Villa Salmelan ympäristössä osa nykyisestä korttelialueesta muutetaan puistoalueeksi. Kaavaratkaisu mahdollistaa Laajasaloa kiertävän rantareitin linjaamisen huvilan länsipuolelta hävinneen rantapolun kohdalle, ympäristöhistoriallisen selvityksen ehdotuksen mukaisesti.

Kaava-alueeseen kuuluva läntinen kulma Hevossalmenpuistosta muutetaan lähivirkistysalueesta palvelu- ja/tai asuinrakennusten korttelialueeksi. Tämä muutos ei kuitenkaan heikennä alempana laaksossa sijaitsevan puistoalueen virkistyskäyttömahdollisuuksia nykytilanteeseen verrattuna.

Kaava-alueen arvokkaiden puutarhojen ja pihapiirin yhteydessä eli tonttien 49153/4, 49454/1 ja 49456/1 rajoilla liittyminen puistoon tai toiseen tonttiin tulee toteuttaa mahdollisimman saumattomasti, eikä näitä tontteja saa aidata. Piha-alueen ja yleisessä käytössä olevan virkistysalueen välinen rajausta tulee toteuttaa esimerkiksi kasvillisuuden ja pergolarakenteiden avulla tai muulla sellaisella tavalla, joka ei riko huvilaympäristön maisemallista kokonaisuutta. Tällä kaavamääräyksellä pyritään mahdollistamaan yksityisen ja julkisen tila riittävän selkeä toiminnallinen erottaminen toisistaan ja estämään puistoalueiden yksityistymistä niin, että rajausta ei kuitenkaan riko pihan ja puiston yhdessä muodostamaa maisemallisesti arvokasta kokonaisuutta.

Suojelukohteet

Lähtökohdat

Osa kaava-alueesta on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (RKY 2009, Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus). Jollaksen itäisimmät osat ja etelärannat kuuluvat Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus – Itä-Helsingin huvilakulttuuri ja rannat -nimiseen maakunnallisesti arvokkaaseen kulttuuriympäristöön. Merellinen huvila-alueiden maisemakokonaisuus kuuluu myös Helsingin keskeisiin maisemakulttuuri-kohteisiin.

Kaavatyön pohjaksi laadittiin rakennuskiellossa oleville kohteille Jollaksen ja itäisen Hevossalmen alueen täydentävä rakennusinventointi, joka täydensi Helsingin kaupunginmuseon vuosina 2007–2008 tehtyä inventointia ”Laajasalon ennen vuotta 1940 käyttöön otetut rakennukset”. Inventoinnissa selvitettiin kohteiden perustiedot, säilyneisyys sekä kuvattiin mahdolliset kulttuurihistorialliset arvot. Inventoinnin perusteella alueelta tunnistettiin typologisia kokonaisuuksia, joilla on erityistä kulttuurihistoriallista, rakennushistoriallista, kaupunkikuvallista tai rakennustaiteellista merkitystä: 1) Hevossalmen 1900-luvun alun asutus, 2) 1930-luvun funkihuvilat, 3) 1930–1950-lukujen erämaahuvilat ja -ateljeet, 4) jälleerakennuskauden pientalot, 5) 1960-luvun yksilöllisesti suunnitellut pientalot, 6) As. Oy Laitatuulankaaren kokonaisuus. Lisäksi Laitatuulankaaren punatiiliset erillispientalot muodostavat ilmeeltään poikkeuksellisen yhtenäisen 1980-luvun rakennusryhmän, myös kaksikerroksiset puuverhoillut erillispientalot noudattavat yhtenäisiä kaavallisia periaatteita.

Osa kaava-alueen rakennuksista on jo suojeltu aiemmissa asemakaavoissa sr-2 tai sr-3 -merkinnöin.

Rantametsät ja vaihtelevat niemet ja lahdet tarjoavat lepakoille suojaisia saalistuspaikkoja, lisäksi alueella on runsaasti kellareita ja huviloita, joissa on lepakoille sopivia päiväpiilo- ja talvehtimispaikkoja. Kaavan laatimisen lähtötiedoiksi laadittiin lepakkoselvitys kaupungin omistamien kiinteistöjen osalta. Lepakkoselvityksessä (2021) löydettiin kolmesta rakennuksesta merkkejä lepakoiden oleskelusta. Rakennukset todettiin luonnonsuojelulain tarkoitamiksi lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikoiksi. Selvityksessä tunnistettiin kaksi lepakoille tärkeää aluetta (arvoluokka II): 1) välillä Laajasalontie-Kallioniementie-Keulakuvantie sekä 2) Meri Perttilän polun tontti. Meri Perttilän polun tontilta alkaa todennäköisesti siirtymäreitti pohjoiseen.

Kaavaratkaisu

Kaavaratkaisu edistää Jollaksen ja Itä-Hevossalmen kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten säilyttämistä. Kaavaratkaisussa on osoitettu sr-2 ja sr-3 -merkinnöin rakennukset, joilla on erityistä kaupunkikuvallista, kulttuurihistoriallista tai rakennustaiteellista merkitystä. Sr-2-rakennukset ovat rakennustaiteellisesti, historiallisesti tai kaupunkikuvallisesti arvokkaita suojeltavia rakennuksia. Suojelu koskee rakennuksen julkisivuja ja vesikattoa. Rakennuksessa tehtävät korjaus- ja muutostyöt eivät saa heikentää sen arvoa tai hävittää sen ominaispiirteitä. Rakennusta ei saa purkaa. Sr-3-rakennukset ovat kaupunkikuvallisesti arvokkaita suojeltavia rakennuksia, jonka ominaispiirteet on säilytettävä. Rakennusta ei saa purkaa.

Kaupunkikuvallisesti, kulttuurihistoriallisesti, paikallishistoriallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaat korttelialueet on osoitettu /s-korttelialuumerkinnällä. Nämä kohteet ovat osa laajempaa kaupunkikuvallista kokonaisuutta tai ne lukeutuvat valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön ja/tai maakunnallisesti arvokkaaseen kulttuuriympäristöön. Esimerkiksi Laitatulenkaaren ulkokehän yhtenäinen kaupunkikuvallinen ilme tulee säilyttää korjausrakentamisen tai mahdollisen uudisrakentamisen yhteydessä, vaikka yksittäisiä rakennuksia ei kaavaratkaisulla ole suojeltu.

Laitatuulenkaaren pihapiiri on merkitty s-3-merkinnällä puutarhakulttuurin ja kaupunkikuvan kannalta arvokkaaksi pihapiiriksi, jota tulee hoitaa siten, että sen arvot ja ominaispiirteet säilyvät. Villa Salmelan ja Villa Svalvikin piha-alueet sekä niihin liittyvät puisto-alueet on merkitty s-2-suojelumerkinnällä puutarhataiteellisesti arvokkaiksi puutarhoiksi, joiden kulttuurihistoriallisesti arvokkaat puutarharakenteet ja -sommitelmat tulee säilyttää, kunnostaa tai palauttaa. Tämä kaavamerkintä tähtää alueelle ominaisten arvojen säilyttämiseen ja vahvistamiseen ottaen kuitenkin huomioon sen, että kaikkia alkuperäisiä reittilinjauksia tai toiminnallisia alueita ei Villa Salmelan tontin ja Regina von Emmeritzin puiston ulkopuolella tapahtuneiden muutosten vuoksi ole enää mahdollista tai mielekästä palauttaa. Tonteilla sijaitsevia vanhoja huvilakulttuuriin aikaisia kivimuureja ja muita rakennelmia on myös merkitty suojeltavaksi s-1-merkinnällä.

Kaavakartassa on osoitettu lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikat lep-1-merkinnöillä, joilla turvataan lepakkoselvityksen laatimisen yhteydessä todettujen lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen säilyminen: Näissä rakennuksissa on lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoja, joiden hävittäminen ja heikentäminen on luonnonsuojelulain (9/2023) 78 §:n mukaan kielletty. Lepakkoalueille sijoittuville korttelialueille ei ole osoitettu uudisrakentamista, joten lepakoille tärkeiden alueiden ominaispiirteet säilyvät nykyisellään. Keskeiset siirtymäreitit sijaitsevat kaavassa s-2-alueilla, joita tulee hoitaa siten, että niiden arvot ja ominaispiirteet säilyvät. Näiden alueiden puuston hoitotoimenpiteissä tulee noudattaa erityistä varovaisuutta ja varmistaa, että alueella on jatkosakin lepakoiden liikkumisen kannalta riittävästi puita. Lepakoiden elinolosuhteet kaava-alueeseen kuuluvilla, selvityksen yhteydessä tunnistetuilla II-luokan alueilla ja todetuilla siirtymäreiteillä on otettu huomioon myös valaistukseen liittyvällä kaavamääräyksellä.

Yhdyskuntatekninen huolto ja tulvasuojelu

Lähtökohdat

Asemakaava-alue on pääosin yhdyskuntateknisen huollon verkostojen piirissä.

Latosaarenniemen läheisyydessä sijaitsevia tontteja 49451/1, 49452/1 ja 49453/1 sekä Tonttuvuorentien itäpuolella sijaitsevaa tonttia 49455/1 ei ole liitetty yleiseen vesihuoltoverkkoon. Kyseiset tontit eivät sijaitse asemakaavan laatimishetkellä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella lukuun ottamatta tonttia 49451/1.

Kaukolämpöverkosto ei kata koko asemakaava-aluetta. Osalla kaukolämpöön liittymättömistä tonteista voi olla merkittävä matka lähimpään kaukolämpöverkkoon, mikäli kaukolämpöön haluttaisiin liittyä.

Tonteilla 49155/3, 49157/1–5, tontilla 49454/1 ja sen viereisellä VL/s -alueella sekä tontilla 49266/5 sijaitsee nykytilassa yleistä vesihuolto- tai hulevesiviemäriverkostoa. Lisäksi tontilla 49453/1 sijaitsee yleinen hulevesiviemäri, jonka arvioidaan purkavan viemärikuvauksen ja verkostokartan perusteella maan alle.

Osa kaava-alueesta sijaitsee karttatarkastelun perusteella meriveden tulva-alueella.

Kaavaratkaisu

Kaavaratkaisu ei edellytä uuden yhdyskuntateknisen verkoston rakentamista tai nykyisten verkostojen siirtämistä.

Tonttien 49451/1, 49452/1, 49453/1 ja 49455/1 mahdollinen liittäminen yleiseen vesihuoltoverkostoon tapahtuu yksityisin johdoin. Mikäli tontteja ei liitetä yleiseen vesihuoltoverkostoon, tulee myös tällöin varmistua siitä, että tontin vesihuolto on asianmukaisesti järjestetty. Jätevesien käsittelyssä tulee noudattaa ajantasaisen lainsäädännön ja asetusten vaatimuksia.

Tonteille 49453/1, 49155/3, 49157/1–5, tontille 49454/1 ja sen viereiselle VL/s-alueelle sekä tontille 49266/5 on osoitettu kaavakartalla johtokujat nykyistä vesihuolto- ja hulevesiviemäriverkostoa varten.

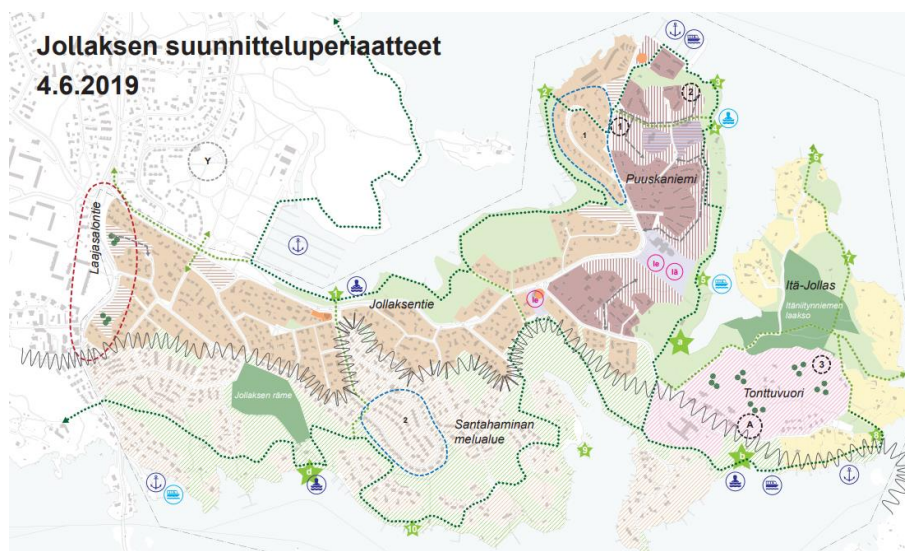
Asemakaavassa on annettu määräys meriveden korkeuden ja aaltoilun yhteisvaikutuksen huomioimisesta rakentamisessa. Kaavamääräys koskee uudisrakentamista tai siihen verrattavaa korjausrakentamista tonteilla, joiden arvioidaan sijaitsevan mahdollisella meriveden tulva-alueella.

Ympäristöhäiriöt

Lähtökohdat

Jollaksen eteläosa ja suurin osa kaava-alueen kiinteistöistä sijoittuu lainvoimaiseen Uudenmaan maakuntakaavaan (Uusimaa-kaava 2050) merkitylle Puolustusvoimien ampumatoiminnan melualueelle. Ote maakuntakaavasta on selostuksen liitteenä. Maakuntakaavassa esitetty melualuearjaus on Valtioneuvoston asetuksen raskaiden aseiden ja räjähteiden melutasoista (903/2017) mukainen. Maakuntakaavan kaavamääräykset ja RAME-asetus edellyttävät huomioimaan alueidenkäytön suunnittelussa kaavassa esitetyn ampumatoiminnan melualueen siten, ettei melulle altistuvalla alueella suunnitella melulle herkkiä toimintoja. Asetuksen mukaan alueidenkäyttöä suunniteltaessa ulkomelun ohjearvo esimerkiksi pysyvälle asutukselle ja loma-asutukselle on 55 dB L_{Rden} .

Jollaksen suunnitteluperiaatteiden laatimisen yhteydessä maakuntakaavaan merkityn Puolustusvoimien melualueen pohjalta muodostettiin yhteistyössä Puolustusvoimien kanssa yhteinen näkemys melualueerajauksen tulkinnasta asemakaavatasolla.

Kuva 2. Jollaksen suunnitteluperiaatteissa esitetty maakuntakaavan ja asetuksen 903/2017 mukainen Santahaminan ampuma- ja harjoitusalueiden raskaiden aseiden melualueen likimääräinen raja.

Kaavaratkaisu

Kaavaratkaisu on tehty alueen kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten suojelemiseksi asemakaavalla. Muilta osin kaava pyytää tilanteen nykyisellään, voimassa olevan asemakaavan mukainen rakennusoikeus tonteilla säilyy. Melualueella sijaitseville kiinteistöille ei osoiteta uutta rakennusoikeutta.

Kaavassa on kuitenkin esitetty yleismääräys melualueesta:

Kaava-alue sijaitsee osittain Santahaminan ampumatoiminnan melualueella. Määräys on luonteeltaan informatiivinen. Melualueerajaukselta ei ole tarkoituksenmukaista esittää asemakaavakartalla, ja tarvittaessa tieto melualueen rajauksesta on saatavilla mm. kaavaselostuksesta.

Raskaiden aseiden ja räjäytysten melua ei pysty vaimentamaan esim. rakenteellisilla ratkaisuilla, joten kaavassa ei ole annettu taanomaisia äänitasoero vaatimuksia rakennusten ulkovaipalle.

Vaikutukset ja tehtyjen selvitysten yhteenveto

Yhteenveto laadituista selvityksistä

- Jollaksen ja itäisen Hevossalmen alueen täydentävä rakennusinventointi (Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson 14.12.2020)

- Helsingin kaupungin kuuden kiinteistön lepakkoselvitykset Jollaksessa 2021 (Timo Metsänen & Rauno Yrjölä, 12.11.2021 / 11.4.2022)
- Villa Salmela, ympäristöhistoriallinen selvitys ja kehittämisperiaatteet, Helsingin kaupunki, 2022.
- Villa Svalvik, ympäristöhistoriallinen selvitys ja kehittämisperiaatteet, Helsingin kaupunki, 2022.

Yhdyskuntataloudelliset vaikutukset

Kaavaratkaisun toteuttamisesta ei aiheudu kaupungille kustannuksia.

Vaikutukset luontoon, maisemaan ja virkistymiseen

Kaavaratkaisu mahdollistaa Jollakselle ominaisten luontoarvojen sekä maisemallisten ja kulttuurihistoriallisten arvojen säilyttämisen ja vahvistamisen. Luonnonvaraisen lajiston sekä huvilaympäristölle ominaisen kulttuurikasvillisuuden säilyttämiseen ja palauttamiseen ohjaavat kaavamääräykset edistävät luonnon monimuotoisuutta.

Kaavaratkaisu tuo merelliselle Helsingille ja Jollaksen identiteetille keskeisen huvila- ja kartanokulttuurin ja ranta-alueet helpommin kaupunkilaisten saavutettavaksi. Esimerkiksi Villa Svalvikin pohjoispuolella sijaitseva kaupungin omistuksessa oleva ranta-alue liitetään osaksi yleisessä virkistyskäytössä olevaa puistoaluetta. Nämä rantareitin varrella sijaitsevat vetovoimakohteet yhdessä reitin täydennysten ja kunnostustöiden kanssa tukevat kaupungin osan viheralueiden julkista virkistyskäyttöä sekä parantavat Jollaksen virkistysverkoston laatua.

Villa Salmela voi kaavamuutoksen myötä olla tulevaisuudessa asuinkäytössä, jolloin myös huvilan pihapiiri olisi yksityisessä käytössä. Kaavaratkaisussa on kuitenkin varauduttu tähän mahdollisuuteen antamalla julkisen ja yksityisen tilan rajaamiseen liittyviä määräyksiä niin, että huvilaa ympäröivä rantapuisto ei tällöinkään yksityisty vaan säilyy kaikkien kaupunkilaisten käytössä.

Vaikutukset liikenteeseen

Kaava ei käytännössä tuota uutta rakennusala, joten sen vaikutukset liikenteeseen jäävät vähäisiksi. Liikennemäärät jalankulun, pyöräilyn ja autoliikenteen voivat lisääntyä hieman, jos suojeltaviin rakennuksiin tulee palvelutoimintaa. Katualueille tai liikenteen ohjaukseen ei todettu olevan kaava vaikutuksista syntyviä muutostarpeita.

Vaikutukset kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön

Kaavaratkaisulla suojellaan pääosin kaava-alueen olemassa olevat rakennukset, yhteensä 48 rakennusta. Suojelun ulkopuolelle jää rakennuksia, joilla ei ole erityistä kulttuurihistoriallista merkitystä tai rakennusten suojeluarvot ovat jo kadonneet. Osa kaava-alueen rakennuksista on jo ennestään suojeltu.

Vaikutukset kaupunkikuvaan ovat vähäiset, sillä kaavaratkaisu ei varsinaisesti mahdollista uutta rakentamista vs. voimassaoleva asemakaava. Osalle tonteille on mahdollista rakentaa uutta, sillä tonteilla on edelleen jonkin verran käyttämätöntä rakennusoi-keutta, joka säilyy myös uudessa kaavaratkaisussa. Laitatuulenskaarella kaikkia rakennuksia ei ole kaavaratkaisulla suojeltu, tällöin myös rakennusten purkaminen on mahdollista. Uudisrakennusten ja niiden rakennusten osalta, joita ei ole suojeltu, on annettu määräyksiä koskien mm. rakennusten ylintä sallittua vesikat- tokorkoa, kattomuotoa ja julkisivuja. Tällä varmistetaan kaupunkiku- vallisesti tärkeiden piirteiden säilyminen korjausten ja uudisra- kentämisen yhteydessä.

Villa Salmelan, Villa Svalvikin ja Laitatuulenskaaren AP-korttelin osalta on annettu piha-alueita koskevia suojelumääräyksiä, joilla turvataan rakennusten ja pihojen muodostamien kaupunkikuvallisten kokonaisuuksien säilyttäminen ja kunnostaminen kulttuuriym- päristön huomioivalla tavalla.

Suunnittelun lähtökohdat

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Kaavaratkaisu vastaa valtakunnallisiin tavoitteisiin (valtioneuvoston päätös 14.12.2017). Näistä kaavaratkaisun valmistelussa on erityisesti painotettu seuraavia:

- huolehditaan valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristö- jen ja luonnonperinnön arvojen turvaamisesta

Tavoitteiden huomioon ottamista selostetaan tarkemmin koh- dassa asemakaavan kuvaus.

Kaavaratkaisu ei ole ristiriidassa valtakunnallisten alueidenkäyttö- tavoitteiden kanssa.

Yleiskaava

Helsingin yleiskaavan 2016 mukaan alue on osoitettu asuntoval- taiseksi alueeksi A4 (korttelitehokkuus pääasiassa alle 0,4) sekä virkistys- ja viheralueeksi. Yleiskaavan mukaan Santahaminan ampumatoiminnan melualue tulee ottaa huomioon Uudenmaan

maakuntakaavan mukaisena. Nyt laadittu kaavaratkaisu on Helsingin yleiskaavan 2016 mukainen.

Helsingin maanalaisen yleiskaavan nro 12704 (tullut voimaan 19.8.2021) mukaan alueelle ei kohdistu kaavamerkintöjä. Nyt laadittu kaavaratkaisu on maanalaisen yleiskaavan mukainen.

Asemakaavat

Alueella on voimassa useita asemakaavoja (vuosilta 1977–2010), ja niissä alue on merkitty asuinrakennusten, asuin- ja erillispientalojen tai kytkettyjen pientalojen, yleisten rakennusten sekä loma- ja virkistyspalvelujen korttelialueiksi ja lähivirkistysalueeksi.

Rakennusjärjestys

Helsingin kaupungin rakennusjärjestys on tullut voimaan 7.6.2023.

Rakennuskiellot

Alueella on voimassa maankäyttö- ja rakennuslain 53 §:n 1 momentin mukainen rakennuskielto asemakaavan muuttamiseksi.

Muut suunnitelmat ja päätökset

Kaupunkiympäristölautakunta hyväksyi Jollaksen suunnitteluperiaatteet 11.6.2019. Jollaksen suunnitteluperiaatteissa on esitetty Santahaminan ampumatoiminnan melualueen rajauksen tulkinta.

Pohjakartta

Helsingin kaupungin kaupunkimittausspalvelut on laatinut pohjakartan.

Maanomistus

Suunnittelualueen kiinteistöt ovat pääosin yksityisomistuksessa lukuun ottamatta Laitatuulenkaaren pientalotontteja ja muutamaa muuta kiinteistöä, jotka omistaa kaupunki. Lisäksi kaupunki omistaa pääosin virkistysalueet, joita asemakaava koskee.

Muut lähtökohdat

Selvitys alueen oloista, rakennuskannasta ja muista ympäristöominaisuuksista on kuvattu kaavaselostuksen kohdassa "Asemakaavan kuvaus" kunkin aiheen kohdalla.

Suunnittelu- ja käsittelyvaiheet

Vireilletulo

Kaavoitus on tullut vireille vuonna 2022 kaupungin aloitteesta.

Viranomaisyhteistyö

Kaavaratkaisun valmistelun yhteydessä on tehty yhteistyötä kaupunkiympäristön toimialan eri tahojen lisäksi seuraavien viranomaistahojen kanssa:

- Helen Oy
- Helen Sähköverkko Oy
- Helsingin seudun ympäristöpalvelut (HSY) vesihuolto
- Museovirasto
- Uudenmaan ELY-keskus
- kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala

Osallistumis- ja arviointisuunnitelman sekä kaavan valmisteluaineiston nähtävilläolo

Osallistuminen ja vuorovaikutus on järjestetty liitteenä olevan osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS) mukaisesti.

Vireilletulosta ja OAS:n sekä valmisteluaineiston nähtävilläolosta on ilmoitettu osallisille kirjeillä ja verkkosivuilla www.hel.fi/kaupunkiymparisto/fi sekä lehti-ilmoituksella Helsingin uutiset lehdessä.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma sekä valmisteluaineistoa oli nähtävillä 31.10.–18.11.2022 seuraavissa paikoissa:

- verkkosivuilla www.hel.fi/suunnitelmat.

Asukastilaisuus (Uutta Kaakkois-Helsinkiä) pidettiin 2.11.2022 verkossa sekä erillinen asukastilaisuus vain tätä kaavaa koskien pidettiin 8.12.2022 verkossa.

Yhteenveto viranomaisten kannanotoista

Viranomaisten kannanotot osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta sekä valmisteluaineistosta kohdistuivat kulttuuriympäristöön ja vesihuoltoon. Kannanotoissa esitetyt asiat on otettu huomioon kaavatyössä siten, että suojelumerkintöjä on tarkennettu ja olemassa olevat vesihuoltolinjat on huomioitu kaavaratkaisussa.

Vastineet kannanottoihin on esitetty vuorovaikutusraportissa.

Yhteenveto mielipiteistä

Mielipiteet osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta sekä valmisteluaineistosta kohdistuivat suojelumerkintöihin, Villa Salmelaan, Villa

Svalvikiin, kaavakarttamerkintöihin, rakennusjärjestykseen ja lintuihin. Mielipiteet on otettu huomioon kaavoitustyössä siten, että suojelumerkintöjä on tarkistettu ja tarkennettu, Villa Svalvikiin on sallittu asumista välttämätöntä kiinteistöhuoltoa varten, kerrosalamerkintöjä on tarkistettu ja lisäksi laajennettu kaava-aluetta.

Kirjallisia mielipiteitä saapui 7 kpl.

Vastineet mielipiteisiin on esitetty vuorovaikutusraportissa.

Kaavaehdotuksen julkinen nähtävilläolo (MRL 65 §) 9.11.–8.12.2023

Kaavaehdotus oli julkisesti nähtävillä 30 päivän ajan.

Muistutukset

Kaavaehdotuksesta tehtiin yksi muistutus.

Muistutuksessa esitetyt huomautukset kohdistuivat Villa Salmelan tonttiin ja sitä ympäröivään Regina von Emmeritzin puistoon.

Viranomaisten lausunnot

Kaavaehdotuksesta saatiin viranomaisten lausuntoja sen ollessa julkisesti nähtävillä. Lausunnoissa esitetyt huomautukset kohdistuivat yhdyskuntatekniseen huoltoon, kulttuuriympäristöön, omistajien yhdenvertaiseen kohteluun ja Santahaminan ampumatoiminnan melualueeseen. Helsingin Sähköverkko Oy, Museovirasto ja kaupunginmuseo ilmoittivat lausunnoissaan, ettei niillä ole huomautettavaa asemakaavamuutosehdotukseen.

Lausunnot saatiin seuraavilta tahoilta:

- Helsingin Sähköverkko Oy
- Helsingin seudun ympäristöpalvelut (HSY)
- Museovirasto
- Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus)
- kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala, kaupunginmuseo
- Vanhusneuvosto
- Puolustusvoimat

Toimenpiteet julkisen nähtävilläolon jälkeen

Vuorovaikutusraportissa on esitetty yhteenvedot kaavaehdotuksesta saaduista muistutuksista ja viranomaisten lausunnoista sekä vastineet niissä esitettyihin huomautuksiin.

Huomautuksissa esitetyt asiat on otettu huomioon, kaavan tavoitteet huomioon ottaen, tarkoituksenmukaisilta osin.

Kaavakartan merkintöihin tai määräyksiin tehdyt muutokset:

Muistutusten johdosta:

- kaavakartalla korttelin 49456/1 (Villa Salmela) ja puiston välistä rajaa on tarkistettu. Tontille 49456/1 on merkitty pysäköintipaikka (p).
- PA/s-korttelissa pysäköintipaikkojen enimmäismäärä on palvelujen osalta 1 ap / 100 k-m²
- s-2-määräyksen sisältöä on täsmennetty.

Puolustusvoimien lausunnon johdosta:

- kaavakartalle on lisätty määräys koskien Santahaminan ampumamelualueita ja selostusta on täydennetty vastaavilta osin.
- kaavaselostuksen ympäristöhäiriöt-kappaletta on täsmennetty
- kaavaselostuksen liitteeksi on lisätty ote maakuntakaavasta.

Kaavakarttaan on lisätty kortteliin 49134 ajoliittymäkielto ja kortteleihin 49154–49157 on lisätty istutettava puurivimerkintä. LV-korttelissa sijaitsevalle saunalle on merkitty puuttunut kerrosala. Lisäksi kaavakarttaan on tehty joitakin teknisuonteisia tarkistuksia, korjattu kirjoitusvirheitä sekä poistettu ylimääräisiä merkintöjä.

Aineistoon tehdyt täydennykset:

- kaavaselostusta on täydennetty suunnittelu- ja käsittelyvaiheiden osalta, asemakaavan kuvauksen sekä suunnittelun lähtökohtien osalta
- kaavakartan nimiö on päivitetty
- kirjoitusvirheitä on korjattu kaavakartasta

Julkisen nähtävilläolon jälkeen tehdyistä muutoksista on neuvoteltu asianomaisten tahojen kanssa.

Kaavaehdotuksen esittäminen kaupunginhallitukselle

Kaupunkiympäristölautakunta esitti kaupunginhallitukselle 19.3.2024 päivätyn asemakaavan muutosehdotuksen nro 12810 hyväksymistä.

Helsingissä 19.3.2024

Marja Piimies

asemakaavapäällikkö

Asemakaavan seurantalomake

Asemakaavan perustiedot ja yhteenveto

Kunta 091 Helsinki Täyttämispvm 12.02.2024
Kaavan nimi Jollaksen ja Hevossalmen suojeltavat rakennukset
Hyväksymispvm Ehdotuspvm
Hyväksyjä Vireilletulosta ilm. pvm
Hyväksymispykälä Kunnan kaavatunnus 0912810
Generoitu kaavatunnus
Kaava-alueen pinta-ala [ha] 10,5850 Uusi asemakaavan pinta-ala [ha]
Maanalaisten tilojen pinta-ala [ha] Asemakaavan muutoksen pinta-ala [ha] 10,5850

Ranta-asemakaava Rantaviivan pituus [km]
Rakennuspaikat [lkm] Omarantaiset Ei-omarantaiset
Lomarakennuspaikat [lkm] Omarantaiset Ei-omarantaiset

Aluevaraukset	Pinta-ala [ha]	Pinta-ala [%]	Kerrosala [k-m ²]	Tehokkuus [e]	Pinta-alan muut. [ha +/-]	Kerrosalan muut. [k-m ² +/-]
Yhteensä	10,5850	100,0	16990	0,16	0,0000	718
A yhteensä	8,4218	79,6	15670	0,19	0,6599	313
P yhteensä	1,3557	12,8	1225	0,09	1,3557	1225
Y yhteensä					-0,7314	
C yhteensä						
K yhteensä						
T yhteensä						
V yhteensä	0,7400	7,0			-0,1469	-480
R yhteensä					-1,1373	-365
L yhteensä	0,0458	0,4	70	0,15	0,0000	0
E yhteensä						
S yhteensä						
M yhteensä						
W yhteensä	0,0217	0,2	25	0,12	0,0000	25

Maanalaiset tilat	Pinta-ala [ha]	Pinta-ala [%]	Kerrosala [k-m ²]	Pinta-alan muut. [ha +/-]	Kerrosalan muut. [k-m ² +/-]
Yhteensä					

Rakennussuojelu	Suojellut rakennukset		Suojeltujen rakennusten muutos	
	[lkm]	[k-m ²]	[lkm +/-]	[k-m ² +/-]
Yhteensä	56		49	

Alamerkinnt

Aluevaraukset	Pinta-ala [ha]	Pinta-ala [%]	Kerrosala [k-m ²]	Tehokkuus [e]	Pinta-alan muut. [ha +/-]	Kerrosalan muut. [k-m ² +/-]
Yhteensä	10,5850	100,0	16990	0,16	0,0000	718
A yhteensä	8,4218	79,6	15670	0,19	0,6599	313
AP	3,1953	37,9	6972	0,22	2,8382	6686
AO	5,2265	62,1	8698	0,17	-2,1783	-6373
P yhteensä	1,3557	12,8	1225	0,09	1,3557	1225
P	1,3557	100,0	1225	0,09	1,3557	1225
Y yhteensä					-0,7314	
Y					-0,7314	
C yhteensä						
K yhteensä						
T yhteensä						
V yhteensä	0,7400	7,0			-0,1469	-480
VP	0,2050	27,7			0,2050	
VL	0,5350	72,3			-0,3519	-480
R yhteensä					-1,1373	-365
R					-1,1373	-365
L yhteensä	0,0458	0,4	70	0,15	0,0000	0
LV	0,0458	100,0	70	0,15	0,0000	0
E yhteensä						
S yhteensä						
M yhteensä						
W yhteensä	0,0217	0,2	25	0,12	0,0000	25
W	0,0217	100,0	25	0,12	0,0000	25

Rakennussuojelu	Suojellut rakennukset		Suojeltujen rakennusten muutos	
	[lkm]	[k-m ²]	[lkm +/-]	[k-m ² +/-]
Yhteensä	56		49	
Asemakaava	56		49	
Ei-asekaava				

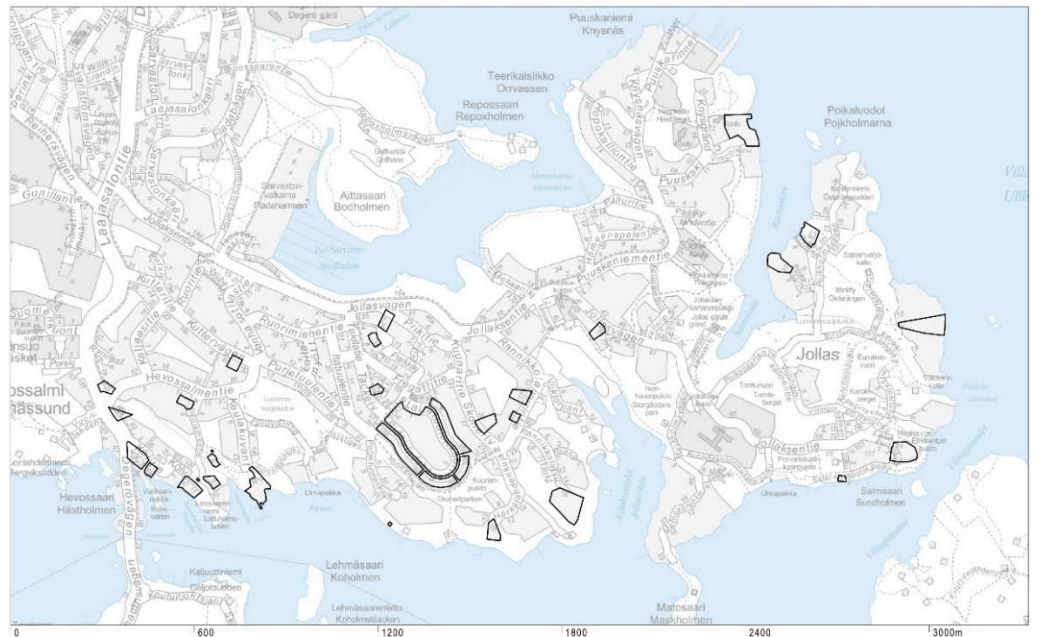
Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Jollaksen ja Hevossalmen suojeltavat pientalot, asemakaavan muutos

Kaupunkiympäristön toimiala
Asemakaavoituspalvelu
Päivätty 13.10.2022

Diaarinumero HEL 2021-007610
Hankenumero 4387_5
Oas 1616-00/22

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa (OAS) esitetään, miksi asemakaava laaditaan, miten kaavoitus etenee ja missä vaiheessa siihen voi vaikuttaa. Osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa täydennetään tarvittaessa kaavaprosessin edetessä, jolloin OAS:n päivitetty versio löytyy Helsingin karttapalvelusta <https://kartta.hel.fi/suunnitelmat>.

Kuva 1. Karttakuva suunnittelualueesta.

Tiivistelmä

Jollaksessa ja Hevossalmissa laaditaan asemakaavanmuutos rakennuskielossa oleville kiinteistöille. Rakennuskielto koskee eräitä kiinteistöjä, joilla sijaitsee kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia, mutta joita ei vielä ole suojeltu. Asemakaavamuutoksen yhteydessä selvitetään rakennuskieltoalueen ja rakennusten suojelutarpeet. Lisäksi asemakaavamuutoksella tarkistetaan eräiden kaupungin omistamien rakennusten ja kiinteistöjen osalta asemakaavamerkintöjen ajantasaisuus.

Suunnittelun tavoitteet ja alue

Asemakaavan muutos (kaavaratkaisu) koskee eräitä Jollaksen ja Hevossalmen kiinteistöjä. Kaavaratkaisu mahdollistaa, että kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten säilyminen turvataan suojelemalla ne asemakaavalla. Kaavaratkaisu on tehty, koska Jollaksen alue on voimakkaassa muutoksessa ja alueen vanhempi rakennuskanta on alkanut korvautua uudisrakennuksilla ilman, että rakennussuojelukysymyksiä on arvioitu kattavasti. Valtaosa alueen rakennuksista on rakentunut 1990-luvulla tai myöhemmin. Alueen asemakaavojen rakennusten suojeluun tähtäävät määräykset ovat vanhentuneita tai puutteellisia, minkä vuoksi alueen asemakaavoitus on tullut ajankohtaiseksi.

Osallistuminen ja aineistot

Hanketta esitellään keskiviikkona 2.11.2022 osana alueellista Uutta Kaakkois-Helsinkiä-tilaisuutta. Tilaisuus pidetään verkossa. Ohjelma alkaa klo 17.00. Suosittelemme liittymään klo 16.45 alkaen.

Tilaisuuden tarkempi aikataulu, liittymislinkki ja muut ohjeet löytyvät verkosta osoitteesta hel.fi/asukastilaisuudet. Voit osallistua tilaisuuteen myös vain osaksi aikaa sinua kiinnostaviin osuuksiin. Tilaisuudessa on mahdollisuus kysyä ja kommentoida kommentointipalstalla.

Tilaisuuden sisältöön on mahdollisuus vaikuttaa etukäteen kyselyssä, joka löytyy osoitteesta kerrokantasi.hel.fi noin kolmen viikon ajan kuukautta ennen tilaisuutta.

Osallistumiskokemus on parempi, mikäli sinulla on mahdollisuus käyttää laitetta, jossa on iso näyttö, esimerkiksi tietokonetta. Osallistuaksesi tietokoneella sinun ei tarvitse ladata uusia sovelluksia, sillä tilaisuuteen osallistutaan verkkoselaimen välityksellä.

Osallistuminen onnistuu myös mobiililaitteella kuten tabletilla tai älypuhelimella. Jos puhelimesi ei ole valmiiksi Microsoft Teams-sovellusta, käy ensin lataamassa se oman puhelimesi sovelluskaupasta.

Lisäksi järjestetään erikseen ilmoitettavana ajankohtana asukastilaisuus vain tätä kaavaa koskien. Tilaisuudessa on mahdollista esittää kysymyksiä ja keskustella kaavaluonnoksesta. Jos olette kiinnostuneita osallistumaan, ilmoittautukaa sähköpostilla osoitteeseen [leena.holmila\(a\)hel.fi](mailto:leena.holmila(a)hel.fi) 18.11.2022 mennessä.

Asukasilta järjestetään verkossa Teams-tapahtumana erikseen ilmoitettavana ajankohtana marras-joulukuussa. Kutsu tapahtumaan lähetetään sähköpostilla etukäteen ilmoittautuneille.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan ja kaavan valmisteluaineistoon (selostusluonnos, havainnekuva, kaavaluonnos) voi tutustua 31.10.–18.11.2022 seuraavissa paikoissa:

- verkkosivuilla <https://www.hel.fi/suunnitelmat>.

Kaupunkiympäristön asiakaspalvelu palvelee puhelimitse numerossa 09 310 22111 ja verkossa

<https://www.hel.fi/kaupunkiymparisto/fi/yhteystiedot/yhteystiedot>.

Asiakaspalvelun käyntiosoite on Työpajankatu 8, tarkistathan asiakaspalvelupisteen aukioloajat verkosta. Myös suunnittelijaan voi olla yhteydessä.

Suunnitteluun liittyvää aineistoa päivitetään Helsingin karttapalveluun <https://kartta.hel.fi/suunnitelmat>.

Mielipiteet osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta sekä valmisteluaineistosta pyydetään esittämään **viimeistään 18.11.2022**. Kirjalliset mielipiteet lähetetään Helsingin kaupungin kirjaamoon (Pohjoisesplanadi 11–13) sähköpostiosoitteeseen helsinki.kirjaamo@hel.fi tai postiosoitteeseen Helsingin kaupunki, kirjaamo, kaupunkiympäristön toimiala, PL 10, 00099 Helsingin kaupunki.

Mielipiteet voi esittää myös suoraan suunnittelijalle. Tapaamisaika tulee sopia etukäteen.

Kun mielipiteet on saatu, suunnittelu etenee ja laaditaan kaavaehdotus. Kaavoituksen etenemisen vaiheet ja osallistumismahdollisuudet on kuvattu viimeisellä sivulla.

Osalliset

Alueen suunnittelussa osallisia ovat:

- alueen ja lähialueiden maanomistajat, asukkaat ja yritykset
 - seurat ja yhdistykset
 - Laajasalo-Degerö seura
 - Laajasalon pienkiinteistöt ry
 - Hästnäs ry
 - Helsingin Yrittäjät
 - Helsingin luonnonsuojeluyhdistys
 - asiantuntijaviranomaiset
 - Helen Oy
 - Helen Sähköverkko Oy
 - Helsingin seudun ympäristöpalvelut (HSY) vesihuolto
 - Helsingin vanhusneuvosto
 - Helsingin vammaisneuvosto
 - Museovirasto
-

- Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus)
- Puolustusvoimat
- kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala

Vaikutusten arviointi

Kaavan valmistelun yhteydessä arvioidaan kaavan toteuttamisen vaikutuksia muun muassa kaupunkikuvaan, luontoon, virkistykseen, maisemaan ja kulttuuriperintöön sekä laaditaan tarvittavat selvitykset kaavaratkaisun merkittävien vaikutusten arvioimiseksi. Vaikutusten arviointia suorittavat kaavan valmisteluun osallistuvat kaupungin asiantuntijat.

Suunnittelun taustatietoa

Suunnittelualan kiinteistöt ovat pääosin yksityisomistuksessa lukuun ottamatta Laitatuulenkaaren pientalontontteja ja muutamaa muuta kiinteistöä, jotka omistaa kaupunki. Lisäksi kaupunki omistaa pääosin virkistysalueet, joita asemakaava koskee. Kaavoitus on tullut vireille kaupungin aloitteesta. Kaupunki valmistelee asemakaavan muutoksen perusteella mahdollisesti kyseeseen tulevan maankäytösopimuksen tontinomistajan kanssa käytävissä neuvotteluissa.

Alueella on voimassa useita asemakaavoja (vuosilta 1977–2010), ja niissä alue on merkitty asuinrakennusten, asuin- ja erillispientalojen tai kytkettyjen pientalojen, yleisten rakennusten sekä loma- ja virkistyspalvelujen korttelialueiksi ja lähivirkistysalueeksi.

Helsingin yleiskaavassa 2016 alue on osoitettu asuntovaltaiseksi alueeksi A4 (korttelitehokkuus pääasiassa alle 0,4) sekä virkistys- ja viheralueeksi.

Suunnittelualaue on osin valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Alue kuuluu Museoviraston RKY 2009-kohde- luetteloon Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus. Lisäksi alue on maakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä (Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus – Itä-Helsingin huvilakulttuuri ja rannat).

Suunnittelualuetta koskevia suunnitelmia / selvityksiä / rakennuskielto:

- Jollaksen suunnitteluperiaatteet, (kaupunkiympäristölautakunta 11.6.2019)
 - Julkiset kartanopuistot ja huvilapuutarhat Helsingissä (Helsingin kaupungin rakennusvirasto, 2017)
 - Helsingin merelliset huvilapuutarhat (Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, 2015)
-

- Laajasalon ennen vuotta 1940 käyttöönotetut rakennukset (Helsingin kaupunginmuseo, 2008)
- alueella on voimassa rakennuskielto 12727 asemakaavan laa-
timiseksi (KYLK 18.5.2021)

Jollaksen ja Hevossalmen alue on pääasiallisesti pientalovaltaista asuinalueetta, jonka asemakaavat ovat pääosin 1970–1990-luvuilta. Jollaksen alue on voimakkaassa muutoksessa ja alueen vanhempi rakennuskanta on alkanut korvautua uudisrakennuksilla ilman, että rakennussuojelukysymyksiä on arvioitu kattavasti. Valtaosa alueen rakennuksista on rakentunut 1990-luvulla tai myöhemmin.

Lisätiedot suunnittelijoilta

Maankäyttö

Leena Holmila, arkkitehti, p. (09) 310 42111,
leena.holmila(a)hel.fi

Julkiset ulkotilat, maisema

Sofia Kangas, maisema-arkkitehti p. (09) 310 42159,
sofia.kangas(a)hel.fi

Rakennussuojelu

Sakari Mentu, arkkitehti, p. (09) 310 37217,
sakari.mentu(a)hel.fi

Kaupunkisuunnittelua voi seurata Suunnitelmavahti-palvelun avulla (<https://www.hel.fi/suunnitelmavahti>) sekä sosiaalisen median kanavissa (<https://www.facebook.com/helsinkikaupunkiymparisto> ja <https://twitter.com/helsinkikymp>).

Helsingissä 13.10.2022

Anu Kuutti
tiimipäällikkö

Kaavoituksen eteneminen

Vireilletulo

- kaavoitus on tullut vireille vuonna 2022 kaupungin aloitteesta
- suunnittelusta on tiedotettu vuoden 2022 kaavoituskatsauksessa

OAS

- OAS ja muuta aineistoa nähtävillä 31.10.–18.11.2022 , asukastilaisuus 2.11.2022 verkossa sekä erikseen ilmoitettavana ajankohtana marras-joulukuussa 2022 verkossa
- nähtävilläolosta ilmoitetaan kirjeillä kaavamuutoksen kohteina oleva kiinteistöjä, verkkosivuilla <https://www.hel.fi/suunnitelmat> ja Helsingin uutiset-lehdessä
- mahdollisuus esittää mielipiteitä
- kaupunkiympäristölautakunnan päätöksistä lähetetään tieto niille mielipiteen jättäneille, jotka ovat mielipiteen yhteydessä erikseen ilmoittaneet sähköposti- tai postiosoitteensa

Ehdotus

- kaavaehdotus laitetaan julkisesti nähtäville
- julkisesta nähtävilläolosta ilmoitetaan verkkosivuilla <https://www.hel.fi/kaavakuulutukset>
- mahdollisuus tehdä muistutus, viranomaisilta pyydetään lausunnot
- kaavaehdotus, jota on tarvittaessa tarkistettu julkisen nähtävilläolon jälkeen, esitellään kaupunkiympäristölautakunnalle arviolta vuonna 2023
- kaavan valmistelun aikana saatuihin huomaautuksiin vastataan vuorovaikutusraportissa, joka löytyy karttapalvelusta <https://kartta.hel.fi/suunnitelmat>
- kaupunkiympäristölautakunnan päätöksistä lähetetään tieto niille muistutuksen jättäneille, joiden sähköposti- tai postiosoite ilmenee muistutuksesta

Hyväksyminen

- kaupunginhallitus käsittelee kaavaehdotuksen
- kaupunginvaltuusto hyväksyy kaavan
- tieto kaavan hyväksymistä koskevasta päätöksestä lähetetään niille, jotka ovat sitä kirjallisesti pyytäneet kaavaehdotuksen julkisen nähtävilläolon aikana
- hyväksymistä koskevaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen
- hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan
- kaava tulee voimaan, jos hyväksymispäätöksestä ei ole valitettu tai valitukset on hylätty.

Sijaintikartta
 Jollaksen ja Hevossalmen suojeltavat pientalot

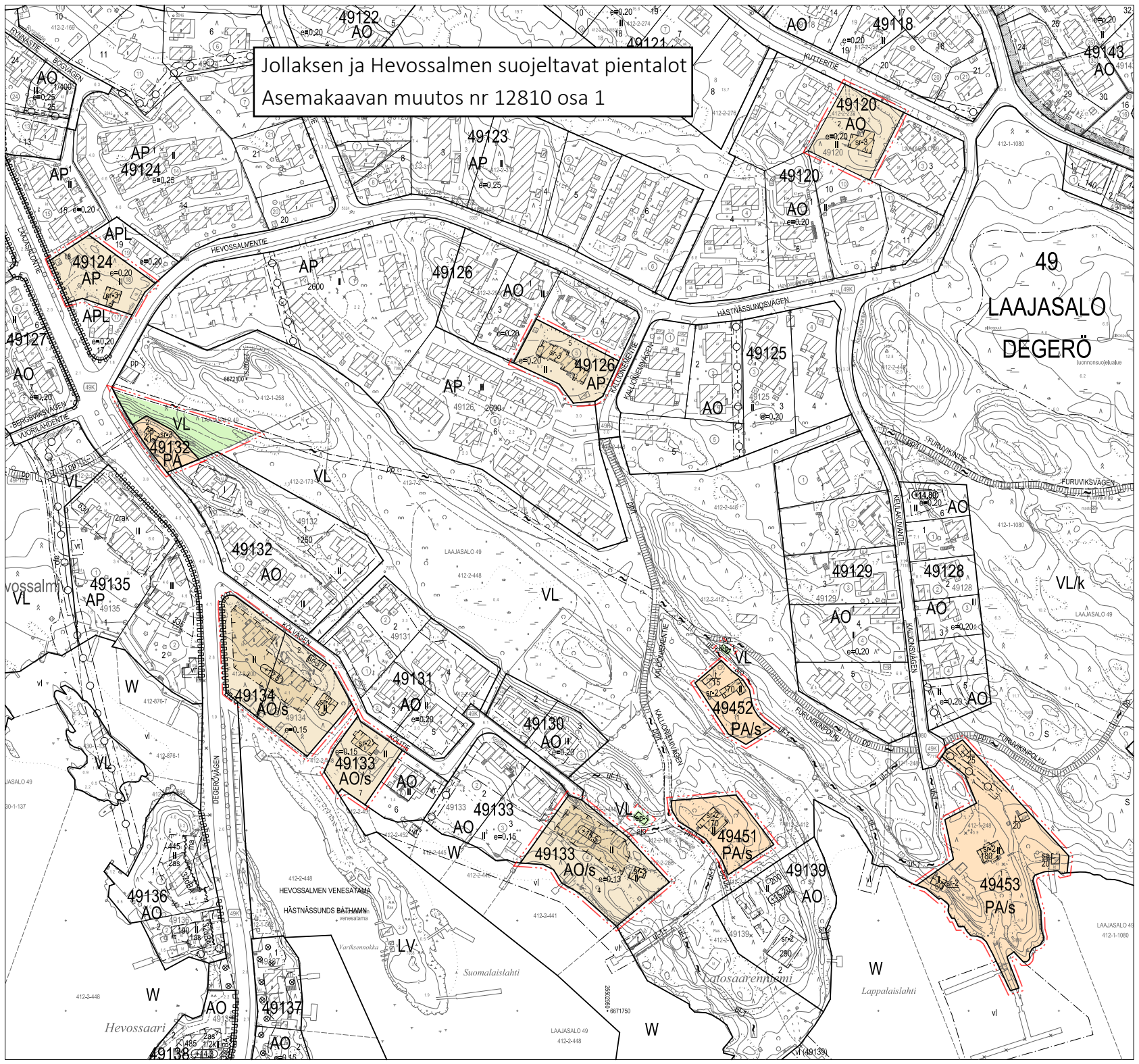
Helsingin kaupunki
 Itäinen yksikkö / Asemakaavoitus
 Herttoniemi ja itäiset saaret- tiimi

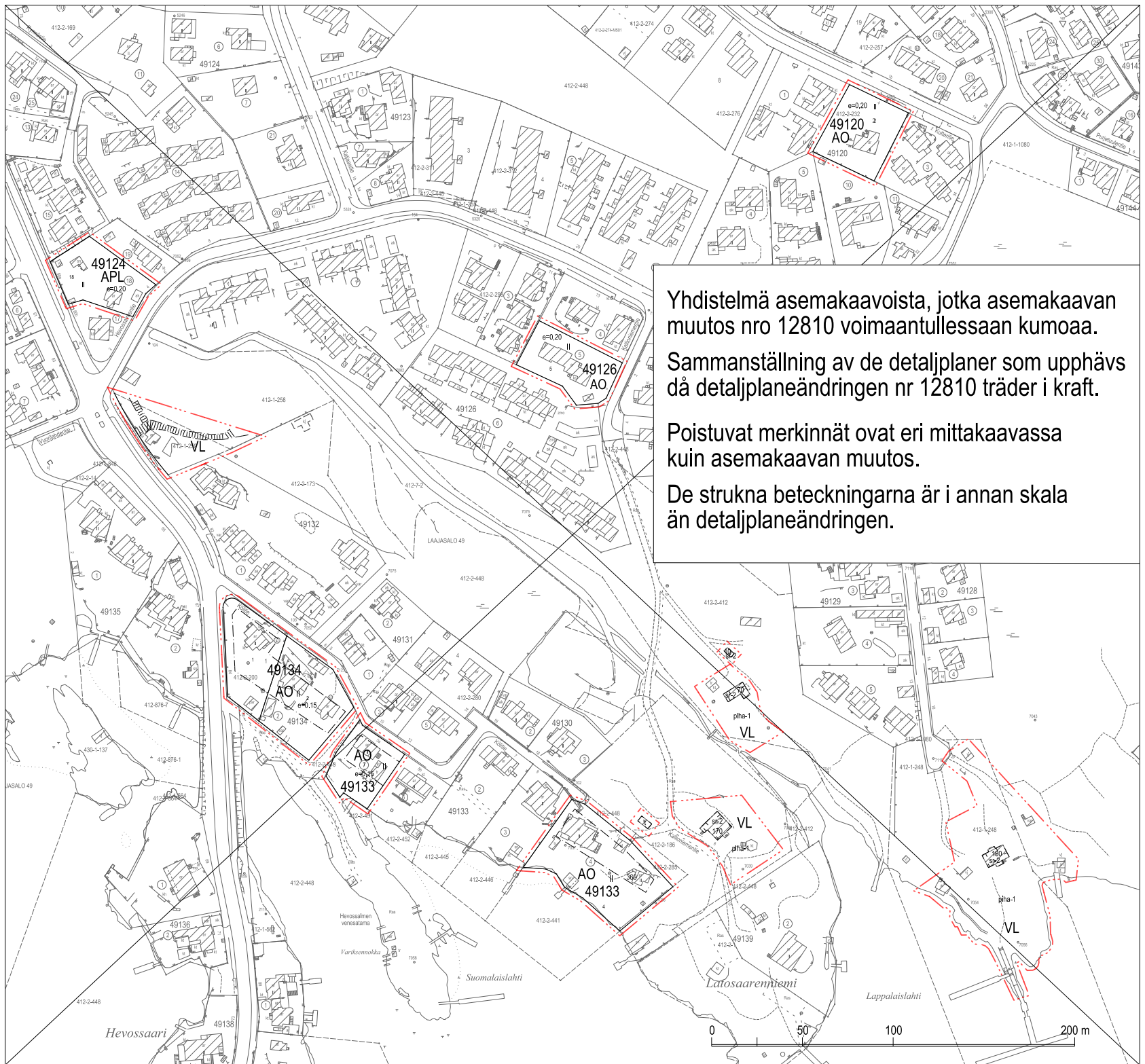

Ilmakuva
Jollaksen ja Hevossalmen suojeltavat pientalot

Helsingin kaupunki
Asemakaavoitus / Itäinen yksikkö
Herttoniemi ja itäiset saaret- tiimi

Jollaksen ja Hevossalmen suojeltavat pientalot
Asemakaavan muutos nr 12810 osa 1

Yhdistelmä asemakaavoista, jotka asemakaavan muutos nro 12810 voimaantullessaan kumooa.
Sammanställning av de detaljplaner som upphävs då detaljplaneändringen nr 12810 träder i kraft.
Poistuvat merkinnät ovat eri mittakaavassa kuin asemakaavan muutos.
De strukna beteckningarna är i annan skala än detaljplaneändringen.

Jollaksen ja Hevossalmen suojeltavat pientalot
Asemakaavan muutos nr 12810 osa2

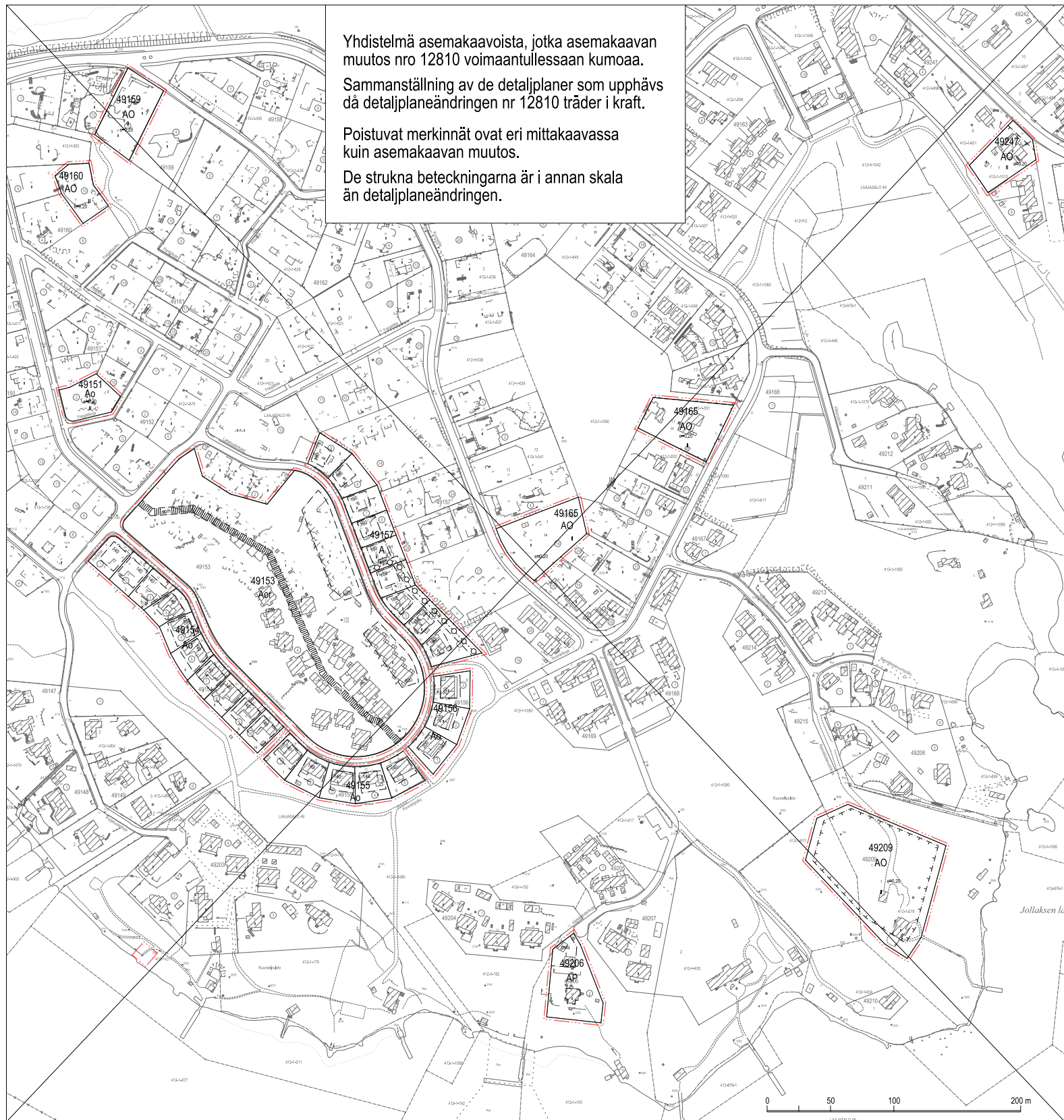

Yhdistelmä asemakaavoista, jotka asemakaavan muutos nro 12810 voimaantullessaan kumoaa.

Sammanställning av de detaljplaner som upphävs då detaljplaneändringen nr 12810 träder i kraft.

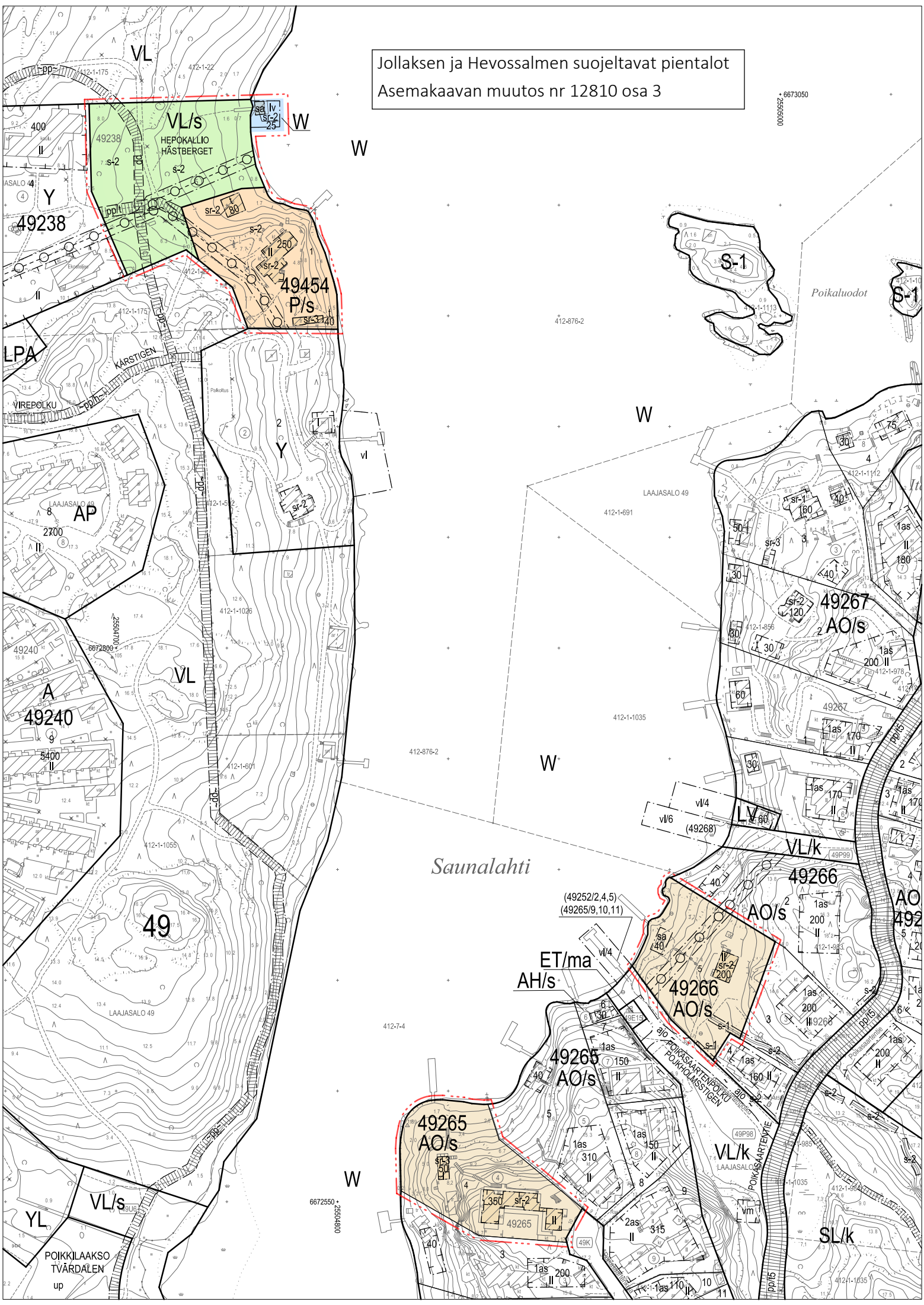
Poistuvat merkinnät ovat eri mittakaavassa kuin asemakaavan muutos.

De strukna beteckningarna är i annan skala än detaljplaneändringen.

Jollaksen ja Hevossalmen suojeltavat pientalot
Asemakaavan muutos nr 12810 osa 3

6673050
00000000

Saunalahti

POIKKILAAKSO
TVÄRDALEN
up

Poikaluodot

ET/ma
AH/s

SL/k

49238

49454
P/s

49240

49265
AO/s

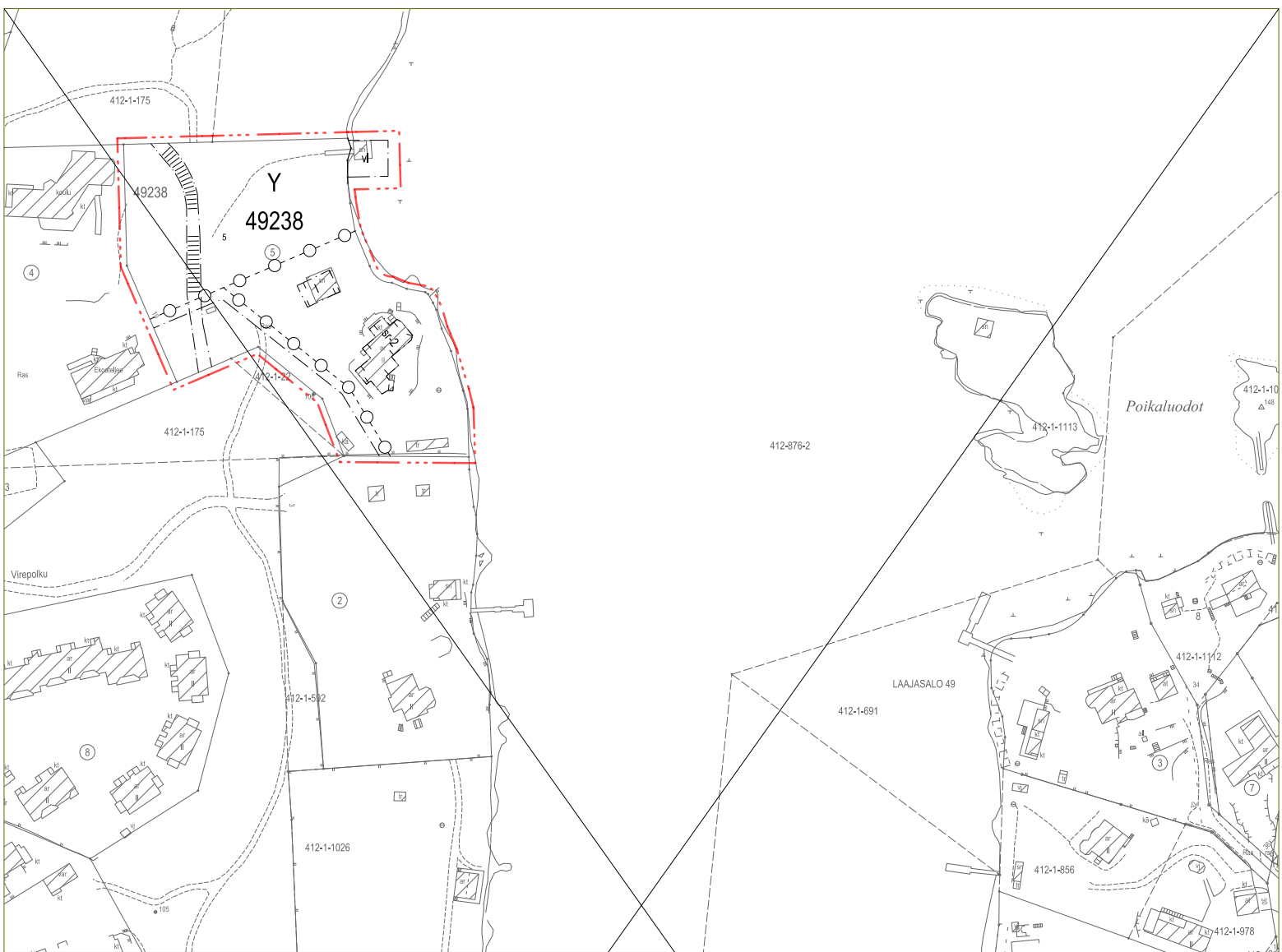
49266
AO/s

49267
AO/s

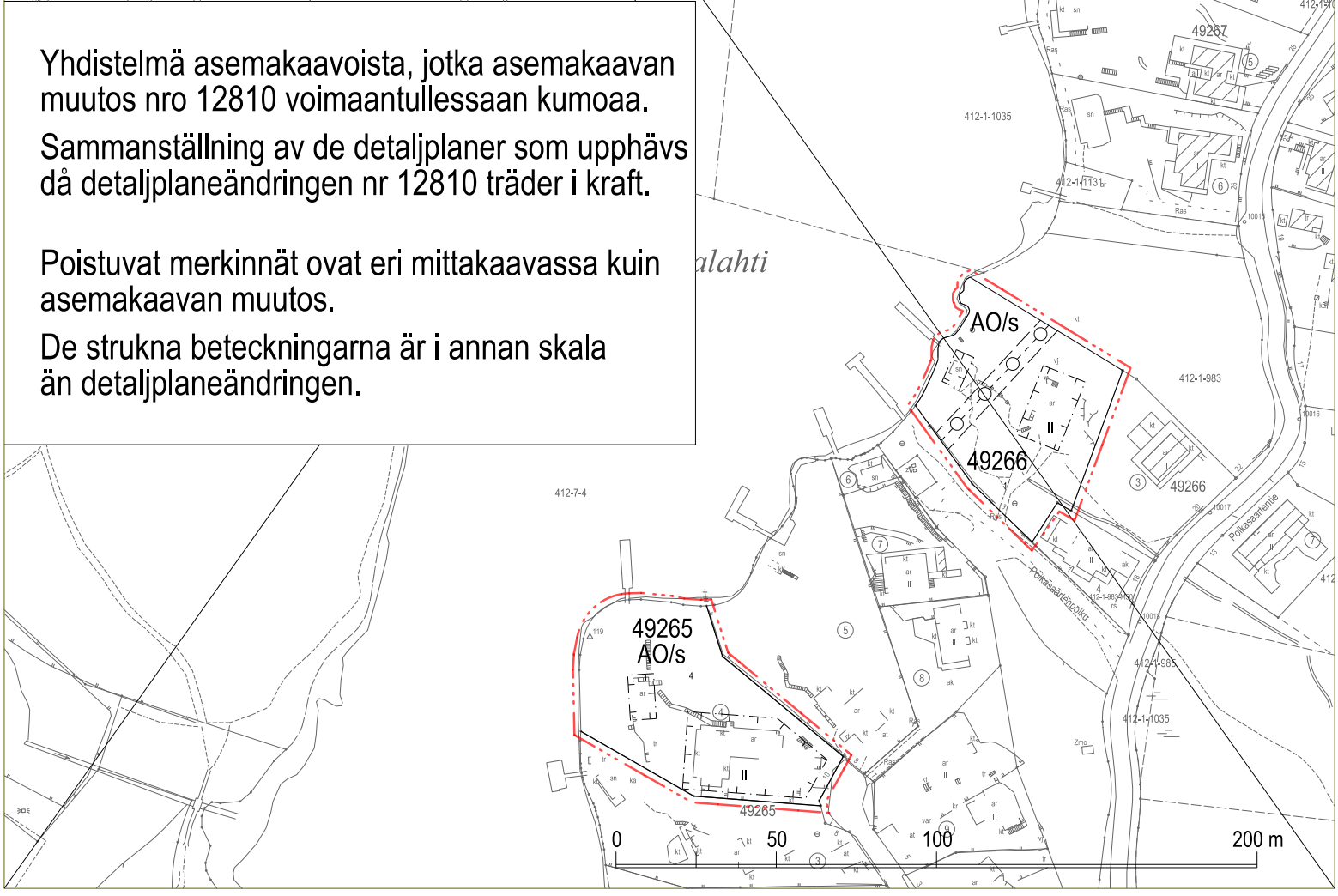
49266
AO/s

49

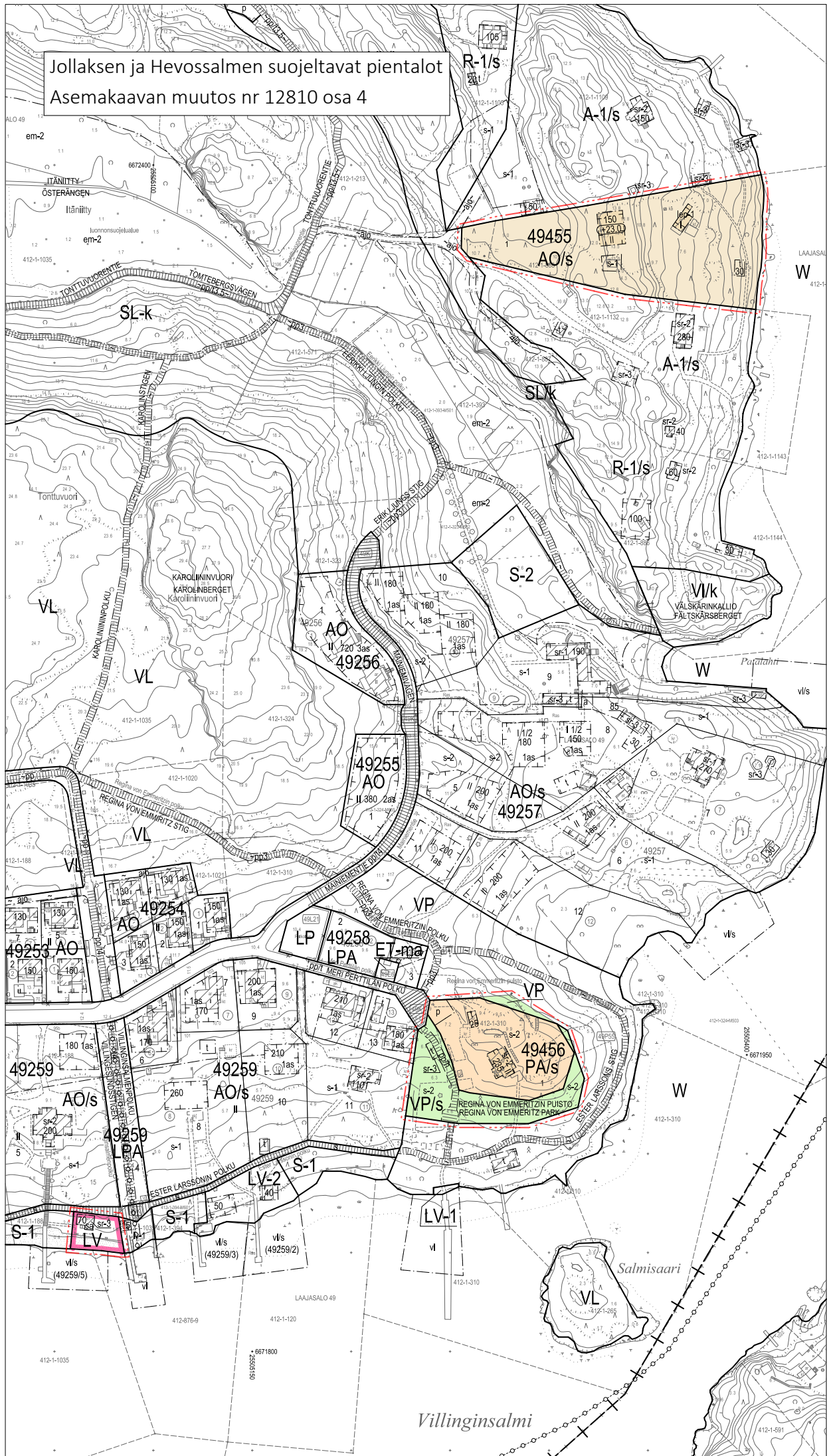
492

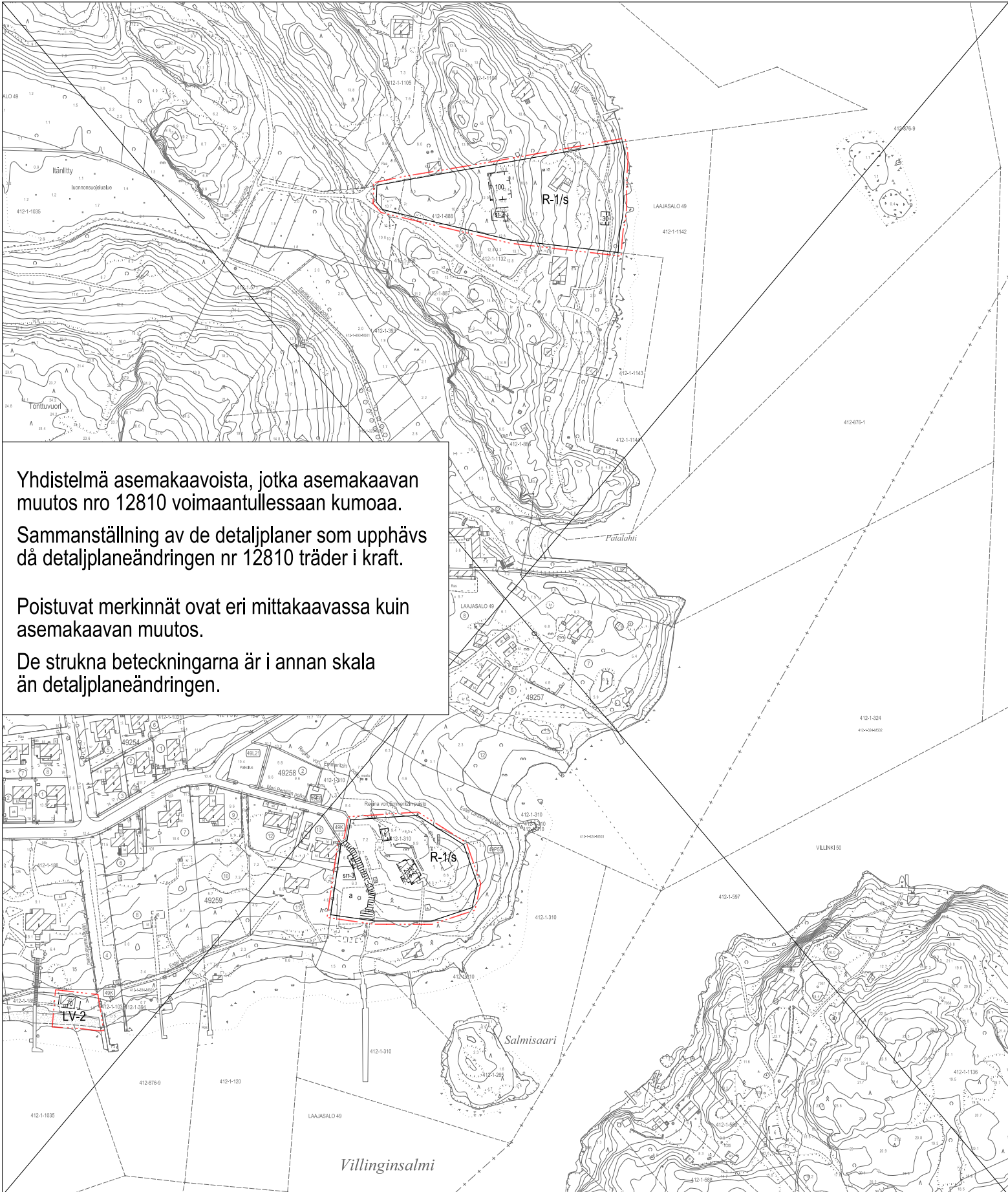

Yhdistelmä asemakaavoista, jotka asemakaavan muutos nro 12810 voimaantullessaan kumooa.
Sammanställning av de detaljplaner som upphävs då detaljplaneändringen nr 12810 träder i kraft.
Poistuvat merkinnät ovat eri mittakaavassa kuin asemakaavan muutos.
De strukna beteckningarna är i annan skala än detaljplaneändringen.

Jollaksen ja Hevossalmen suojeltavat pientalot
Asemakaavan muutos nr 12810 osa 4

Yhdistelmä asemakaavoista, jotka asemakaavan muutos nro 12810 voimaantullessaan kumooa.

Sammanställning av de detaljplaner som upphävs då detaljplaneändringen nr 12810 träder i kraft.

Poistuvat merkinnät ovat eri mittakaavassa kuin asemakaavan muutos.

De strukna beteckningarna är i annan skala än detaljplaneändringen.

ASEMAKAAVAMERKINNÄT JA
-MÄÄRÄYKSET

AP

Asuinpientalojen korttelialue.

AP/s

Asuinpientalojen korttelialue, joka on kaupunkikuvallisesti, kulttuurihistoriallisesti, paikallishistoriallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokas.

AO

Erillispientalojen korttelialue.

AO/s

Erillispientalojen korttelialue, joka on kaupunkikuvallisesti, kulttuurihistoriallisesti, paikallishistoriallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokas.

P/s

Palvelurakennusten korttelialue, joka on kaupunkikuvallisesti, kulttuurihistoriallisesti, paikallishistoriallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokas.

PA

Palvelu- ja asuinrakennusten korttelialue.

PA/s

Palvelu- ja asuinrakennusten korttelialue, joka on kaupunkikuvallisesti, kulttuurihistoriallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokas.

VP

Puisto.

VP/s

Puisto, joka on kaupunkikuvallisesti, maisemallisesti, kulttuurihistoriallisesti tai puistohistoriallisesti arvokas.

VL

Lähivirkistysalue.

VL/s

Lähivirkistysalue, joka on kaupunkikuvallisesti, kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti tai puistohistoriallisesti arvokas.

LV

Venevalkama.

W

Vesialue.

— ··· —

2 m kaava-alueen rajan ulkopuolella oleva viiva.

—

Korttelin, korttelinosan ja alueen raja.

—

Ohjeellinen tontin raja.

— ··· —

Osa-alueen raja.

49120

Korttelin numero.

1

Ohjeellisen tontin numero.

200

Rakennusoikeus kerrosalaneliömetreinä.

II

Roomalainen numero osoittaa rakennusten, rakennuksen tai sen osan suurimman sallitun kerrosluvun.

e=0.20

Tehokkuusluku eli kerrosalan suhde tontin/rakennuspaikan pinta-alaan.

+23.0

Rakennuksen vesikaton ylin sallittu korkeusasema.

—

Rakennusala.

—

Rakennusala.

t

Talusrakennuksen rakennusala.

sa

Saunan rakennusala.

—

Rakennuksen harjansuuntaa osoittava viiva.

↓

Nuoli osoittaa rakennusalan sivun, johon rakennus on rakennettava kiinni.

lv

Laitureille varattu alueen osa.

s-1

Alueen osa, jolla on kivimuuri tai muu rakennelma, joka tulee kunnostaa ja säilyttää.

s-2

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat puutarharakenteet ja -sommitelmat tulee säilyttää, kunnostaa tai palauttaa. Myös maisemallisesti arvokkaat erityispiirteet tulee säilyttää.

s-3

Puutarhakulttuurin ja kaupunkikuvan kannalta arvokas pihapiiri. Aluetta tulee hoitaa siten, että sen arvot ja ominaispiirteet säilyvät.

sr-2

Rakennustaiteellisesti, historiallisesti tai kaupunkikuvallisesti arvokas suojeltava rakennus. Suojelu koskee rakennuksen julkisivuja ja vesikattoa. Rakennuksessa tehtävät korjaustyöt ja muutokset eivät saa heikentää sen arvoa tai hävittää sen ominaispiirteitä. Rakennusta ei saa purkaa.

sr-3

Kaupunkikuvallisesti arvokas suojeltava rakennus, jonka ominaispiirteet on säilytettävä. Rakennusta ei saa purkaa.

lep-1

Rakennuksessa on lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikka, jonka hävittäminen ja heikentäminen on luonnonsuojelulain nojalla kielletty.

pp

Yleiselle jalankululle ja polkupyöräilylle varattu alueen osa, sijainti ohjeellinen.

pp/h

Yleiselle jalankululle ja polkupyöräilylle varattu alueen osa, jolla huoltoajo on sallittu.

pp/h

Yleiselle jalankululle ja polkupyöräilylle varattu alueen osa, jolla huoltoajo on sallittu, sijainti ohjeellinen.

pp/t

Yleiselle jalankululle ja polkupyöräilylle varattu alueen osa, jolla tontille ajo on sallittu, sijainti ohjeellinen.

p

Pysäköintipaikka.

· · · · ·

Istutettava alueen osa.

○ ○ ○ ○

Istutettava ja tarvittaessa uudistettava puurivi.

— ○ —

Maanalaista johtoa varten varattu alueen osa.

□ □ □ □ □

Katualueen rajan osa, jonka kohdalta ei saa järjestää ajoneuvoliittymää.

RAKENNUSOIKEUS JA TILOJEN KÄYTTÖ

Alue sijaitsee osittain Santahaminan ampumatoiminnan melualueella.

Kortteleissa 49120, 49124, 49126, 49151, 49159, 49160, 49165 ja 49247 saa jäljellä olevan rakennusoikeuden sijoittaa vapaasti tontilla siten, että olemassa olevien rakennuksien suojelutavoitteet huomioidaan.

Kortteleissa 49265 ja 49266 asemakaavaan merkityn kerrosalan lisäksi saa rakentaa asunnon ulkopuolista, asuntoja palvelevaa aputilaa kuten autosuojia tai -katoksia sekä varasto-, huolto- ja askartelutiloja. Tilat saa sijoittaa rakennuksen pohjakerrokseen, siipirakennukseen, olemassa olevaan talousrakennukseen tai talousrakennuksen rakennusosalalle rakennettavaan rakennukseen. Aputiloihin saa sisältyä myös enintään 10 m²:n suuruisia lasikuisteja. Aputiloja saa yhteensä olla enintään 60 m²/asunto, jos niistä vähintään 20 m² on pohjakerroksessa, muuten enintään 50 m² asunto.

Kortteleissa 49120, 49124, 49126, 49133, 49134, 49151, 49154-49157, 49159, 49160, 49165 ja 49247 tontille saa asemakaavaan merkityn kerrosalan lisäksi rakentaa autosuojia tai -katoksia enintään 18 m²/asunto, kuitenkin enintään 20 % asemakaavaan merkitystä kerrosalasta sekä muita asuntojen ulkopuolisia asumista palvelevia tiloja kuten varasto-, huolto-, askartelu- ja kokoontumistiloja enintään 12 m²/asunto, kuitenkin enintään 15 % asemakaavaan merkitystä kerrosalasta.

AO- ja AO/s-korttelialueella uudisrakennuksessa saa olla yksi asunto.

Tontilla 49454/1 saa huvilarakennukseen sijoittaa yhden asunnon kiinteistönhuollolle välttämätöntä henkilökuntaa varten. Asunto saa olla korkeintaan 50 m².

KAUPUNKIKUVA JA RAKENTAMINEN

Kortteleissa 49154, 49155 ja 49156 rakennuksen kadunpuolen julkisivujen on oltava paikalla muurattua punatiiltä. Kortteleissa 49155 ja 49455 rakennuksen julkisivujen on oltava puuverhottuja ja niiden tulee olla yksivärisiä ja erisävyisiä vierekkäisissä rakennuksissa.

Korttelissa 49154 rakennuksissa on oltava pihan suuntaan laskeva pulpettikatto. Kortteleissa 49133, 49134, 49155, 49156, 49157 ja 49455 rakennuksissa on oltava harjakatto.

Kortteleissa 49155 ja 49156 katon on oltava tumma.

PIHAT JA ULKOALUEET

Tontteja 49153/4, 49454/1 ja 49456/1 ei saa aidata. Liittyminen puistoon tai toiseen tonttiin tulee toteuttaa mahdollisimman saumattomasti.

Suuret tasoerot tulee rakentaa terassein, joihin liittyy istutuksia. Tukimuurien on oltava luonnonkivipintaisia tai paikalla valettuja.

Tonteilla ja puistoalueilla tulee minimoida louhinnan ja täyttöjen määrä ja huomioida maastonmuodot.

Puistoalueet muodostavat tonttien 49454/1 ja 49456/1 pihojen kanssa yhtenäisen kokonaisuuden, joka tulee säilyttää ja hoitaa niin, että sen kulttuurihistoriallinen, puutarhataiteellinen ja kaupunkikuvallinen arvo säilyy. Yksityisessä käytössä olevan piha-alueen ja yleisen virkistysalueen erottaminen toisistaan tulee toteuttaa tavalla, joka ei riko huvilaympäristön maisemallista kokonaisuutta.

Kortteleissa 49455 ja 49456 sekä Regina von Emmiritzin puistossa tulee valaistussuunnittelussa ja valaistuksen toteutuksessa huomioida lepakoiden elinolosuhteiden säilyttäminen.

RAKENNETTAVUUS

Kortteleissa 49133, 49134, 49206, 49247, 49265, 49266 ja 49452-49455 tulee uudisrakentamisessa ja siihen verrattavissa olevassa korjausrakentamisessa huomioida meriveden korkeuden ja aaltoilun yhteisvaikutukset.

LIIKENNE JA PYSÄKÖINTI

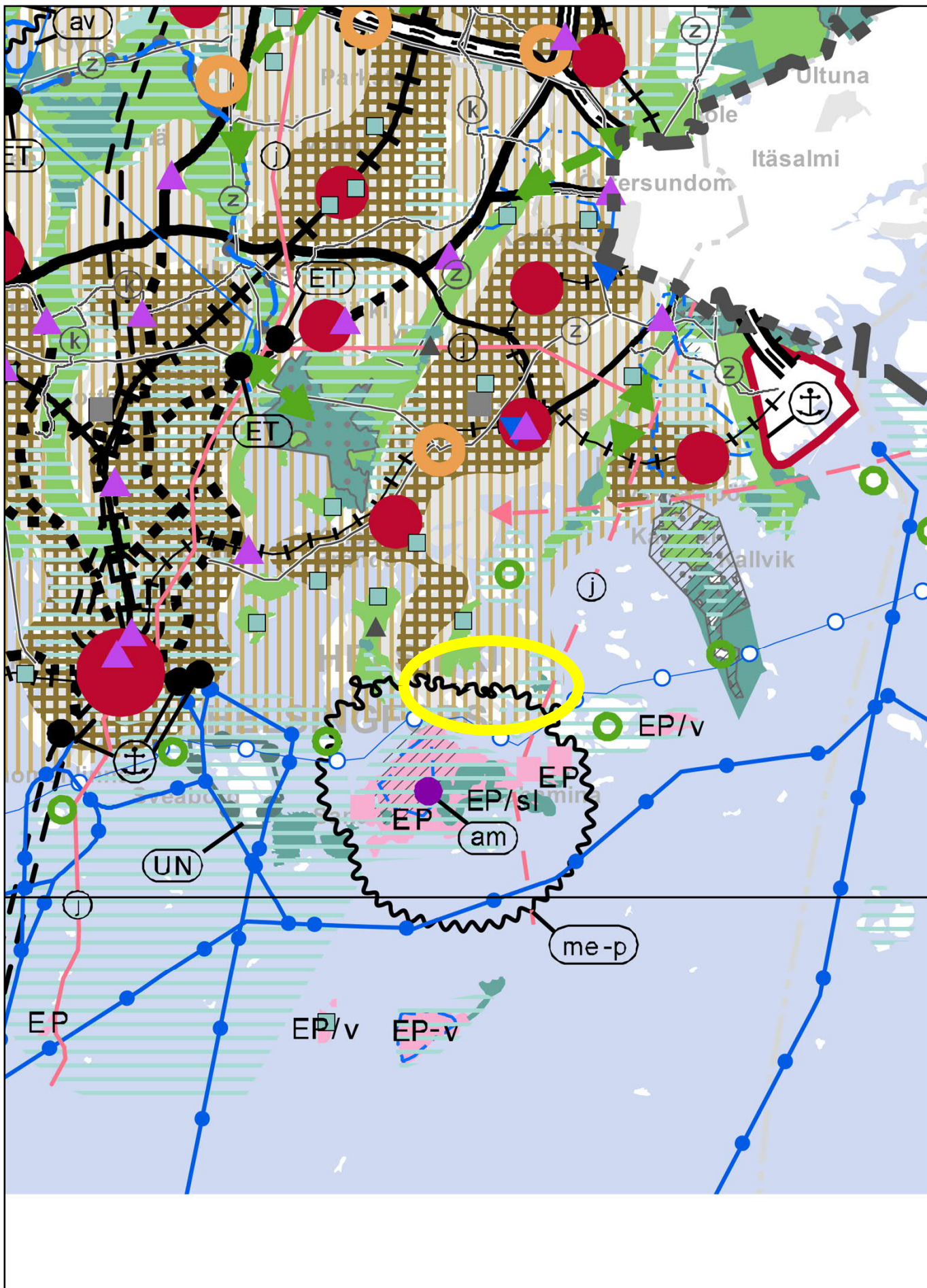
Autopaikkojen vähimmäismäärät ovat:

- AO-, AO/s- ja AP-korttelialueilla 1 ap/asunto ja 1 ap/asunto auton tilapäistä säilytystä varten
- AP/s-korttelialueella 1 ap / 100 k-m² tai 1 ap / asunto sekä vieraspysäköintipaikkoja 1 ap / 1000 k-m².
- P/s ja PA/s-korttelialueilla:
 - asunnot 1 ap /asunto
 - palvelut 1 enintään ap / 100 k-m²
- PA-korttelialueella 49132 ei tarvitse rakentaa autopaikkoja.
- LV-alueella 1 ap / 3 venepaikkaa

Jos tontin omistaja tai haltija osoittaa pysyvästi liittyvänsä yhteiskäyttöautojärjestelmään tai muulla tavalla varaavansa yhtiön asukkaille yhteiskäyttöautojen käyttömahdollisuuden, autopaikkojen vähimmäismäärästä voidaan vähentää 5 ap yhtä yhteiskäyttöautopaikkaa kohti, yhteensä kuitenkin enintään 10 %.

Tällä asemakaava-alueella korttelialueelle on laadittava erillinen tonttijako.

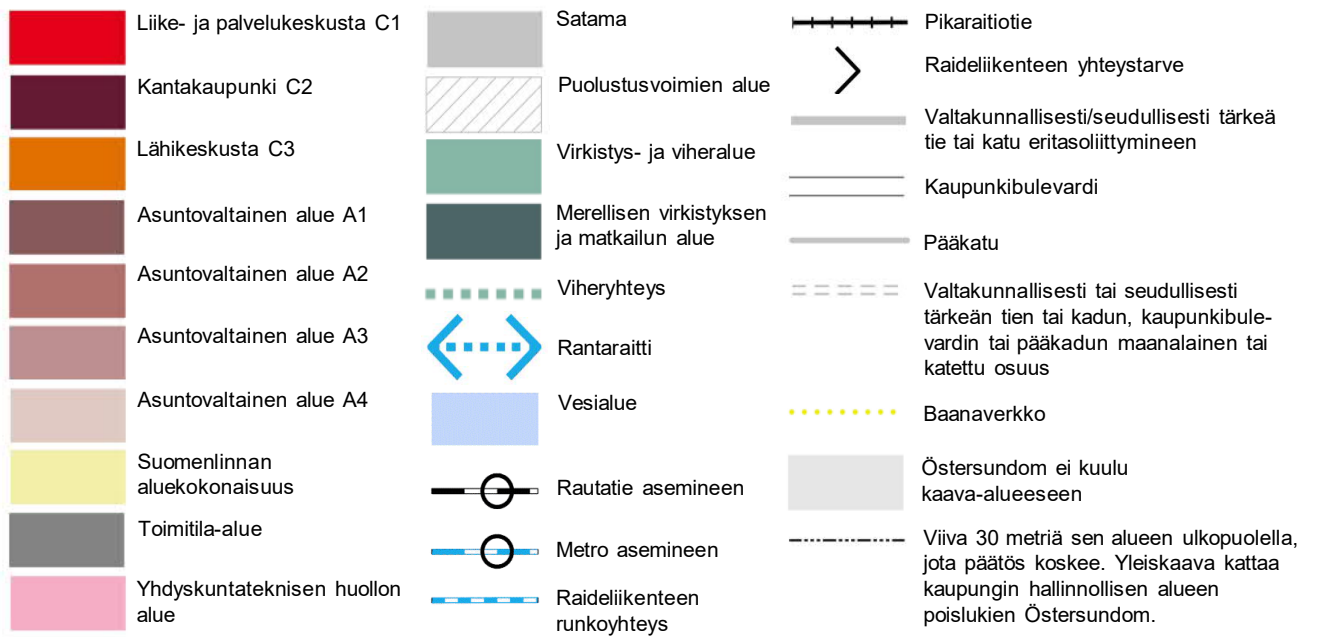
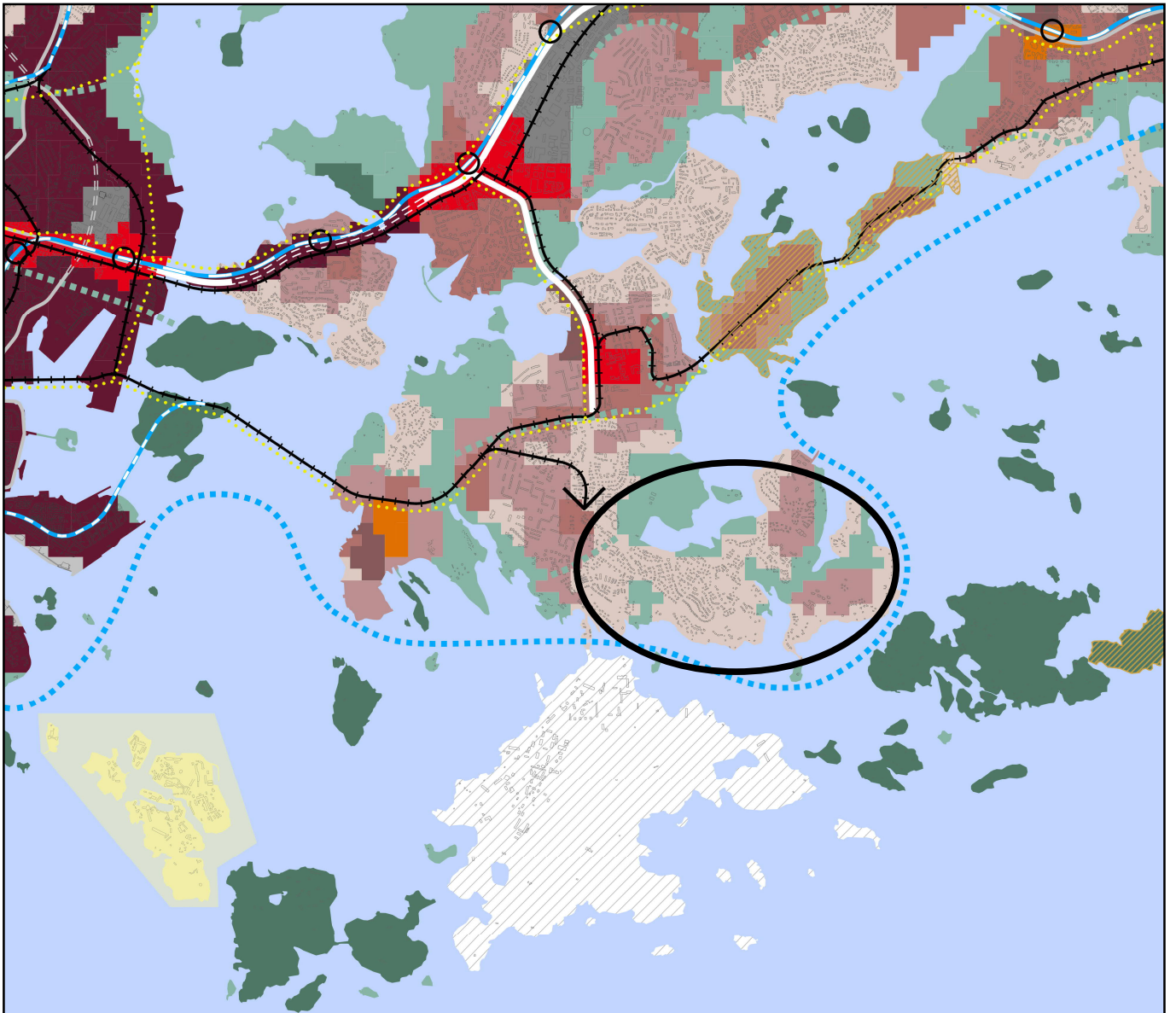

Ote Uusimaa-kaavasta 2050
 Helsingin seudun vaihemaakuntakaava
 Jollaksen ja Hevossalmen suojelettavat pientalot

Helsingin kaupunki
 Asemakaavoitus / Itäinen yksikkö
 Herttoniemi ja itäiset saaret-tiimi

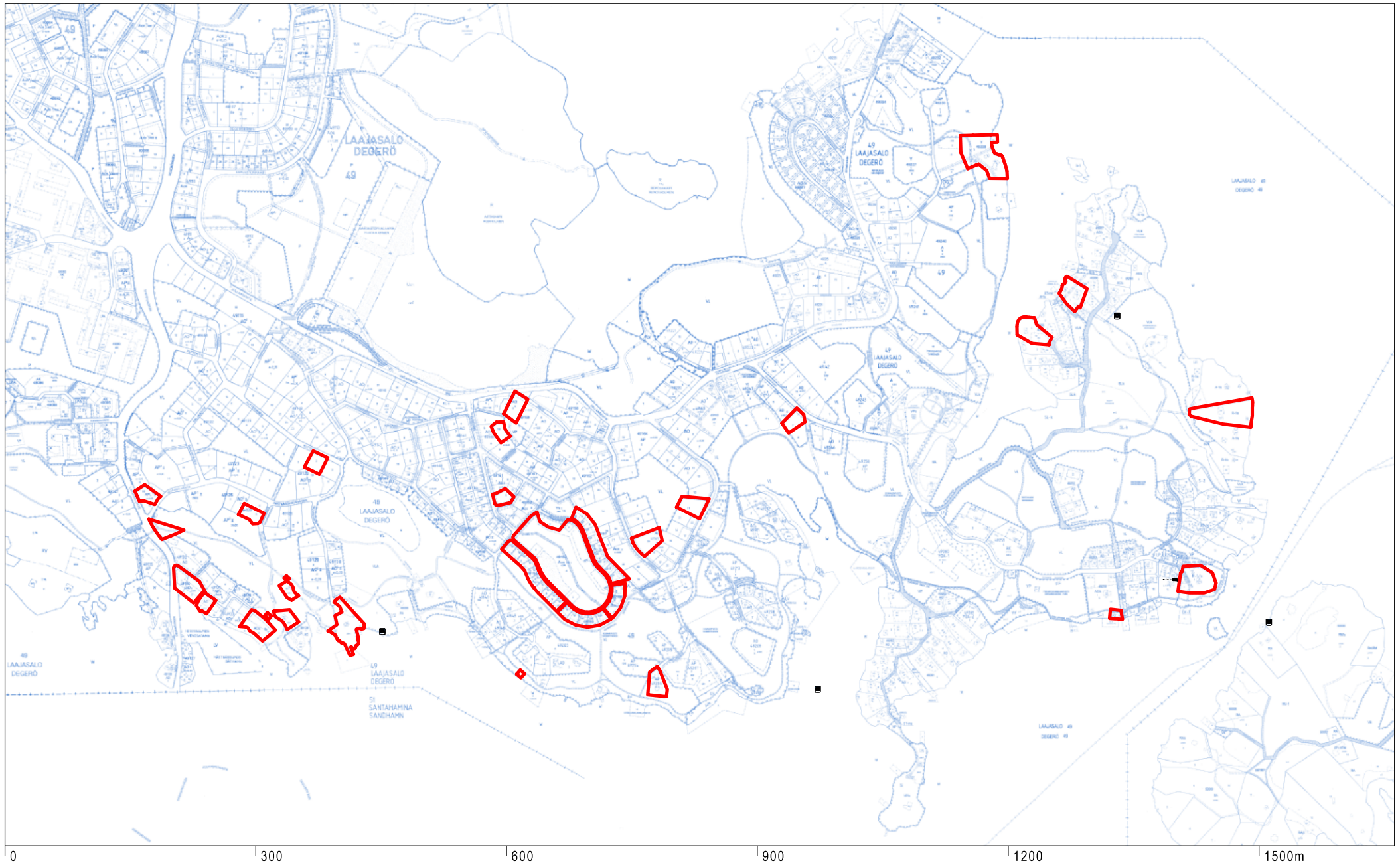
	Keskustatoimintojen alue, valtakunnankeskus		Joukko- ja/tai tavaraliikenteen kannalta merkittävä tie tai katu		Maakaasun runkoputki
	Keskustatoimintojen alue, keskus		Liikenteen yhteystarve		Kaukolämmön siirron yhteystarve
	Keskustatoimintojen alue, pieni keskus		Liikennealue, lentoasema		Raakavesitunneli
	Taajamatoimintojen kehittämisvyöhyke		Liikennealue, satama		Runkovesijohdon ohjeellinen linjaus
	Uusi raideliikenteeseen tukeutuva taajamatoimintojen kehittämisvyöhyke		Satama		Jätevesitunneli
	Pääkaupunkiseudun ydinvyöhyke		Raskaan raideliikenteen varikko		Jätevesitunnelin ohjeellinen linjaus
	Valtakunnallisesti merkittävä kaksiajoratainen tie		Joukkoliikenteen vaihtopaikka		Siirtoviemärin yhteystarve
	Valtakunnallisesti merkittävä yksiajoratainen tie		Liityntäpysäköintialue		Vedenhankinnan kannalta arvokas pintavesialue
	Maakunnallisesti merkittävä tie		Kaupan alue		Pohjavesialue
	Maakunnallisesti merkittävän tien ohjeellinen linjaus		Tuotannon ja logistiikkatoimintojen kehittämisalue		Yhdyskuntateknisen huollon alue
	Pitkällä aikavälillä toteutettavan maakunnallisesti merkittävän tien ohjeellinen linjaus		Maa-aineshuollon kehittämisalue		Kiertotalouden ja jätehuollon alue
	Seudullisesti merkittävä tie		Virkistysalue		Lentomelualue (Lden 55 - 60 dBA)
	Seudullisesti merkittävän tien ohjeellinen linjaus		Virkistyskäytön kohdealue		Lentomelualue (Lden yli 60 dBA)
	Päärata		Viheryhteystarve		Ampumarata-alue
	Pääradan ohjeellinen linjaus		Suojelualue		EP Puolustusvoimien alue
	Yhdysrata		Natura 2000 -alue		Puolustusvoimien alue, jolla on samanaikaista virkistys-, matkailu- ja/tai koulutustoiminnallista siviilikäyttöä.
	Pitkällä aikavälillä toteutettavan yhdysradan ohjeellinen linjaus		Arvokas geologinen muodostuma		EP-v Puolustusvoimien alue, jonka toissijainen käyttötarkoitus on virkistys-, matkailu- ja/tai koulutustoiminta
	Metro		Metsätalousvaltainen alue, joka on laaja, yhtenäinen ja ekologisen verkoston kannalta merkittävä		EP/v Puolustusvoimien alue, jonka toissijainen käyttötarkoitus on virkistys-, matkailu- ja/tai koulutustoiminta
	Metron ohjeellinen linjaus		Kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeä alue		EP-sl Puolustusvoimien käytössä oleva luonnonsuojelullisesti arvokas alue
	Laivaväylä		Unescon maailmanperintökohdeluettelon alue tai kohde		EP/sl Puolustusvoimien alue, jonka toissijainen käyttötarkoitus on luonnonsuojelualue
	Veneilyn runkoväylä		Voimajohto		Puolustusvoimien melualue
	Liikennetunneli		Voimajohdon ohjeellinen linjaus		Suojavyöhyke
	Liikennetunnelin ohjeellinen linjaus				Kaava-alueen raja

Merkintöihin liittyy maakuntakaavamääräyksiä

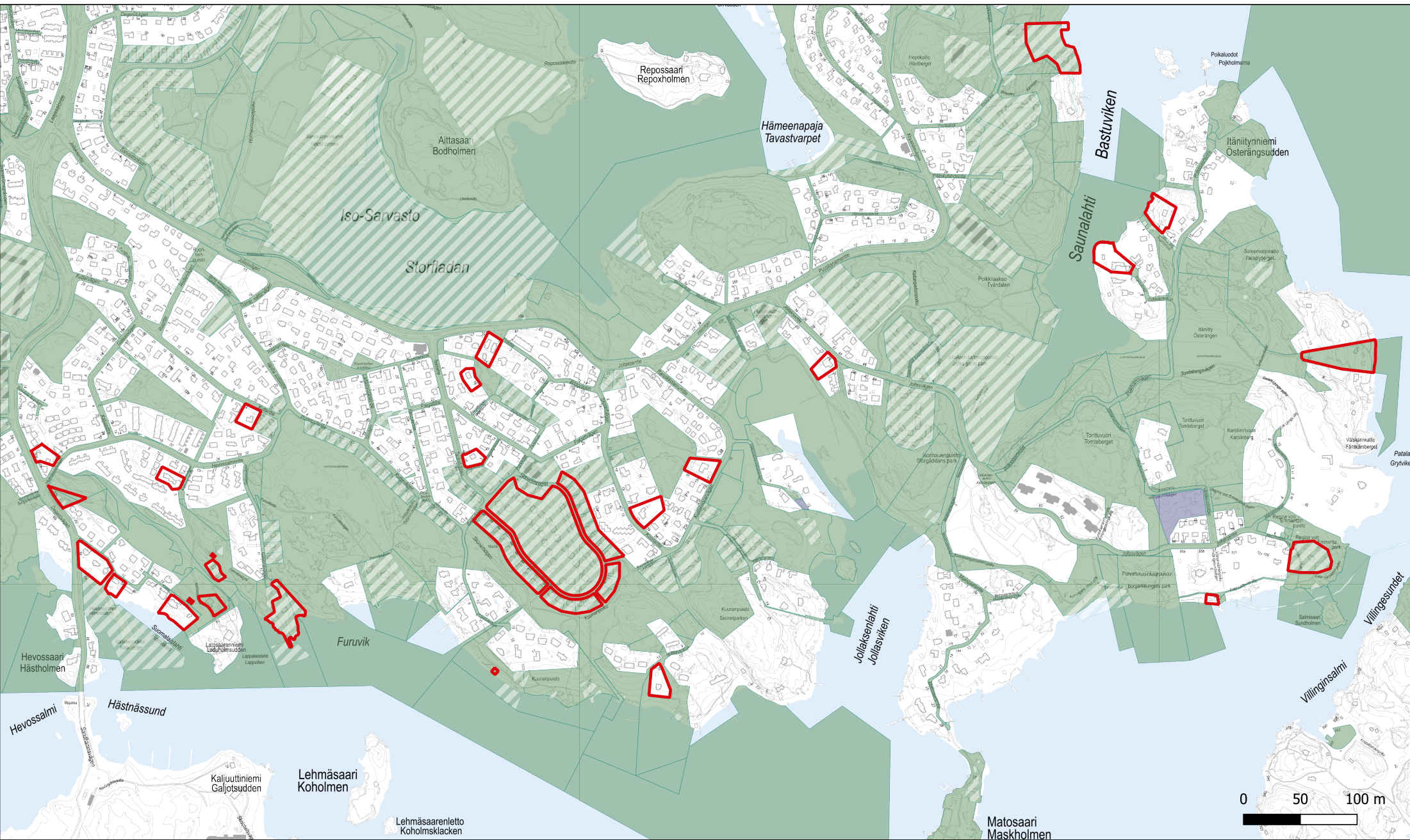
Ote Helsingin yleiskaavasta 2016
Jollaksen ja Hevossalmen suojeltavat pientalot

Helsingin kaupunki
Asemakaavoitus / Itäinen yksikkö
Herttoniemi ja itäiset saaret-tiimi

Ote ajantasa-asemakaavasta
Jollaksen ja Hevossalmen suojeltavat pientalot

Helsingin kaupunki
Asemakaavoitus / Itäinen yksikkö
Herttoniemi ja itäiset saaret- tiimi

© Helsingin kaupunkimittaus 2023

M a a n o m i s t u s k a r t t a
Jollaksen ja Hevossalmen suojeltavat pientalot

- Kaupungin omistama maa-alue
- Kaupungilta vuokrattu maa-alue
- Yksityisen tahon omistama maa-alue
- Kaupungin hallinnoima määräala

Helsingin kaupunki - Asemakaavoitus

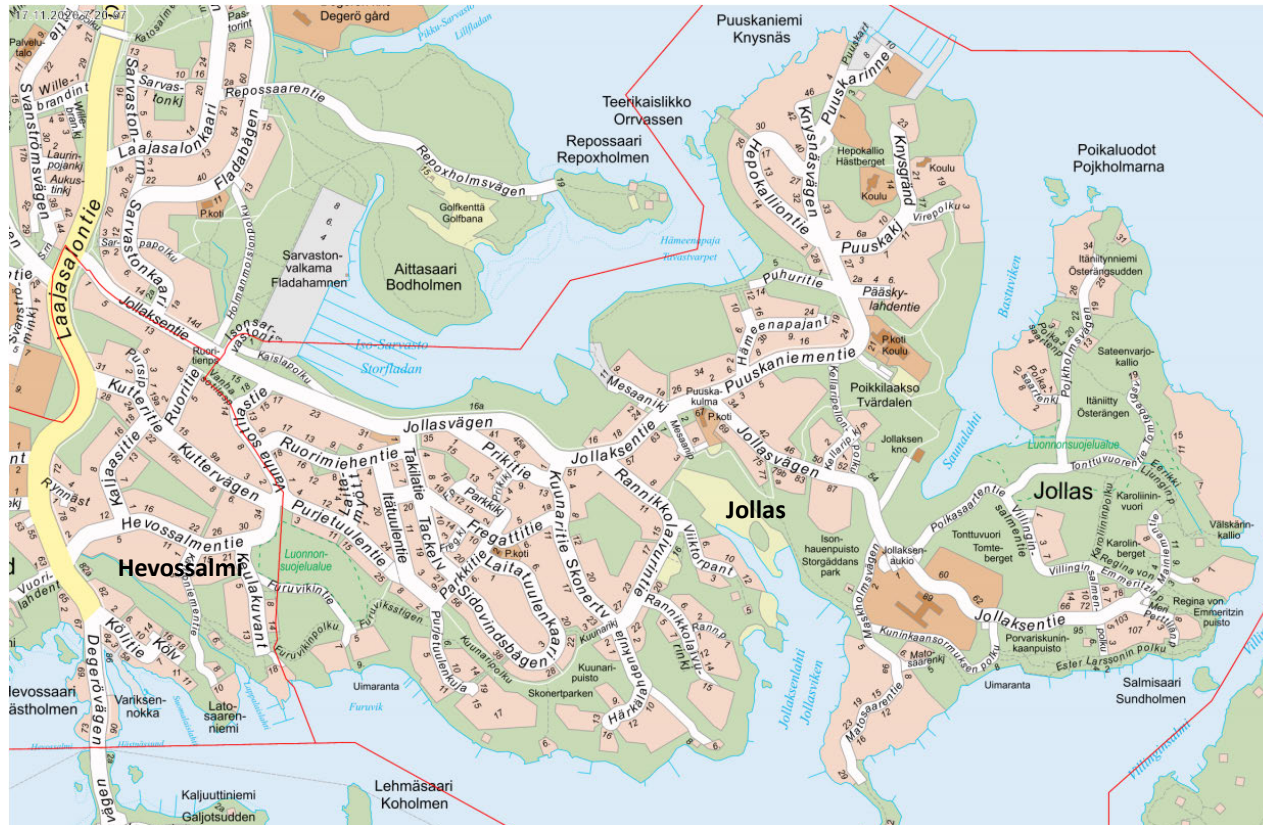
Itäinen yksikkö - Herttoniemi ja itäiset saaret- tiimi

A gravel path leads through a lush garden with large trees and modern buildings in the background. The path is flanked by dense green bushes and large, mature trees with thick canopies. In the background, modern buildings with light-colored facades and dark roofs are visible, partially obscured by the trees. A white metal structure, possibly a playground or art installation, is visible in the distance. The overall scene is a well-maintained, green residential area.

Helsingin kaupunki

Jollaksen ja itäisen Hevossalmen alueen täydentävä rakennusinventointi

Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson 14.12.2020

Kuva 1. Kartalta ilmenee alueen katujen nimistöä, sekä Hevossalmen ja Jollaksen osa-alueiden aluejako. Opaskartta, Helsingin karttapalvelu.

Johdanto

Tehtävänä on ollut laatia Helsingin Laajasalon Jollaksen ja Hevossalmen alueen valikoituja kohteita koskeva rakennusinventointi. Inventointi täydentää Helsingin kaupunginmuseon toimesta vuosina 2007–2008 tehtyä inventointia (*Laajasalon ennen vuotta 1940 käyttöön otetut rakennukset. Inventointi- ja tutkimustyö, internetsivusto, teemakartat ja valokuvat. Tmi Hilla Tarjanne 2007–2008*) erityisesti 1940-luvun jälkeen käyttöön otettujen rakennusten osalta. Uusia inventointikohteita oli yhteensä 35. Lisäksi on työssä tarkennettu 17 aiemmin inventoidun kohteen tietoja mm. piharakennusten osalta. Inventoitavat kohteet on asetettu rakennuskieltoon 4.6.2021 saakka.

Inventointityö on laadittu palvelemaan asemakaavatyötä ja siinä arvioitavaa suojelutarvetta. Rakennusten sisätiloja ei ole inventoitu. Työn rajauksessa on painotettu rakennuskohtaista inventointia. Työn tulokset on kirjattu inventointikortteille, jotka sisältävät kohteiden perustiedot, kuvauksen rakennuksesta ja sen säilyneisyydestä, pihapiiristä, suojelutilanteesta sekä mahdollista kulttuurihistoriallista arvoa kuvaavat perustelut. Kohteiden kulttuurihistoriallisen arvon luokittelua ei ole sisällytetty tähän työhön, se tehdään myöhemmässä vaiheessa asemakaavatyön yhteydessä.

Tähän inventointiraporttiin on kirjattu inventointimenetelmät sekä lyhyt kuvaus alueen rakentumisen historiasta. Alueen vanhempaa, vuoteen 1940 ulottuvaa historiaa on tarkemmin kuvattu aiemman inventoinnin yhteydessä laaditussa julkaisussa ”Huviloita Laajasalossa, Helsingin kaupunginmuseon tutkimuksia ja raportteja 1/2009”. Tarkempi vuoden 1940 jälkeistä aikaa koskeva historianselvitys ja kattava nykytilan kuvaus, edellyttäisi laajempaa koko aluetta koskevaa tarkastelua, ja on siten rajattu tämän työn ulkopuolelle.

Työn tilaajana on Helsingin kaupunki ja yhteyshenkilönä on toiminut arkkitehti Leena Holmila/ Kaupunkiympäristö, asemakaavoitus. Työn seurantar ryhmään ovat lisäksi osallistuneet arkkitehti Sakari Mentu/ Kaupunkiympäristö, asemakaavoitus, tiimipäällikkö Anu Kuutti/ Kaupunkiympäristö, asemakaavoitus sekä tutkija Juha Vuorinen/ Helsingin kaupunginmuseo.

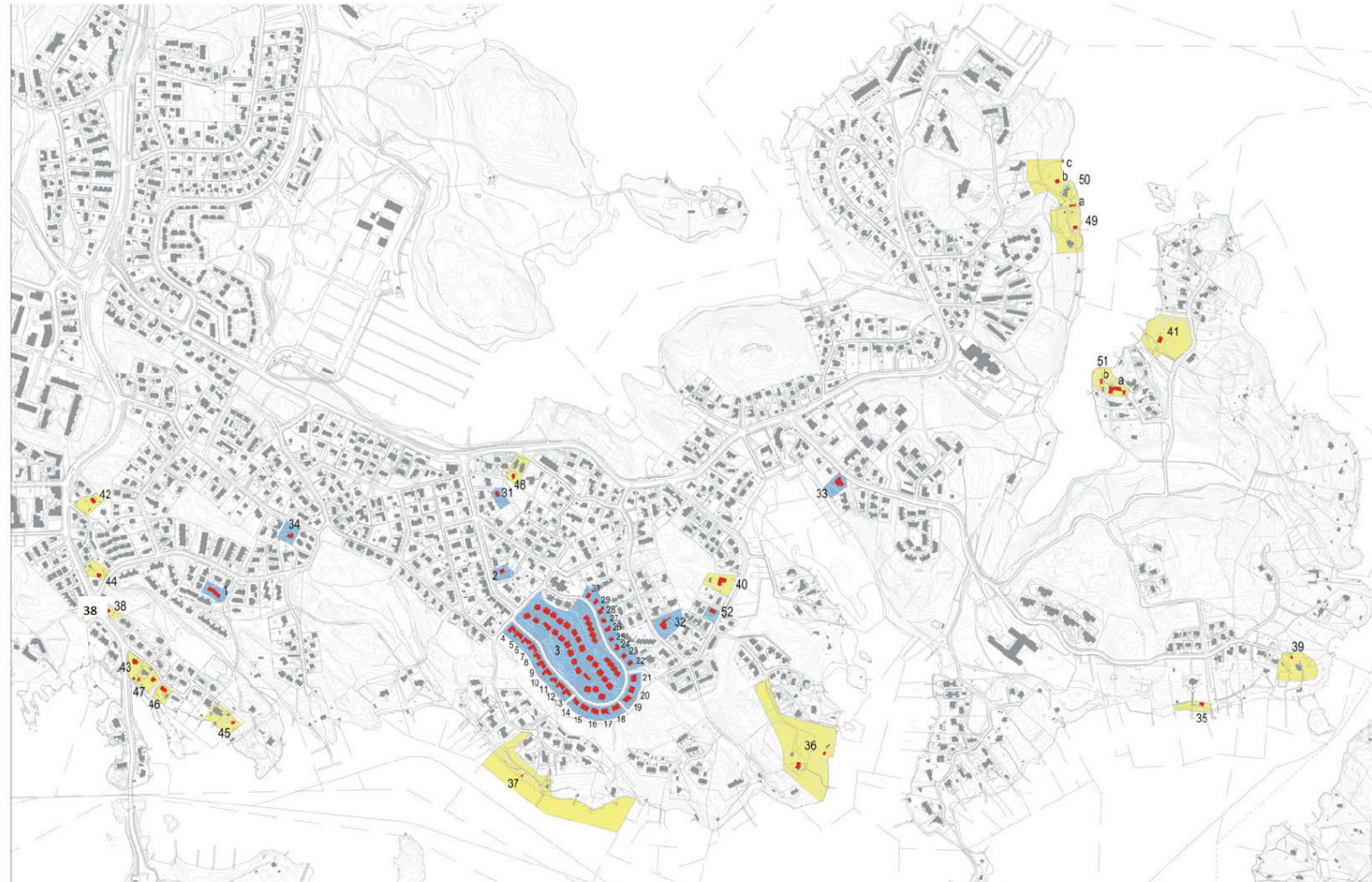
Selvityksen laatimisesta on vastannut arkkitehti Kristina Karlsson/ Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson. Työhön on lisäksi osallistunut arkkitehti Mona Schalin/ Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy.

Sisällysluettelo

Johdanto	2
1. Inventointityö, rajaus ja työn kuvaus	4
1.1 Inventoidut kohteet	4
1.2. Inventointityö	5
2. Jollaksen ja Hevossalmen vaiheita	6
2.1 Laajasalon varhaisia vaiheita, 1500-1600 luvut	6
2.2 1700-luku ja Isojako	7
2.3 Jollaksen aluetta hallinneet kartanot	8
2.4 Santahaminaan rakennetaan tie	8
2.5 1800-luvulla käynnistynyt höyrylaivaliikenne tuo alueelle kesäasutusta	8
2.6 Kehitys 1900-luvun alkuvuosikymmeninä	9
2.7 Jollaksen kartanon jako ja myöhemmät vaiheet	9
2.8 Laajasalosta tulee taajaväkinen yhdyskunta vuonna 1922	9
2.9 Omakotitonttien palstoitus ja vuoden 1946 suuri alueliitos	11
2.10 Alueen kehitys 1950-1970-luivilla	12
2.11 Muutokset 1970- luvun jälkeen	13
2.12 Jollaksen rakennuskannan ikäjakauma vuonna 2017	15
2.13 Kulttuuriympäristön ja rakennusten suojelutilanne	16
3. Inventoidut kohteet- typologinen tarkastelu	17
3.1 Hevossalmen 1900-luvun alun asutus	18
3.2 1930-luvun funkkishuivat	19
3.3 1930-1950-lukujen erämaahuivat ja –ateljeet	19
3.4 Jälleenrakennuskauden pientalot	20
3.5 1960-luvun yksilöllisesti suunnitellut pientalot	21
3.6 Asunto Oy Laitatuulenkaari 1983-1984	22
3.7 Laitatuulenkaaren muurimaiset 1980-luvun punatiilitalot	24
3.8 Laitatuulenkaaren kaksikerroksiset 1980-luvun pientalot	25
Lähteet ja kirjallisuus	26
Liite	
Inventointikortit	

1. Inventointityö, rajaus ja työn kuvaus

1.1 Inventoidut kohteet

- Ennen vuotta 1940 käyttöön otetut rakennukset, vuoden 2008 inventointia täydentävä inventointi
- Vuoden 1940 jälkeen käyttöön otetut rakennukset, ei aiempaa inventointia

Kuva 2. Kohdekartta. Pohjakartta: Kaupunkimittaus 2020 / Helsingin kaupunki

Inventoidut kohteet

nro	Kiinteistö-tunnus	Katuosoite
1	91-49-126-5	Kallioniementie 3
2	91-49-151-3	Takilatie 16, Fregattikuja 3
3	91-49-153-4	Laitatuulankaari 3
4	91-49-154-1	Laitatuulankaari 56
5	91-49-154-2	Laitatuulankaari 54
6	91-49-154-3	Laitatuulankaari 52
7	91-49-154-4	Laitatuulankaari 50
8	91-49-154-5	Laitatuulankaari 48
9	91-49-154-6	Laitatuulankaari 46
10	91-49-154-7	Laitatuulankaari 44
11	91-49-154-8	Laitatuulankaari 42
12	91-49-154-9	Laitatuulankaari 40
13	91-49-154-10	Laitatuulankaari 38
14	91-49-155-1	Laitatuulankaari 36
15	91-49-155-2	Laitatuulankaari 34
16	91-49-155-3	Laitatuulankaari 32
17	91-49-155-4	Laitatuulankaari 30
18	91-49-155-5	Laitatuulankaari 28
19	91-49-156-1	Laitatuulankaari 26
20	91-49-156-2	Laitatuulankaari 24
21	91-49-156-3	Laitatuulankaari 22
22	91-49-157-1	Laitatuulankaari 20
23	91-49-157-2	Laitatuulankaari 18
24	91-49-157-3	Laitatuulankaari 16
25	91-49-157-4	Laitatuulankaari 14
26	91-49-157-5	Laitatuulankaari 12
27	91-49-157-6	Laitatuulankaari 10
28	91-49-157-7	Laitatuulankaari 8
29	91-49-157-8	Laitatuulankaari 6
30	91-49-157-9	Laitatuulankaari 4
31	91-49-160-10	Parkkikuja 16
32	91-49-165-14	Kuunarintie 22
33	91-412-1-1013	Jollaksentie 75
34	91-412-2-232	Kutteritie 4
35	91-412-1-188	Villinginsaarenpolku 4
36	091-412-1-219	Rantalauvirinpolku
37	91-412-1-211	Kuunaripuisto
38	91-412-1-259	Laajasalontie 82a
39	91-412-1-310	Meri Perttilän polku 8,
40	91-412-1-551	Rannikkolauvirintie 17
41	91-412-1-983	Poikasaartenpolku 3
42	91-412-2-169	Laajasalontie 74
43	91-412-2-200	Laajasalontie 84, Kõlitiie 1
44	91-49-124-18	Hevossalmentie 4
45	91-49-133-4	Kõlitiie 11
46	91-49-133-7	Kõlitiie 5
47	91-49-134-2	Kõlitiie 3a
48	91-49-159-3	Prikitie 1, Parkkikuja 15
49	91-49-238-2	Virepolku 3
50	91-49-238-5	Puuskakuja 19
51	91-49-265-4	Poikasaartenkuja 10
52	91-49-165-17	Rannikkolauvirintie 21b

1.2. Inventointityö

Tehtävä ja sen rajaus

Tehtävänä on ollut laatia Helsingin Laajasalon Jollaksen ja Hevossalmen alueella sijaitsevia ennalta valikoituja kohteita koskeva rakennusinventointi. Inventointityö on laadittu palvelemaan asemakaavatyötä ja siinä arvioitavaa suojelutarvetta. Inventointi on koskenut rakennusten ulkopuolta eikä rakennusten sisätiloja siten ole inventoitu. Inventointi täydentää Helsingin kaupunginmuseon toimesta vuosina 2007-2008 tehtyä ennen vuotta 1940 käyttöön otettuja rakennuksia koskevaa inventointia (*Tarjanne 2007–2008*).

Inventoidut kohteet

Työhön on sisällytynyt 17 aiemmin inventoidun kohteen tarkentaminen sekä 35 uuden kohteen inventointi. Aiemmin inventoitujen kohteiden tietoja on tarkennettu tilaajan toimesta kohdennetusti ja ne ovat koskeneet mm. aiemmassa inventoinnissa vähemmälle huomiolle jääneitä kohteita. Tilaaja on työn aikana täsmentänyt aiemmin inventoitujen kohteiden täydennystarpeita. Työn aikana on lisäkohteena sovittu sisällytettäväksi työhön Rannikkolaivurintie 21b inventointi, kohde 52.

Tiedotus

Inventoitavat kohteet, lukuun ottamatta Rannikkolaivurintie 21b kohdetta, on asetettu rakennuskieltoon 4.6.2021 saakka. Inventointityöstä, siihen liittyvästä maastoinventoinnista ja maastotyön aikataulusta on kiinteistönomistajia tiedotettu kirjeitse. Tiedotteessa on pyydetty olemaan yhteydessä inventointiajan sopimiseksi, silloin kun kiinteistönomistaja on katsonut tarpeelliseksi itse olla paikalla inventoinnin yhteydessä. Yhteydenottoja tuli kuudelta kiinteistönomistajalta.

Arkistotyö

Työssä on koottu tietoja kohteista ja niiden historiasta aiemmin tehdyistä inventoinneista ja selvityksistä, aluetta koskevista historian teoksista ja muista kirjallisista lähteistä. Historiallista kartta- ja valokuva-aineistoa on kerätty mm Kansalliskirjaston, Kansalliskirjaston ja Helsingin kaupunginmuseon arkistoista. Tietoja on lisäksi kerätty Helsingin kaupungin karttapalvelusta, huoneistorekisteristä ja Maanmittauslaitoksen kiinteistötietopalvelusta. Jokaisen kohteen kohdalta on tarkistettu rakennusvalvonnan digitaaliseen arkistoon kootut rakennuslupatiedot.

Maastotyö

Maastoinventointeja on tehty viitenä päivänä 19.8.2020– 2.11.2020 välisenä aikana. Maastotöiden yhteydessä on kohteet inventoitu valokuvaamalla ja tietoja kirjaamalla.

Haastattelut

Inventointien yhteydessä on asukkaita ja maanomistajia mahdollisuuksien mukaan haastateltu. Näissä haastatteluissa sadut tiedot, sekä toisinaan omistajan kotiarkiston vanhat valokuvat ja piirustukset, ovat tuoneet arvokasta lisätietoa kohteista. Tiedot on kirjattu inventointikortteihin. Työn yhteydessä on lisäksi haastateltu As Oy Laitatuulenkaaren suunnittelusta vastannutta arkkitehti Jan Söderlundia.

Raportointi

Työn tulos on koottu raporttimuotoon ja kohdekohtaisiin inventointikortteihin. Raporttiin on kirjattu työn inventointimenetelmät, rajaus sekä lyhyt kuvaus alueen rakentumisen historiasta. Alueen vanhempaa, vuoteen 1940 ulottuvaa historiaa on tarkemmin kuvattu aiemman inventoinnin yhteydessä laaditussa julkaisussa ”Huviloita Laajasalossa, Helsingin kaupunginmuseon tutkimuksia ja raportteja 1/2009”. Tarkempi vuoden 1940 jälkeistä aikaa koskeva historian selvitys ja kattava nykytilan kuvaus, edellyttäisi laajempaa koko aluetta koskevaa tarkastelua, ja on siten rajattu tämän työn ulkopuolelle.

Raportti on tulostettu pdf- muotoon.

Inventointikortteihin on kirjattu kohteiden perus-, inventointi- ja arkistotiedot viereisen sisältökuvauksen mukaisena. Inventointikorttien kuvasivuille on koottu, kohteesta riippuen, 2-6 tai useampi valokuva.

Inventointitiedot on kirjattu exel-muotoon ja tulostettu access- ohjelman kautta pdf-muotoon. Tiedot on mahdollista myöhemmin viedä paikkatietomuotoon.

Inventointikorttien mahdollisen verkkojulkaisun yhteydessä tulee kiinteistönomistajilta erikseen varmistaa julkaisulupa.

Valokuvat

Maastoinventointien yhteydessä otetut valokuvat on toimitettu tilaajalle kohdekohtaisesti nimettyihin kansioihin eriteltynä. Valokuvien mahdollisen myöhemmän julkaisemisen yhteydessä tulee mainita lähde/ valokuvaaja.

Inventointikorttien sisältö

Kiinteistötunnus ja kortteli-tonittiedot: kirjattu vuoden 2020 kiinteistörekisterin mukaan.

Katuosoite: kirjattu vuoden 2020 kiinteistörekisterin mukaan.

Nimi: kirjattu silloin kuin mainittu kiinteistörekisterissä tai aiemmissa inventoinneissa

Alkuperäiskäyttö: kirjattu haastattelu- tai arkistotiedon perusteella

Nykykäyttö: kirjattu haastattelu- tai arkistotiedon perusteella ja tarkistettu maastokäynnin perusteella.

Käyttöönottovuosi ja käyttöönottovuoden peruste: kirjattu haastattelu-, arkisto- tai huoneistorekisterin tiedon perusteella.

Suunnittelija: kirjattu haastattelu-, arkisto- tai tutkimustiedon perusteella silloin kun tiedossa

Rakennushistoria: koottu haastattelu-, arkisto- ja tutkimustiedon perusteella.

Kerroslukumäärä: on saatu vuoden 2020 rakennusrekisteristä ja tarkistettu maastokäynnin perusteella.

Rakennuksen / rakennusten kuvaus: perustuu rakennuslupapaperuksiin, haastatteluihin ja maastokäynnillä tehtyihin havaintoihin.

Piha-alueen kuvaus: Perustuu maastokäynnillä tehtyihin havaintoihin. Aiemmin inventoitujen kohteiden piha-alueiden kuvaus koskee pääosin tarkistettavan rakennuksenlähiympäristöä ja rakennuksen suhdetta pihaan.

Kuvaus/suojeluperuste: Kokoava kuvaus kohteen luonteesta, säilyneisyydestä ja suhteesta kaupunkikuvaan.

Aiempi inventointi/ luokitus: vuoden 2007-2008 inventoinnin luokitus

Suojelutilanne: perustuu kaupunkiympäristön toimialan asemakaavatietoihin kaavatietoihin

Piirustusaineisto: Rakennusvalvonnan alkuperäisen luvan lupatiedot ja muu löytynyt piirustusaineistoa.

Lähteet: kirjalliset lähteet, arkistolähteet, haastattelut

Inventointi: maastoinventoinnin ajankohta

Valokuvaliite: Maastoinventoinnin yhteydessä otettu valokuva-aineisto (valokuvaaja K. Karlsson) sekä mahdollinen historiallinen valokuva-aineisto

2. Jollaksen ja Hevossalmen vaiheita

2.1 Laajasalon varhaisia vaiheita, 1500-1600 luvut

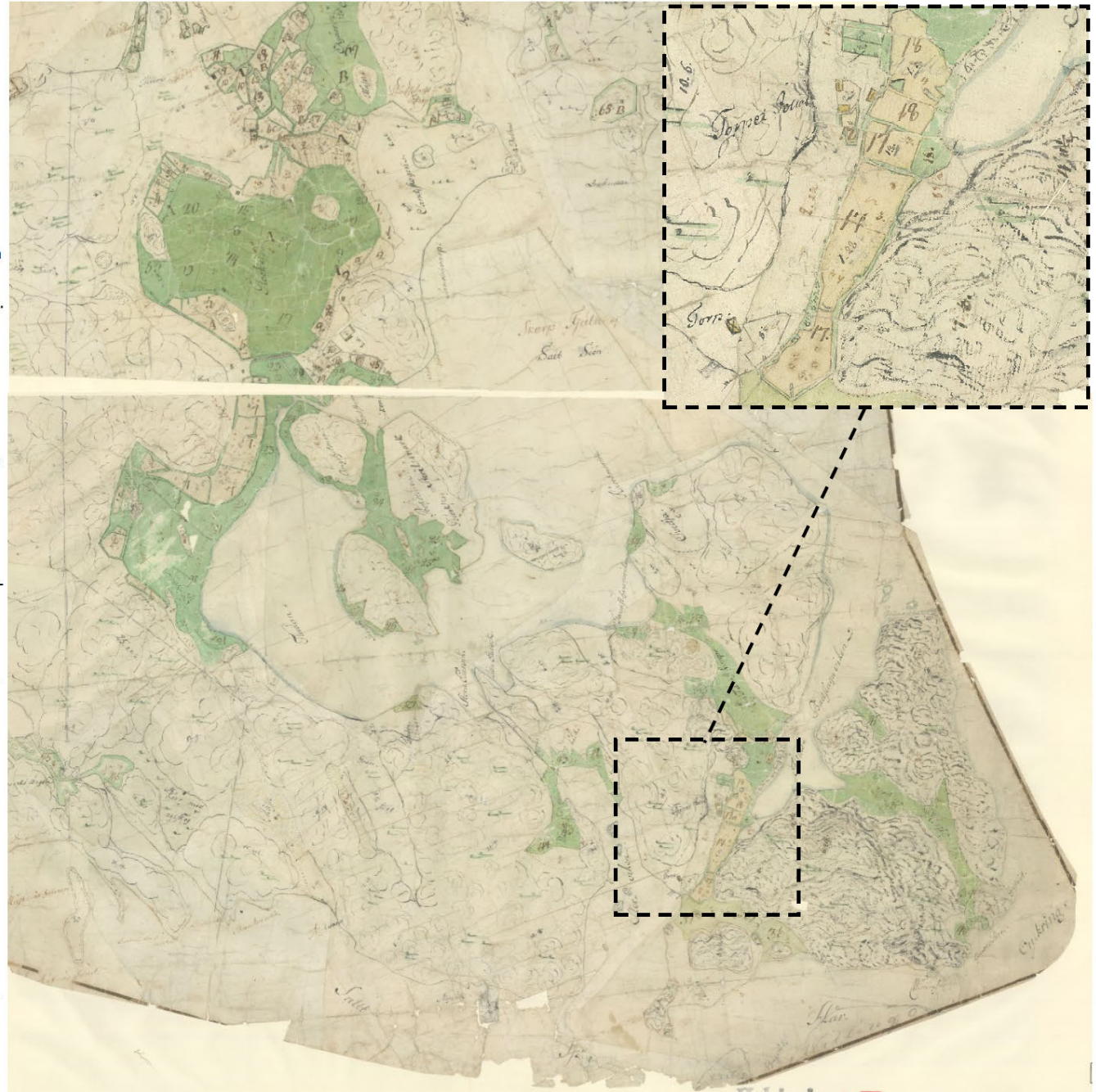
Esihistorian aikana Laajasalo oli varhaisvaiheessaan sekä lappalaisten että hämäläisten ja Helsingin pitäjän vanhimpien kylien kalastusalueita. Alueelle muutti 1100-1300 lukujen aikana väestöä Ruotsista.

1500-luvulle tultaessa Helsingin pitäjässä sekä maallinen että kirkollinen hallinto olivat itsenäistyneet. Laajasalo kuului Helsingin maalaiskunnan hallintopitäjän Viikin neljänneskuntaan. Varhaisin asiakirjainpinta Laajasalosta (Degeröoby) on vuodelta 1543 jolloin saareissa sijaitsi Degerön kylä ja Turholman yksinäistalo. Kustaa Vaasan veroluettelo mukaan Laajasalossa oli vuonna 1558 kuusi talonpoikaistaloa. Venäjän tsaari livana Julman lähettämät tataarit tuhosivat saareilta vuonna 1577 neljä tilaa. Laajasalossa sijaitsi 1550-luvulla Tullholman rälsstitilan kartano, jota hallitsi aateloitu Svanströmin suku. Svanströmit omistivat Laajasalon kylän maista muodostetun Degerön kartanon lisäksi kaksi tilaa Santahaminasta ja Villingin saaren.

Laajasalossa oli 1550-luvulla verokirjojen mukaan neljällä talonpojalla viljelysmaita, mutta huomattavampi tulonlähde oli kuitenkin kalastus ja erityisesti silakanpyynti. Kalaa ja maataloustuotteita vietiin myyntiin Helsingin markkinoille. Myös luotsauksesta muodostui jo varhain laajasalolaisten merkittävä elinkeino. Helsingin pitäjässä oli 1630-luvulla viisi luotsia, joista kolme asui Laajasalossa. Maanviljelyä harjoitettiin myös, mutta ainakin vielä 1600-luvulla oli viljelty ala pieni. Degerön kylässä on ollut useita vanhoja asuinpaikkoja. Vanhin niistä lie nee Uppby, joka sijaitsi nykyisen Yliskylänpuiston alueella. Holmgårdin rälssisäteri syntyi 1600-luvun puolivälissä, kun Helsingin meritullitarkastaja Augustin Larsson hankki omistukseensa kolme taloa Degerön kylästä. Kylän neljäs talo, myöhemmin Uppbyksi nimetty jatkoi itsenäisenä.

(Laurila 2009, Sädevirta 1994)

Kuva 3. Ote ja osasuurennos Degerön säteritilan tiluskartalta vuodelta 1777. Degerön tilakeskus sijoittuu kartan yläosaan tätä inventointia koskevan alueen ulkopuolelle. Jollaksen nykyisen kartanon kohdalla sijainneen Jollaksen torpan (Torpet Jollas) kohdalle on merkitty kolme rakennusta ja sen läheisyydessä, Storvikenin rannalla sijainneen toisen torpan yhteyteen yksi rakennus. Jollaksen ja Hevossalmen alueille ei ole merkitty muita rakennuksia. Kallioiden välissä torppien läheisyydessä on vihreällä merkittyä niittyalueita. (Maanmittauslaitos).

2.2 1700-luku ja Isojako

Helsingin maalaiskunnan kylärajat vakiintuivat isojaossa joka Laajasalossa päättyi vuonna 1796. Maa-alueet jaettiin tuolloin kolmeen tilaan jotka olivat Turholma, Uppby ja Holmgård. Saaren itäosa, johon sisältyy pääosa Jollaksen alueesta, osoitettiin Holmgårdin tilalle. Uppbylle osoitettiin saaren pohjoisin kärki, Kaitalahden ja Kruunuvuoren alueet sekä alue Hevossalmen pohjoispuolelta. Turholmalle osoitetut maat ulottuivat keskiosan läpi pohjoisesta etelään kulkevana kiilana, nykyisestä Tullisaaren puistosta Tahvonlahdelle ja Hevossalmeen.

Viereinen vuoden 1794 isojakokartta antaa varsin tarkan kuvan alueen senhetkisestä tilanteesta. Holmgårdin tilan rakennukset (Degerö Gård) sijoittuvat karttaotteen yläreunaan. Jollaksen torppa (Torpet Jollas) sijoittuu Jollaksen nykyisen kartanon paikkeille ja sen läheisyydessä on kallioiden lomaan sijoittuvia pelto- ja niittyalueita. Storvikenin rannalla sijainneen toisen torpan kohdalla on yksi rakennus. Storvikenin pohjukassa on niittyalueita ja länsirannalla pieni rakennus. Muuta asutusta ei Jollaksen tai Hevossalmen alueelle ole merkitty.

Holmgårdin kantatilan jako 1798

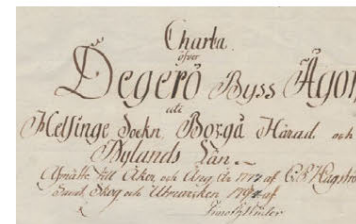
Holmgårdin kantatila säilyi vapaasäädyn kartanona ja pysyi vuonna 1646 Svanströmiksi aateloidun Augustin Larssonin jälkeläisten omistuksessa 1700-luvun loppuun asti. Tila jaettiin vuonna 1798 neljään osaan. Tuolloin muodostettu Degerön säteri myytiin laivaston sotatuomari Carl Limnellille ja Jollas laivastovälskäri Johan Engströmille. Jaossa muodostetun Stansvikenin hankki itselleen majuri Johan L. Brandt. Kaikki uudet omistajat olivat Viaporissa palvelevia upseereita. Myyjät pitivät itsellään Villingin osuuden.

(Laurila 2009, Kailari 2000)

Kuva 4. Ote kahdelle karttalehdelle jakautuvasta Laajasalon kylän Isojakokartasta vuodelta 1794. Kartta perustuu vuoden 1777 mittauksiin. Maa-alueet jaettiin tuolloin kolmeen tilan välillä. Pääosa Jollaksen alueesta, osoitettiin Holmgårdin tilalle (A) ja alue Hevossalmen pohjoispuolelta Uppbylle (B). Turholmalle osoitetut maat (C) sijoittuvat kiilamaisen alueena saaren keskiosaan, Hevossalmen ja Jollaksen alueiden länsipuolelle.

Kartan päälle on merkitty korostettuna tilusrajat sekä tekstejä. Kartta ei ole asemoitu etelä-pohjoissuuntaan.

Kuvalähde; Kansallisarkisto.

2.3 Jollaksen aluetta hallinneet tilat

Degerön kartano

Degerön kartano vaihtoi 1800-luvulla tiheään omistajaa. 1830-luvun lopulla kartano siirtyi Suomen kenraalikuvernööriä myöhemmin toimineelle Platon Ivanovits Rokassovskille, joka perheineen asui kartanossa lähinnä kesäisin. Kartanoa yhä ympäröivä puisto on Rokassovskin ajalta. Muutaman omistajanvaihdoksen jälkeen kartanon osti vuonna 1879 lakitieteiden kandidaatti ja Helsingfors Dagbladetin toimittaja Robert Castren. 1930-luvulla kartanon omistivat Robert Castrenin leski Lotti Castren yhdessä poikansa Gunnar Castrenin ja tämän vaimon Thyra Castrenin kanssa. Castrenit asuivat kartanossa vain kesäisin ja maatilaa hoiti palokattu henkilökunta. Helsingin kaupunki osti kartanon maat vuonna 1954.

Jollaksen kartano

Holmgårdin kantatilasta vuonna 1789 lohkottu Jollas, käsitti saaren itäisimmät Jollaksenlahteen ja sen jatkeena olevaan kannakseen rajautuvat osat, jossa aikanaan sijaitsi Jollaksen torppa. Jollaksen kartanoksi myöhemmin nimetyn tilan omisti 1800-luvun loppupuolella kirkkoherra Pettersson ja tämän jälkeen asemapäällikkö Robert Rosvall. 1800-1900-lukujen vaihteessa kartano siirtyi varatuoma-

ri A. Laurelille, ja sen jälkeen Tawaststjernan perheen omistukseen.

Uppby (Yliskylä)

Uppby on vanha 1600-luvulta peräisin oleva sotilas- ja luotsitila., jonka tilakeskus sijoittui Degerön kartanon pohjoispuolelle. Tilaan kuului tämän inventoinnin alueelta sille issosajaossa osoitettu alue Hevossalmen pohjoispuolelta. Alueelle muodostui asutusta viimeistään 1800-luvulla.

(Laurila 2009, Kailari 2000).

2.4 Santahaminaan rakennetaan tie

Hevossalmen ja Jollaksen kehitykseen on vaikuttanut eteläpuolisen Santahaminan saaren vaiheet. Santahamina sijaitsee ikivanhan purjehdusreitit varrella, ja se on ollut merenkulkijoiden pysähdyspaikka, mahdollisesti myös satama ja kauppa- paikka. Saari liitettiin Viaporin linnoitukseen 1810-luvulla. Intensiivinen sotilaallinen toiminta alkoi Krimin sodan aikana 1850-luvulla, jolloin saarelle rakennettiin tykkipattereita pääkaupungin turvaksi. Tuolloin Laajasalon lävitse Herttoniemestä Santahaminaan rakennettiin tie sotilaallisia tarkoituksia varten. Tällä tiellä on myöhemmin ollut tärkeä merkitys myös Etelä-Laajasalon huvila-asutuksen synnylle. Osa tiestä on nykyään nimeltään Vanha Sotilastie (RKY Santahamina).

2.5 1800-luvulla käynnistynyt höyrylaivaliikenne tuo alueelle kesäasutusta

Helsingin lähisaaristoon alkoi 1800-luvulla syntyä pääkaupunkilaisten kesähuvila-asutusta. Taustalla oli paitsi suomalaisen maiseman ”löytäminen”, myös uuden pääkaupungin nopea kasvu.

Höyrylaivaliikenteen käynnistyminen vuonna 1837 antoi alkusysäyksen Laajasalon kesäasutuksen kehittymiselle. Stansvikin kartano majoitti alkuun kesävieraita kartanon rakennuksissa. 1870-luvulla käynnistyi huviloiden rakentaminen, ensin vuokramaille. Maanjakolainsäädännön uudistuttua vuosina 1864 ja 1883, mahdollistui huvilapalstojen lohkominen. Laajasalossa lohkottiin ensimmäiset huvilapalstat 1880-luvulla. Jollaksen kartanon alueelta lohkottiin tuolloin Toivola, Maskudden, Honkasyrjä ja Furulund ja Degerön kartanoiden mailta oli 1800-luvun loppuun mennessä lohkottu jo peräti 36 palstaa. Lohkottujen palstojen lisäksi kesäasuntoja ja huviloita rakennettiin vuokratonteille.

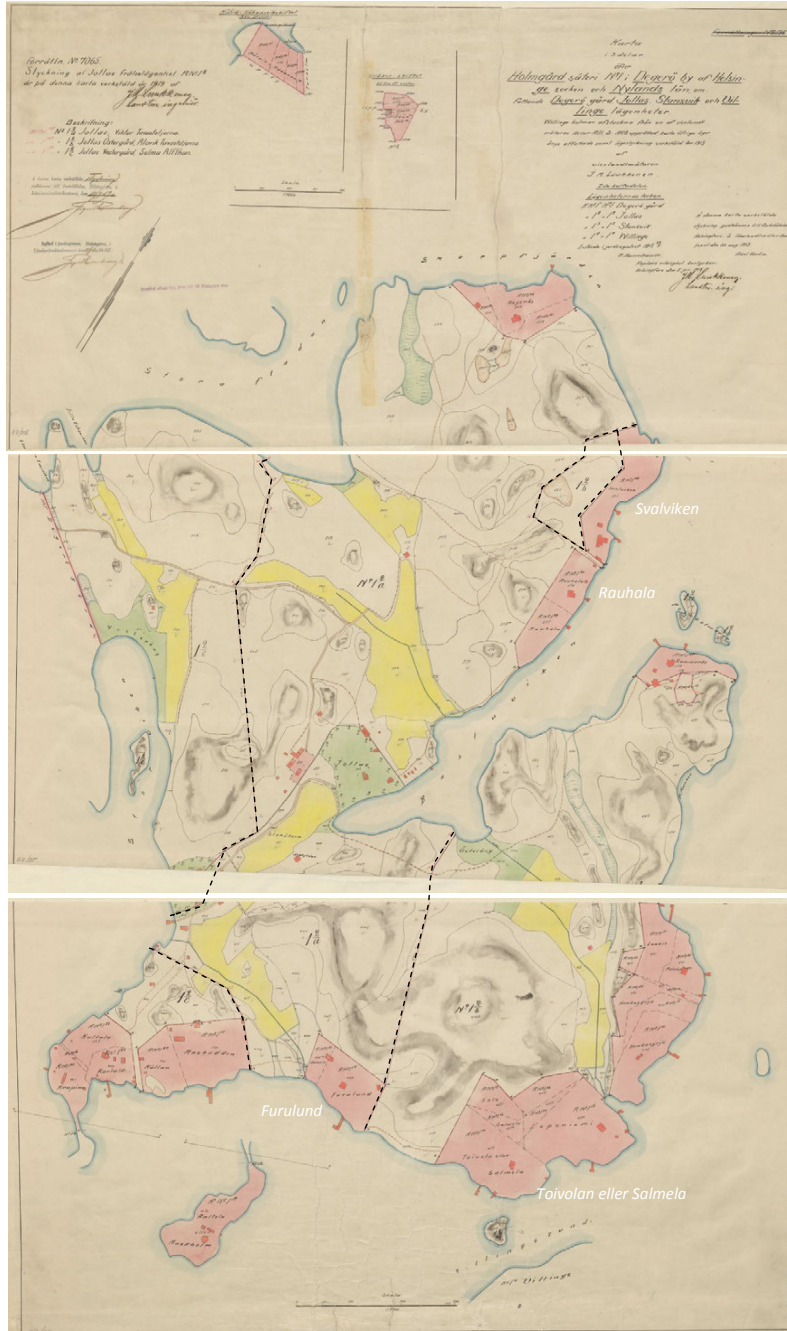
Laajasalon ja Tammisalons välinen kanava valmistui 1874 ja 8 vuotta myöhemmin 1882 kanavoitiin Laajasalon ja Santahaminan välinen Hevossalmi. Tämän jälkeen höyrylaivatka kantakaupungista saaren itäosiin kesti vain puolisen tuntia. Höyrylaivaliikenne pysyi vilkkaana 1930-luvulle asti. Sotien jälkeen valtaosa laivoista jouduttiin luovuttamaan sotakorvauksina Neuvostoliitolle. Vain Jollas- laiva jatkoi vanhalla reitillään kunnes sekini lopetti liikennöinnin 1950-luvulla.

Asutuksen sijoittuminen

Niukka ympärivuotinen asutus ja varhaisin kesäasutus sijoittuivat vanhoille asuinpaikoille kartanoiden ja viljellyn maan läheisyyteen. Laajasalon etelärannan vanhin asuttu paikka on tiettävästi Finnsvikin torppa, jonka ensimmäinen asukas lienee ollut 1850-luvulla torppaan asettunut kalasta ja ja suutari Kuhlberg. Hevossalmen läheisyydessä sijainnut torppa on merkitty Vuoden 1886 kartalle. Samalla kartalla näkyy rannoilla jo varsin runsaasti asutusta ja loma-asutusta. (Laurila 2009, RKY)

Kuva 5. Laajasalo, osasuurennus venäläisestä topografisesta kartasta vuodelta 1873, tarkistettu 1886. Kansallisarkisto. Kartalle merkityt rakennukset pihapiireineen on osoitettu kartan päälle lisätyllä valkoisella katkoviivalla.

Kuva 6. Viereisestä Jollaksen tilan jakokartasta vuodelta 1913 (mitattu 1908) ilmenee omistussuhteiden ohella, varsin tarkasti myös alueen silloinen rakennuskanta, laiturit, pelto- ja niittyalueet. Rannoilla sijaitsevat punaisella merkityt alueet ovat kantatilasta 1800-luvun loppupuolella ja 1900-luvun alussa erotettuja huvilapalstoja. Jaossa Holmgårdin läntisin osa, Jollas Vestergård (1 2/c) merkittiin Selma Alfthanin omistukseen, keskimäinen osa (1 2/a), johon kuului Jollaksen kartano, vapaaherra Viktor Tawaststjernan omistuksessa ja itäisin Jollas Östergård (1 2/B) arkkitehti Alarik Tawaststjernan omistukseen. Ainoa tieyhteys on merkitty lännestä Jollaksen kartanolle ja siitä edelleen Storvikin rantaan. Huviloille saavuttiin pääasiassa meritse, ja metsien halki ainoastaan polkuja ja metsäteitä.

Tähän inventointiin sisältyvät huvilakiinteistöt Svalviken, Rauhala, Toivola/Salmela ja Furulund (nykyinen Högsten), on tekstein osoitettu kartalla.

2.6 Jollaksen kartanon jako ja myöhemmät vaiheet

Vuonna 1913 maat jaettiin kolmen sisaruksen, varatuomari Viktor Tawaststjernan, arkkitehti Alarik Tawaststjernan ja Selma Maria Josefina Alfthanin os. Tawaststjernan kesken. Viktor sai kartanon alueen keskiosan, Alarik Jollas Östergårdin ja Selma Jollas Vestergårdin (ks kuva sivulla 7). Viktor Tawaststjernan kuoltua avioitui hänen vaimonsa Gurli von Pfaler vuonna 1920, saksalaisen everstin kanssa, mutta jäi uudelleen leskeksi. Gurli oli sodan jälkeen edelleen saksan kansalainen ja tila joutui siksi Neuvostoliiton vaatimuksesta uudelleenjärjestely kohteeksi. Puolet kartanosta joutui tuolloin Suomen kommunistiselle puolueelle. SKP:ltä maat myytiin Puutalo Oy:lle, ja edelleen omakotipalstoiksi. Toisen puolen kartanon Tawaststjernan suku joutui lunastamaan itselleen. Vuonna 1949 valtaosa kartanosta myytiin Suomen Osuuskauppojen Keskuskunnan (SOK) omistukseen ja kartanon rakennukset kunnostettiin koulutuskäyttöön. Myöhemmin SOK rakensi kartanon maille oman opistorakennuksen. Vanha kartanon päärakennus puistoineen myytiin Helsingin kaupungille vuonna 1980 ja SOK:lle jäi noin 15 ha kokoinen alue. Kaupunki vuokrasi kartanon Snellman korkeakoululle joka toimi siellä vuoteen 2000 saakka. Rakennukset olivat myöhemmin pitkään olleet tyhjillään. Nykyään tila on vuokrattuna yrittäjälle, joka vuokraa tiloja edelleen mm. kokous- ja juhlaikäyttöön. (Laurila 2009, Kailari 2000)

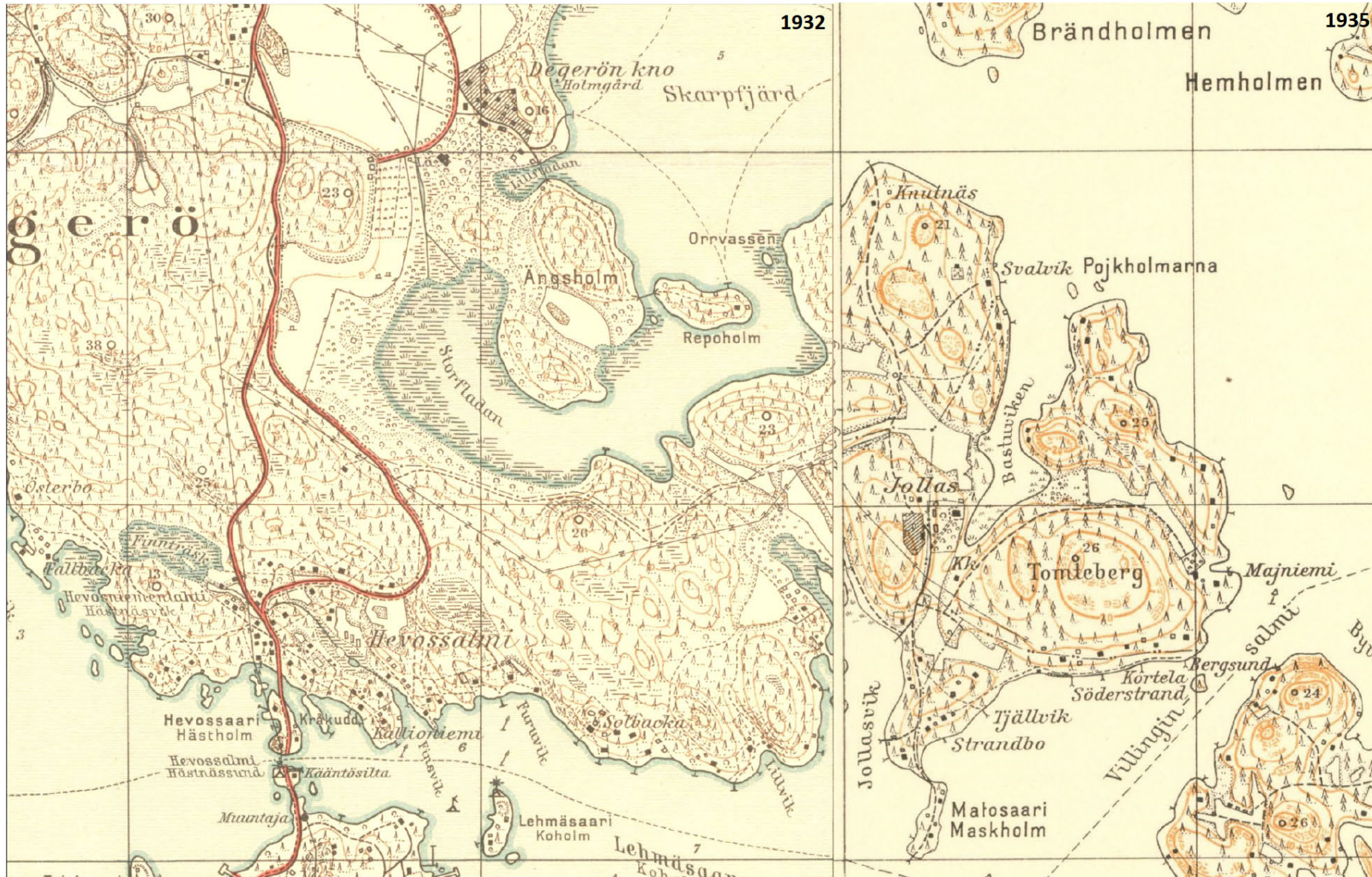
2.7 Kehitys 1900-luvun alkuvuosikymmeninä

Loma-asumisen ohella lisääntyi myös saarella vakinaisesti asuvien määrä merkittävästi 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä. 1800-luvulla Laajasalossa asui noin 100 henkeä, vuonna 1904 Laajasalon ja Villingin yhteenlaskettu asukasmäärä oli 197 henkeä ja vuoteen 1930 mennessä lukumäärä oli noussut 316:een. Vakinaisen asutuksen pääelinkeinoina olivat edelleen maatalous ja kalastus. Näiden lisäksi saarella asui mm kirvesmiehiä, valajia, villavahteja, puutarhureita, työnjohtajia ja opettajia. 1900-luvun alussa kieltolain aikana toi viinan salakuljetus lisätienestettä saariston, ja tietävästi myös Laajasalon asukkaille.

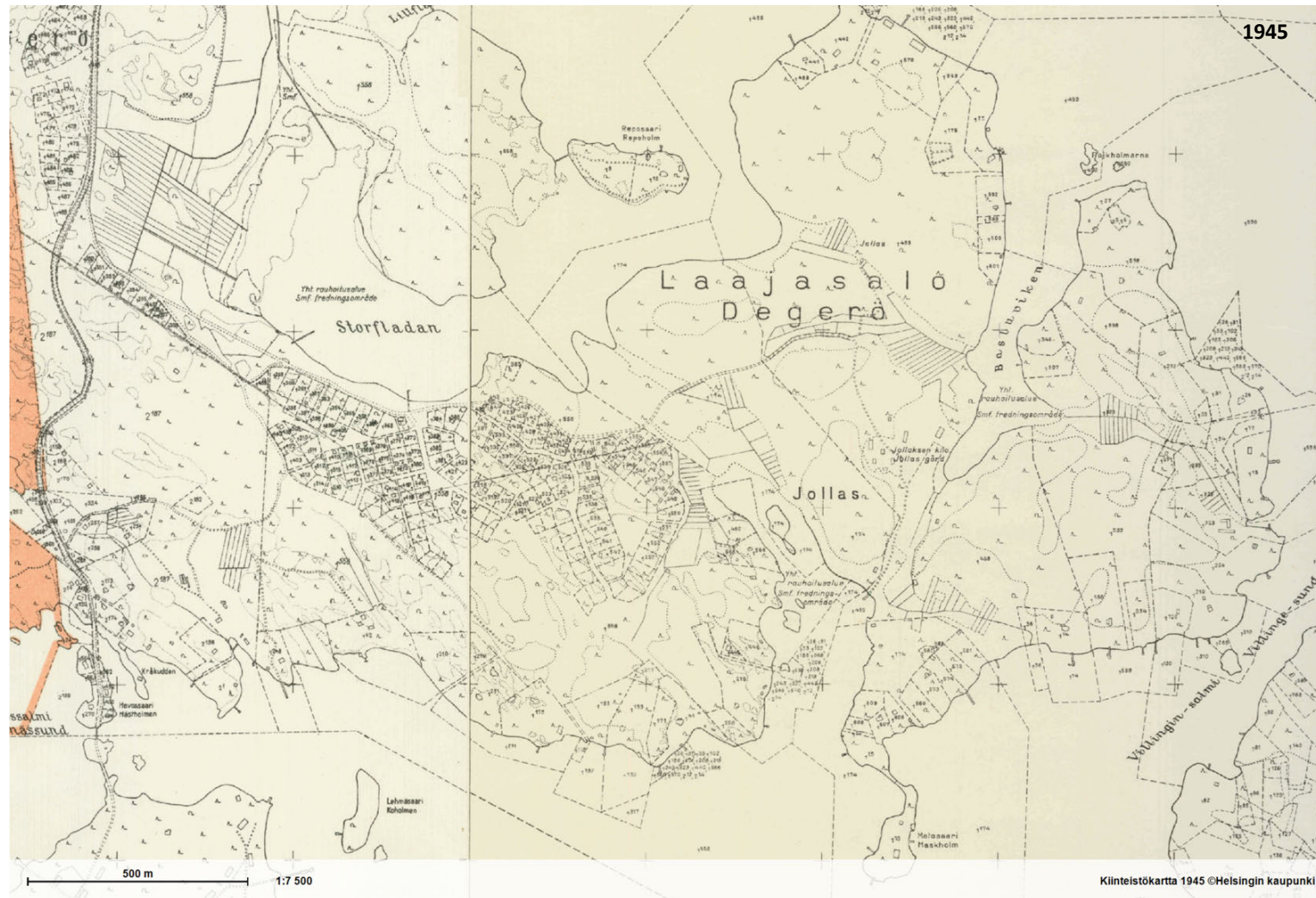
2.8 Laajasalosta tulee taajaväkinen yhdyskunta vuonna 1922

1920- ja 1930-luvuilla oli väestön kasvu Helsingin seudulla voimakasta, ja sekä Helsingin pitäjään että Espoon kuntaan syntyi laajoja esikaupunkialueita. Muodostamalla taajaväkisiä yhdyskuntia nämä pyrkivät laajaan itsehallintoon. Maanomistajien aloitteesta julisti valtioneuvosto vuonna 1922 Degerön kylän, Tullisaaren yksinäistalon ja Villingin taajaväkiseksi yhdyskunnaksi ja vuonna 1926 vahvistettiin yhdyskunnan hallinnon ohjesääntö. Yhdyskunnalle ei kuitenkaan koskaan laadittu lain edellyttämää rakennussuunnitelmaa tai rakennusjärjestystä. Esikaupunkimaista tiiviimpää omakotiasutusta muodostui pohjoisessa Yliskylään ja Kaitalahteen, saaren sisäosiin Degerön kartanon maille sekä etelässä Hevossalmen alueelle. Samanaikaisesti kasvoi myös huvila-asutuksen määrä laajasalossa ja Villingissä useilla kymmenillä vuosittain.

Helsingin kaupungista tuli 1930-luvun aikana merkittävä maanomistaja kun Tullisaaren maat vaiheittain 1906, 1929 ja 1930 siirtyivät Helsingille. Kaupunki osti Stansvikin kartanon vuonna 1939. Myöhempiä merkittäviä hankkeita olivat Degerön kartanon kanssa tehty 130 hehtaarin maakauppa vuonna 1958. (Sädevirta 1994)

Kuva 7. 1930-luvulle tultaessa on lähes koko Jollaksen eteläranta palstoitettu, pääosin loma-asutusta varten. Sanalahden pohjukkaan, Jollaksen kartanon maille on perustettu kansakoulu (KK). Santahaminaan johtavan vanhan sotilastien rinnalle on rakennettu suurempi tieyhteys, johon liittyy Hevossalmen kohdalla kääntösilta. Hevossalmeen ympäristöön, myös saaren sisäosiin Vanhan Sotilastien varteen, on muodostunut jo melko tiivistä omakotiasutusta. Jollaksen itäosiin johtaa edelleen ainoastaan katkoviivoin merkityt metsätiet ja polut. Osasuurennos, topografiset kartat vuosilta 1932 ja 1935. Maanmittauslaitos

Kuva 8. Kiinteistökartta vuodelta 1945

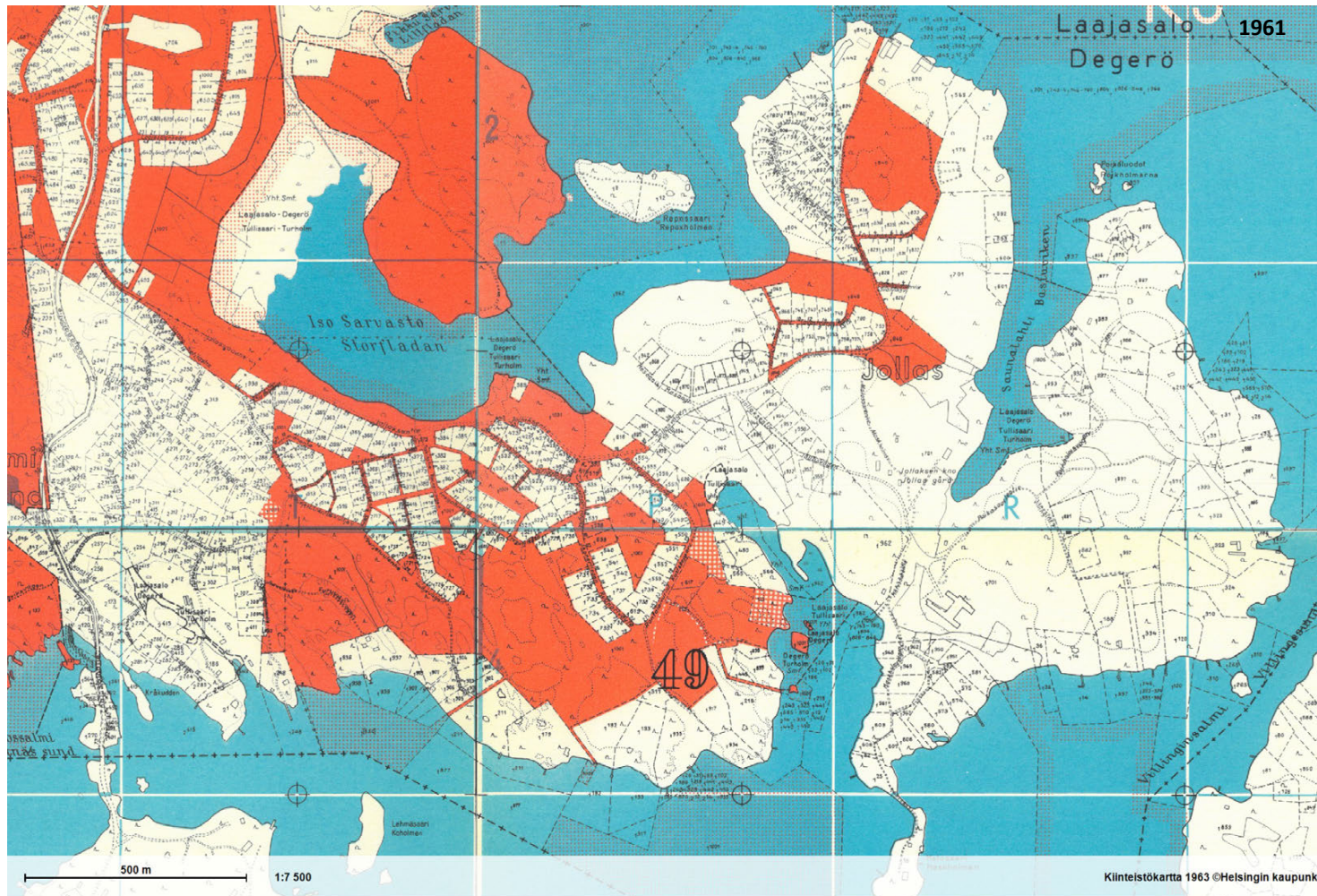
2.9 Omakotitonttien palstoitus

Jollaksen alueen palstoitus pysyvää asutusta varten käynnistyi laajamittaisempaan vasta 1930-luvulla. Degerögårdin omistama Jollaksen pohjoisosaan sijoittuva kalliainen metsäalue palstoitettiin 1930-1950-lukujen aikana pala kerrallaan uutta asutusta varten. Tontit ja tiestö sijoitettiin maastoon ilman kokoavaa yleissuunnitelmaa tai erityisiä kaupunkitaiteellisia tavoitteita. Kallioiden lakialueet jätettiin rakentamatta. Jollaksentien eteläpuolelle, nykyisten Vanhan Sotilastien, Purjetuulentien, Parkkitien, Fregattitien, Kuunarintien ja Rannikkoläivurintien rajaamalle alueelle sijoittuvista palstoista, oli vuonna 1945 vajaa puolet rakennettuja.

1900-luvun alkuvuosikymmeninä oli Laajasaloon kuljettu Helsingin keskustasta kesäisin vuorolaivoilla ja talvella useimmiten jään yli Kulosaaresta, johon kulki raitiovaunu. Vuonna 1937 käynnistynyt linja-autoliikenne, paransi kulkuyhteyksiä merkittävästi ja mahdollisti mm. töissäkäymisen Helsingin keskustassa. Vuonna 1933 oli Degerön kylässä 304 tilaa joista 70% oli alle hehtaarin suuruisia.

Suuri alueliitos 1946

Helsingin ja sen esikaupunkien väkiluku oli kasvanut voimakkaasti 1930-luvun lopulla maaseudun muuttoliikkeen vaikutuksesta. Kehityksen hallitsemiseksi katsottiin välttämättömäksi laajentaa Helsingin kaupunkialuetta. Uuden vaiheen Laajasalon historiassa käynnistyi vuonna 1946 toimeenpantu suuri alueliitos, jossa aiemmin Helsingin maalaiskuntaan kuuluneet Laajasalo, Vartiola, Villinki ja Santahamina liitettiin Helsinkiin. Helsingin kaupunki oli jo vuonna 1939 hankkinut omistukseensa Jollaksen länsipuolella sijaitsevat Stansvikin maat.

Kuva 9. Kiinteistökartta vuodelta 1963.

2.10 Alueen kehitys j1950-1970-luvuilla

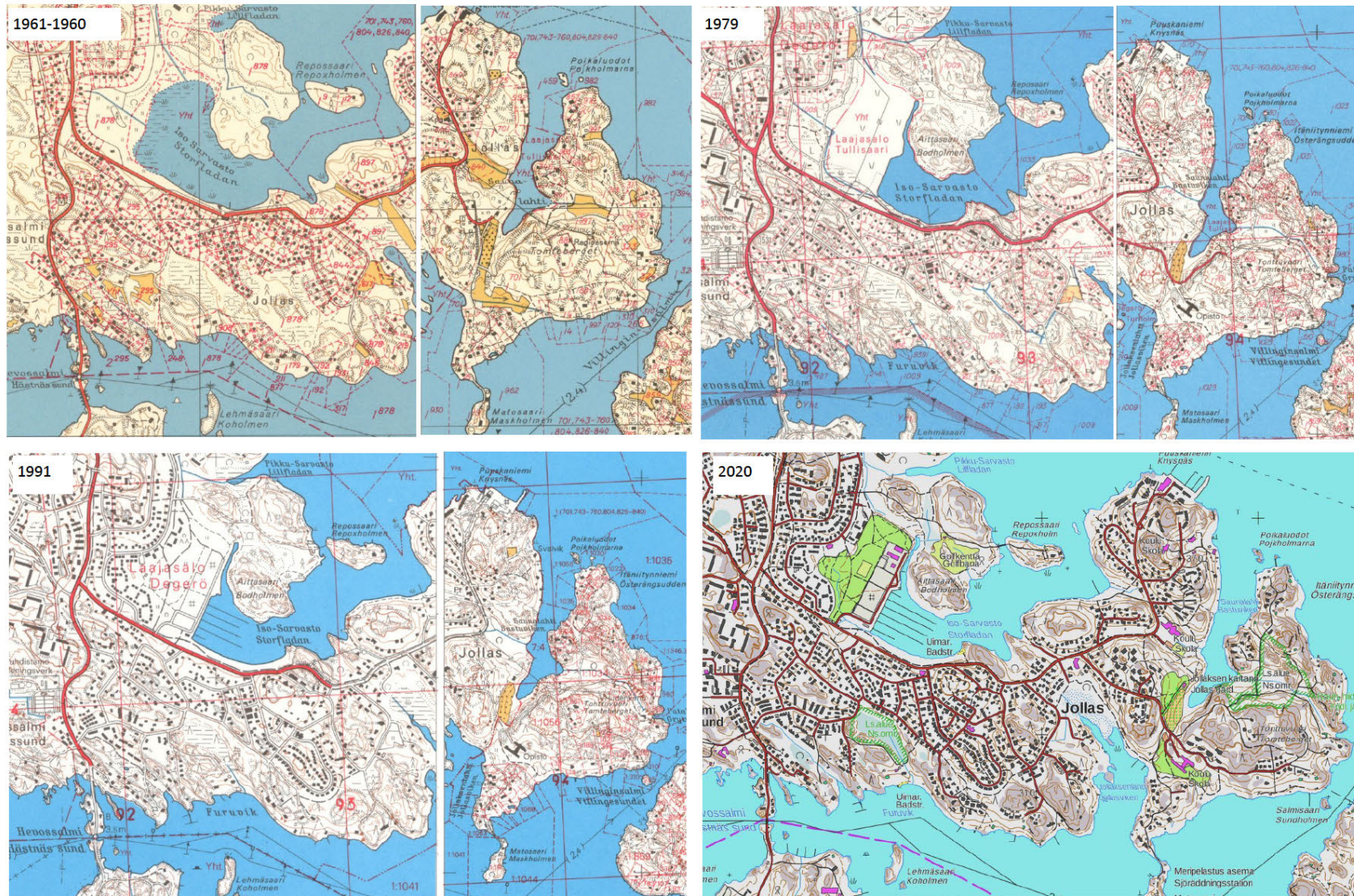
Alueliitoksen jälkeen muodostui Laajasaloon ja sen eteläiseen osaan Jollakseen 1950- ja 1960-luvuilla runsaasti uutta asutusta. Vuonna 1950 oli Laajasalossa 1200 asukasta, mutta 1960-luvun lopulle tultaessa oli asukasluku kasvanut jopa kuusinkertaiseksi. Suuri osa uudesta asutuksesta sijoittui saaren pohjoisosiin.

Vuonna 1958 kaupunki osti Degerön kartanolta 130 ha lisämaata. Vuoden 1963 kiinteistökartalla on punaisella merkitty kaupungin omistamat maat. Kartalta ilmenee miten palstoitus on edennyt länteen Laajasalontien suuntaan sekä Jollaksen pohjoisosiin. Itä-Jollas on säilynyt pääosin loma-asunto-käytössä ja suuri osa alueesta on edelleen ilman varsinaista tieyhteyttä.

Vuonna 1949 oli SOK ostanut Jollaksen kartanon ja myöhemmin kartanon alueisiin kuuluvia lisämaita. Kartanon päärakennus kunnostettiin SOK:n koulutuskäyttöön. Vuonna 1961 koulutustoiminta siirtyi uuteen kartanon eteläpuolelle valmistuneeseen Jollas Instituutin koulutuskeskukseen. Jollaksentietä jatkettiin tuolloin itään ja tien vartta ryhdyttiin palstoittamaan asumiselle.

2.11 Alueen kehitys 1960 –luvulta tähän päivään

Alla olevista kartoista ilmenee asutuksen kehittyminen Jollaksen ja Hevossalmen alueilla 1960-luvun jälkeen. Muutokset olivat 1960– ja 1970-luvuilla vielä vähäisiä. 1970-luvun aikana väestömäärä jopa hieman laski, mutta seuraavana vuosikymmenen aikana 1980-luvulla asukasmäärä lähes kaksinkertaistui. Tuolloin rakennettiin Helsingin aiemmin lunastamat maat Jollaksen keskiosassa ja Hevossalmen alueen kaupunkirakennetta tiivistettiin. Tuolloin rakennettiin erillispientalojen ohella myös rivitaloja. 1990-luku oli kaikkein voimakkain täydennysrakentamisen aika. Tuolloin kaksinkertaistui väestömäärä uudestaan. Vuonna 2000 oli Jollaksen alueella jo lähes 3000 asukasta ja Hevossalmen alueella n 1700 asukasta. 2000-luvun aikana on uutta pientaloasutusta muodostunut mm Jollaksen itä- ja pohjoisiin.

	Väestömäärä	
	Jollas	Hevossalmi
1970	982	466
1980	860	432
1990	1440	767
2000	2863	1719
2019	3101	1607

	Asuntojen lukumäärä	
	Jollas	Hevossalmi
1970	283	150
2018	6988	754

Lähde Helsingin tilastolliset vuosikirjat

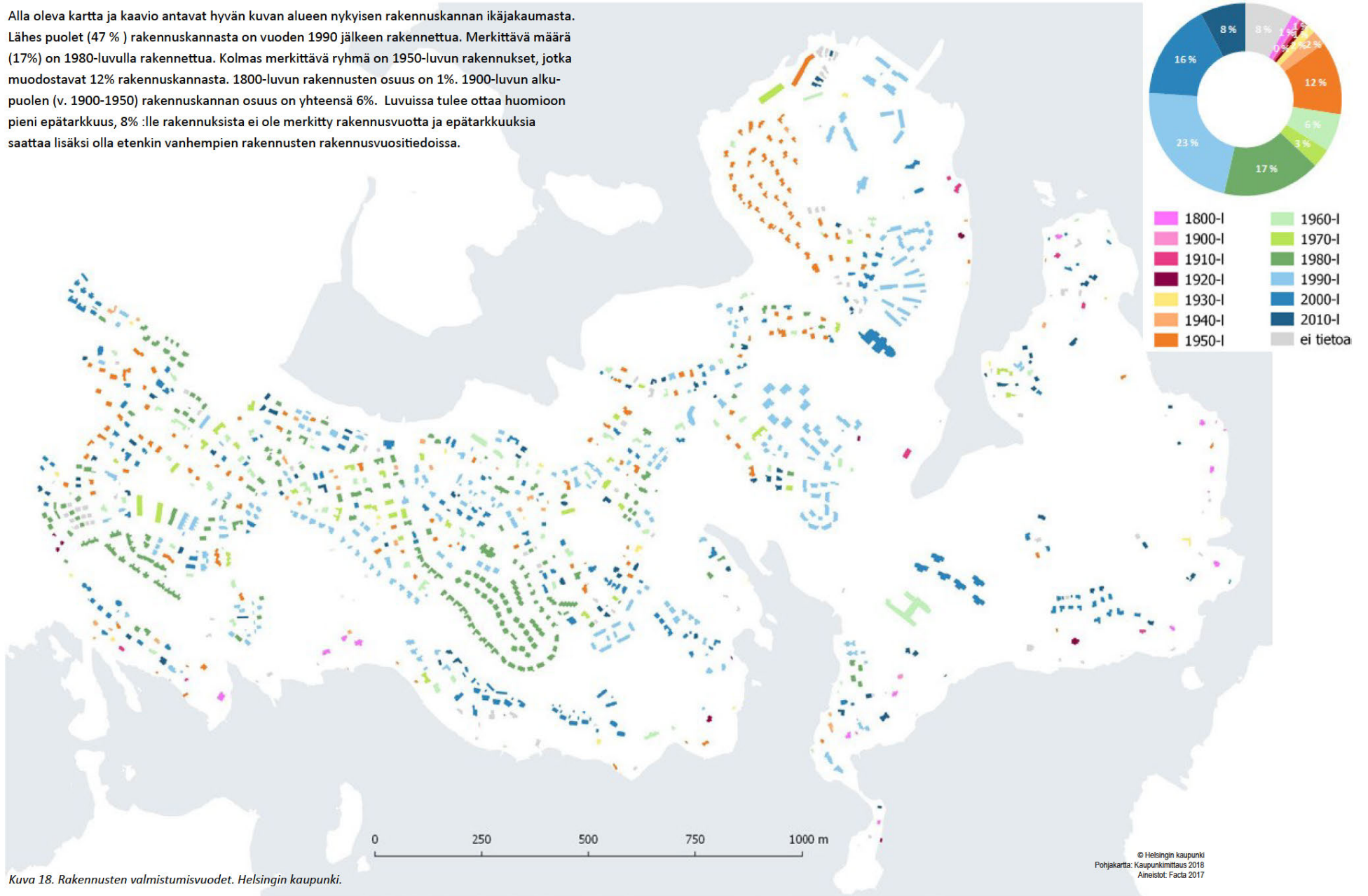
Kuva 10-13. Peruskarttaotteita vuosien 1960-2020 väliltä.

Kuva 14-17. Ilmakuvasarjasta ilmenee alueen kehitys 1930-luvulta tähän päivään. Loma-asutus on 1930-luvun alkuun tultaessa levittäytynyt katkeamattomana nauhana Jollaksen etelärannoille. Avoimet pelto- ja niittyalueet halkovat saaren itäosan metsäalueita. 1930-luvulta lähtien alkoi uutta asutusta muodostua myös saaren pohjoisosiin, aluksi Jollaksentien läheisyyteen palstoitetuille pientalotonteille ja 1900-luvun loppua kohden edelleen saaren sisäosiin. Rakentamisen tehokkuutta nostettiin jakamalla tontteja sekä rakentamalla omakotitalojen ohella myös pari- ja rivitaloja. 2000-luvulla on asutus edelleen tiivistynyt ja levinnyt lähemmäs eteläisiä rantoja, sekä pitkään huvila-alueena säilyneelle Itä-Jollaksen alueelle.

2.12 Rakennuskannan ikäjakauma vuonna 2017

Alla oleva kartta ja kaavio antavat hyvän kuvan alueen nykyisen rakennuskannan ikäjakaumasta. Lähes puolet (47 %) rakennuskannasta on vuoden 1990 jälkeen rakennettua. Merkittävä määrä (17%) on 1980-luvulla rakennettua. Kolmas merkittävä ryhmä on 1950-luvun rakennukset, jotka muodostavat 12% rakennuskannasta. 1800-luvun rakennusten osuus on 1%. 1900-luvun alkupuolen (v. 1900-1950) rakennuskannan osuus on yhteensä 6%. Luvuissa tulee ottaa huomioon pieni epätarkkuus, 8% :lle rakennuksista ei ole merkitty rakennusvuotta ja epätarkkuuksia saattaa lisäksi olla etenkin vanhempien rakennusten rakennusvuositiedoissa.

Kuva 18. Rakennusten valmistusvuodet. Helsingin kaupunki.

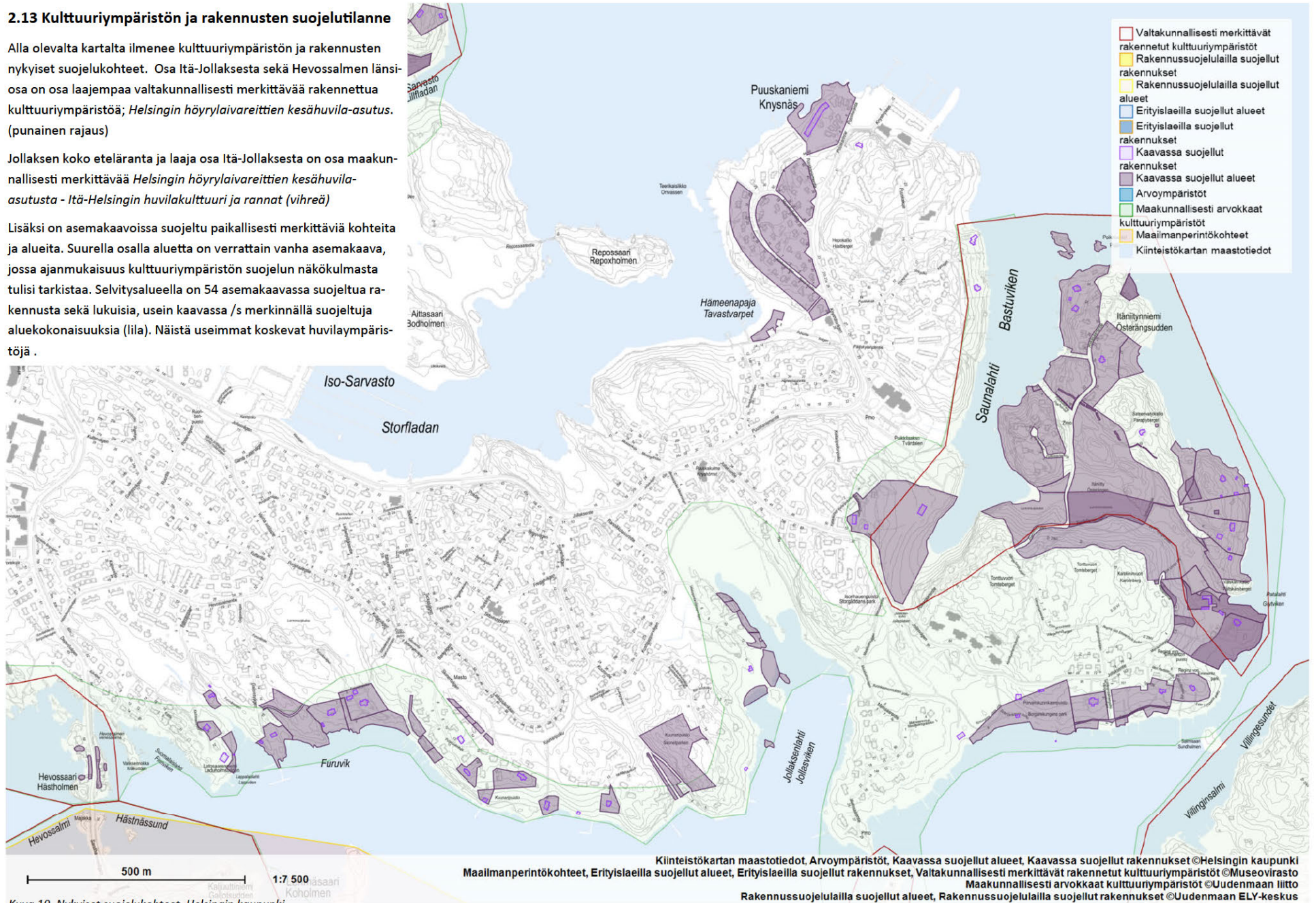
© Helsingin kaupunki
Pohjakartta: Kaupunkimittaus 2018
Aineistot: Facta 2017

2.13 Kulttuuriympäristön ja rakennusten suojelutilanne

Alla olevalta kartalta ilmenee kulttuuriympäristön ja rakennusten nykyiset suojelukohteet. Osa Itä-Jollaksesta sekä Hevossalmen länsi-osa on osa laajempaa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä; *Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus*. (punainen rajaus)

Jollaksen koko eteläranta ja laaja osa Itä-Jollaksesta on osa maakunnallisesti merkittävää *Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutusta - Itä-Helsingin huvilakulttuuri ja rannat (vihreä)*

Lisäksi on asemakaavoissa suojeltu paikallisesti merkittäviä kohteita ja alueita. Suurella osalla aluetta on verrattain vanha asemakaava, jossa ajanmukaisuus kulttuuriympäristön suojelun näkökulmasta tulisi tarkistaa. Selvitysalueella on 54 asemakaavassa suojeltua rakennusta sekä lukuisia, usein kaavassa /s merkinnällä suojeltuja aluekokonaisuus (lila). Näistä useimmat koskevat huvilaympäristöjä .

Kuva 19. Nykyiset suojelukohteet. Helsingin kaupunki.

Kiinteistökartan maastotiedot. Arvoympäristöt. Kaavassa suojellut alueet, Kaavassa suojellut rakennukset ©Helsingin kaupunki
 Maailmanperintökohteet, Erityislaeilla suojellut alueet, Erityislaeilla suojellut rakennukset, Valtakunnallisesti merkittävät rakennettua kulttuuriympäristöt ©Museovirasto
 Maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt ©Uudenmaan liitto
 Rakennussuojelualalla suojellut alueet, Rakennussuojelualalla suojellut rakennukset ©Uudenmaan ELY-keskus

3. Inventoidut kohteet- typologinen tarkastelu

Inventointiin sisältyi 35 uutta vuoden 1940 jälkeen käyttöönotettua kohdetta ja 17 aiemmin inventoitua tarkistettavaa kohdetta.

Kuva 20-22. Yksityiskohtia inventoiduista rakennuksista.

3.1 Hevossalmen 1900-luvun alun asutus

Yliskylän kantatilaan kuuluneen Hevossalmen alueella oli 1900-luvun alussa vielä vähän asutusta, mutta 1930-luvulle tultaessa oli alueesta muodostunut jo melko tiiviisti asuttu. Alueen asukkaiden pääasiallinen elinkeino oli tietyllä tavalla kalastus. Kalastusta, kuten myös pienriistan metsästystä harjoitettiin myös muun elinkeinon ohella omiin tarpeisiin. Alueella on toiminut myös Cederlöfin kauppapuutarha.

Alueelle laadittiin 1950-luvulla palstoitussuunnitelmia, joilla uusia palstoja lohkottiin sekä saaren sisäosan metsäalueille että rannalle jo olevan asutuksen yhteyteen. Tähän inventointiin sisältyi neljä Kõlitiin varteen sijoittuvaa 1900-luvun alun asuinrakennusta. Saaren huvilakulttuurin voi nähdä heijastuneen myös näihin ympärivuotisesti asuttuihin kalastajien rakennuksiin mm taitekaton, lasikuistien ja parvekkeiden muodossa. Rantaviiva on Kõlitiin edustalla luonnonkivien pengerretty ja edustan Kråkuddenin saarella sijaitsevat kalastajien käytössä olleet ranta-aitat. Näistä aitoista osa lienee hyvinkin vanhoja. Suuri osa alueen 1900-luvun alun rakennuskannasta on myöhemmin purettu uuden tehokkaamman rakentamisen alta ja tänä päivänä maisemaa hallitsee paljolti uudisrakentaminen.

Vuonna 2020 inventoiduilla kohteilla on erityistä kulttuurihistoriallista ja kaupunkikuvallista merkitystä alueen viimeisinä 1900-luvun alun saaristoasutusta edustavina kohteina.

Kuva 23. Hevossalmen sataman vanhoja rantavajoja vuonna 2020

Hevossalmen satama 1971. Valokuvaaja Kari Hakli. Kuva Museovirasto, Finna

Kuva26. Kohde 46 (1919)

Kuva 24. Hevossalmen satama 1950-luvulla. Taustalla näkyy kivipengerretty rantaviiva ja Kråkuddeniin johtanut kaarisilta. Kuva yksityisarkisto.

Kuva 25. Ote Yliskylän lohkomiskartalta vuodelta 1955. Kartalla näkyvät Kõlitiin varressa sijaitsevat tämän inventoinnin kohteet 46 (palsta 46) ja 45 (palsta 50). Palstoilla 48 ja 49 sijaitsevat rakennukset on myöhemmin korvattu uudisrakennuksilla. Maanmittauslaitos.

Kuva 27. Kohde 44 (1926)

Kuva 28. Kohde 47 (1920-l)

3.2 1930-luvun funkkishuvilat

Tähän inventointiin sisältyy Jollaksen Saunalahden itärannalla sijaitseva arkkitehti Gösta Juslénin suunnittelema 1932 valmistunut pienehkö funkkisvaihdehuvi. Huvilassa on säilynyt vastaavia yksityiskohtia kuin Juslénin Jollakseen suunnittelemassa, samana vuonna valmistuneessa Villa Abbaksen huvilassa; mm ohut ulkoneva umpiräystä, ohutta kehystä muodostavat ikkunasovituset, kapea julkisivupaneeli sekä valkoisen ja tumman värisävyn kontrasti. Mahdollisesti alkujaan Abbaksen huvilan tapaan ruskeaksi kuultokäsittely huvi on myöhemmin saanut tummemman värisävyn.

Vuonna 2020 inventoidulla huvilalla on erityistä kulttuuri- ja rakennushistoriallista merkitystä osana Gösta Juslénin Laajasalon funkkishuviloiden ryhmää.

3.3 1930-1950-lukujen erämaahuvilat ja –ateljeet

Alueelle rakennettiin ajan hengen mukaan myös funktionalismin ja romantiikan aiheita yhdisteleviä erämaahuviiloita, osa näistä taiteilijoiden ateljeehuviiloiksi. Julkisivut saatettiin jättää tervattuina hirsipinnalle ja pieniruutuisia, kooltaan ja tyypiltään vaihtelevia ikkunoita reunustivat ikkunaluukut. Ateljeehuviiloihin liittyi korkeat ateljee-tilat jota valaisivat suuret ateljeeikkunat. Osa huviiloista on myöhemmin saanut lautavuorauksen tai hirret on maalattu uuteen sävyyn, kuisteja on uusittu ja rakennuksiin on saatettu tehdä laajennuksia. Tähän inventointiin sisältyi kaksi ateljeehuvilaa; kuvanveistäjä Armas Tirrosen hirsipintainen huvi ja kuvanveistäjä Oskari Jauhaisen vanhan kansakoulun hirsistä rakennettu myöhemmin lautavuorattu huvi.

Vuonna 2020 inventoiduilla kohteilla on erityistä kulttuurihistoriallista, rakennushistoriallista ja kaupunkikuvallista merkitystä osana Jollaksen alueelle 1900-luvulla muodostunutta erämaa- ja ateljeehuviilojen ryhmää. Ryhmään saattaa kuulua myös muita inventoinnin ulkopuolelle jääneitä kohteita.

Kuva 30. Kohde 36 (1927, laajennus 1990-l)

Kuva 31. Kohde 40(1938, laajennus 1953)

Kuva 32. Kohde 41 (1939)

Kuva 33. Kohde 32 (1953, laajennus 1990-l)

Kuva 29. Kohde 51b (1932)

Kuva 34. Kohde 48 (1938)

Kuva 35. Kohde 52 (1952)

3.4 Jälleenrakennuskauden pientalot

Jollaksen ja Hevossalmen alueille lohkottiin toisen maailmansodan jälkeisellä ajalla runsain määrin uusia omakotitontteja. Ajalle vakiintuneita jälleenrakennuskauden tyylipiirteitä esiintyy sekä talotehtaiden tyyppitaloissa että yksilöllisesti suunnitelluissa pientaloissa.

Inventointiin sisältyy yksi Puutalo Oy:n tyyppitalo, johon liittyy mm. kaunis avosaumatuin tiilipylväin kannateltu katos liuskekiviverhoiltuine tasoineen. Yksilöllistä ilmettä rakennukseen antanut punatiilipintainen sokkeli ja ikkunaluukut on myöhemmin poistettu. Inventointiin sisältyy lisäksi mm. rakennusmestari Per-Olof Gyldeénin suunnittelema rapattu pientalo, jonka erityisiä yksityiskohtia ovat poikkipääty, olohuoneen erkkeri-ikkuna, muotoillut räystäskannakkeet ja kookas rappauksella ja luonnonkivellä verhoiltu savupiippu. Inventointiin sisältyy lisäksi mm. muurarin itselleen rakentama punatiilinen pientalo, johon liittyy aikakauden yksityiskohtia.

Vuonna 2020 inventoiduilla kohteilla on kulttuurihistoriallista, rakennushistoriallista ja kaupunkikuvallista merkitystä osana Jollaksen alueella varsin harvalukuisena säilynyttä jälleenrakennuskauden rakennuskantaa. Pääosin yksilöllisesti suunnitellut ja hajalleen alueella sijoittuvat rakennukset, eivät muodosta alueellisia kokonaisuuksia, mutta edustavat paikalleen tunnusomaiseksi muodostunutta aikakauden pelkistettyä ja ilmeeltään yleensä harmonista rakentamistapaa. Kohteisiin liittyy usein myös vihreä piha-alue.

Inventointiin sisältyvät yksittäiset kohteet eivät vielä anna kattavaa kuvaa aikakauden rakennuskannan säilyneisyydestä ja alueellisista ominaispiirteistä.

Kuva 36. Kohde 34 (1959)

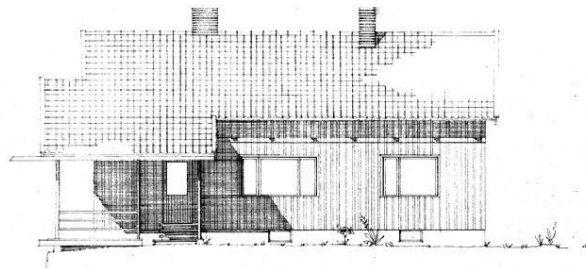
Kuva 37. Kohde 31 (1946)

Kuva 38. Kohde 2 (1959)

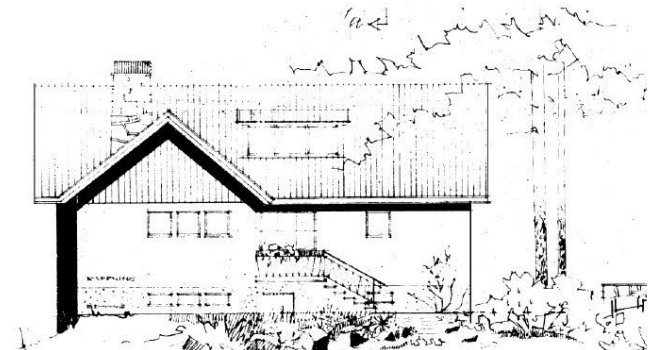
Kuva 39. Kohde 1 (1956, laajennus 1970– ja 1980-l)

Kuva 40. Kohde 2 (1959)

Kuva 41. Kohde 31 (1946), Puutalo Oy tyyppitalo Väinämöinen (1946)

Kuva 42. Kohde 34 (1959)

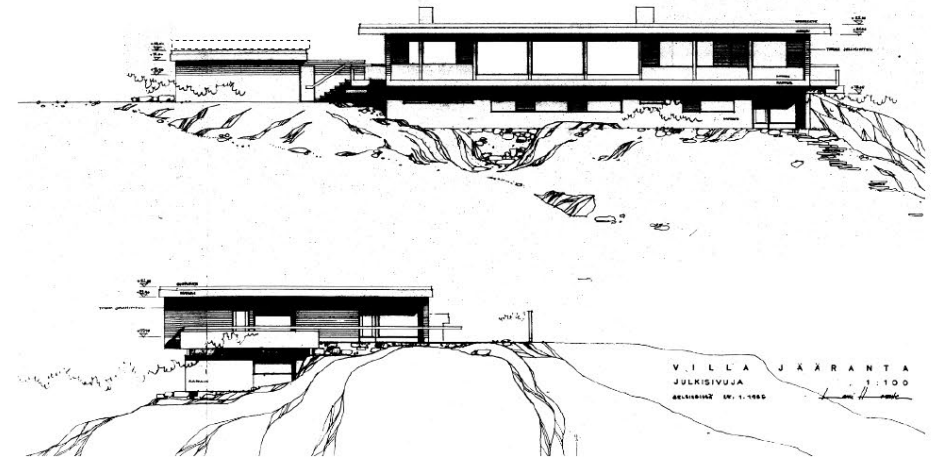
3.5 1960-luvun yksilöllisesti suunnitellut pientalot

Inventointiin sisältyi kaksi 1960-luvun modernistista asuntoarkkitehtuuria edustavaa erillispientaloa. Molempia rakennuksia yhdistää aikakaudelle tyypillinen kappalemainen sommittelu, johon liittyy tasakatto ja jalustakerros. Julkisivuja elävöittää betonirakenteiset ulokeparvekkeet ja portaat levymäisine kaiteineen, sekä vaihtelevat aukko-maiset tai lasiseinää muodostavat ikkunat. Kadun suuntaan rakennukset ovat sulkeutuneita. Pääasiallisina julkisivumateriaaleina on tummanruskea tiili ja lasi. Lisäksi on käytetty muottivalettua tai maalattua betonia, värilasia ja kuparia.

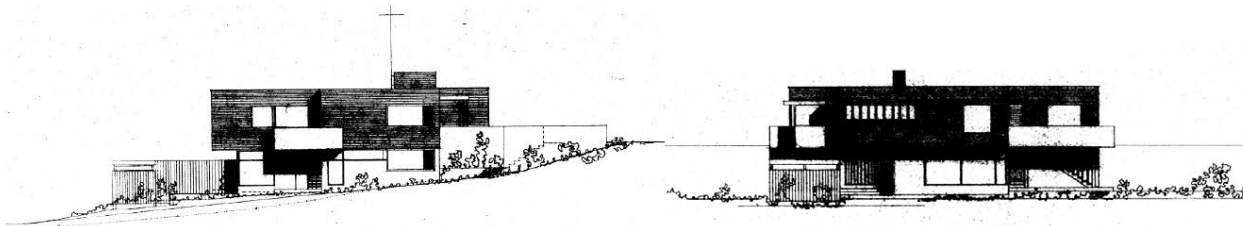
Arkkitehti Jaakko Kontion itselleen suunnittelema kotitalo on ilmeeltään pelkistetty ja kadun suuntaan sulkeutunut. Rakennus on kokonaisuutena ja yksityiskohdiltaan harkitusti suunniteltu. Julkisivun erityisiä yksityiskohtia muodostavat mm. parvekkeen kapeat betoniportaavat kaiteineen ja pohjakerroksen lasiseinien eteeriset nurkkadetaljit. Arkkitehti Lauri Havasteen suunnittelema 1-kerroksinen matalalinjainen rakennus sijoittuu maisemassa ko-
meesti jyrkän kalliorinteen laelle. Julkisivun horisontaalivaikutelmaa korostaa kupariverhoiltu ulkoneva räystääs.

Vuonna 2020 inventoiduilla kohteilla on rakennushistoriallista ja kaupunkikuvallista merkitystä osana Jollaksen 1960-luvun modernistista arkkitehtuuria edustavien pientalojen ryhmää. Kohteisiin liittyy myös kokonaisuuteen sovitettu rakennettu piha-alue.

Inventointiin sisältyvät yksittäiset kohteet eivät vielä anna kattavaa kuvaa aikakauden rakennuskannan säilyneisyydestä ja alueellisista ominaispiirteistä.

Kuva 45. Kohde 51a Arkkitehti Lauri Havaste (1968-73). Kohteen pääpiirustuksia.

Kuva 43. Kohde 33 Arkkitehti Jaakko Kontio (1968). Kohteen pääpiirustuksia.

3.6 Asunto Oy Laitatuulankaari 1983-1984

Arkkitehtisuunnittelu Arkkitehtitoimisto Söderlund- Valovirta/arkkitehdit Jan Söderlund ja Sebastian Savander. Viher-suunnittelu; Puutarhasuunnittelutoimisto Onni Savonlahti.

Alueelle on laadittu rakentamistapaa ohjaava lähiympäristösuunnitelma.

Alueen toteutus perustuu Arkkitehtitoimisto Söderlund- Valovirran laatimaan kaavalliseen suunnitelmaan, joka asema-kaavana vahvistettiin vuonna 1979. Laitatuulankaaren alue oli tuolloin Helsingin kaupungin omistamaa kalliometsää. Sama toimisto sai suunniteltavakseen alueen keskeisen suurkorttelin. Alue oli alkujaan tarkoitus toteuttaa Ararahoittei-sena, mutta kohonneista rakennuskustannuksista johtuen, alue päädyttiin toteuttamaan vapaarahoitteisena Hitaskoh-teena. Suurkorttelin sisältyy 24 paritaloa, 2 rivitaloa sekä näitä palvelevat huolto- ja kerhorakennukset. Paritalot on sijoitettu vapaamuotoisesti polveillen korttelin läpijohtavan jalankulkuraitin varteen. Rivitalot sijoittuvat korttelin itä-reunaan kadun varteen. Rakennukset on sovitettu kalliomaastoon porrastamalla. Rakennuksiin liittyy murrettu harja-katto ilman sivuräystäitä. Pystysuuntainen pastellisävyin maalattu ulkopaneelous on norjalaisen mallin mukaan kiinni-tetty avosaumoin. Ilman peitelistoja toteutettu ulkuvuoraus on pelkistetty ja korostaa rakennusten veistoksellista muo-toa. Piha-aidat kuisti ja parvekkeet ovat keskeinen osa julkisivusommitelmaa. Kuisteihin, parvekkeisiin ja aitoihin liitty-vät puuritiläaiheet tuovat rakenteeseen ilmavuutta sekä valon ja varjon leikkiä. Rakennusten katteena alkujaan ollut mineritlevy ns. varttikate, on myöhemmin korvattu tummalla peltikatteella.

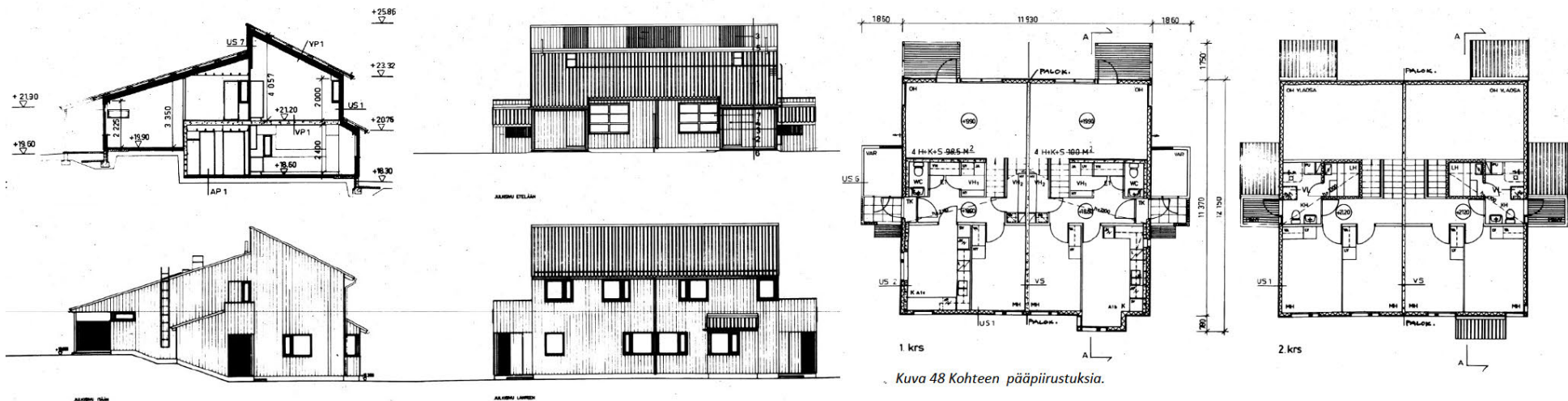
Kohde on julkaistu Arkkitehtilehden numerossa 1985 /1

Ilmeeltään lähes alkuperäisenä säilyneellä kohteella on erityistä rakennustaiteellista ja kaupunkikuvallista arvoa. Hie-novaraisesti kalliiseen maastoon sovitettujen rakennukset piha-aitoineen, kauniisti istutettuine piha-alueineen ja kulku-teineen muodostavat vahvaa omaa identiteettiä omaavan, aikakauden pientalorakentamisen parhaimmistoon kuulu-van arkkitehtonisen kokonaisuuden.

Inventointi ei vielä anna kattavaa kuvaa aikakauden rakennuskannan säilyneisyydestä ja alueellisista ominaispiirteistä.

Kuva 47. Asemakaavan havainnekuva. Arkkitehtitoimisto Söderlund–Valovirta Asemakaavan selostus 19.6.1978.

Kuva 48 Kohteen pääpiirustuksia.

Kokonaisuuteen liittyy huolella suunniteltu ja hyvin ylläpidetty vehreä piha-alue, jonka halki kulkee kävelyraitti. Raitin varren puu-, pensas ja perennaistutukset ja kivilohkareet, sekä raittia toisella puolella reunustavat piha-aidat, antavat alueelle vahvaa identiteettiä. Raitilta, rakennusten välistä avautuu vaihtelevia näkymiä ympäristöön. Rakennetulle ympäristölle muodostaa kontrastia pihojen vieressä ja korttelin ulkoreunoilla luonnonilaisena säilytetyt alueet. Tärkeä alueen identiteetin kannalta on myös korttelin länsireunalla säilytetty kallioalue. Kaupunkikuvalliseen kokonaisuuteen liittyvät asuntopihoja rajaavat ilmeeltään yhtenäiset puuidat joita on rytmitetty ritiläosuksin.

Pysäköinti on sijoitettu alueen reunoille hajautetuille pysäköintialueille sekä asuntokohtaisesti rivitalojen yhteyteen, jolloin koko alueen keskiosa on voitu rauhoittaa ajoneuvoliikenteeltä.

Kuva 49-52. Valokuvia alueelta

3.7 Laitatuulenkaaren 1980-luvun punatiilitalot

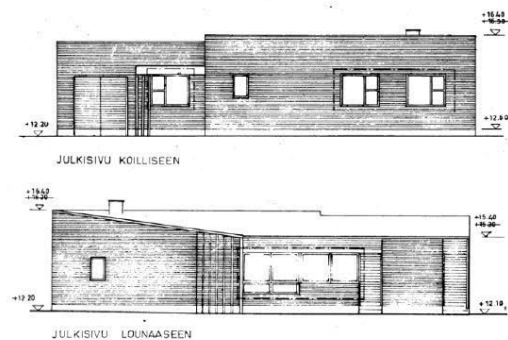
(1981-1988)

Laitatuulenkaaren kadun ulkoreunaa kiertävät 1-kerroksiset pientalot muodostavat kadun suuntaan ilmeeltään yhtenäistä polveilevaa muurimaista rakennetta. Rakennukset ovat pohjaltaan L-muotoisia, kadun suuntaan räystäättömiä ja pulpettikattoisia, toisinaan on pihan puolella käytetty puuverhousta. Toteutus perustuu Arkkitehtitoimisto Söderlund– Valovirran laatimaan asemakaavalliseen suunnitelmaan. Asemakaava ei kuitenkaan määrittele tarkoin rakennusryhmän kaupunkikuvallista ilmettä, mahdollistaen jopa punatiilen ohella puuverhouksen. Siksi onkin yllättävää että eri suunnittelijoiden kynästä tuona aikana on syntynyt ilmeeltään niinkin yhtenäistä kaupunkirakennetta. Taloittain vaihtelevat ikkunatyypit ja aukotus jää muurirakenteen vahvan kaupunkikuvallisen idean taustalle. Korttelin 49155 rakennukset toteutettiin tavanomaisempaa satulakattoista rakennustyyppiä soveltaen. Korttelin 49156 rinnetontit toteutettiin pohjaratkaisultaan porrastetuin pihan suuntaan kaksikerroksisin rakennuksin.

Rakennuksiin liittyy puin ja pensain istutetut hoidetut eduspihat joita kadun suuntaan rajaavat asemakaavan määräämät puuaidat. Laitatuulenkaaren suuntaan ilmeeltään yhtenäistä ja harmonista muurimaista rakennetta muodostava alue on kokonaisuutena varsin hyvin säilyttänyt alkuperäisen ilmeensä.

Alueelle on laadittu rakentamistapaa ohjaava lähiympäristösuunnitelma.

Kadun varteen muurimaista rakennetta muodostava ilmeeltään poikkeuksellisen yhtenäinen 1980-luvun rakennusryhmä.

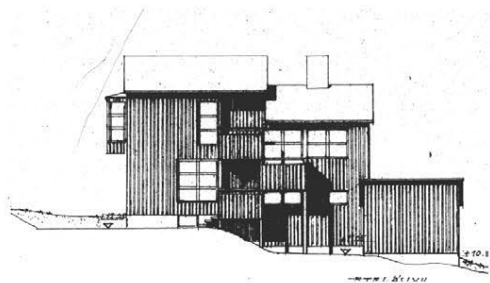

Kuva 53. Pääpiirustus, ote.

Kuva 54. Asemakaavan havainnekuva. Arkkitehtitoimisto Söderlund– Valovirta. 19.6.1978.

Kuva 55-62. Valokuvia alueelta.

Pääpiirustus.

Kuva 64-66. Valokuvia alueelta.

Kuva 67. Asemakaavan havainnekuva. Arkkitehtitoimisto Söderlund-Valovirta
Asemakaavan selostus 9.6.1978.

Kuva 68-71. Valokuvia alueelta.

Arkkitehti

Lähteet ja kirjallisuus

Painamattomat lähteet

Helsingin karttapalvelu

Asemakaavatiedot

Historialliset ilmakuvat ja kiinteistökartat

Kiinteistö- ja huoneistorekisterin tiedot

Helsingin kaupungin museo

Historiallinen valokuva-aineisto

Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston arkisto (Arska)

Rakennuslupatiedot

Kansallisarkisto

Historiallinen kartta-aineisto

Maanmittauslaitoksen kiinteistötietopalvelu.

Kiinteistöjen lohkomistiedot, lohkomiskartat

Tarjanne, Hilla 2008. Laajasalon ennen vuotta 1940 käyttöön otetut rakennukset. Inventointi- ja tutkimustyö. Helsingin kaupungin museo, verkkojulkaisu.

Tilastolliset vuosikirjat. Helsingin kaupunki.

Haastattelut

Aarnio Teesu 15.9.2020

Asunmaa Antero

As Oy Jollaksen Märssy 15.9.2020

Haanpää Kristina 15.9.2020

Heinonen Juhani 15.9.2020

Heinonen Lasse 15.9.2020

Hellgren Juhani 2.11.2020

Karlberg Erik 18.9.2020

Krogius Björn 2.11.2020

Lehtonen Jukka-Pekka 15.9.2020

Paavola Aki 2.11.2020

Salomaa Klaus

Söderlund Jan 8.10.2020

Tillander Michael 2.11.2020

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Arkkitehti 11/1935

Arkkitehti 1985 /1 Asunto Oy Laitatuulenkaari

Harvia, Yrjö 1936. Erikoisselvitys itäisen saariston liitosalueesta. Degerö, Villinge, Santahamina ja Mjölö Helsingin maalaiskunnassa. Helsinki

Helsingin kaupungin rakennusvirasto / Katu- ja puisto-osasto. Jollaksen ja Hevossalmen itäosan aluesuunnitelma vuosille 2008–2017

Kailari, Kyllikki 2000. Itä Helsingin kartanot. Itä-Helsingin vaiheita ja nähtävyyksiä. Itä-Helsingin Kulttuuriseura ry 2000.

Kailari, Kyllikki 2005. Maalaismaisemista Itä-Helsingiksi.

Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy 2013. Vartiosaaren kulttuuriympäristöselvitys– Inventointikortisto. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisu 2013:1

Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy 2013. Vartiosaaren kulttuuriympäristöselvitys– historia, ominaispiirteet, arvot ja merkitys. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisu 2013:2

Kähre, Inga toim. 1996. Laajasalo - Degerö. Saarikaupunginosan maan käyttö. Laajasalon maankäytön nykytilanne ja suuntaviivat. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisu 1996:15.

Laurila, Ulla-Maija 2009. Huiloita Laajasalossa.

Helsingin kaupungin museo.

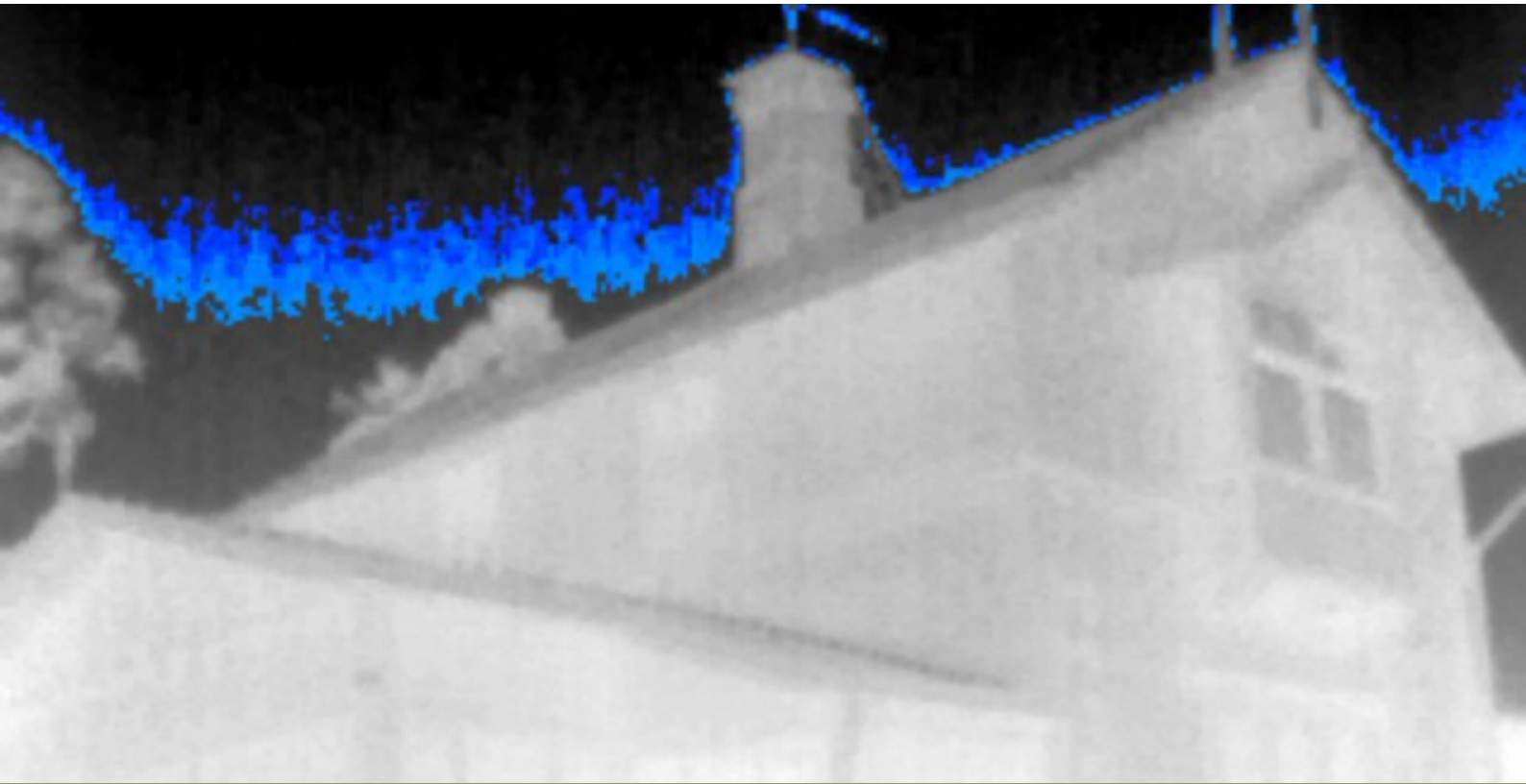
Litzen Alikki, Vuori, Jukka. Helsingin maalaiskunnan historia 1865-1945. 1997. Vantaan kaupunki.

Nieminen, Marko 2008. Santahamina-Viaporin linnoituksen itäinen lukko.

Puuskaranta - merenrantahuvila Helsingin helmassa 2007. Esite. Fennia

Turpeinen Oiva - Herranen Timo - Hoffman Kai: Helsingin historia vuodesta 1945 1 - Väestö, Kaupunkisuunnittelu ja asuminen, Elinkeinot.

Sädevirta, Sirkka: Laajasalon, Villingin ja Santahaminan historia. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisu 1994:14. Helsinki.

Helsingin kaupungin kuuden kiinteistön lepakkoselvitykset Jollaksessa 2021

Timo Metsänen & Rauno Yrjölä
12.11.2021 - päivitetty 11.4.2022

LUONTONSELVITYS
METSÄNEN

1 JOHDANTO.....	3
2 ALUEEN SIJAINTI JA YLEISKUVAUS.....	5
3 RAKENTAMINEN JA LEPAKOT.....	5
4 AINEISTO, MENETELMÄT JA EPÄVARMUUSTEKIJÄT.....	6
4.1. Olemassa olevat lepakkotiedot ja -selvitykset.....	6
4.2. Päiväpiilojen inventointi.....	7
4.2.1. Rakennustarkastukset.....	7
4.2.2. Lentotarkkailut.....	8
4.2.3. Luonnonkolojen ja linnunpönttöjen tarkastukset.....	8
4.3. Aktiivikartoitukset.....	9
4.4. Passiivikartoitukset.....	9
4.5. Potentiaaliset talvehtimispaikat.....	12
4.6. Epävarmuustekijät.....	12
5 KOHTEIDEN ARVOTTAMINEN.....	13
6 TULOKSET.....	14
6.1. Kallioniementie 6.....	14
6.1.1. Passiiviaiaineisto.....	15
6.1.2. Lentotarkkailu ja aktiivihavainnot.....	18
6.1.3. Rakennustarkastus ja muut päiväpiilot.....	19
6.2. Kallioniementie 8.....	19
6.2.1. Passiiviaiaineisto.....	21
6.2.2. Lentotarkkailu ja aktiivihavainnot.....	23
6.2.3. Rakennustarkastus ja potentiaalinen talvipiilo.....	24
6.3. Laajasalontie 82a.....	24
6.3.1. Passiiviaiaineisto.....	26
6.3.2. Lentotarkkailu ja aktiivihavainnot.....	29
6.3.3. Rakennustarkastus.....	29
6.4. Keulakuvantie 18.....	29
6.4.1. Passiiviaiaineisto.....	29
6.4.2. Lentotarkkailu ja aktiivihavainnot.....	33
6.4.3. Rakennustarkastus.....	33
6.5. Meri Perttilän polku 8.....	33
6.5.1. Passiiviaiaineisto.....	34
6.5.2. Lentotarkkailu ja aktiivihavainnot.....	37
6.5.3. Rakennustarkastus.....	37
6.6. Tonttuvatventie 11.....	38
6.6.1. Passiiviaiaineisto.....	38
6.6.2. Lentotarkkailu ja aktiivihavainnot.....	42
6.6.3. Rakennustarkastus.....	42
7 JOHTOPÄÄTÖKSET, YHTEENVETO JA SUOSITUKSET.....	43

7.1 Johtopäätökset ja yhteenveto.....	43
7.2 Suositukset.....	45
7.3 Pohdintaa ja jatkoselvitystarpeet.....	46
LIITTEET.....	47
LÄHTEET.....	48
LEPAKOIDEN EKOLOGIASTA.....	51
Pohjanlepakko.....	53
Vesisiippa.....	54
Viiksi- ja isoviiksisiiippa.....	55
Korvayökkö.....	55
Harvinaisemmat lajit.....	56

*Kannen kuva: Villa Salmela lämpökameralla kuvattuna © Timo Metsänen
Karttojen pohjakartat © Maanmittauslaitos, 2021*

1 JOHDANTO

Jollaksen alueelle ollaan laatimassa asemakaavan muutosta. Nyt selvittävät kohteet ovat osa asemakaava-aluetta ja sijoittuneet Helsingin luontotietojärjestelmän perusteella tärkeille lepakkoalueille tai niiden tuntumaan. Selvitysalueella ei ole suunnitteilla vanhan rakennuskannan purkamista, mutta rakennusten käyttötarkoitus voi asemakaavoituksen myötä muuttua. Selvitysalueen rakennukset ovat nykyisellään kaupungin omistuksessa ja pääosin yhdistyskäytössä. Tulevaisuudessa kaupunki saattaa myydä rakennukset. Selvityksen tavoitteena oli selvittää alueen mahdollisia lepakoiden käyttämiä päiväpiiloja (rakennukset, luonnonkolot, pöntöt), lepakkolajistoa ja yksilömääriä sekä lepakoille tärkeitä siirtymäreittejä ja ruokailualueita.

Työ käsitti lepakkoselvityksen, joka sisälsi rakennusten sisätarkastukset, ulkotarkkailut, luonnonkolojen etsimisen tonteilta ja tarvittaessa niiden tarkastamisen, lepakoille tärkeiden siirtymäreittien havainnointia aktiivi- ja passiiviseurannoin, lisäksi arvioitiin onko tonteilla lepakoille soveltuvia talvehtimispaikkoja, esim. kellareita.

Maastotyöt alueella tehtiin kesä–elokuussa 2021. Lepakkoselvityksen tarkastuksista ja aktiivihavainnoinnista vastasi Timo Metsänen ja passiiviseurannoista Rauno Yrjölä. Lisäksi lepakoiden ulkotarkkailuihin osallistuivat Tapani Ilo, Antti Kotilainen ja Noora Kauppila.

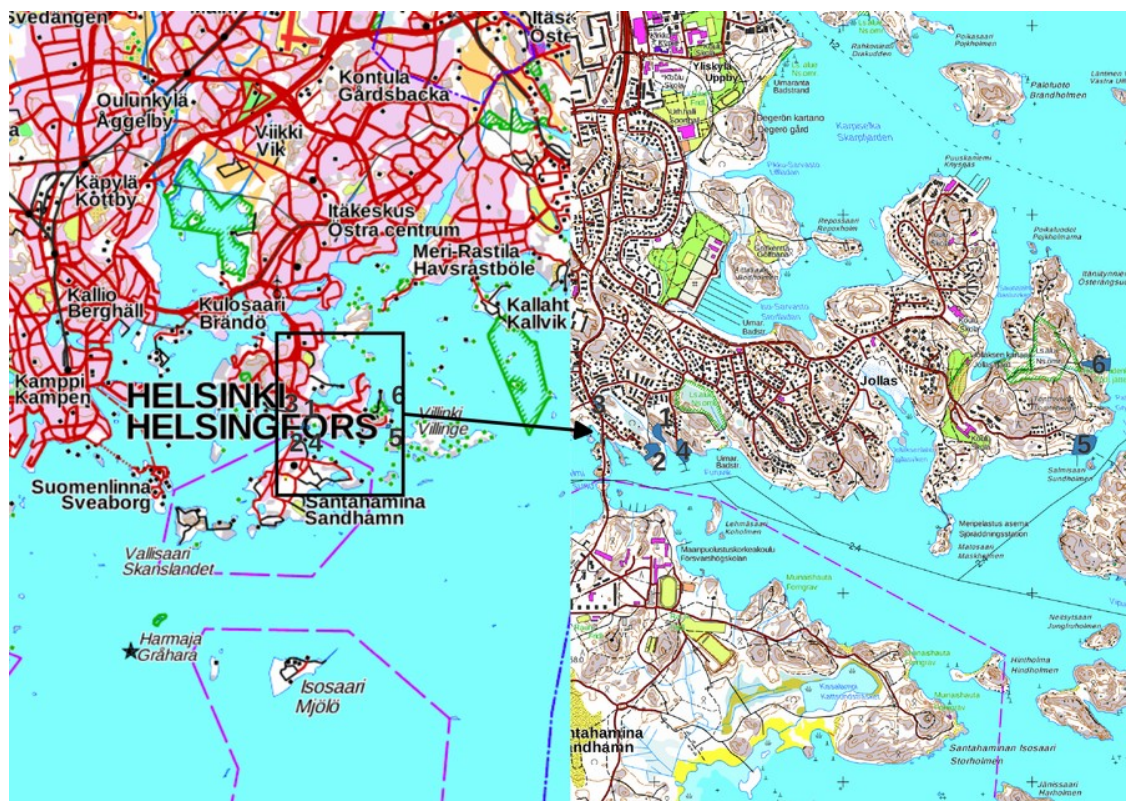
Kaikki Suomessa tavatut lepakot kuuluvat luontodirektiivin liitteen IV a) lajeihin. Luonnonsuojelulaki kieltää luontodirektiivin liitteen IV a) lajeihin kuuluvien yksilöiden lisääntymis- ja levähdyspaikan hävittämisen ja heikentämisen. Suomi on myös ratifioinut EUROBATS-sopimuksen jonka mukaan muun muassa lepakoiden tärkeät ruokailualueet tulisi ottaa huomioon maankäytön suunnittelussa. Liitteenä on tietotaulukko Suomessa tavatuista lepakoista, niiden levinneisyydestä ja uhanalaisluokituksesta ([liite 1](#)) sekä EU:n komission ohje lisääntymis- ja levähdyspaikan tulkinnasta ([liite 2](#)).

Rakentaminen ja maankäyttö voi vaikuttaa lepakoihin suoraan ja välillisesti. Suoria vaikutuksia tulee lepakoiden päiväpiiloihin kohdistuvista toimista (esim. kolopuiden kaataminen, rakennuksen purkaminen), välillisiä elinympäristöjen pirstoutumisesta ja

saalistusalueiden häviämisestä sekä estevaikutuksesta lepakoiden liikkumiselle (BCT, 2016). Vaikutuksia voidaan ehkäistä ja vähentää tarkalla tiedolla ja käyttämällä sitä suunnittelussa.

2 ALUEEN SIJAINTI JA YLEISKUVAUS

Jollas sijaitsee noin 7 kilometriä itä-kaakkoon Helsingin keskustasta ja on Laajasalon itäinen osa. Alue on pientalovaltaista pääosin rakennettua ympäristöä, johon kuuluu pientalojen lisäksi merenrantoja, karuja kallioita, reheviä lahtia ja sekä pieniä luonnonsuojelualueita. Itse kaavakohteet ovat kaupungin omistamia erilaisia rakennuksia kuudella eri kiinteistöllä.

Kuva 2.1. Kartta selvityskohteiden sijainnista peruskarttapohjalla: 1. Kallioniementie 6, 2. Kallioniementie 8, 3. Laajasalontien 82 a, 4. Keulakuvantie 18, 5. Meri Perttilän polku 8 ja 6. Tonttuvatventie 11.

3 RAKENTAMINEN JA LEPAKOT

Erilaisen rakentamisen negatiivisiin vaikutuksiin lepakoille Suomessa on herätty noin kaksikymmentä vuotta sitten. Nykyään peruskartoituksia tehdään jo melko säännöllisesti hankkeisiin liittyen, mutta pitkäaikaiset seurannat ja kattavat tutkimukset Suomesta puuttuvat yhä lähes kokonaan. Aluekohtaisten selvitysten vertailua ja suhteuttamista vaikeuttaa kartoitusmenetelmien kirjo, tiedon hajanaisuus ja aukkoisuus. Ulkomaisista tutkimuksista on kuitenkin johdettavissa erilaisia vaikutuksia, joita rakentamisella todennäköisesti on myös Suomessa.

Rakentaminen, remontointi ja metsänhakkuut voivat vaikuttaa lepakoihin monilla tavoilla. Bat Conservation Trust on verkkosivuillaan listannut seuraavia asioita (vapaa suomennos):

- lisääntymispaikkojen, päiväpiilojen ja talvehtimispaikkojen häviäminen tai heikentyminen
- elinympäristöjen pirstoutuminen estevaikutuksen vuoksi
- siirtymäreittien katkeaminen
- valaistuksen häiriövaikutus
- epäsäännöllinen liike- ja äänivaikutus
- saalistusalueiden heikentyminen

Yleisistä lajeista valoherkkiä ovat kaikki siipat (*Myotis*) ja todennäköisesti myös korvayökkö ([Fure, A. 2012](#)).

Lepakot ovat pitkäikäisiä, niillä on normaalioloissa pieni aikuiskuolleisuus ja pieni poikastuotto suhteessa muihin samankokoisiin nisäkkäisiin (Lappalainen, LUOMUS 2015). Tällaisilla lajeilla suhteellisesti pienikin kuolleisuuden lisääntyminen voi aiheuttaa pitkällä aikavälillä merkittäviäkin populaatiovaikutuksia. Suomen, Uudenmaan tai Helsingin seudun lepakkomääristä ei ole olemassa edes suuntaa antavia arvioita. Tällä hetkellä populaatiotason vaikutuksia ei voida arvioida puutteellisen tiedon vuoksi. Suomeen olisi kiireellinen tarve järjestää seurantoja ja tutkimuksia, joista saataisiin muun muassa tuulivoima- ja maankäyttösuunnittelun kipeästi tarvitsemaa tietoa lepakosta.

4 AINEISTO, MENETELMÄT JA EPÄVARMUUSTEKIJÄT

4.1. Olemassa olevat lepakkotiedot ja -selvitykset

Selvitystä varten tarkastettiin Luomuksen ylläpitämän Laji.fi -portaalin lepakkohavainnot selvitysalueilta. Havaintoja ei ollut.

Lisäksi työtä varten oli käytössä Helsingin kaupungin luontotietojärjestelmään viedyt lepakkotiedot, lähinnä selvityksestä *Helsingin lepakkolajisto ja tärkeät lepakkoalueet vuonna 2014* (Wermundsen, Nieminen & Asikainen, 2014) peräisin olevat tärkeiden lepakkoalueiden paikkatietorajaukset. Lisäksi raportteina oli käytettävissä Jollaksen kartanon lepakkoselvitys (Karlsson, 2020) ja Helsingin Laajasalon itärannan asemakaava-alueen, hybridikorttelin ja Reposalmen alueen lepakkoselvitys (Hagner-Wahlsten & Karlsson, 2018).

4.2. Päiväpiilojen inventointi

Selvityksen yksi päätavoite oli varmentaa onko kaupungin rakennuksissa mahdollisesti lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoja eli päiväpiiloja tai talvehtimipaikkoja. Päiväpiiloja voidaan yrittää selvittää eri menetelmillä ja tässä työssä päädyttiin yhdistämään eri metodeita paremman varmuuden saavuttamiseksi.

Helsingin kaupungin Leena Holmila ja Raimo Pakarinen olivat käyneet 11.5. osassa kohteista ja arvioineet mitkä niistä on tarkastettava vielä paremmin.

4.2.1. Rakennustarkastukset

Rakennustarkastukset tehtiin seuraaville kiinteistöille:

- Kallioniementie 6 (4 rakennusta) – 28.7.
- Kallioniementie 8 (3 rakennusta) – 17.9.
- Tonttuvuorentie 11 (1 rakennus) – 17.9.
- Laajasalontie 82a (1 rakennus) – extrana tilaukseen nähden – 24.6.

Rakennuksien tarkastuksessa arvioitiin niiden soveltuvuutta lepakoille ja etsittiin lepakoiden jättämiä merkkejä (lähinnä papanat). Rakennustarkastuksia suoritettiin kolmena eri päivänä kesä–syyskuussa,

riippuen miten vuokralaisten kanssa saatiin sovittua ovien avaamisesta. Työskentelyssä pyrittiin tarkastamaan rakennuksen sellaiset osat, joita lepakot tyypillisesti käyttävät. Tällaisia ovat muun muassa vintit, piipun tyvet, kurkihirsien alustat, muut ahtaat ja lämpimät kohdat.

4.2.2. Lentotarkkailut

Rakennustarkastuksia täydentämään kaikilla kohteilla, edellä mainittujen lisäksi, tehtiin lentotarkkailut myös kiinteistöillä:

- Keulakuvantie 18
- Meri Perttilän polku 8

Lentotarkkailussa rakennuksia seurataan ulkopuolelta lepakoiden lähtiessä iltaisin saalistamaan tai aamuparveilun aikaan, kun lepakot palaavat päiväpiilolle. Tällä metodilla saadaan yleensä käsitys piilon yksilömääristä ja kulkuaukoista sekä lajeista (tai lajipareista).

Tarkkailu ajoitettiin alkavaksi hieman auringonlaskun jälkeen ja sitä jatkettiin noin 60 minuuttia auringonlaskusta, jotta kaikki lepakot ehtivät ulos. Vastaavasti aamulla, tarkkailu aloitettiin noin tunti ennen auringonnousua ja sitä jatkettiin lähes auringonnousuun. Tarkkailut tehtiin viidellä kohteella heinäkuussa ja yhdellä elokuussa.

Tarkkailussa on käytettiin detektoria ([Pettersson D240X](#) ja [WildLife Acoustics Echo Meter Touch 2](#)), jotta lepakot kuullaan ja lämpökameraa (Seek Thermal Pro), joka sijoitettiin toiselle puolen tarkkailtavaa rakennusta kuin yksinäinen tarkkailija videoimaan rakennusta. Tarkkailussa kuuntelun lisäksi havainnointiin potentiaalisia lentoaukkojen visuaalisesti erityisesti taivasta vasten.

Aika- ja lajihavaintotietojen lisäksi kartoitusalueen yleistasoiset säätiedot kirjattiin ylös käynneillä, kerran alussa (Skywatch Atmos). Säämuuttujista huomioitiin lämpötila °C, pilvisuus asteikolla 1/8 (taivas selkeä) – 8/8 (pilvessä), tuulen voimakkuus aistinvaraisesti tai tuulimittarin arvo (m/s), sademäärä asteikolla 0/3 (ei sadetta) – 3/3 (kova sade) sekä kosteusmittarin arvo (RH%) ja aistinvarainen kosteusluokka-arvio (kuiva, kostea, märkä, huurre, kaste). Säätiedot ovat raportin [liitteenä 3](#). Tarkkailuissa avustivat Tapani Ilo, Antti Kotilainen ja Noora Kauppila.

4.2.3. Luonnonkolojen ja linnunpönttöjen tarkastukset

Alueella tehtyjen käyntien yhteydessä, erityisesti heinä–elokuussa, kohteiden pihaja tarkasteltiin lepakoille potentiaalisten kolojen ja pönttöjen varalta.

Linnunpönttöjä löydettiin Kallioniementie 6:n pihalta ja ne tarkastettiin kiipeämällä syyskuussa. Työskentelyyn sisältyi kiipeäminen tikapuu- ja/tai kiipeilykenkävusteisesti puissa sijainneille pöntöille, niiden visuaalinen tutkiminen ja tarvittaessa kuvaaminen. Tutkimisessa hyödynnettiin pientä varrellista peiliä, valoa ja endoskooppikameraa. Lisäksi sellaisten kolojen pönttöjen, johon oli kertynyt jotain materiaalia, otettiin näytteitä. Näytteet käytiin paikan päällä päällisin puolin lävitse ja myöhemmin ne vielä levitettiin valkoiselle paperille ja tutkittiin luupilla läpi. Koloista etsittiin merkkejä lepakoiden oleilusta, kuten ulosteita, kuolleiden poikasten raatoja, virtsajälkiä jne. Työssä avusti luontokartoittajaopiskelija Pirkko Tiitinen. Lepakonpönttöjä kohteilla ei havaittu.

4.3. Aktiivikartoitukset

Tätä selvitystä varten kohdealueilla tehtiin lepakoiden aktiiviseurantoja, joilla pyrittiin hahmottamaan mahdollisia lepakoiden siirtymäreittejä ja tärkeitä ruokailualueita. Aktiiviseurannat yhdistettiin lentotarkkailuihin. Aktiiviseurannassa havainnoija tai havainnoijat kävelivät rauhallisesti tonteilla kuunnellen lepakoita eri detektoreilla (Wildlife Acoustic'n Echo Meter Touch 2 PRO ja Pettersson D240X) ja tarvittaessa lepakkoyksilöistä otettiin aikalaajennusäänitteitä lajinmäärityksen varmistamiseksi. Havaintotilanteessa lepakosta pyrittiin saamaan myös näköhavainto ja havaituista yksilöistä ja niiden käyttäytymisestä tehtiin muistiinpanoja.

Havainnointien ajankohdat ja säätiedot ovat raportin [liitteenä 3](#).

4.4. Passiivikartoitukset

Jollaksen kiinteistöjen alueelta selvitettiin kesällä 2021 lepakoiden esiintymistä niin kutsuttujen passiivitalentimien avulla. Passiivitalentimien etu lepakoiden aktiivikartoitukseen on se, että ne tallentavat paikan lepakkoääniä pidemmän aikaa. Säätilan vaihtelulla ei ole niin suurta merkitystä, kuin aktiivikartoituksissa. Lisäksi pidemmän aikaa paikalla tallentavat passiivitalentimet todennäköisemmin saavat

tallennettua myös harvalukuisten lajien ääniä, mikä parantaa tietoa alueen lepakkolajistosta.

Lepakoiden havainnoinnissa käytettiin yhteensä kahtatoista Wildlife Acousticsin SM2Bat ultraäänitallenninta, kaksi jokaisen kiinteistön alueella. Laitteet sijoitettiin kiinteistöjen alueella rakennusten eri puolille, jotta saadaan selville mahdollisia eroja lepakoiden liikkumisessa kiinteistöjen alueella. Tallentimet varustettiin neljällä 1,5 voltin paristoilla, tällä yhdistelmällä olosuhteista ja äänitysaktiivisuudesta riippuen viikosta kolmeen viikkoon yhtäjaksoista tallennusta. Tallentimet asetettiin kiinteistöille 24.6.2021, jokaisen kiinteistön haltijan kanssa sovittiin etukäteen asiasta.

Heinäkuussa tallentimiin käytiin vaihtamassa muistikortit ja paristot. Yhdessä detektorissa oli muisti täyttynyt, toisessa ilmeisesti tallennuksessa oli häiriöitä. Joka tapauksessa jokaiselta kiinteistöltä saatiin tallennettua aineistoa kesäkuun lopulta elokuun alkupuolelle, mikä kattaa keskeisen osan lepakoiden lisääntymiskautta.

Kuva 4.1. Passiividetektorien sijainnit.

Maastokauden jälkeen tallennukset tutkittiin Wildlife Acousticsin Kaleidoscope Pro -ohjelmalla, joka pyrkii automaattisesti määrittämään lajit ja "siivoamaan" muut kuin lepakoiden äänet pois. Käytännössä lajien tunnistaminen ei onnistu ohjelmalta luotettavasti kuin muutaman lajin osalta, esimerkiksi siipat ovat sille vaikeita. Siksi määrittäykset katsottiin vielä läpi tietokoneen ruudulla. Työssä ei pyritty määrittämään kattavasti kaikkia ääniä lajilleen, vaan tärkeintä oli selvittää lepakoiden aktiivisuus ja esiintyminen eri alueilla. Ohjelman "roskaääniksi" luokittelemaa aineistoa ei tarkistettu, vaikka niissäkin lepakoiden pulsseja voisi olla. Äänten määrittäyksessä sekä tutkimuksen suorituksessa soveltuvien osien apuna käytetyt teokset ja ohjeistot on listattu kirjallisuusluettelossa (Skiba 2009, Russ 2012, Barataud 2015).

Siipat ovat pelkästään äänitteen perusteella vaikeita erottaa toisistaan, kun samalla ei ole tietoa yksilön käyttäytymisestä. Isoviikisiipan ja viikisiipan erottaminen äänitteistä on vaikeaa, vaikka tietokoneen ruudulla joitain eroja sonogrammeissa voi välillä havaitakin. Siksi siipojenkin osalta on parempi ajatella määrittäyksiä "viikisiippatyypinen" tai "vesisiippatyypinen" kuin 100% varmoina lajimäärittäyksiä.

Suomessa harvinaiset etelänlepakko ja kimolepakko ovat periaatteessa alueella mahdollisia, ja jotkut näytteet, joiden alimmat taajuudet olivat 24–25kHz voivat hyvinkin olla myös etelänlepakoita tai kimolepakoita. Toisaalta ne voivat olla pohjanlepakon äänten vaihtelun rajoilla, joten tässä selvityksessä ne on kaikki laskettu mukaan pohjanlepakon summaan.

Myös pikku- ja vaivaislepakon erottaminen toisistaan ei ole kovin helppoa. Vaivaislepakoiksi on yleensä määritetty ne yksilöt, joilla voimakkain taajuus oli 45kHz, alimmat taajuudet olivat yli 40kHz ja ääni oli enemmän "tiksahtava" kuin pikkulepakoilla, joilla voimakkain taajuus on yleensä 42kHz tai alle ja alimmat taajuudet ovat alle 40kHz. Passiivitallementiin oli tallentunut yksi äänite, joka voi olla myös vaivaislepakko, mutta yhtä hyvin pikkulepakon vaihtelua.

Kartoituksen tulokset on esitetty kiinteistöittäin. Tuloksissa on esitetty kertyneet tallenteet lajeittain ja myös suhteutettuna tallennusöiden määrään. Lisäksi tutkittiin, miten paljon äänitteitä kertyy yön eri tunneilla, mikä saattaa antaa vihjeitä siihen, onko alue lepakoiden ruokailualueita vai onko mahdollinen lisääntymis- tai levähdyspaikka lähellä. Lepakot lähtevät saalistamaan hämärän tultua, ja jos niiden aktiivisuus on vilkkain-

ta heti hämärän tultua tai yön viimeisinä tunteina, niiden lisääntymis- tai levähdyspaikka voi olla lähellä. Jos sen sijaan lepakoiden aktiivisuutta on koko yön, alue on ruokailualue. Kesän aika yö pitenee, ja heinäkuun lopulla yö on jo lähes kaksi tuntia pidempi kuin ensimmäisen tutkimusjakson aikana kesäkuun lopulla. Myös lepakoiden käyttäytyminen saattaa muuttua, kun poikaset itsenäistyvät, koloniat hajoavat tai vaihtavat paikkaa.

Tuloksia tarkasteltaessa on myös muistettava, että tallentuneiden äänitteiden määrä ei ole todellinen yksilömäärä, vaan kuvaa lepakkoaktiivisuutta tallentimen lähistöllä. Jos tallennin on sijoitettu lepakoiden säännölliselle ruokailualueelle, saman tai samojen lepakoiden pyöriminen saalistuksen yhteydessä tallentimen lähellä lisää kertyneiden tallenteiden määrää.

4.5. Potentiaaliset talvehtimispaikat

Maastokäyntien yhteydessä tonteilla havainnointiin myös lepakoille soveltuvia talvehtimispaikkoja, kuten kellareita ja vastaavia rakenteita.

4.6. Epävarmuustekijät

Rakennustarkastukseen liittyviä epävarmuustekijöitä ovat ainakin pääsy tai näkeminen sellaisiin rakenteisiin, joita lepakot voivat käyttää. Esimerkiksi seinien sisään tai tietynlaisiin kattorakenteisiin ei näe rikkomatta tai tekemättä reikiä rakenteisiin.

Kertaalleen tehty potentiaalisen luonnonpiilon tai linnunpöntön tutkiminen ei todennäköisesti anna täyttä varmuutta siitä, onko kohde lepakoiden käytössä vai ei. Lepakoiden esiintymisen paljastavat papanat voivat myös hajota luonnonkoloissa melko nopeasti tai niitä ei kerry, kohteen luonteen (tai käyttöasteen) vuoksi johonkin havaittavaan kohtaan, vaan papanat putoavat esimerkiksi maahan.

Lentotarkkailujen suurin epävarmuus liittyy siihen, että havaitaanko nopeasti rakennuksesta lähtevä tai sinne palaava lepakko. Kohteen, jossa on useita mahdollisia kulkuaukkoja, havainnointi on haastavaa. Useiden yksilöiden aamuparveilun havaitsee helposti, sillä lepakot lentävät edestakaisin ja laskeutuvat kulkuaukoille ym. useiden minuuttien ajan. Yksittäinen lepakko ei välttämättä toimi samoin, vaan sujahtaa nopeasti turvaan. Toisaalta lentotarkkailun etuna on, että voidaan havaita myös

lepakoita, jotka majailevat rakenteiden sisällä (vrt. rakennustarkastus). Toinen epävarmuustekijä on lepakoiden esiintymisajat päiväpiiloissa. Naaraiden muodostamat yhdyskunnat, joissa syntyy poikasia ovat pysyvämpiä ja lepakot todennäköisesti käyttävät niitä pidempään ja säännöllisesti. Tyypillisesti tällaiset yhdyskunnat ovat asuttuina touko-kesäkuun vaihteesta heinäkuun loppupuolelle, mutta tässäkin voi olla lajikohtaisia eroja. Loppukesän–syksyn piilojen ja koiraiden käyttämien piilojen dynamiikka on huonosti tunnettua.

Aktiivihavainnoinnissa kartoittajan käyttämä laitteisto ja määrittäytaito ovat oleellisia tekijöitä. Suomessa käytetyistä ns. käsidetektoreista ei ole tiedossa olevia testejä. Tekijän päälaitteiden (Pettersson 240X ja Echo Meter Touch 2 PRO) on kuitenkin käytännössä todettu olevan mikrofoneiltaan herkimmästä päästä. Määrittäytaitoa on hankala mitata ja osoittaa, eikä Suomessa ole (kuten esim. Iso-Britanniassa) lepakkokartoittajien sertifiointia tai muita testejä, joilla voitaisiin osoittaa nimenomaan aktiivikartoituksen osaaminen ja lepakkolajien tunnistus maastossa detektorin ja visuaalisen havainnoinnin avulla. Työkokemus- ja harrastusvuosia voidaan kuitenkin jossain määrin pitää indikaattorina kartoittajan osaamisesta. Käsillä olevan raportin tekijät ovat tehneet lepakkokartoituksia jo toistakymmentä vuotta.

Kartoitusöiden sää vaikuttaa myös tuloksiin. Tämä pyrittiin huomioimaan valitsemalla kesäkauden käyntien öiksi riittävän lämpimiä ja vähätuulisia öitä. Keväällä ja syksyllä säät ovat äärevämpiä ja otollisten öiden vähyyys luo niihin epävarmuutta.

5 KOHTEIDEN ARVOTTAMINEN

Kohteet on arvotettu lepakoiden kannalta kolmeen luokkaan SLTY:n (2012) kartoitusohjeita soveltaen:

- I-luokkaan kuuluvat lainsuojaamat lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikat (yhdyskunnat ja talvehtimispaikat rakennuksissa, louhoksissa, luonnon elementeissä jne.).
- II-luokkaan luetaan lepakoille tärkeät ruokailualueet ja siirtymä- ja

muuttoreitit sekä mahdolliset kerääntymisalueet keväällä ja syksyllä. Alueilla havaitaan yleensä useampia lajeja ja yksilöitä läpi kauden ja niillä lepakoiden tiheydet ja muu aktiivisuus ovat lähialueita suurempaa (EUROBATS).

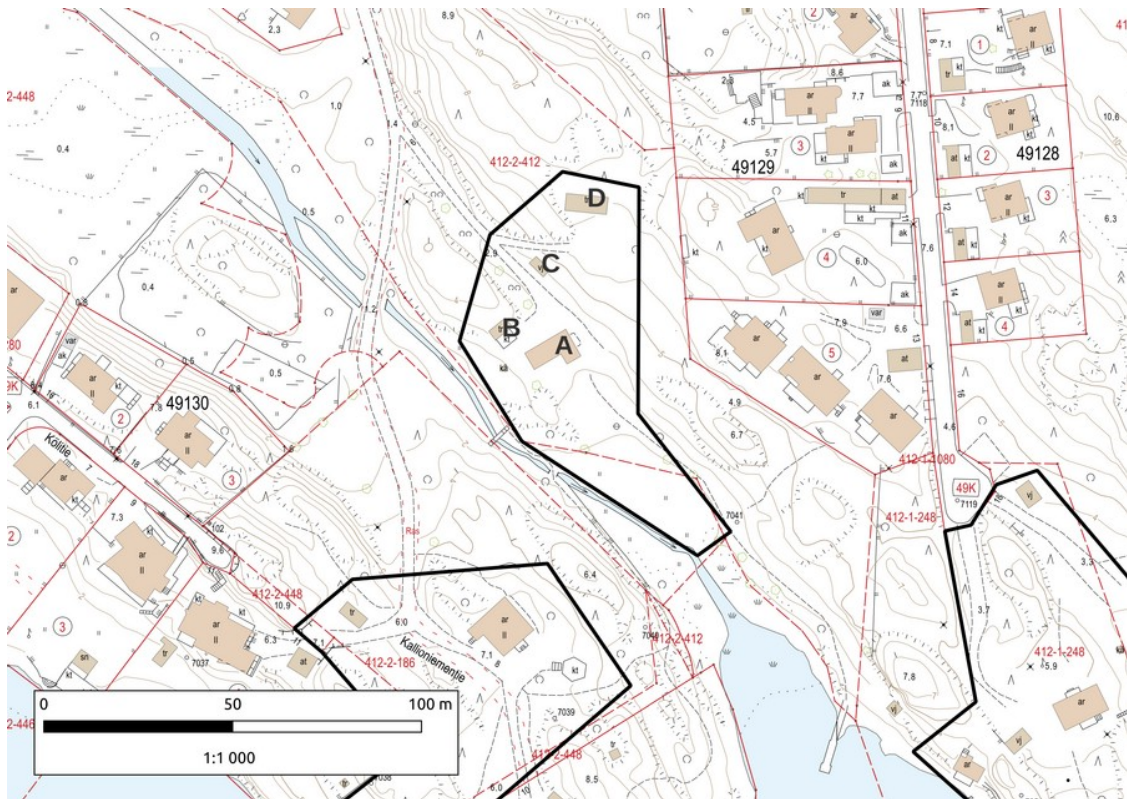
- III-luokkaan sisältyy alueita jotka ovat hyviä saalistusympäristöjä lepakoille tai niillä on johonkin aikaan vuodesta merkitystä ravinnonsaannille. III-luokan alue voi olla myös siirtymäreitti. Tämänkin luokan alueilla esiintyy hieman keskimääräistä enemmän lepakoita ja ne voidaan luokitella paikallisesti tärkeiksi saalistusalueiksi.
- Näiden rajausten ulkopuolelle jäävien alueiden on arvioitu olevan vähemmän merkittäviä yleisesti lepakoille. Näillä alueilla voi kuitenkin esiintyä erityisesti pohjanlepakoita ja satunnaisesti muitakin lajeja.

6 TULOKSET

Alla esitetään lepakkoselvitysten tulokset kohteittain. Kohdekuvauksien yhteydessä olevat rakennusten perässä olevat kirjaimet viittaavat kohteen karttaan, jossa rakennukset on esitetty.

6.1. Kallioniementie 6

Laajasalon Kalamikot ry:n vuokraama entinen kalastajatorppa (A), jonka pihapiirissä on muina rakennuksina uudehko varastorakennus (B), vanha puuliiteri/varasto (C) (Laajasalon vanhimpia rakennuksia?) ja vaja (D). Torpan tarkka ikä ei ole tiedossa, mutta materiaalit ja tyyli viittaa kuitenkin ainakin 100-vuotiaaseen rakennukseen. Piha on puoliavointa aluetta, joka rajautuu lounaispuolelta rehevään ja kosteaan metsään. Koillispuolella on kallioisempaa. Tontilla oli muutama linnunpönttö. Rajattuun pihapiiriin ei kuulunut varsinaisesti rantaa, mutta kaakkososa pihapiiristä on kosteaa laskuojan suistoa.

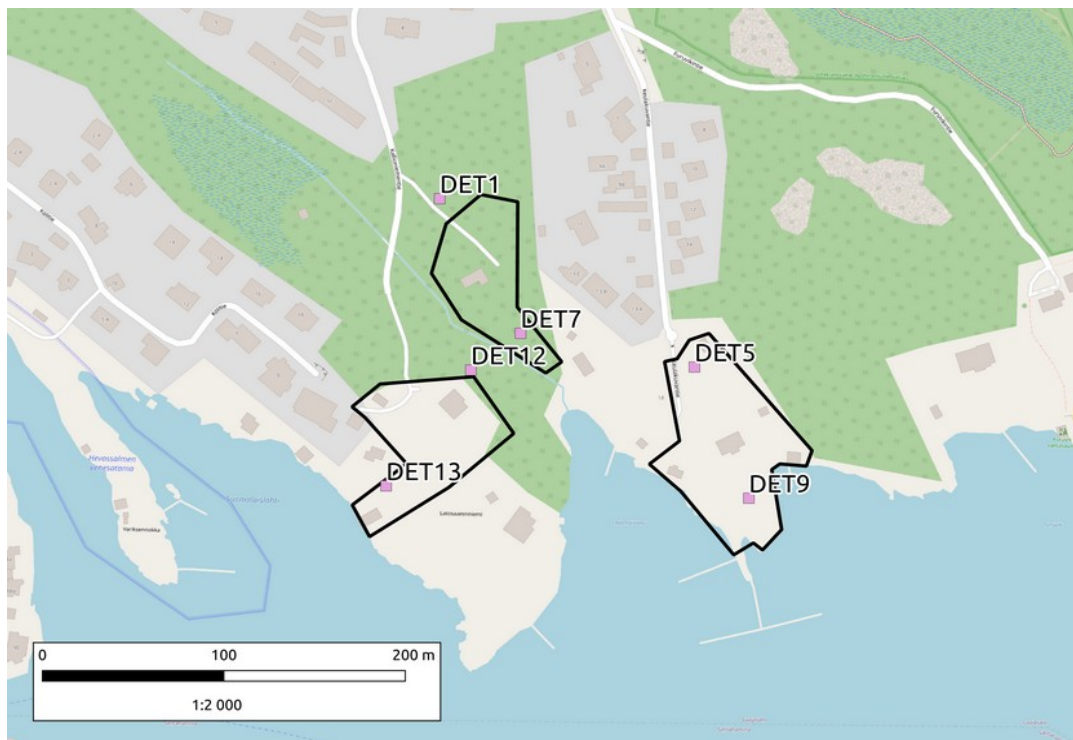
Kuva 6.1. Kallioniementie 6:n tontti ja rakennukset.

6.1.1. Passiiviaineisto

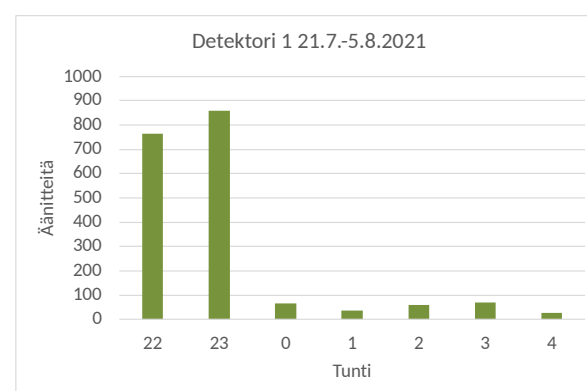
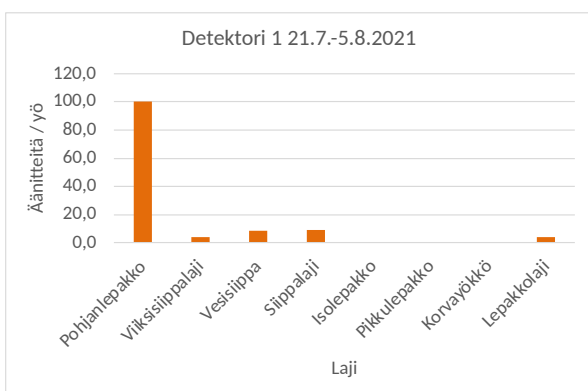
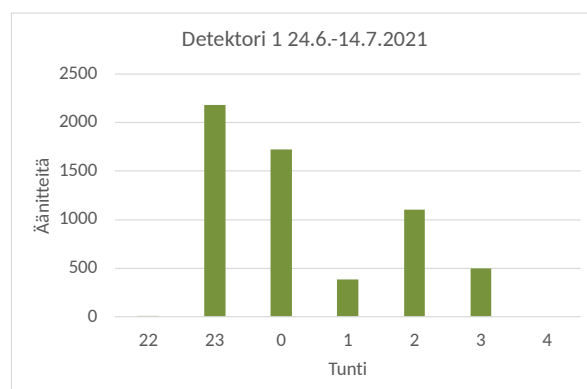
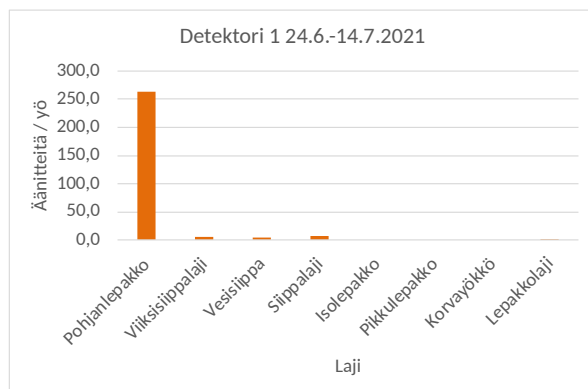
Detektorit sijoitettiin kiinteistölle johtavan pihatien ja kallon väliin talon koillispuolelle, sekä rehevään tervaleppävaltaiseen rantametsään talon kaakkoispuolella. Kiinteistön alueelta tallentui eniten pohjanlepakon ääniä, erityisen runsaasti keskikesän aikana rannan puolelta, jossa detektori oli rehevässä lahdenpohjukassa. Lepakkoaktiivisuus keskikesällä tällä alueella oli koko tutkimuksen suurin, yli 1000 tallennusta yötä kohden. Harvalukuisia lajeja ei kiinteistön alueella havaittu, mutta laitteet rekisteröivät pohjanlepakoita, viiksisiippalajien ja vesisiipan tyyliä äänijaksoja sekä määrittämättömiä siippoja. Yhteensä lajeja havaittiin 3-4.

Taulukko 6.1. Kallioniementie 6:den detektorinro 1.

Talouluoteispuoli									
DET1_2406_1407_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 21									
Tunti	Pohjanlepako	Viikisiippalaji	Vesisiippa	Siippalaji	Isolepako	Pikkulepako	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteensä
22	1								1
23	2063	32	47	36				6	2184
0	1643	31	18	32				1	1725
1	298	33	11	43					385
2	1046	17	12	27				2	1104
3	473	7	3	11				2	496
4									0
Kaikki yhteensä	5524	120	91	149				11	5895
Yötä kohden	263,0	5,7	4,3	7,1	0,0	0,0	0,0	0,5	280,7
DET1_2107_0508_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 15									
Tunti	Pohjanlepako	Viikisiippalaji	Vesisiippa	Siippalaji	Isolepako	Pikkulepako	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteensä
22	692	10	30	20				14	766
23	717	23	60	38				22	860
0	20	6	18	18				5	67
1	10	5	4	12				5	36
2	13	8	6	26				5	58
3	37	3	9	16				5	70
4	17	2	3	5				1	28
Kaikki yhteensä	1506	57	130	135				57	1885
Yötä kohden	100,4	3,8	8,7	9,0	0,0	0,0	0,0	3,8	125,7

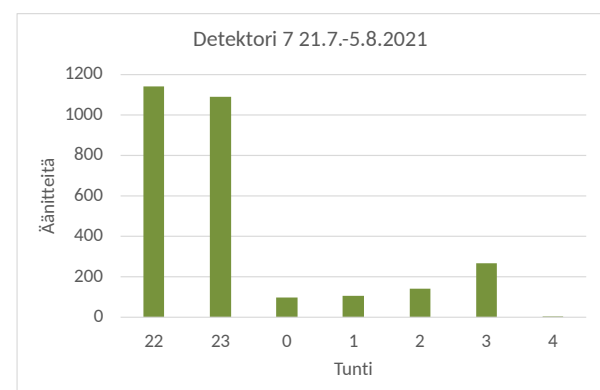
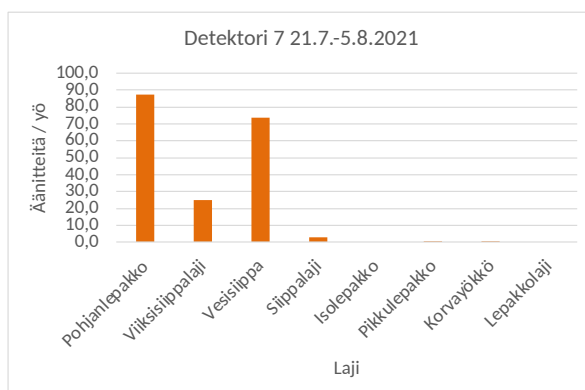
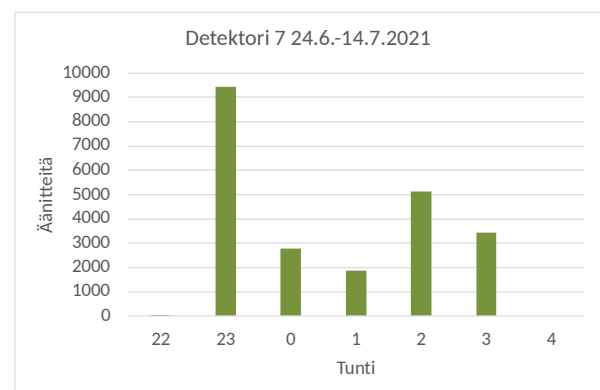
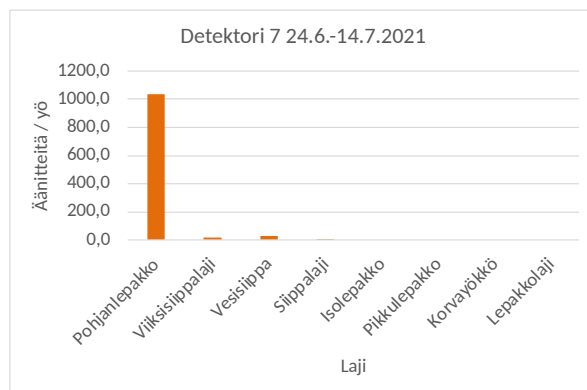

Kuva 6.2. Passiividetektorit Kallioniementiellä ja Keulakuvantiellä.

Kuvat 6.3–6.6. Detektorinro 1:den havainnot.
Taulukko 6.2. Kallioniementie 6:den detektorinro 7.

Talon rannanpuoli									
DET7_2406_1407_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 21									
Tunti	Pohjanlepakko	Viiksisippalaji	Vesisiippa	Sippalaji	Isolepakko	Pikkulepakko	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteensä
22	29	5							34
23	9046	250	149	2					9447
0	2271	106	389	2					2768
1	1856	8	10	4					1878
2	5077	19	18	1					5115
3	3428	8	3						3439
4									0
Kaikki yhteensä	21707	396	569	9					22681
Yötä kohden	1033,7	18,9	27,1	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	1080,0
DET7_2107_0508_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 15									
Tunti	Pohjanlepakko	Viiksisippalaji	Vesisiippa	Sippalaji	Isolepakko	Pikkulepakko	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteensä
22	561	99	474	5					1139
23	436	146	493	14			1		1090
0	47	18	26	6					97
1	57	28	20	1					106
2	33	40	56	11			2		142
3	176	44	36	10		1			267
4	2	2	2						6
Kaikki yhteensä	1312	377	1107	47		1	3		2847
Yötä kohden	87,5	25,1	73,8	3,1	0,0	0,1	0,2	0,0	189,8

Kuvat 6.7–6.10. Detektorinro 7:n havainnot.

6.1.2. Lentotarkkailu ja aktiivihavainnot

Lentotarkkailu kohteessa tehtiin iltayöstä 13.7. yhden henkilön ja lämpökameran toimesta, jotka sijoituivat päärakennuksen itä- (kamera) ja länsipuolelle (hlö). Tontin pohjoisosan vajalle asennettiin kaksi Audiomothia, rakennuksen itä- ja länsipuolelle.

Ensimmäisen lepakko, pohjanlepakko, havaittiin Kallioniementie 8:n suunnassa klo 22:57 (22 minuuttia auringonlaskusta) ja todennäköisesti sama yksilö saalisteli paikalla aina 23:44 asti. Lähempänä päärakennusta, sen lounaispuolella, havaittiin määrittämätön siippa (*Myotis sp.*) klo 23:08–23:09 ja vesisiippa (klo 23:12–23:24).

Kuva 6.11. Kalastajatorpan päärakennuksen vintti.

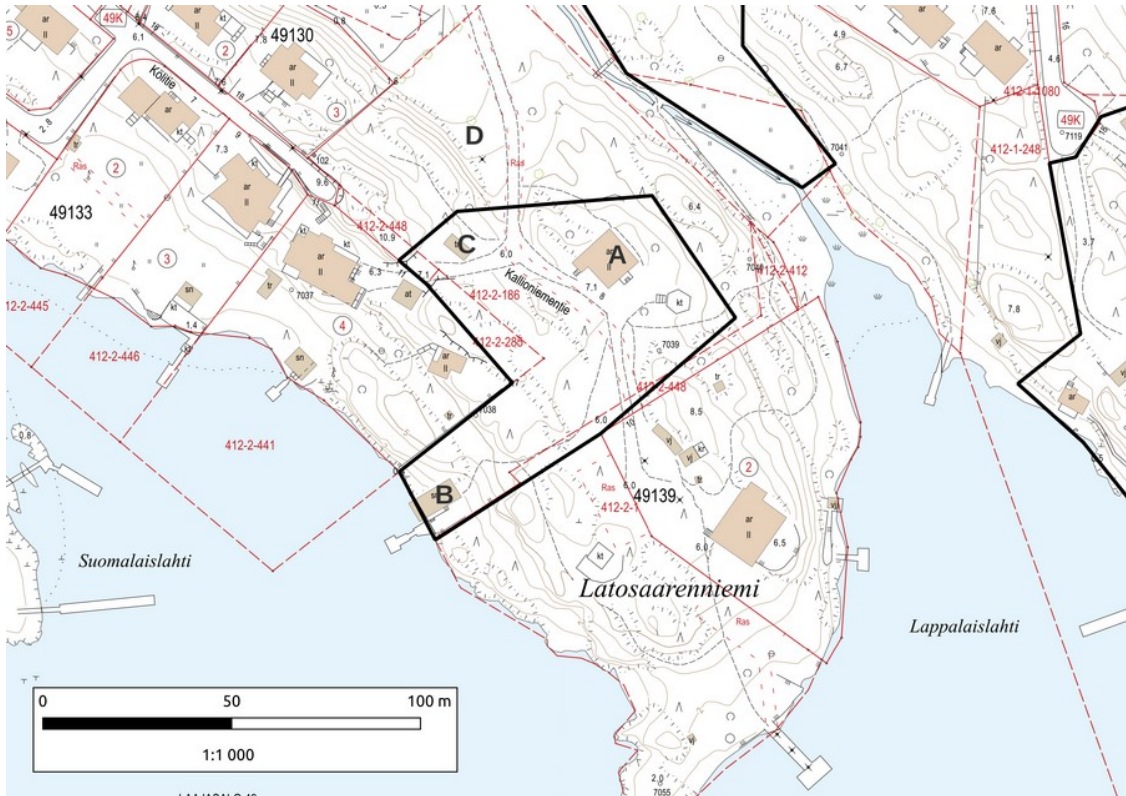
Rakennuksista tai linnunpöntöistä ei havaittu liikkeelle lähteviä lepakoita, eikä niitä havaittu myöskään lämpökameran videolta.

6.1.3. Rakennustarkastus ja muut päiväpiilot

Kiinteistön kaikki rakennukset tarkastettiin 28.7. Päärakennuksen vintti vaikutti sovelialta lepakoille, mutta sieltä ei löydetty merkkejä lepakoiden oleskelusta. Tontin pohjoisosan vajan (rakennus D) länsipään välikatolta löydettiin muutama lepakon papana. Muista rakennuksista ei löydetty merkkejä lepakoiden oleskelusta.

6.2. Kallioniementie 8

Kohde on vuokrattuna Tekniikka ja Terveys KTN Helsinki ry:lle ja se käsittää päärakennuksen (A), rantasaunan (B) ja varaston (C). Lisäksi kiinteistöllä on jokin maanalainen tila (D). Päärakennus on iso puurunkoinen kokouskäyttöön suunniteltu kaksikerroksinen rakennus, todennäköisesti 1960–70 -luvulta. Tonttiin kuuluu pieni kaistale rantaa, jossa rantasauna sijaitsee. Pihan luoteisnurkassa on pieni varasto. Lisäksi pihalla on keittokatos. Pihapiiri on avoin, mutta laidoilla ja rantaan johtavan polun varrella on myös isoja mäntyjä.

Kuva 6.12. Kallioniementie 8:n tontti ja rakennukset.

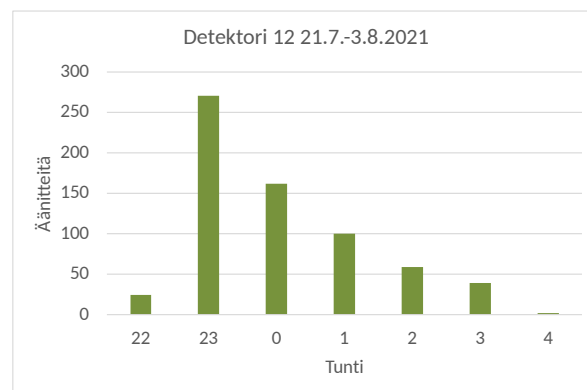
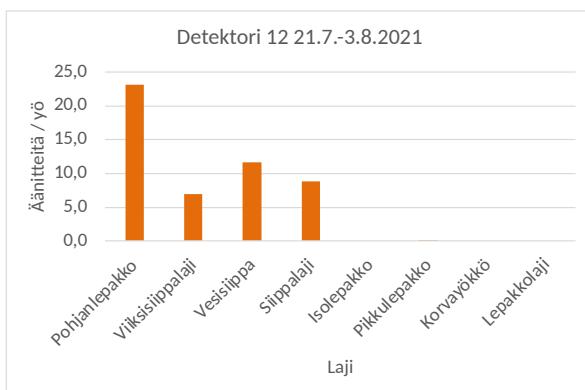
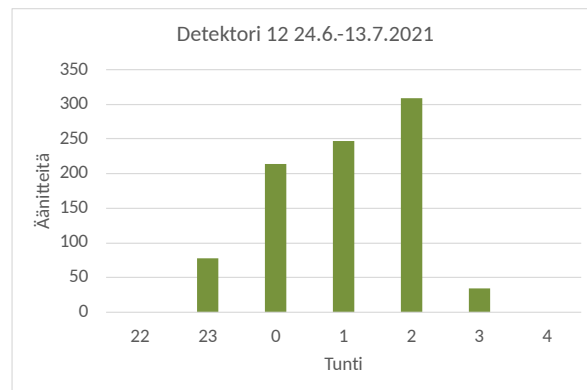
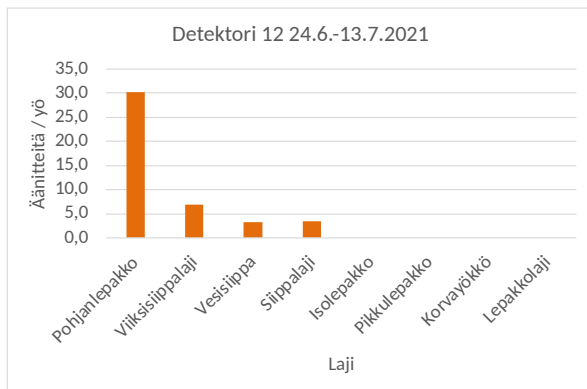
Kuva 6.13. Kallioniementie 8:n päärakennus.

6.2.1. Passiiviaineisto

Kiinteistön alueella detektorit sijoitettiin kallioalueen ja metsän rajalle talon koillispuolelle, sekä rannassa olevan saunan viereen rantametsään. Tälläkin alueella eniten kertyi pohjanlepakon tallenteita. Lepakoiden aktiivisuus talon koillispuolella oli selvästi pienempi kuin rannassa, jossa tallenteita kertyi kohtalaisen paljon. Harvalukuisista lajeista tallentui muutama pikkulepakko ja korvayökkö. Lisäksi laitteet taltioivat viiksisiippalaji- ja vesisiippatyylisiä äänitteitä, joten kohteen lajistoa voi kuvailla hyvinkin monipuoliseksi, lajeja yhteensä 5–6.

Taulukko 6.3. Kallioniementie 8:den detektorinro 12.

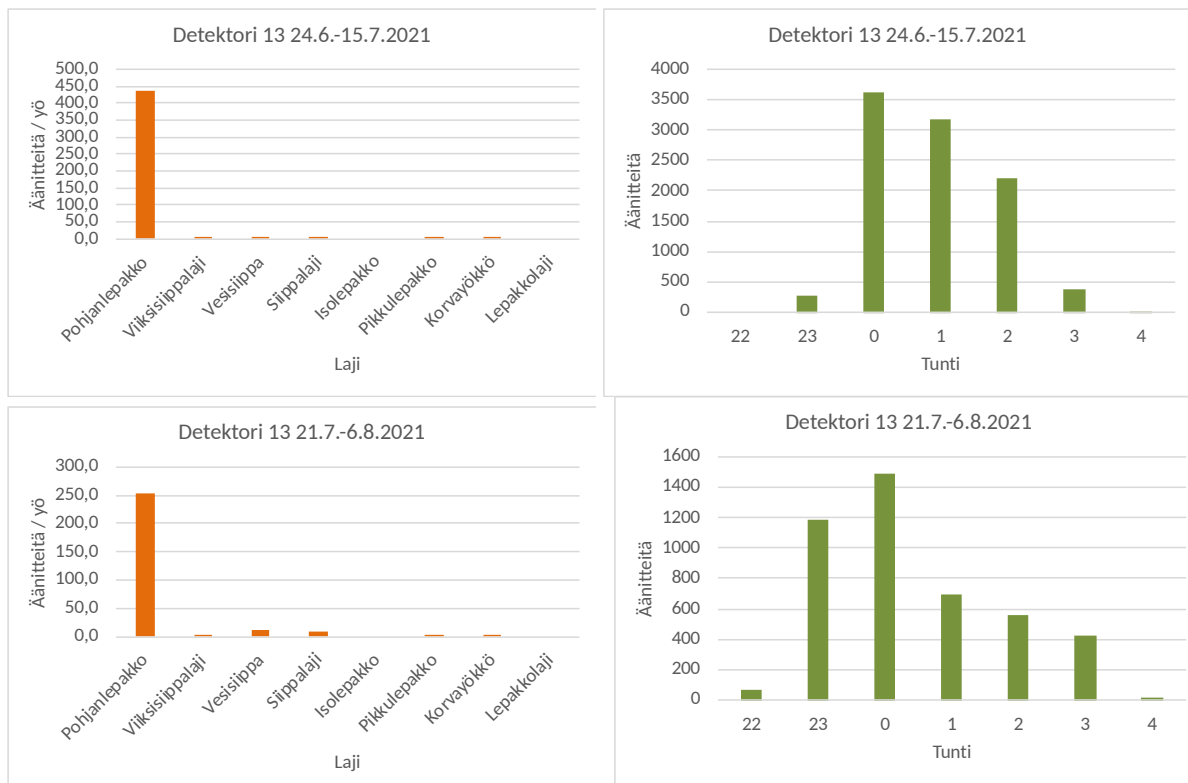
Talon koillispuoli									
DET12_2406_1307_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 20									
Tunti	Pohjanlepako	Viiksisiippalaji	Vesisiippa	Siippalaji	Isolepakko	Pikkulepakko	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteensä
22									0
23	56	15	4	3					78
0	120	48	27	19					214
1	99	70	32	46					247
2	296	7	3	3					309
3	34								34
4									0
Kaikki yhteensä	605	140	66	71					882
Yötä kohden	30,3	7,0	3,3	3,6	0,0	0,0	0,0	0,0	44,1
DET12_2107_0308_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 13									
Tunti	Pohjanlepako	Viiksisiippalaji	Vesisiippa	Siippalaji	Isolepakko	Pikkulepakko	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteensä
22	7	8	5	5					25
23	120	36	72	42					270
0	61	22	42	36		1			162
1	57	9	19	15					100
2	26	9	11	13					59
3	29	5	2	3					39
4	1	1							2
Kaikki yhteensä	301	90	151	114		1			657
Yötä kohden	23,2	6,9	11,6	8,8	0,0	0,1	0,0	0,0	50,5

Kuvat 6.12.–6.15. Detektorinro 12:n havainnot.

Taulukko 6.3. Kallioniementie 8:den detektorinro 13.

Rantasaunan vieressä									
DET13_2406_1507_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 22									
Tunti	Pohjanlepakko	Viiksisiiptalaji	Vesisiippa	Siiptalaji	Isolepakko	Pikkulepakko	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteensä
22									0
23	272								272
0	3611	7		4			2		3624
1	3171	4		3		1			3179
2	2201	1	1	10					2213
3	380								380
4	1								1
Kaikki yhteensä	9636	12	1	17		1	2		9669
Yötä kohden	438,0	0,5	0,0	0,8	0,0	0,0	0,1	0,0	439,5
DET13_2107_0608_2021_tulos									
Vuorokausia: 16									
Tunti	Pohjanlepakko	Viiksisiiptalaji	Vesisiippa	Siiptalaji	Isolepakko	Pikkulepakko	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteensä
22	63	3	1	4					71
23	1126	5	33	21			1		1186
0	1396	13	46	30			1		1486
1	621	7	40	27					695
2	475	5	45	31		1			557
3	352	19	35	17					423
4	15								15
Kaikki yhteensä	4048	52	200	130		1	2		4433
Yötä kohden	253,0	3,3	12,5	8,1	0,0	0,1	0,1	0,0	277,1

Kuvat 6.16.–6.19. Detektorinro 13:n havainnot.

6.2.2. Lentotarkkailu ja aktiivihavainnot

Lentotarkkailu kohteessa tehtiin aamuyöstä 10.7. yhden henkilön ja lämpökameran toimesta, jotka sijoituivat päärakennuksen itä- (kamera) ja länsipuolelle (hlö). Länsipuolen tarkkailupisteestä pystyttiin osin havainnoimaan varastoa.

Tarkkailun aikana havaittiin pikkulepakko (klo 2:48), pohjanlepakoita (2:55, 2:59, 3:10, 3:24–3:25 ja 3:37). Viimeinen pohjanlepakko suuntasi pohjoiseen. Lisäksi havaittiin määrittämätön lepakko (klo 2:58).

Rakennuksille tulevia lepakoita ei havaittu, eikä niitä myöskään nähty lämpökameran videolta.

6.2.3. Rakennustarkastus ja potentiaalinen talvipiilo

Kiinteistön varasto tarkastettiin 27.7. ja päärakennuksen sekä rantasaunan vinttitilat 17.9. Päärakennuksen ja saunan vintit vaikuttivat sovelialta lepakoille, mutta kummastakaan niistä ei löydetty merkkejä lepakoiden oleskelusta. Varaston (kartalla C) välikaton lautojen päältä löydettiin muutama lepakon papana.

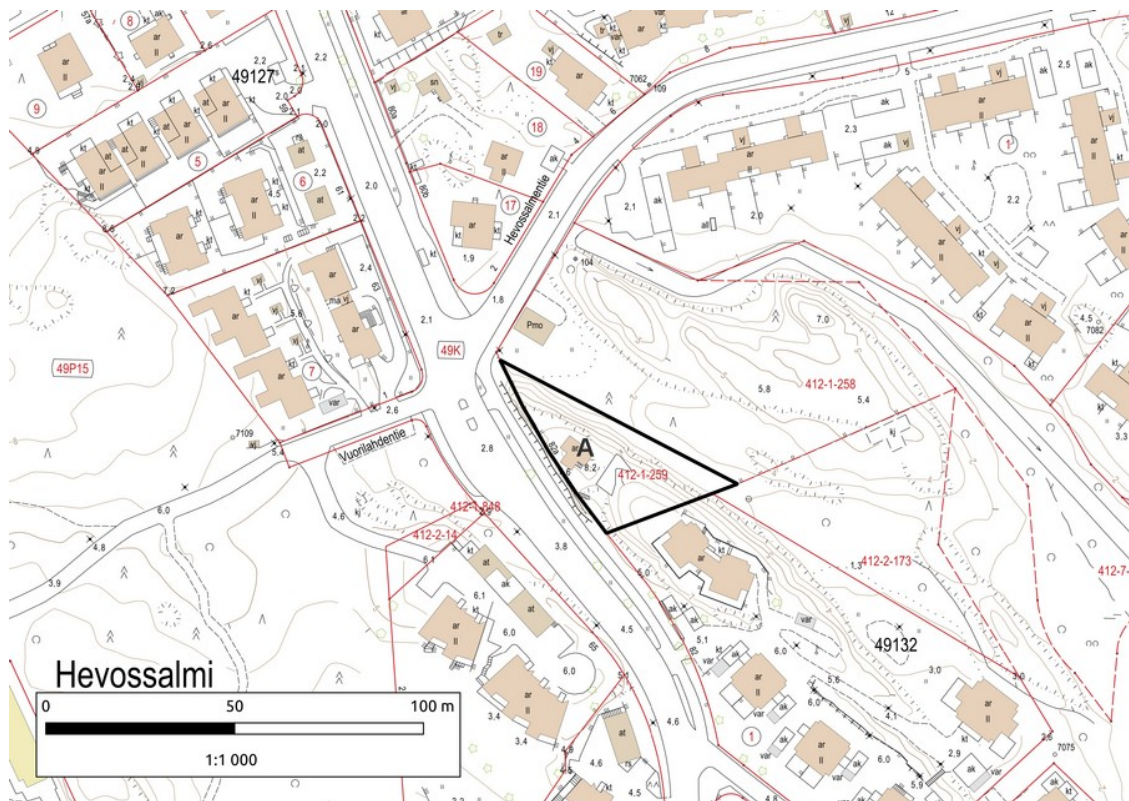
Syyskuun käynnillä tontilla havaittiin myös hyvin maastoutunut ovi, joka johtanee bunkkerimaiseen kallion sisään louhittuun tilaan. Kartalla D.

Kuva 6.20. Kallioniementie 8:n tontin laidalla on ilmeinen bunkkeri.

6.3. Laajasalontie 82a

Laajasalontien varren kalliolla oleva vanha asuinrakennus (A), joka nykyisin on kotiseutuyhdistys Hästnäs ry:n vuokraama. Kolmion muotoinen tontti on kalliota ja sinne johtaa portaat molemmilta puolilta, lännestä kävelytieltä ja idästä metsän puolelta. Puusto ja kasvillisuus on niukkaa, mutta koillisen ja idän puolella on tiheää ja rehevää metsää. Katuvalaistus valaisee myös tonttia lännen puolelta.

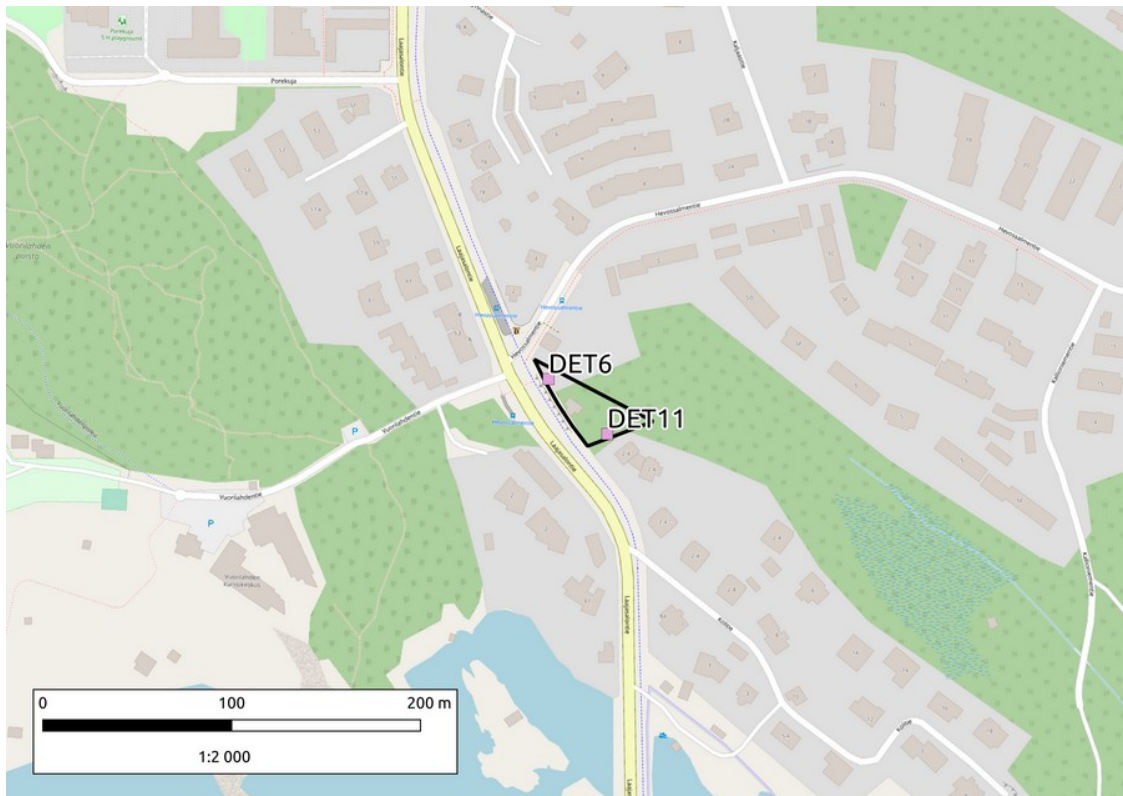
Kuva 6.21. Laajasalontie 82a:n tontti ja rakennus (A).

Kuva 6.22. Laajasalontie 82a:n puruvintti.

6.3.1. Passiiviaineisto

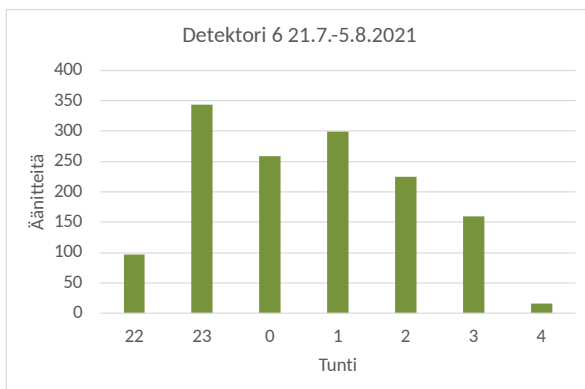
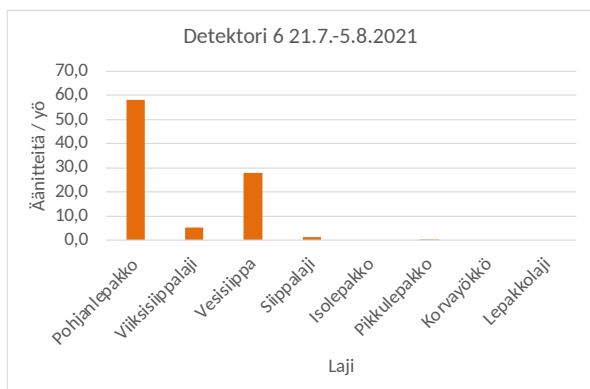
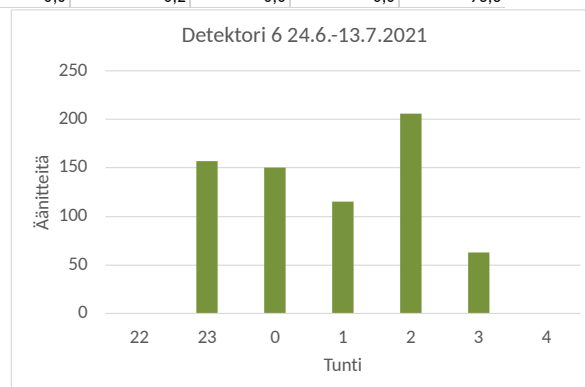
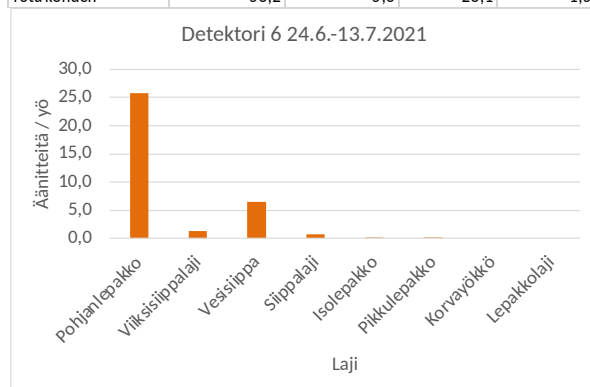
Kiinteistön alueelta detektorit sijoitettiin talon koillispuolelle kallion reunaan, sekä kaakkoispuolelle puoliavoimelle kallioalueelle. Kiinteistön alueelta tallentui eniten pohjanlepakon ääniä, erityisen runsaasti talon kaakkoispuolelta. Siellä keskikesällä on havaittavissa hieman suurempi aktiivisuus yön alussa ja lopussa, mikä voi viitata lisääntymis- tai levähdyspaikan sijaintiin lähellä. Harvalukuisista lajeista kiinteistön alueella tallentui yksi isolepakko, sekä muutamia pikkulepakoita ja korvayökköjä. Ottaen huomioon myös erilaiset siipojen äänitteet ja lajit, kohdetta voi luonnehtia lajistoltaan monipuoliseksi, lajeja yhteensä 6–7.

Kuva 6.22. Laajasalontie 82a:n passiividetektorien sijainnit.

Taulukko 6.4. Laajasalontie 82a:n detektorinro 6.

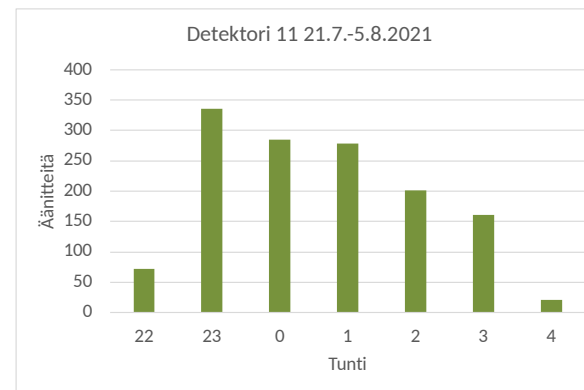
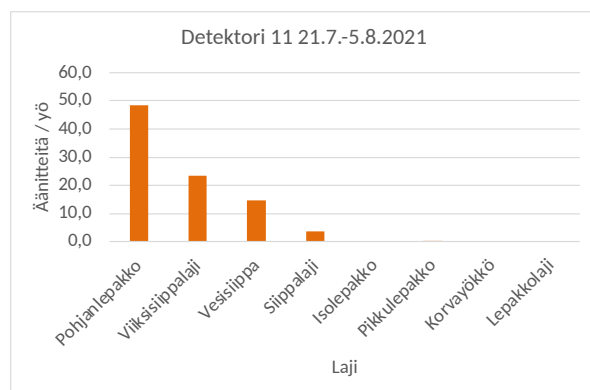
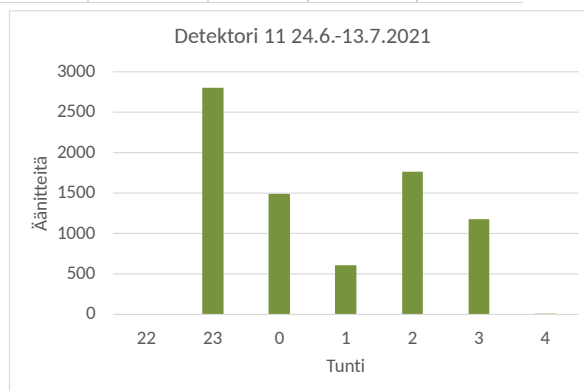
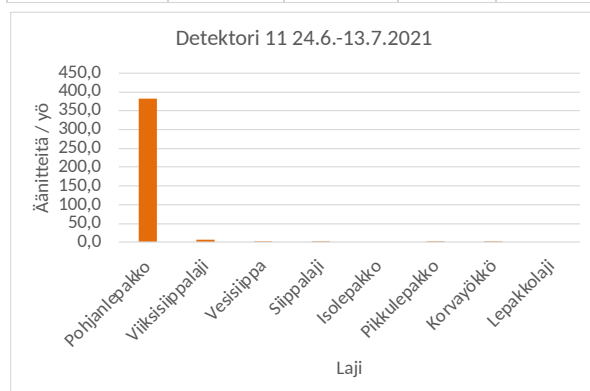
Talouluoteispuoli									
DET6_2406_1307_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 20									
Tunti	Pohjanlepakko	Viiksisippalaji	Vesisiippa	Sippalaji	Isolepakko	Pikkulepakko	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteensä
22									0
23	96	11	44	6					157
0	118	8	23	1					150
1	97	2	13	1	1	1			115
2	148	6	45	7					206
3	57		5	1					63
4									0
Kaikki yhteensä	516	27	130	16	1	1			691
Yötä kohden	25,8	1,4	6,5	0,8	0,1	0,1	0,0	0,0	34,6
DET6_2107_0508_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 15									
Tunti	Pohjanlepakko	Viiksisippalaji	Vesisiippa	Sippalaji	Isolepakko	Pikkulepakko	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteensä
22	67	8	22						97
23	215	32	92	3			1		343
0	153	16	86	4					259
1	193	11	87	8					299
2	128	9	81	5			2		225
3	102	3	52	3					160
4	15		1						16
Kaikki yhteensä	873	79	421	23			3		1399
Yötä kohden	58,2	5,3	28,1	1,5	0,0	0,2	0,0	0,0	93,3

Kuvat 6.23.–6.26. Detektorinro 6:n havainnot.

Taulukko 6.5. Laajasalontie 82a:n detektorinro 11.

Talons kaakkoispuoli									
DET11_2406_1307_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 20									
Tunti	Pohjanlepakko	Viiksisippalaji	Vesisiippa	Siippalaji	Isolepakko	Pikkulepakko	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteensä
22									0
23	2773	12	14	6					2805
0	1406	51	26	6					1489
1	559	35	12	2			1	1	610
2	1720	28	17	2			1		1768
3	1165	7	1						1173
4	10								10
Kaikki yhteensä	7633	133	70	16			2	1	7855
Yötä kohden	381,7	6,7	3,5	0,8	0,0	0,1	0,1	0,0	392,8
DET11_2107_0508_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 15									
Tunti	Pohjanlepakko	Viiksisippalaji	Vesisiippa	Siippalaji	Isolepakko	Pikkulepakko	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteensä
22	48	18	6						72
23	190	84	51	11					336
0	136	84	53	10			2		285
1	118	85	57	17			1		278
2	100	47	42	12					201
3	115	29	12	5					161
4	19	2							21
Kaikki yhteensä	726	349	221	55			3		1354
Yötä kohden	48,4	23,3	14,7	3,7	0,0	0,2	0,0	0,0	90,3

Kuvat 6.27.–6.30. Detektorinro 11:n havainnot.

6.3.2. Lentotarkkailu ja aktiivihavainnot

Lentotarkkailu kohteessa tehtiin alkuyöstä 31.8. kahden henkilön toimesta. Tarkkailijat olivat sijoittuneet rakennuksen kaakkois- ja luoteispuolille.

Tarkkailun aikana havaittiin neljästi pohjanlepakko (21:14–21:28) ja todennäköisesti Laajasalontien ylitse siirtynyt viiksisiippalaji. Lisäksi kaksi viiksisiippalajia saalisti koillispuolella (21:26).

Rakennuksesta ei havaittu liikkeelle lähteviä lepakoita.

6.3.3. Rakennustarkastus

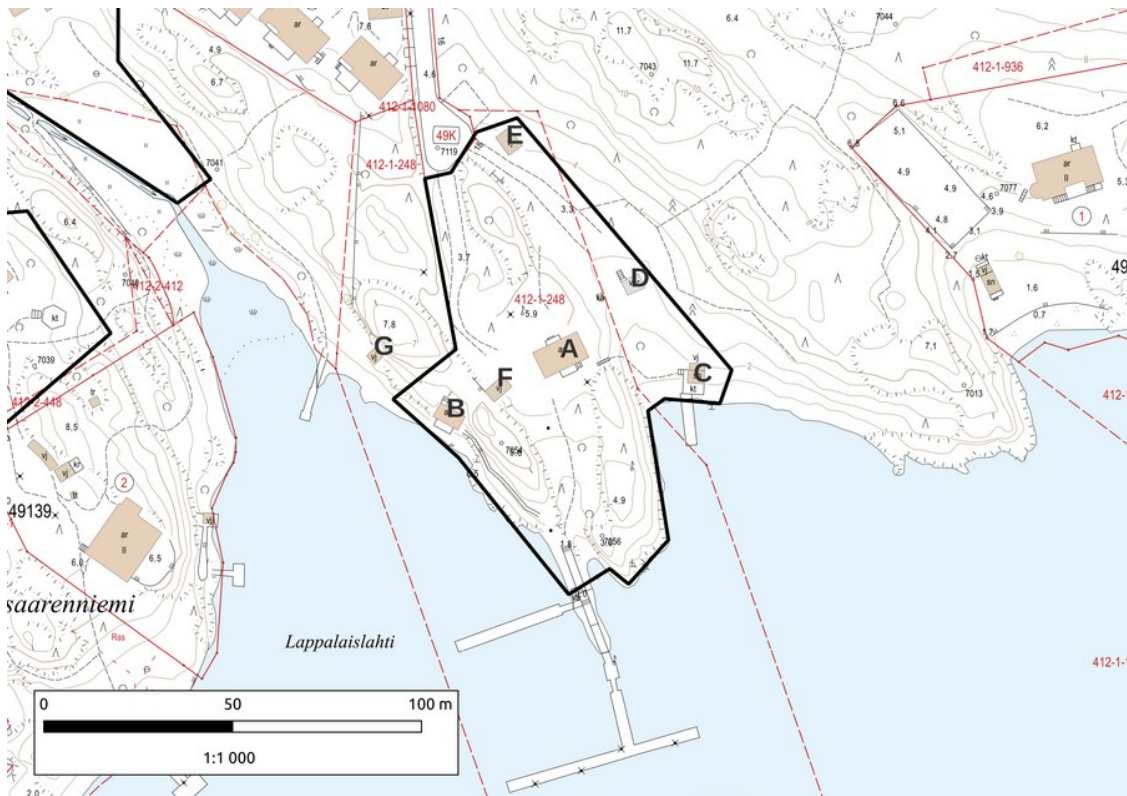
Rakennuksen vinttitila tarkastettiin 24.6. Vintti vaikuttaa sovelialta lepakoille, mutta merkkejä lepakoista ei havaittu.

6.4. Keulakuvantie 18

Keulakuvantien kiinteistöä vuokraa Helsingin Rakennusmestarit ja –insinöörit amk ry. Isohkon taitekattoisen päärakennuksen (A) lisäksi kiinteistöllä on saunamökki (B), sauna (C), kaksi varastoa (D ja E) ja keittokatos (F) sekä vaja (G). Pihaan kuuluu paikoitusaluetta, puustoista tonttia ja kallioinen niemenkärki, jossa kasvaa harvakseltaan mäntyjä. Tontin eteläpuolella on laiturialue.

6.4.1. Passiiviaineisto

Detektorit sijoitettiin pysäköintialueen ja talon välissä olevalle pienelle kalliokumpareelle sekä venesatamaan menevän polun varteen talon eteläpuolelle. Lajeista pohjanlepakko oli yleisin, mutta tällä alueella myös siipoista kertyi suhteellisen paljon tallenteita, erityisesti talon ja pysäköintialueen välissä olevaan tallentimeen. Harvalukuisista lajeista todettiin muutama pikkulepakon ja korvayökön tallenne. Kohteen lajisto on monipuolista ja arvoa nostaa siipojen suhteellinen runsaus. Lajeja yhteensä 5–6.

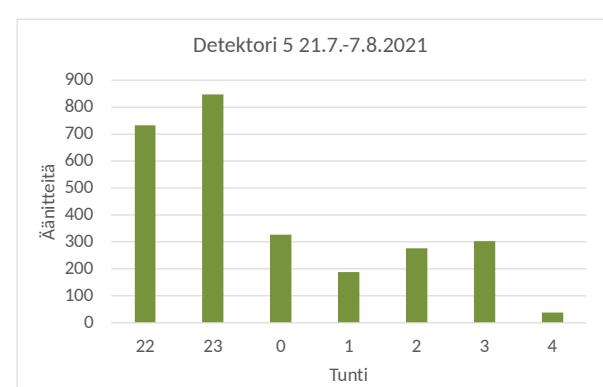
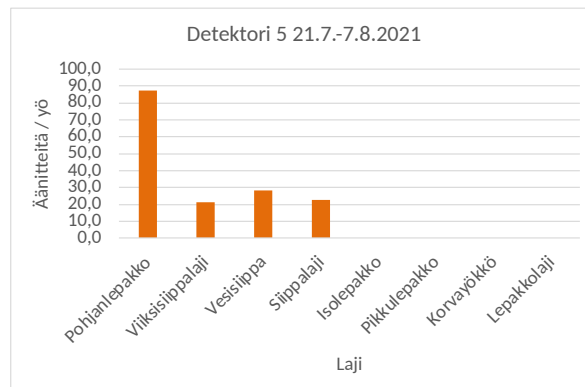
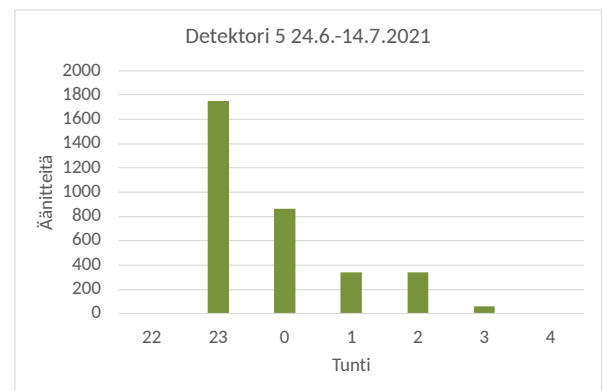
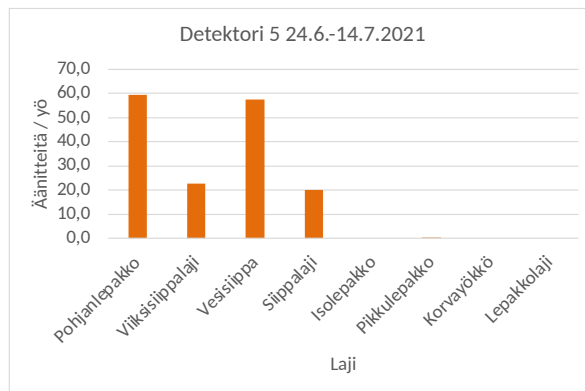
Kuva 6.31. Keulakuvantie 18:n rakennukset.

Kuva 6.32. Keulakuvantien vanhempi saunamökki (B).

Taulukko 6.6. Keulakuvantien detektorinro 5.

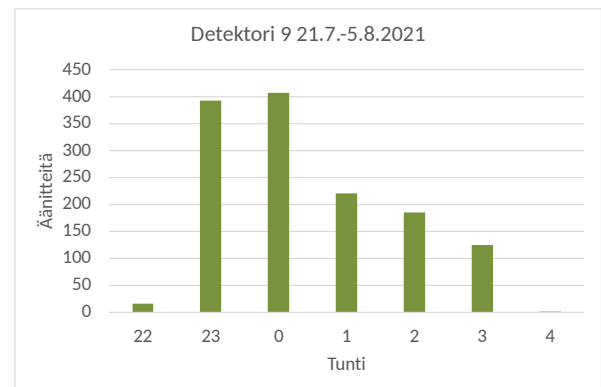
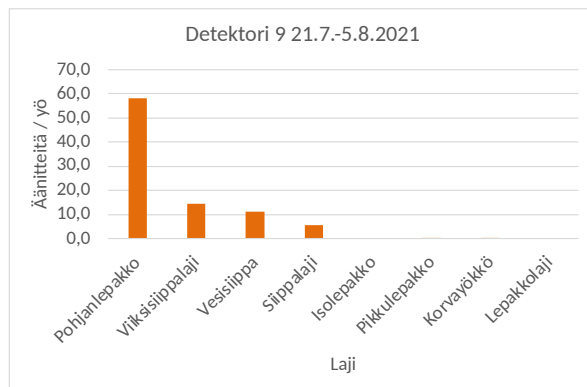
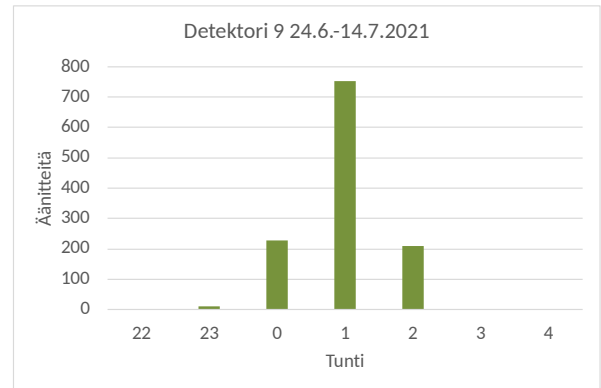
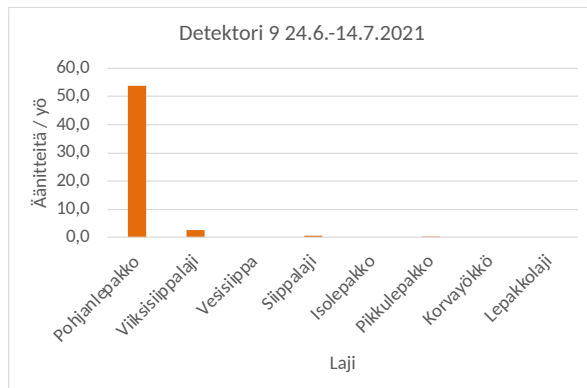
Talons pohjoispuoli									
DET5_2406_1407_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 21									
Tunti	Pohjanlepakko	Viiksisippalaji	Vesisiippa	Siippalaji	Isolepakko	Pikkulepakko	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteensä
22									0
23	288	320	901	244					1753
0	465	102	206	91		1			865
1	239	22	40	42					343
2	208	30	55	45					338
3	49	2	5	2					58
4									0
Kaikki yhteensä	1249	476	1207	424		1			3357
Yötä kohden	59,5	22,7	57,5	20,2	0,0	0,0	0,0	0,0	159,9
DET5_2107_0708_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 17									
Tunti	Pohjanlepakko	Viiksisippalaji	Vesisiippa	Siippalaji	Isolepakko	Pikkulepakko	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteensä
22	420	75	150	87					732
23	463	107	173	103					846
0	215	38	39	36					328
1	110	21	23	35					189
2	124	56	46	51					277
3	148	47	48	59					302
4	5	16	3	16					40
Kaikki yhteensä	1485	359	482	387					2714
Yötä kohden	87,4	21,1	28,4	22,8	0,0	0,0	0,0	0,0	159,6

Kuvat 6.33.–6.36. Detektorinno 5:n havainnot.

Taulukko 6.7. Keulakuvantien detektorinro 9.

Laiturin lähellä									
DET9_2406_1407_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 21									
Tunti	Pohjanlepakko	Viiksisippalaji	Vesisiippa	Sippalaji	Isolepakko	Pikkulepakko	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteensä
22									0
23	5	6							11
0	197	22		8					227
1	730	16		4		2			752
2	197	12							209
3									0
4									0
Kaikki yhteensä	1129	56		12		2			1199
Yötä kohden	53,8	2,7	0,0	0,6	0,0	0,1	0,0	0,0	57,1
DET9_2107_0508_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 15									
Tunti	Pohjanlepakko	Viiksisippalaji	Vesisiippa	Sippalaji	Isolepakko	Pikkulepakko	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteensä
22	5	9	1	2					17
23	177	64	112	39					392
0	326	50	19	9		3			407
1	129	52	22	15		2	1		221
2	136	26	9	15					186
3	100	18	3	4					125
4							1		1
Kaikki yhteensä	873	219	166	84		5	2		1349
Yötä kohden	58,2	14,6	11,1	5,6	0,0	0,3	0,1	0,0	89,9

Kuvat 6.37.–6.40. Detektorinro 9:n havainnot.

6.4.2. Lentotarkkailu ja aktiivihavainnot

Kiinteistön lentotarkkailut ja aktiivihavainnointi tehtiin alueella 11.7. aamuyöllä yhden kartoittajan ja lämpökameran avulla (päärakennus) ja iltayöllä 14.–15.7. kahden kartoittajan sekä lämpökameran avulla (länsipuolen sauna ja viereinen vaja).

Ensimmäisellä tarkkailujaksolla ei havaittu lepakoita, eikä niitä ollut tallentunut lämpökameran videollekaan. Toisella tarkkailukerralla havaittiin rantasaunalla pohjanlepakko (klo 23:32) matalalla matkalla länsi-luoteeseen ja jokin siippa (23:36). Myöhemmin kiinteistön toisen saunan luona saalisti vesisiippa ja pihalla sekä P-alueella pohjanlepakko.

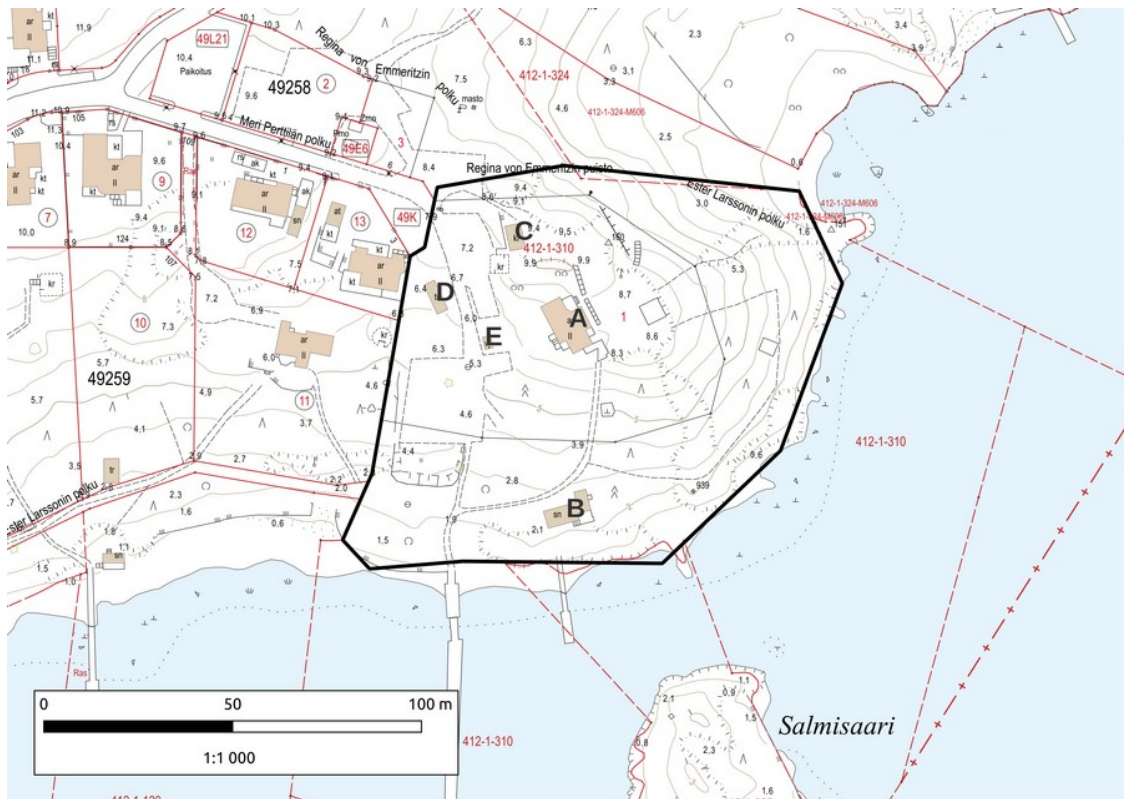
Rakennuksista ei havaittu liikkeelle lähteviä lepakoita, eikä saapuvia. Lepakoita ei tallentunut myöskään lämpökameran videoille.

6.4.3. Rakennustarkastus

Kiinteistön rakennuksiin ei tehty sisätarkastuksia. Ulkoarvion perusteella potentiaalisia lepakoille ovat päärakennus (A) ja vanhempi saunamökki (B).

6.5. Meri Perttilän polku 8

Meri Perttilän polulla sijaitsee Villa Salmela joka on nykyisin karjalaisten kesäkoti. Huvilalla toimii kesäisin kahvio. Kiinteistöön kuuluu päärakennus (A), sauna (B) ja kolme muuta varastotyyppistä rakennusta (C, D ja E). Huvila on rakennettu vuonna 1886. Tontti on kallioinen ja sillä on rantaviivaa etelä- ja itäpuolella. Puusto on melko harvaa, mutta iäkästä. Lisäksi piha-alueella kasvaa koriste- ja hyötykasveja. Tontin eteläosa sisältyy paikallisesti tärkeälle III-luokan lepakkoalueelle (Luontotietojärjestelmä, 2021).

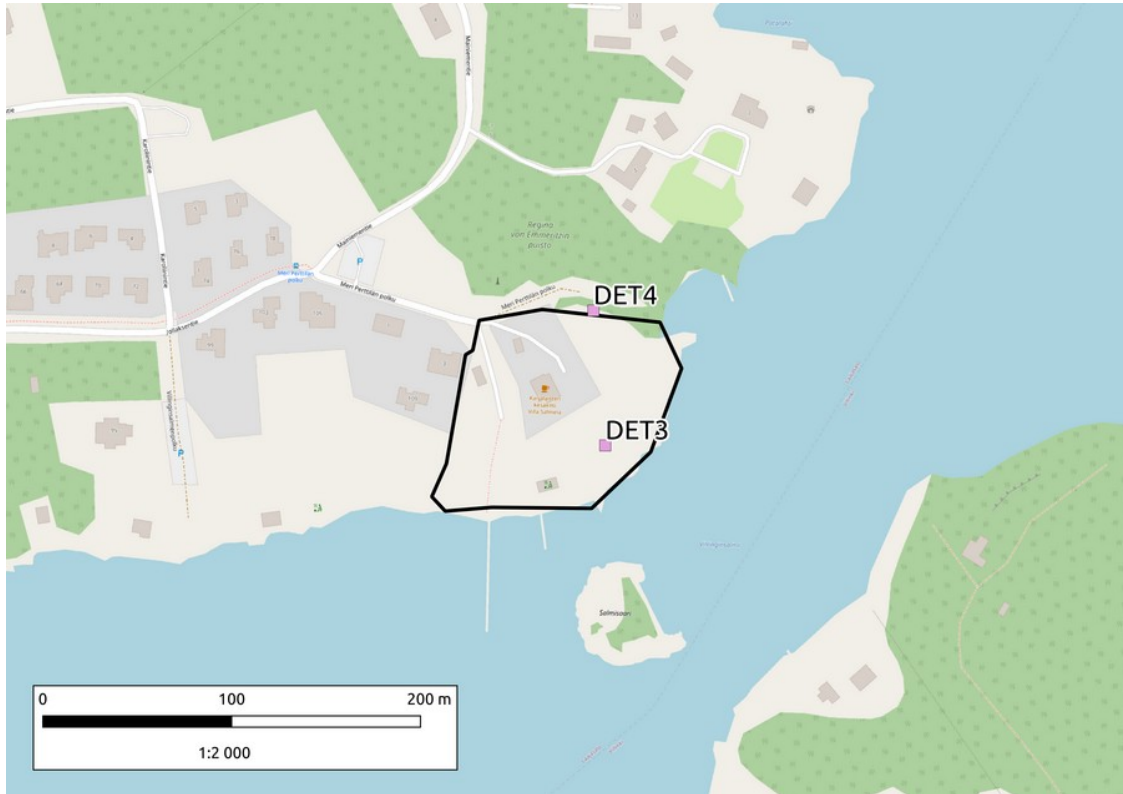

Kuva 6.41. Meri Perttilän polku 8:n piha ja rakennukset.

6.5.1. Passiiviaineisto

Jollaksen kaakkoiskulmassa olevan kiinteistön alueella detektorit sijoitettiin talon pohjoispuolelle metsän reunassa kulkevan polun notkelmaan, sekä talon eteläpuolella olevan rantakallion rinteeseen. Pohjanlepakko oli täälläkin runsain, eivätkä tallenteiden määrät yötä kohden olleet erityisen runsaita.

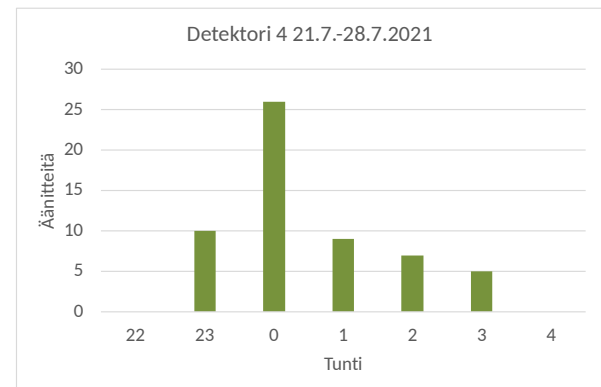
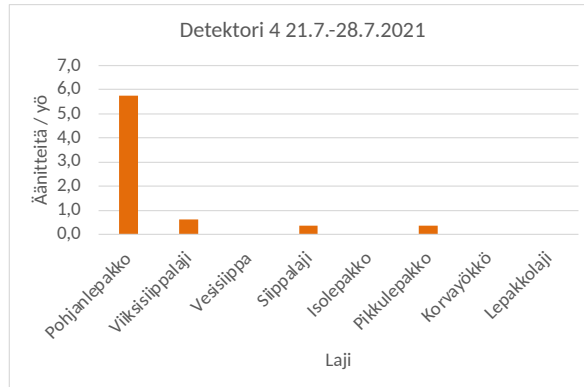
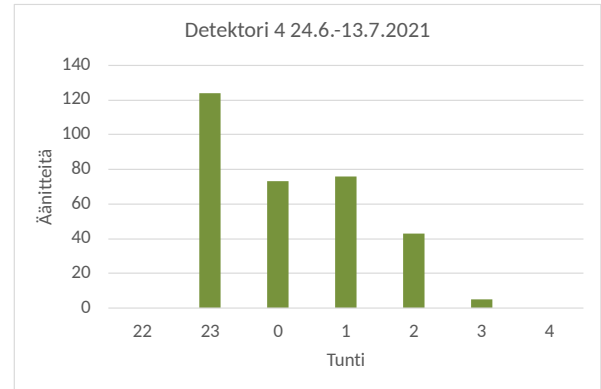
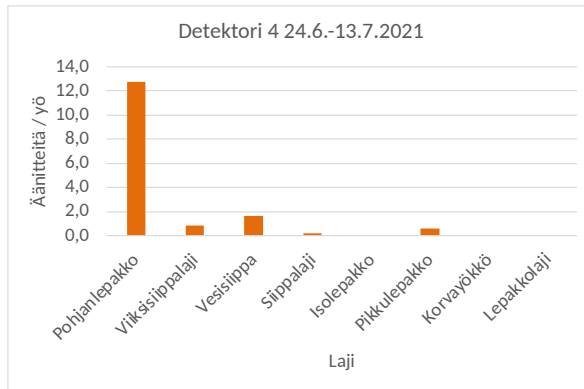
Huomionarvoista ovat lukuisat havainnot harvalukuisesta pikkulepakosta. Erityisesti rantakallion detektoriin kertyi kymmeniä tallenteita, selvästi enemmän kuin muilta kiinteistöiltä. Pikkulepakoiden lisääntymis- tai levähdyspaikka voi sijaita tämän alueen lähellä Jollaksessa tai sitten Villingin puolella. Lajeja kohteella tavattiin yhteensä 4–5.

Kuva 6.42. Meri Perttilän polun passiividetektorien sijainnit.

Taulukko 6.8. Meri Perttilän polun detektorinro 4.

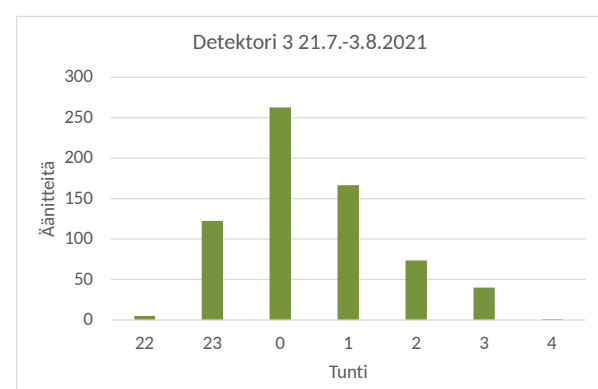
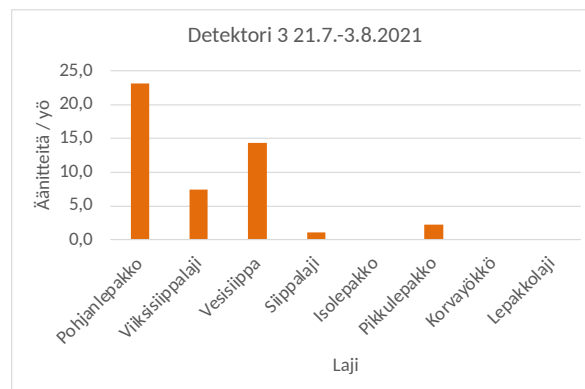
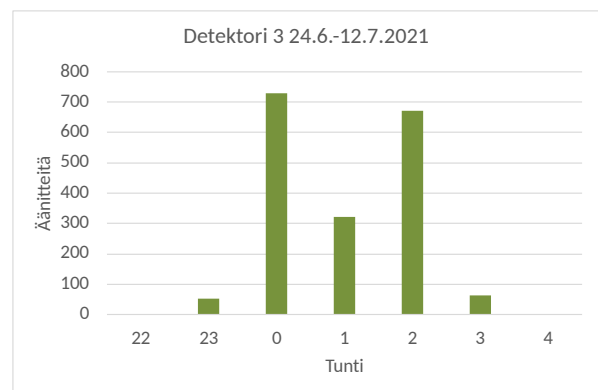
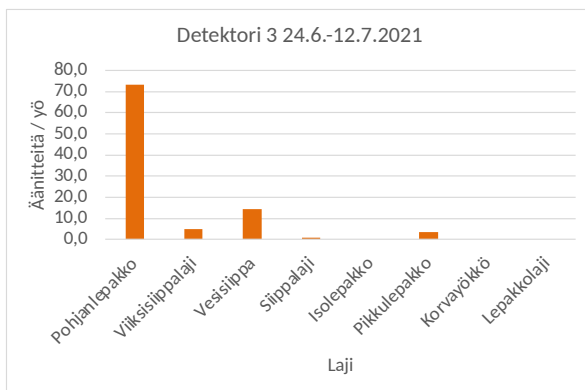
Talon pohjoispuoli									
DET4_2406_1307_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 20									
Tunti	Pohjanlepako	Viiksisippalaji	Vesisiippa	Sippalaji	Isolepako	Pikkulepako	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteens
22									0
23	120	1	1				2		124
0	54	2	9	1			7		73
1	51	10	11	3			1		76
2	25	4	12				2		43
3	5								5
4									0
Kaikki yhteensä	255	17	33	4			12		321
Yötä kohden	12,8	0,9	1,7	0,2	0,0		0,6	0,0	16,1
DET4_2107_2807_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 8									
Tunti	Pohjanlepako	Viiksisippalaji	Vesisiippa	Sippalaji	Isolepako	Pikkulepako	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteens
22									0
23	6	1					3		10
0	24	1		1					26
1	7	1		1					9
2	4	2		1					7
3	5								5
4									
Kaikki yhteensä	46	5		3			3		57
Yötä kohden	5,8	0,6	0,0	0,4	0,0		0,4	0,0	7,1

Kuvat 6.43.–6.46. Detektorinro 4:n havainnot.

Taulukko 6.9. Meri Perttilän polun detektorinro 3.

Talosta etelään rantakalliolla									
DET3_2406_1207_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 19									
Tunti	Pohjanlepakko	Viiksisippalaji	Vesisiippa	Sippalaji	Isolepakko	Pikkulepakko	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteensä
22									0
23	50		1	1					52
0	628	17	35	4		44			728
1	257	22	31	2		10			322
2	400	53	200	7		12			672
3	57	2	4			1			64
4									
Kaikki yhteensä	1392	94	271	14		67			1838
Yötä kohden	73,3	4,9	14,3	0,7	0,0	3,5	0,0	0,0	96,7
DET3_2107_0308_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 14									
Tunti	Pohjanlepakko	Viiksisippalaji	Vesisiippa	Sippalaji	Isolepakko	Pikkulepakko	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteensä
22	3	2							5
23	40	18	50	4		11			123
0	144	29	77	2		11			263
1	91	18	48	8		2			167
2	26	21	24			3			74
3	20	15	1	1		3			40
4									1
Kaikki yhteensä	324	103	200	15		31			673
Yötä kohden	23,1	7,4	14,3	1,1	0,0	2,2	0,0	0,0	48,1

Kuvat 6.47.–6.50. Detektorinro 3:n havainnot.

6.5.2. Lentotarkkailu ja aktiivihavainnot

Päärakennusta tarkkailtiin iltayöstä 10.7. yhden kartoittajan (luoteispuoli) ja lämpökameran (kaakkoispuoli) toimesta. Tunnin havainnoinnin aikana havaittiin yksi kaukainen pohjanlepakko (23:39).

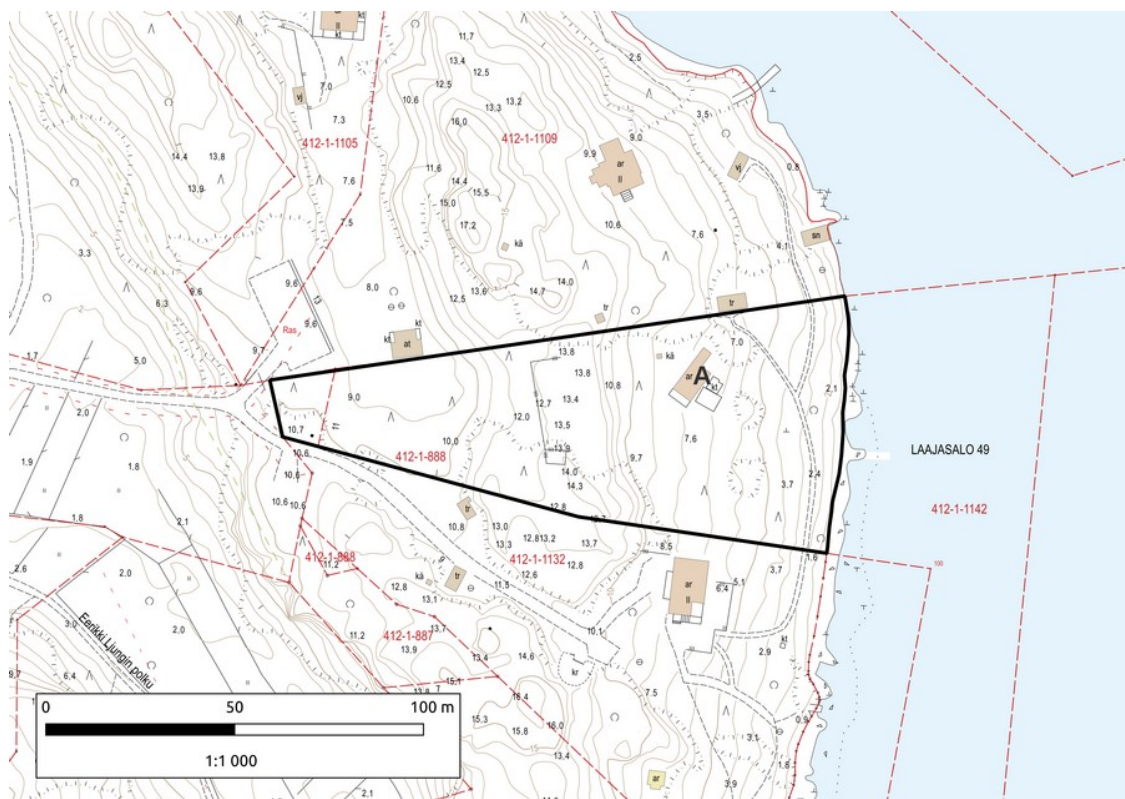
Rakennuksesta ei havaittu liikkeelle lähteviä lepakoita, eikä lepakoita tallentunut myöskään lämpökameran videolle.

6.5.3. Rakennustarkastus

Kiinteistön rakennuksiin ei tehty sisätarkastuksia. Ulkoarvion perusteella potentiaalisin kohde lepakoille on päärakennus (A) eli Villa Salmela.

6.6. Tonttuviaorentie 11

Tonttuviaorentiellä sijaitsee kesäkäytössä oleva mökki. Tontilla ei ole muita rakennuksia, eikä rakennukseen tule sähköä. Tonttiin kuuluu itään laskeva puustoltaan harva ranta. Ylempi osa tontista on metsäinen ja kallion päällä on sijainnut aiemmin toinen rakennus, joka kuitenkin on palanut. Tontti sisältyy kokonaisuudessaan tärkeälle I-luokan lepakkoalueelle (Luontotietojärjestelmä, 2021).

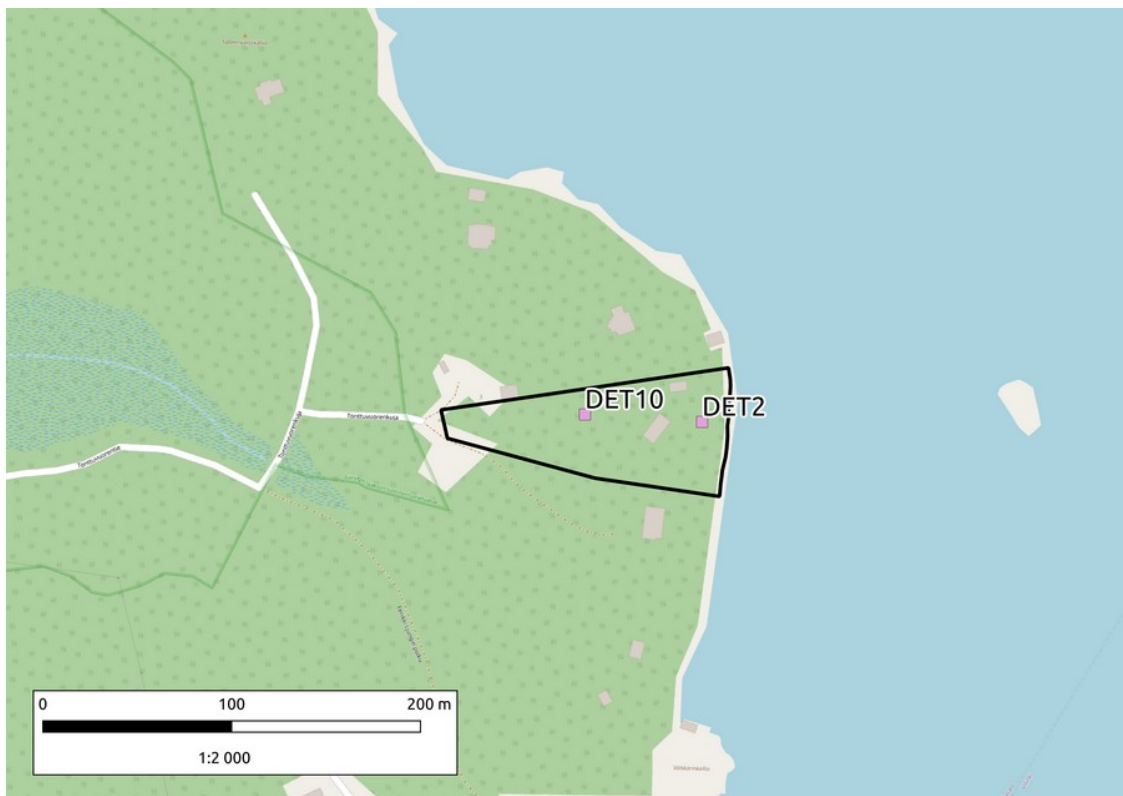
Kuva 6.51. Tonttuviaorentien kiinteistö ja mökki (A).

6.6.1. Passiiviyhteisö

Detektorit sijoitettiin kiinteistön alueella mökin länsipuolelle mäen päälle sekä mökiltä rantaan menevän polun varteen. Lepakoiden ääniä tallentui mäen päältä tutkimusviikkojen aikana hyvin vähän, mikä saattaa johtua siitä että lepakoita ei oikeasti ollutkaan, tai laitteistossa oli joku vika äänityksen herkkyydessä.

Rannan puolelta havaintoja kertyi enemmän, ja erityisesti on huomattava

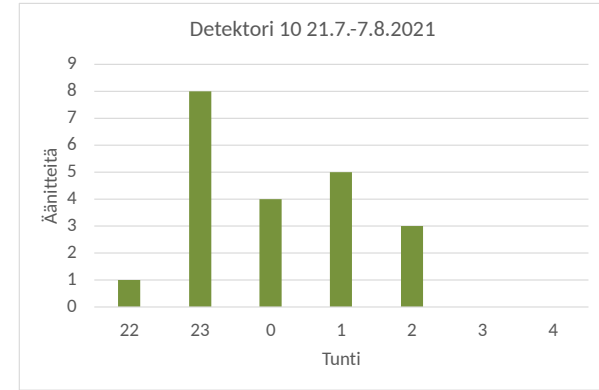
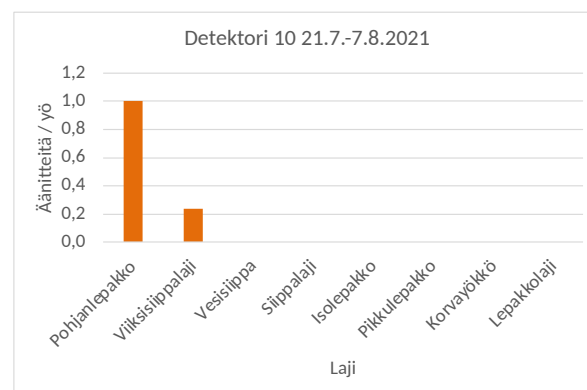
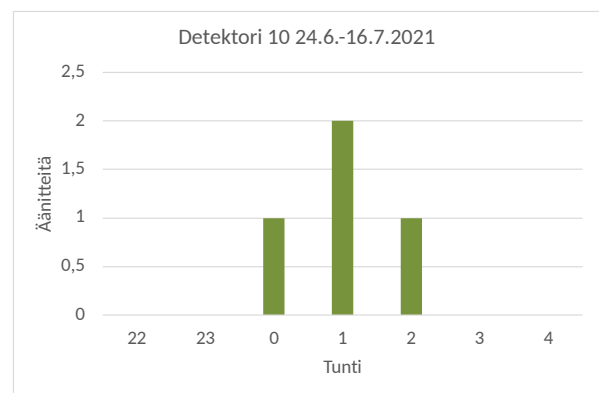
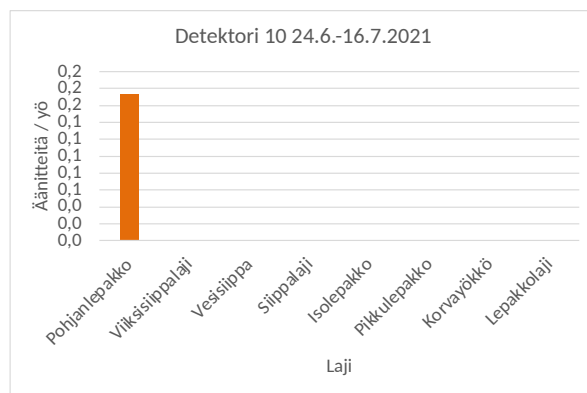
siipojen suhteellisesti suurempi osuus sekä havainnot harvalukuisesta pikkulepakosta. Pikkulepakoiden esiintyminen tällä alueella on todennäköisesti kytköksissä Meri Perttilän polun pikkulepakkohavaintoihin, yksilöt kiertelevät Jollaksen itäosan ranta-alueita saalistaessaan. Kokonaislajimäärä kohteella oli 4–5.

Kuva 6.52. Tonttuviauentien passiividetektorien sijainnit.

Taulukko 6.10. Tonttuviaarentien detektorinro 10.

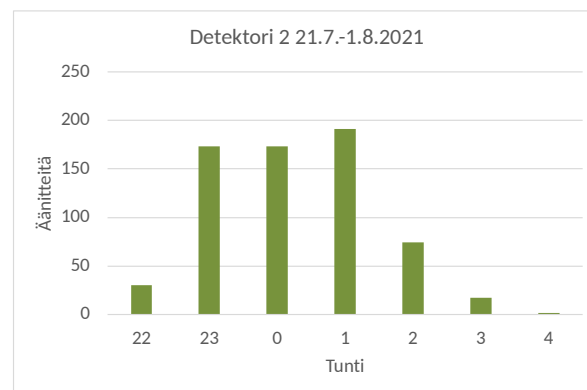
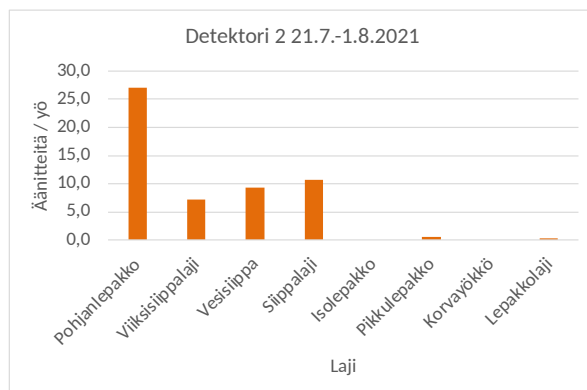
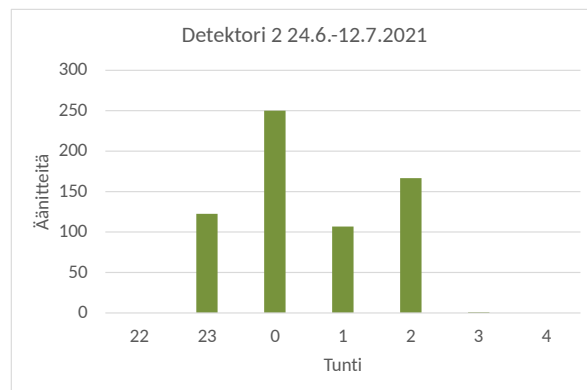
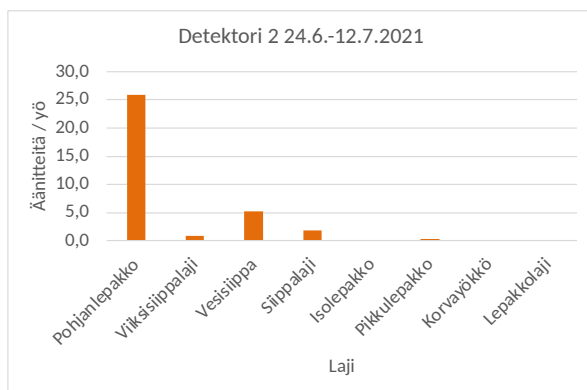
Mökistä länteen mäen päällä									
DET10_2406_1607_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 23									
Tunti	Pohjanlepakko	Viiksisippalaji	Vesisiippa	Sippalaji	Isolepakko	Pikkulepakko	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteensä
22									0
23									0
0		1							1
1		2							2
2		1							1
3									0
4									0
Kaikki yhteensä		4							4
Yötä kohden	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2
DET10_2107_0708_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 17									
Tunti	Pohjanlepakko	Viiksisippalaji	Vesisiippa	Sippalaji	Isolepakko	Pikkulepakko	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteensä
22	1								1
23	7	1							8
0	4								4
1	3	2							5
2	2	1							3
3									0
4									0
Kaikki yhteensä	17	4							21
Yötä kohden	1,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,2

Kuvat 6.53.–6.56. Detektorinro 10:n havainnot.

Taulukko 6.11. Tonttuvoorentien detektorin ro 2.

Mökistä itään rantaan päin									
DET2_2406_1207_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 19									
Tunti	Pohjanlepakko	Viiksisippalaji	Vesisiippa	Sippalaji	Isolepakko	Pikkulepakko	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteensä
22									0
23	117		3	2		1			123
0	176	10	46	15		3			250
1	62	3	28	12		2			107
2	135	3	23	6					167
3	1								1
4									0
Kaikki yhteensä	491	16	100	35		6			648
Yötä kohden	25,8	0,8	5,3	1,8	0,0	0,3	0,0	0,0	34,1
DET2_2107_0108_2021_tulos.xlsx									
Vuorokausia: 12									
Tunti	Pohjanlepakko	Viiksisippalaji	Vesisiippa	Sippalaji	Isolepakko	Pikkulepakko	Korvayökkö	Lepakkolaji	Kaikki yhteensä
22	4	14	9	3					30
23	94	14	33	26		6			173
0	96	27	28	21				1	173
1	96	11	31	53					191
2	27	17	10	17		1		2	74
3	7	4		6					17
4				2					2
Kaikki yhteensä	324	87	111	128		7		3	660
Yötä kohden	27,0	7,3	9,3	10,7	0,0	0,6	0,0	0,3	55,0

Kuvat 6.57.–6.60. Detektorin ro 2:n havainnot.

6.6.2. Lentotarkkailu ja aktiivihavainnot

Kohteen tarkkailu tehtiin kahden kartoittajan toimesta 27.7. alkuyöstä. Toinen tarkkaili rakennusta lounais- ja toinen luoteispuolelta. Havaintoja tehtiin pohjanlepakosta, joka tuli matalalla lännen–luoteen suunnalta ja jäi saalistamaan tontille (klo 22:45–47) ja ilmeisesti toisesta saalistavasta (23:35). Pikkulepakko tuli tarkkailun aikana rannasta ja jatkoi suoraan länteen (23:03). Lisäksi tarkkailun lopussa mökin tuntumassa saalisti viiksisippalaji (23:35).

6.6.3. Rakennustarkastus

Mökki tarkastettiin 17.9. sisältä ja vintistä. Vintistä löydettiin jonkin verran lepakoiden papanoita, muurin pinnalta ja tyveltä. Papanat eivät vaikuttaneet tämän kauden tuotoksilta, ne olivat vanhemman oloisia, erittäin hauraita.

Kuva 6.58. Tonttuviaorentien mökin välikatto. Orava oli tuonut sinne risuja.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET, YHTEENVETO JA SUOSITUKSET

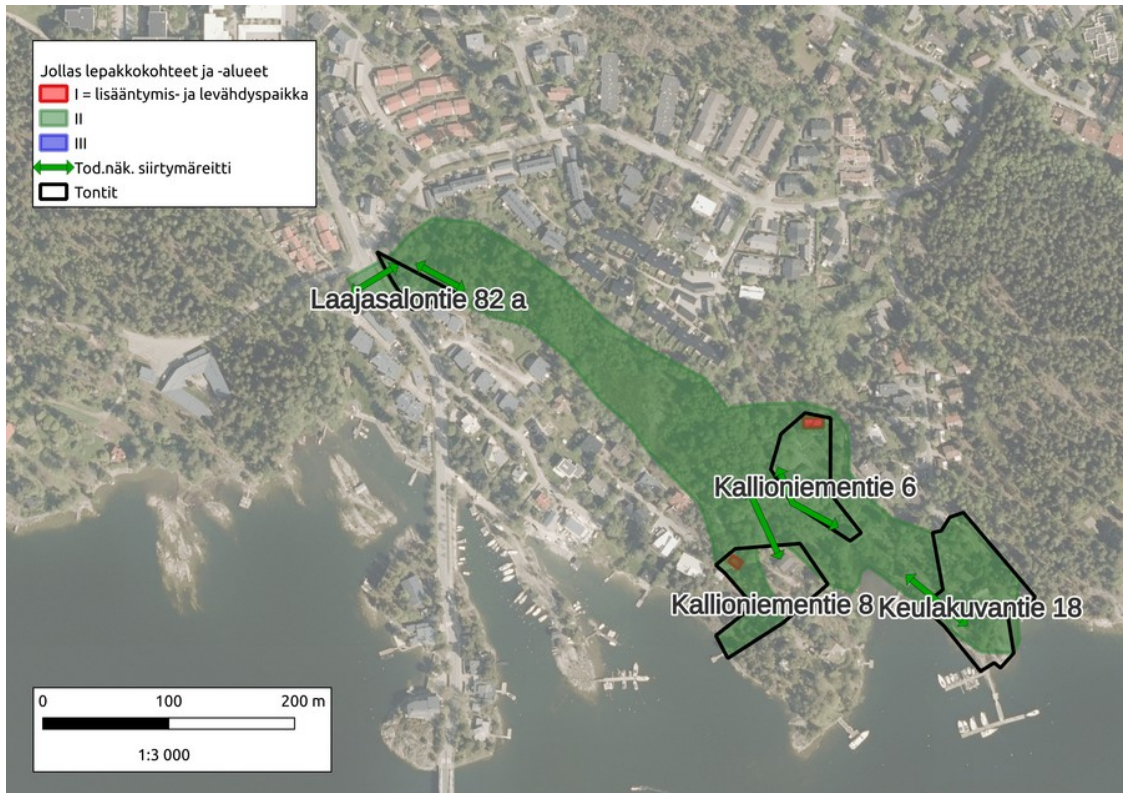
7.1 Johtopäätökset ja yhteenveto

Selvityksessä löydettiin kolmesta rakennuksesta merkkejä lepakoiden oleskelusta. Kohteet olivat Kallioniementie 6:n vaja, Kallioniementie 8:n varasto ja Tonttuviaorentie 11 mökki. Kaikissa kohteissa papanoita oli muutamia–pari–kolme kymmentä. Tämä viittaa siihen, että ko rakennukset ovat yksittäisten lepakoiden tai muutamien yksilöiden satunnaisessa käytössä olevia kohteita. Isoista yhdyskunnista kertyisi huomattavasti enemmän ulosteita.

Rakennukset voidaan kuitenkin tulkita havaintojen ja nykyisen oikeuskäytännön perusteella luonnonsuojelulain tarkoittamiksi lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikoiksi.

Pieniä ja erillään sijaitsevia tontteja on haastavaa luokitella, ilman ympäröivän maiseman havaintoja ja tietoa lepakoiden suosimista alueista ja siirtymäreiteistä siellä(kin). Yksittäisten kohteiden mahdollista merkitystä osana siirtymäreittiä tai laajempaa saalistusaluetta, ei voida myöskään aina luokitella, koska esimerkiksi lepakoiden päiväpiilot eivät ole tiedossa.

Passiivi- ja aktiivihavainnot kuitenkin puoltavat selvästi kohteiden Laajasalontie–Kallioniementie–Keulakuvantie muodostavan yhteisen alueen, jota lepakot käyttävät aktiivisesti ja niitä tavataan kohteilla useita eri lajeja sekä kellonajat viittaavat myös yhdyskunnan läheisyyteen Laajasalontien tontin läheisyydessä. Kohde ja kaksi päiväpiiloa esitetään kuvan 7.1. kartalla.

Kuva 7.1. Selvitysalueen länsiosan lepakkoalueet (arvoluokka I-II) ja osat todennäköisistä siirtymäreiteistä. Metsäinen alue yhdistää kohteet.

Toinen lepakoille tärkeä alue rajattiin Meri Perttilän polun tontille, runsaiden pikkulepakkohavaintojen vuoksi. Todennäköisesti alue on laajempi ja jatkuu pohjoiseen ja toisaalta rantaa länsi-lounaaseen ja on osa rannan otaksuttua siirtymäreittiä. Lisäksi on mahdollista, että Salmisaari olisi osa epäiltyä siirtymäreittiä Villingistä. Kohde ja yksi päiväpiilo esitetään kuvan 7.2. kartalla.

Kuva 7.2. Selvitysalueen itäosan lepakkoalueet ja todennäköiset siirtymäreitit. Kohteiden välinen ranta toimii todennäköisesti siirtymäreittinä ja eteläisen tontin (Villa Salmela) eteläpuolinen saari mahdollisesti "askelkivenä" Jollaksen ja Villingin välillä.

7.2 Suositukset

Selvityksessä löydetyt I-luokan kohteet suositellaan huomioitavan siten, että lepakoiden päivehtiminen ja turvallinen siirtyminen rakennuksiin on jatkossakin mahdollista. Käytännössä tämä tarkoittaa rakennuksien lähipuiden säilyttämistä ja puustoisien yhteyksien säilyttämistä, paitsi tonteilla, myös niiden ulkopuolella. Rakennuksia ei suositella valaistavan voimakkaasti yöaikaan 1.5.–31.8. välisenä aikana, nykyistä enempää.

Rakennuksien vinteissä ei tule tehdä remontteja tai muita toimia, jotka voivat heikentää paikkaa lepakoiden kannalta. Varovaisia toimia voidaan suorittaa lepakkoasiantuntijan opastuksella ja mielellään lisääntymiskauden ulkopuolella. Isompien toimien, esim. kattoremontti, osalta on syytä varmistua siitä, että edellyttääkö se poikkeuslupaa luonnonsuojelulain 49§:stä.

II-luokan alueille ei suositella rakentamista tai muitakaan toimia, jotka voivat heikentää niiden ominaispiirteitä lepakoiden kannalta. Mikäli alueilla on pakko suorittaa metsänkäsittelyä, tulee se tehdä erityistä varovaisuutta noudattaen, korkeintaan yksittäisiä puita harvakseltaan kaataen. Nämäkin hakkuut tulisi suorittaa vain talvikaudella. Siirtymäreittien osalta puusto suositellaan säilytettäväksi ja tieurat tulisi säilyttää varjoisina. Alueet ja todetut siirtymäreitit tulisi pitää valaisemattomana talvikauden ulkopuolella.

7.3 Pohdintaa ja jatkoselvitystarpeet

Selvityksessä saatiin tietoa ja tuloksia, joita voidaan hyödyntää jatkossa rakennusten inventoimisessa lepakoista. Yleisiä huomioita:

- Yksittäinen lentotarkkailu ei todennäköisesti paljasta yksittäisten lepakoiden päiväpiiloja
- Rakennuksen sisätarkastus on luotettavampi keino löytää merkit lepakoista, mutta menetelmät täydentävät toisiaan
- Lepakoille tärkeiden alueiden ja kohteiden löytämiseksi tarvitaan monipuolisia lepakkoselvityksiä, erityisesti rakennustarkastuksia ja potentiaalisten talvehtimispaikkojen esiselvittämistä ja etsintöjä, perinteisten aktiivi-/detektorikartoitusten lisäksi

Suosituksia:

- Kallioniementie 8:n bunkkeri on suositeltavaa inventoida talvella, mahdollisena talvehtimispiilona.
- Rakennustarkastus on suositeltavaa tehdä vielä Keulakuvantie 18:n saunamökissä
- On suositeltavaa pyrkiä selvittämään Helsingissä systemaattisesti lepakoiden päiväpiilojen sijainteja sekä hahmottelemaan lepakoille tärkeää ekologista verkostoa, joka sisältäisi päiväpiilojen lisäksi siirtymäreitit ja tärkeät ruokailualueet.
- Laajasalo sopisi hyvin pilottialueeksi, sillä siellä on tehty useita lepakkoselvityksiä, löydetty yhdyskuntia ja siten pohja-aineistoa on olemassa muuta kaupunkia enemmän

- Uhanalaisten pikkulepakoiden mysteeri. Lajia on tavattu Laajasalossa, niin usein, että päiväpiilopaikkoja täytyy olla lähellä. Lajin yhdyskuntia on suositeltavaa etsiä Villingistä.
- Laajasalontien läheisyydestä tulisi etsiä yhdyskuntia. Potentiaalisia kohteita ovat ainakin Villa Wuorion rakennukset, jotka sopisivat havaitun lentosuunnan lähtöalueeksi.

LIITTEET

Liite 1. Suomessa tavatut lepakot, niiden levinneisyys ja uhanalaisluokitus.

Liite 2. Lisääntymis- ja levähdyspaikan määritelmä

Liite 3. Kartoitusöiden säätilat.

Liite 4. Lepakoiden ekologiasta.

LÄHTEET

- BCT – Bat Conversation Trust. Verkkosivut [http://www.bats.org.uk/pages/threats_to_bats.html]. Luettu 29.2.2016.
- Collins, J. (toim.) 2016. Bat surveys for professional ecologists: Good practice guidelines (3. painos). The Bat Conservation Trust, London. 103 s.
- Fure, A. Bats and lighting. 2006. The London Naturalist No 85. [https://www.researchgate.net/publication/334453513_Bats_and_lighting]
- Fure, A. Bats and lighting — six years on. 2012. The London Naturalist No 91. Sähköinen julkaisu.
- Hagner-Wahlsten, N. & Karlsson, R. 2018. Helsingin Laajasalon itärannan asemakaava-alueen, hybridikorttelin ja Reposalmen alueen lepakkoselvitys. Sähköinen dokumentti 26.11.2018.
- Karlsson, R. 2020. Jollaksen kartanon lepakkoselvitys 2020. Sähköinen dokumentti 7.10.2020.
- KHO, 2020. KHO:n vuosikirjapäätös 111. Annettu 30.10.2020. Taltionumero 4164.
- Lappalainen, M. 2003. Lepakot – Salaperäiset nahkasiivet. Tammi. Helsinki. Toinen painos.
- LUOMUS – Luonnontieteellinen keskusmuseo. 2015. Verkkosivut (pääsivu). [<http://www.luomus.fi/fi/suomen-lepakot>]. Luettu 28.8.2015.
- Luontotietojärjestelmä, 2021. Helsingin kaupungin luontoaineistojen paikkatietoportaali.
- Siivonen, Y. 2002. Tampereen kantakaupungin lepakkokartoitus.

Sähköinen raportti.

SLTY, 2012. Suomen lepakkotieteellisen yhdistyksen suositus lepakkokartoituksista. Sähköinen dokumentti [<https://drive.google.com/file/d/0Bz3hJddSq9mMcmtNLUs5dUdwRFU/view>].

SLTY, 2017. Suomen lepakkotieteellisen yhdistyksen talvehtimispaikkojen kartoitusohjeet. Sähköinen dokumentti [https://drive.google.com/file/d/1Qrc5Et8YQmMVxmODdON3zZFkucK_9LQI/view].

Vihervaara, P., Virtanen, T. ja Välimaa, I. 2008. Lepakot ja metsätalous – Isoviiksisiiippojen radioseurantatutkimus UPM-Kymmene Oyj:n Janakkalan Harvialassa sijaitsevilla metsätiloilla 2008. Biologitoimisto Vihervaara Oy.

Wermundsen, T., Nieminen, J. & Asikainen, P. 2014. Helsingin lepakkolajisto ja tärkeät lepakkoalueet vuonna 2014. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2014:38. Sähköinen dokumentti.

Liite 1. Suomessa tavatut lepakot, niiden levinneisyys ja uhanalaisluokitus.

Laji	Levinneisyys	UHEX-luokka
<i>Isolepakko (Nyctalus noctula)</i>	Laikuttainen, Etelä-Suomi, muuttaja.	-
<i>Pohjanlepakko (Eptesicus nilssonii)</i>	Tavataan koko maassa. Pohjoisessa harvalukuinen.	LC
<i>Etelänlepakko (Eptesicus serotinus)</i>	Havaittu kahdesti Suomessa.	-
<i>Kimolepakko (Vespertilio murinus)</i>	Laikuttainen, Etelä-Suomi, muuttaja. Lähes jokavuotinen vieras	-
<i>Korvayökkö (Plecotus auritus)</i>	Laajalle levinnyt, Etelä- ja Keski-Suomi, 63° asti.	LC
<i>Pikkulepakko (Pipistrellus nathusii)</i>	Harvalukuinen, maan etelä- ja lounaisosissa. Havaintoja myös Keski-Suomesta.	VU
<i>Vaivaislepakko (Pipistrellus pipistrellus)</i>	Laikuttainen, erittäin harvalukuinen vierailija maan eteläosissa.	-
<i>Kääpiölepakko (Pipistrellus pygmaeus)</i>	Äärimmäisen harvalukuinen laji maan etelä- ja lounaisosissa.	-
<i>Ripsisiippa (Myotis nattereri)</i>	Harvinainen, tavattu vain eteläisestä Suomesta.	EN
<i>Isoviiksisiiippa (Myotis brandtii)</i>	Laajalle levinnyt, Etelä- ja Keski-Suomi, 64-65° N asti.	LC
<i>Viiksisiiippa (Myotis mystacinus)</i>	Laajalle levinnyt, Etelä- ja Keski-Suomi, 64-65° N asti.	LC
<i>Vesisiippa (Myotis daubentonii)</i>	Laajalle levinnyt, Etelä- ja Keski-Suomi, lähes 67° N asti.	LC
<i>Lampisiippa (Myotis dasycneme)</i>	Laikuttainen, Kaakkois-Suomi.	-

Liite 2. Lisääntymis- ja levähdyspaikan määritelmä

Euroopan Unionin komission ympäristöasioiden pääosaston laatimassa ohjeistuksessa ([EDG Environment 2007](#)) lisääntymispaikka on määritelty alueeksi jonka tietyn lajin yksilö tarvitsee:

- kosintamenoihin,
- paritteluun,
- pesänrakentamiseen tai synnytys- tai munintapaikan valitsemiseen,
- synnyttämiseen, munimiseen tai jälkeläisten tuottamiseen aseksuaalisesti,
- munien kehitykseen ja kuoriutumiseen tai
- pesästä tai synnytyspaikasta riippuvaisille poikasille

Ohjeessa levähdyspaikka on määritelty alueeksi, jolla on yksi tai useampia rakenteita tai elinympäristön piirteitä, joita vaaditaan:

- lämmönsäätelykäyttämiseen,
- lepäämiseen, nukkumiseen tai toipumiseen,
- piiloutumiseen, suojautumiseen, pakopaikaksi tai
- horrostamiseen

Luontodirektiivissä tai EU-komission ympäristöasioiden pääosaston ohjeessa ei aseteta alarajaa tai ehtoja IV-liitteen lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen laajuudelle, luonnontilaisuudelle tai paikkaa käyttävien yksilöiden määrälle.

Liite 3. Havainnointien ajankohdat ja säätilat.

Kohde	Päiväys	Kello	Lämpötila (°C)	Pilvisuus (0/8-8/8)	Tuulen suunta	Tuuli (m/s)	Sade (0/3-3/3)	Kosteus (RH%)	Kosteusarvio (kuiva-kaste-märkä)	Auringon lasku ja nousu
Kallioniementie 8	10.7.	2:48-4:05	+23,5	7/8	-	0	0/3	66,5	kuiva	22:37/4:15
Meri-Perttilän polku 8	10.7.	22:45-23:45	+23,5	3/8	E?	0-1	0/3	75	kuiva	22:39/4:11
Keulakuvantie 18	11.7.	3:00-4:00	+24,0	4/8	S?	2-3	0/3	66	kuiva	22:39/4:11
Kallioniementie 6	13.7.	23:15-2:55	+20,5	1/8	-	0	0/3	84	kuiva	22:35/4:16
Keulakuvantie 18	14.-15.7.	22:46-0:10	+22,0	1/8	-	0	0/3	86,5	kuiva	22:34/4:18
Tonttuvuorentie 11	27.7.	22:24-23:25	+21,5	0/8	-	0	0/3	58,5	kuiva	22:09/?
Laajasalontie 82a	31.8.	20:48-21:35	+14,0	4/8	-	0-1	0/3		kuiva	20:34/?

LEPAKOIDEN EKOLOGIASTA

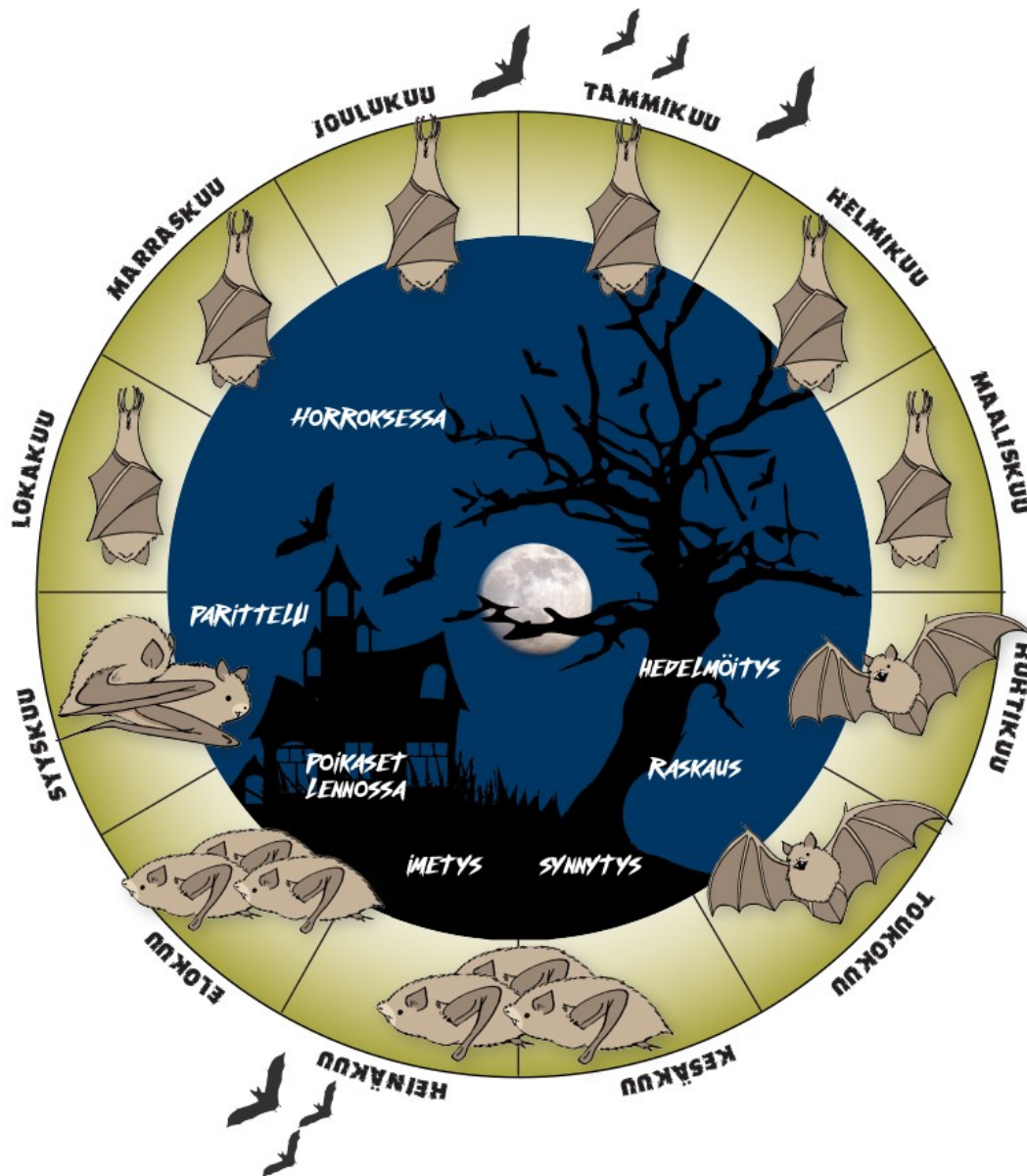
Tähän mennessä Suomessa on tavattu 13 lepakkolajia, joista seuraavien viiden on arvioitu esiintyvän maassamme yleisinä; pohjanlepakko, vesisiippa, viiksisiippa, isoviiksisiippa ja korvayökkö. Vaikka Suomessa tehdään nykyisin peruslepakkokartoituksia rajatuilla alueilla melko säännöllisesti erilaisiin hankkeisiin liittyen, pitkäaikaiset lepakkoseurannat ja kattavat tutkimukset ovat vähäisiä. Edelleen Suomen lepakkolajisto, lepakoiden esiintymistiheydet, tarkat elinympäristövaatimukset, muuttoreitit ja levinneisyydet sekä lajien kantojen suuruudet ja niiden vaihtelut tunnetaan vain melko karkeasti tai ei ollenkaan.

Kaikki Suomessa ja Euroopassa tavattavat lepakot ovat hyönteissyöjiä. Ne ovat kokoonsa nähden erittäin pitkäikäisiä (venäläinen isoviiksisiippa pitää hallussaan 44 vuoden ikäennätystä) ja lisääntyvät hitaasti (1–2 poikasta kerrallaan). Ravinnokseen lepakot käyttävät erilaisia hyönteisiä, joita ne saalistavat lennossa. Toiset lajit ”troolaavat” hyönteisiä avoimesta ilmatilasta, toiset poimivat niitä erilaisilta pinnoilta (lehvästö, oksat, rungot jne.). Yksi lepakko voi syödä yhden yön aikana jopa 2000–3000 hyttysen kokoista hyönteistä.

Lepakot suunnistavat ja hahmottavat ympäristöönsä kaikuluotauksen avulla. Luotaukseen käytettävät äänet ovat pääosin ihmisen kuuloalueen ulkopuolella. Suomessa esiintyvät lepakkolajit ääntelevät pääasiassa noin 20–60 kHz alueella, kun ihmisen kuuloalue loppuu noin 20 kHz:iin. Lisäksi lepakoilla on sosiaalisia ääniä joita voi kuulla myös ilman detektoria paljaalla korvalla. Näitä ääniä lepakot käyttävät muun muassa keskinäiseen yhteydenpitoon, erityisesti emojen ja poikasten välillä.

Kesäisin lepakkoja tavataan monenlaisista piilopaikoista. Ne päivehtivät rakennuksissa, puiden koloissa, kaarnan alla, linnunpöntöissä ym. lämpöisissä ja ahtaissa paikoissa, joissa ovat turvassa pedoilta. Pääasiassa naaraiden muodostamat lisääntymisyhdyskunnat voivat käsittää muutamia, jopa kymmeniä tai harvoin satoja yksilöitä. Tyypillisimmin tällainen lisääntymisyhdyskunta löytyy rakennuksesta. Kesäisin lepakot levittäytyvät saalistamaan pääasiassa päivehtimispaikkojen lähialueelle, mutta saattavat käydä myös jopa kilometrien päässä hyvillä ruoka-apajilla (Lappalainen 2003, Vihervaara ym. 2008).

Loppukesästä–alkusyksystä lisääntymisyhdyskunnat hajoavat ja lepakot alkavat lihottaa itseään talvehtimiskuntoon. Osa lepakoista muuttaa talveksi eteläisiin ilmansuuntiin, osa talvehtii Suomessa. Lepakot myös parittelevat syksyllä ja niitä voi kerääntyä niin kutsuttuihin syysparveilupaikkoihin, jotka saattavat sijaita lähellä talvehtimispaikkoja.

Liitekuva 1. Lepakoiden vuosi. © Petri Kuhno / Luontoselvitys Metsänen Oy.

Talvi on lepakoille erittäin kriittistä aikaa. Lepakot vaipuvat talvihorrokseen tavallisesti lokakuussa ja viettävät horroksessa yli puoli vuotta. Hyvä talvehtimispaikka on rauhallinen, sopivan viileä ja kostea. Mikäli talvehtimispaikan olosuhteet muuttuvat oleellisesti, aiheuttaa se lepakoille ylimääräisiä heräämisiä horroksesta, joka puolestaan kuluttaa niiden energiavarastoja. Energiavarastojen ennen aikainen loppuminen voi johtaa huonoimmassa tapauksessa siihen, että lepakko kuolee ennen kevättä. Lievemmissä tapauksissa huonokuntoisuus vaikuttaa lepakon tulevan kauden lisääntymismenestykseen. Talvehtivia lepakoita on tavattu luolista, kallion halkeamista, bunkkereista, kaivoksista, maakellareista ja jopa pirunpelloista. Ylipäätään lepakoiden talvehtimisestä tiedetään edelleen melko vähän.

Liitekuva 2. Talvehtimispaikassaan Virossa kuvattu pohjanlepakko. © Timo Metsänen

Pohjanlepakko

Pohjanlepakko (*Eptesicus nilssonii*) on generalisti ja laajimmalle levinnyt ja todennäköisesti yleisin Suomen lepakkolajeista. Lajin levinneisyysalue kattaa koko Suomen, mutta Pohjois-Suomessa laji on harvalukuinen.

Pohjanlepakko kaikuluotaa tyypillisesti 28–32 kHz taajuuksilla ja sen kaikuluotausäänet ovat voimakkaita ja kuuluvat avoimessa maastossa jopa 80 metrin päähän. Ravinnokseen laji käyttää kaksisiipisiä, yökkösiä ja muita perhosia. Kesäpiilot ovat rakennuksissa ja ontoissa puissa. Pohjanlepakko synnyttää 1–2 poikasta keskimäärin kesäkuun lopussa. Lajin voi tavata monenlaisista elinympäristöistä, pihoilta, metsäaukioilta ja jopa kaupunkien keskustoista.

Vesisiippa

Vesiippoja (*Myotis daubentonii*) tapaa, nimensä mukaisesti, useimmiten vesistöjen ääreltä. Se on yleisimpiä lajejamme ja sen levinneisyysalue ulottuu Etelä-Suomesta napapiirille saakka. Alkukesällä laji esiintyy vesistöjen liepeiden lisäksi metsissä. Vesisiipat kaikuluotaavat 40–45 kHz taajuuksilla. Laji on erikoistunut saalistamaan surviaissääskiä, mutta se syö myös vesiperhosia, korentoja, kärpäsiä ja yöperhosia. Vesisiipan kesäpiilot sijaitsevat ontoissa puissa, siltojen alla, pöntöissä tai rakennuksissa. Pohjanlepakon tapaan vesisiippa synnyttää poikasen kesäkuun lopulla.

Liitekuva 3. Vesisiippa saalistaa tyypillisesti matalalla vedenpinnan päällä.
© Timo Metsänen

Viiksi- ja isoviiksisiippa

Viiksisiippalajien tunnistaminen toisistaan on hankalaa ja ne onkin erotettu omiksi lajeiksi vasta vuonna 1970. Sekä viiksi- (*Myotis mystacinus*) että isoviiksisiippa (*Myotis brandtii*) on arvioitu meillä melko yleisiksi ja niitä esiintyy Etelä- ja Keski-Suomessa. Lajilleen määritettyjen havaintojen ja näytteiden perusteella isoviiksisiippa on yleisempi laji kuin viiksisiippa. Molemmat lajit viihtyvät parhaiten metsäympäristöissä. Ne kaikuluotaavat 45–50 kHz taajuuksilla ja ovat ääniltään melko hiljaisia ja kuuluvat parhaimmillaankin vain noin 15–20 metrin päähän. Ravintonaan lajit käyttävät yöperhosia, sääskiä, kärpäsiä ja korentoja. Useimmiten viiksisiippalajien päiväpiiloja löydetään rakennuksista.

Liitekuva 4. Korvayökkön tunnistaa sen isoista korvista. © Timo Metsänen

Korvayökkö

Korvayökkö (*Plecotus auritus*) on varsinkin eteläisessä Suomessa melko yleinen, mutta paikoittaisesti esiintyvä laji. Se on hiljaisen

kaikuluotausäänensä vuoksi vaikeasti detektorihavainnoinnilla havaittava. Korvayökkö ääntelee noin 42–50 ja 20 kHz taajuuksilla. Laji on melko paikallinen, viihtyy kulttuuriympäristöissä ja vanhoissa (kuusi)metsissä. Laji on helppo tuntea ulkonäöltä suurista, jopa puolen ruumiin mittaisista korvistaan. Ravinnokseen korvayökkö käyttää erityisesti yöperhosia, joita se saalistaa kasvillisuuden seassa puikkelehtien. Lajin kesäpiilot ovat usein rakennuksissa, mutta se hyväksyy myös lepakonpöntöt tai ontot puut päiväpiiloiksi.

Harvinaisemmat lajit

Edellä esiteltyjen viiden lajin lisäksi Suomessa on tavattu kahdeksan muuta lepakkolajia; ripsi- (*Myotis nattereri*) ja lampisiippa (*Myotis dasycneme*), iso- (*Nyctalus noctula*), kimo- (*Vespertilio murinus*), pikku- (*Pipistrellus nathusii*), vaivais- (*Pipistrellus pipistrellus*), kääpiö- (*Pipistrellus pygmaeus*) ja etelänlepakko (*Eptesicus serotinus*). Ne kaikki ovat enemmän tai vähemmän harvinaisia. Näistä pikkulepakon on todettu lisääntyvän maassamme ja se onkin osoittautunut 2000-luvulla luultua yleisemmäksi automaattidetektorien käytön lisääntyessä. Lajista on tehty runsaasti havaintoja myös Helsingistä.

Helsinki

Villa Salmela

Ympäristöhistoriallinen selvitys
ja kehittämisperiaatteet

Helsingin kaupunki / kaupunkiympäristön toimiala
Kannen kuva | Näkymä hyötytarhan yli huvilalle 1960-luvulla. KK
Teksti | Johanna Salmela
Taitto | Johanna Salmela, Sofia Kangas
Kartta-aineistot | © Kaupunkimittausosasto, Helsinki
Historialliset valokuvat ja kartat | HK = Helsingin kaupunki,
HKM = Helsingin kaupungin museo, KD = Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot,
KK=Karjalaisten kesäkotit, KI = Kristiina Ijäs
Nykytilan kuvat | Johanna Salmela

Sisällysluettelo

Alkusanat	4
1 Alueen sijainti ja suunnittelutilanne	5
2 Luontoarvoja	9
3 Huvilahistorian vaiheita	11
4 Alueen nykytila ja säilyneisyys	18
5 Kuvaparivertailu	27
6 Arvot ja vaalittavat ominaispiirteet	36
7 Kehittämisen ja hoidon pääperiaatteet	40
8 Viitteet	44
9 Lähteet	45

Alkusanat

Villa Toivola, Villa Örum, Villa Bergsund, Villa Salmela, Karjalaisten kesäkoti – kauniilla huvilalla on ollut monta nimeä ja omistajaa vuosien aikana.

Tämän selvityksen tavoitteena on ollut kartoittaa Villa Salmelan ympäristöhistoriaa ja maisematilan kehitysvaiheita huvila-ajalta tähän päivään. Lisäksi kartoitettiin huvilaympäristön nykytilaa ja säilyneisyyttä. Selvityksessä on nostettu esiin huvilaympäristön vaalittavia ja heikentyneitä ominaispiirteitä sekä annettu ehdotuksia siitä, miten aluetta tulisi kehittää.

Selvityksen on laatinut maisema-arkkitehti Johanna Salmela kesällä 2021 Helsingin kaupungin kaupunkiympäristön toimialalla. Työtä ovat ohjanneet tiimipäällikkö Anu Kiiskinen, tiimipäällikkö Anu Kuutti, arkkitehti Leena Holmila ja arkkitehti Sakari Mentu kaupunkiympäristön toimialalta sekä Helsingin kaupunginmuseon tutkija Juha Vuorinen. Työssä ovat olleet mukana myös luontoasiantuntija Tuuli Ylikotila kaupunkiympäristön toimialalta ja tutkija Heini Hämäläinen Helsingin kaupunginmuseosta.

Kuva 1. Villa Salmela 1910-luvulla. KK

1 Alueen sijainti ja suunnittelutilanne

Villa Salmela sijaitsee Itä-Helsingissä Laajasalon kaupunginosassa Jollaksessa, Villinginsalmen rannalla. Selvitysalueen rajaus (kuvassa 2 valkoinen viiva) pohjautuu vanhoihin kiinteistörajoihin. Selvityksen painopiste on ollut kuitenkin huvilan ympäristössä (kuvassa 2 punainen viiva).

Selvitysalue rajautuu lännessä omakotitaloalueeseen, pohjoisessa Mainiementiehen ja Karoliinivuoreen, koillisessa Regina voim Emmerzin puistoon ja etelässä Villinginsalmeen. Vastapäätä Villa Salmelan laituria sijaitsee pieni Salmisaari.

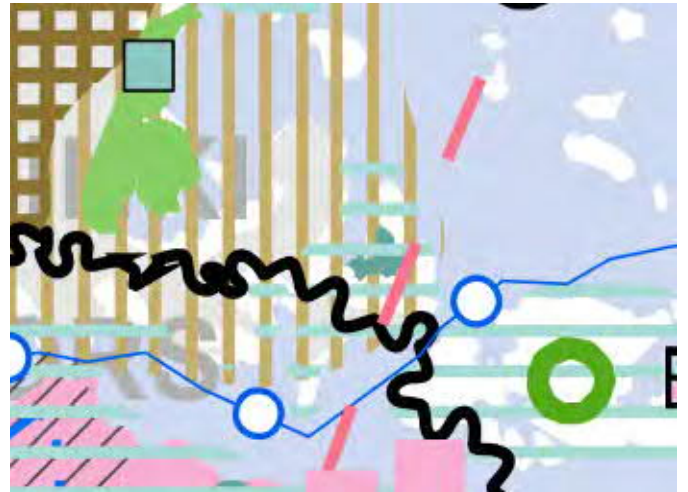
Kuva 2. Selvitysalueen rajat. Ilmakuva vuodelta 2020. HK

Vaihemaakuntakaava

Helsingin seudun vaihemaakuntakaava on osa Uudenmaan maakuntakaavakokonaisuutta, jossa käsitellään kaikki maankäytön teemat. Kaavoja on valmisteltu 2016-2020, mutta ne eivät ole voimassa niistä jätettyjen valituksen takia.

Helsingin vaihemaakuntakaavassa Jollas on taajamatoimintojen kehittämisvyöhykettä. Selvityksen kohteena oleva alue on myös kulttuuriympäristön tai maiseman kannalta tärkeää aluetta. Sen ohi kulkee veneilyn runkoväylä, kaavakarttaan on myös merkitty kehittämisperiaatemarkintä kaukolämmön siirron yhteystarpeelle. Selvitysalue rajautuu puolustusvoimien melualueeseen.

Kuva 3. Ote maakuntakaavasta, Uudenmaanliitto (Haettu 8.9.2021)

Yleiskaava

Yleiskaavassa selvitysalue on valtaosin asuntovaltaiseksi merkityllä alueella, jota kehitetään pääasiassa asumisen, puistojen, virkistys- ja liikuntapalvelujen sekä lähipalvelujen käyttöön. Lisäksi aluetta koskee koko kaupungin rantavyöhykettä seuraileva rantaraittimerkintä.

Kuva 4. Ote yleiskaavasta 2016. HK

Vistra

Yleiskaavan toteuttamishojelman pohjaksi on tehtyssä Helsingin viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelmassa VISTRA II:ssa Villa Salmela on merkitty asemakaavoitetuksi viheralueeksi (kuvassa 5 vaalean vihreällä). Rantareitiltä (kuvassa 5 sininen viiva) Mainiementielle on osoitettu viher- ja virkistysverkostoa täydentävä yhteys (kuvassa 5 oranssi viiva).

Kuva 5. Ote VISTRA II 2016. HK

Asemakaava

Lainvoimaisessa asemakaavassa (Tunnus 10750, 11.10.2002) välitön huvilaympäristö on loma- ja virkistyspalveluiden korttelialuetta (R-S/1), jolla on maisemallisia ja kulttuurihistoriallisia arvoja. Rantavyöhykkeen puusto on pääosin säilytettävä. Tonttia ei saa aidata. Tonttia varten on varattava vähintään 5 autopaikkaa, jotka on sijoitettava auton säilytyspaikan rakennusalalle (a) tai autopaikkojen korttelialueelle (LPA). Alueella on myös yleinen pysäköintialue (LP) sekä yhdyskuntateknistä huoltoa palvelevien rakennusten ja laitosten alue, johon saa sijoittaa maanalaisen pumppaamon.

Huvilaympäristön rakennuksista päärakennus (sr-2) ja piharakennus ovat suojeltuja (sr-3). Vanha kasvihuone ja sauna ovat kaavamääräyksissä talous ja huoltorakennuksia (t). Rannassa oleva laituri on vesiliikenteen alueella, joka on varattu Villingin asukkaiden käyttöön (LV-1). Aluetta ei saa aidata. Tontilla oleva osuus Meri Perttilän polusta on yleiselle jalankululle ja hälytysajoneuvoille varattu likimääräinen alueen osa, jolla tontille- ja huoltoajo on sallittu. Metrimäärä osoittaa raitin enimmäisleveyden.

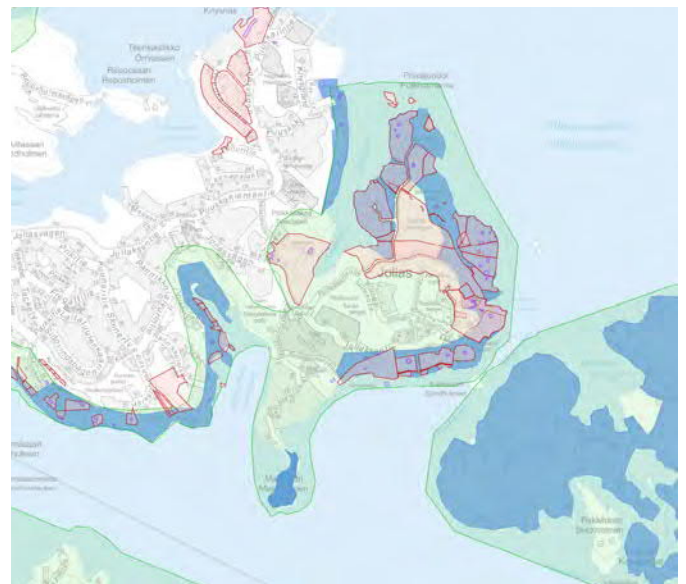
Regina von Emmerzin puistossa (VP) kulkeva Ester Larssonin polun osuus on asemakaavamääräysten mukaan yleiselle jalankululle varattu likimääräinen alueen osa, johon toteutetaan polku olevia polunpohjia kevyesti kunnostamalla ja muilta osin enintään yhden metrin levyisenä ilman louhintaa, täyttöä tai puiden kaatamista. Regina von Emmerzin polku Meri Perttilän polulta Mainiementielle on yleiselle jalankululle ja polkupyöräilylle varattu likimääräinen alueen osa. Luku osoittaa raitin enimmäisleveyden. Raitti tulee sopeuttaa maaston korkeus- asemaan ja puiden kaatamista välttää.

Kuva 6. Ote lainvoimaisesta asemakaavasta 49250-49265 TONTTUVOURI. HK

Selvitysalueeseen liittyviä suojelumerkintöjä ja rajoituksia

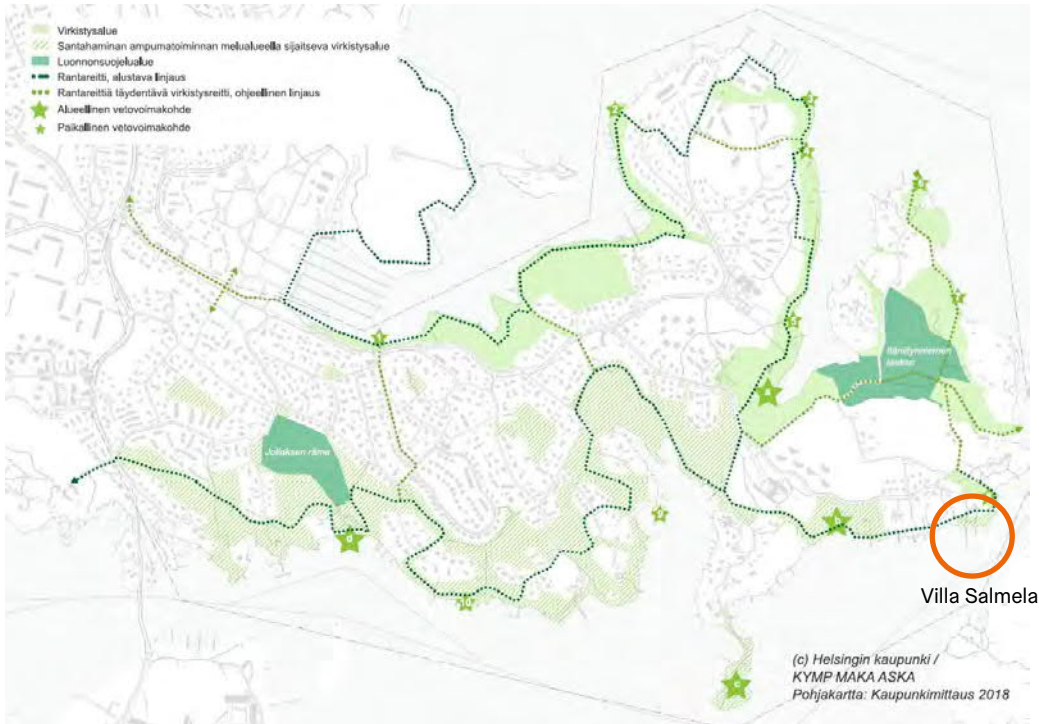
- Lainvoimaisissa asemakaavoissa suojellut alueet tai rakennukset (kuvassa 8 violetit merkinnät ja punaiset rajaukset)
- Maakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö; Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus - Itä-Helsingin huvilakulttuuri ja rannat (kuvassa 7 vihreä raja)
- Helsingin kulttuurimaisemakohde; Merellinen huvila-alueiden maisemakokonaisuus (kuvassa 7 sininen raja). Helsingin maisemakulttuurikartassa on esitetty Helsingin keskeisimmät kulttuurimaisemakohteet, puistot, puutarhat ja maisemakokonaisuudet. Lähtökohdiana on ollut yleiskaava 2002:n yhteydessä tehdyt kulttuuriympäristöselvitykset, joita on tarkennettu ja päivitetty.

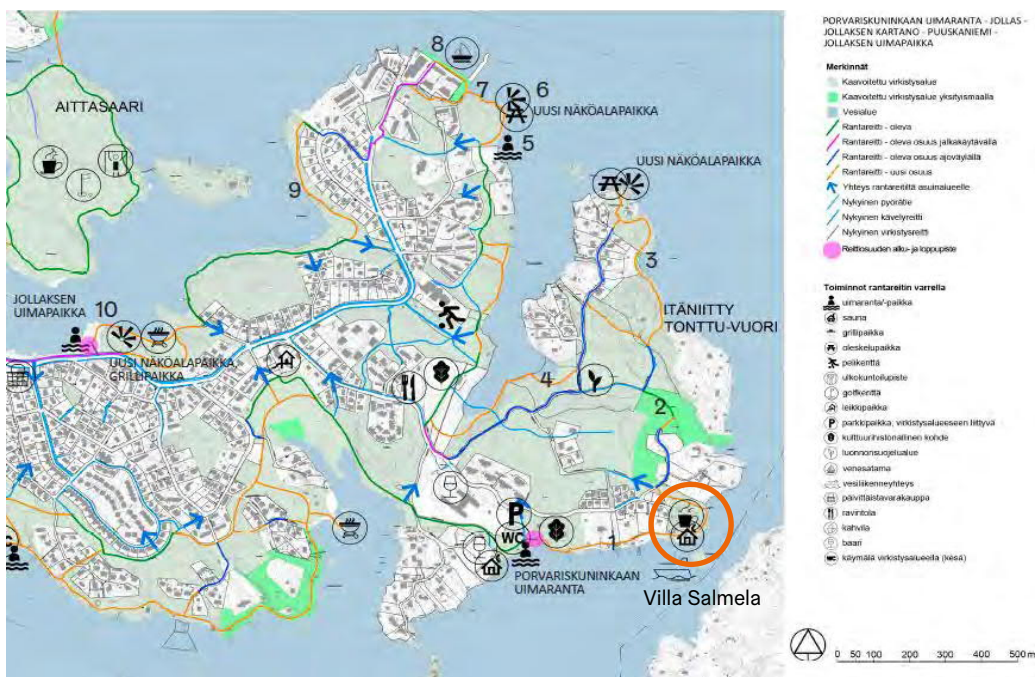
Kuva 7. Maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt, kaavassa suojellut alueet ja rakennukset sekä merelliset huvila-alueet maisemakokonaisuuksina. HK

Selvityksiä ja suunnitelmia

Laajasaloon ja Jollakseen on tehty viime vuosina useita selvityksiä ja suunnitelmia. Tämän selvityksen kehittämisehdotuksissa on huomioitu näistä erityisesti Jollaksen suunnitteluperiaatteet vuodelta 2019 sekä Laajasalon alueelliset kävelyn ja pyöräilyn reitit -selvitys, jota laadittiin samaan aikaan tämän selvityksen kanssa.

Kuva 8. Ote Jollaksen suunnitteluperiaatteista.
HK

Kuva 9. Ote Laajasalon alueelliset kävelyn ja pyöräilyn reitit ja Laajasalon rantareitin tarveselvitys -raportista vuodelta 2021. HK

2 Luontoarvoja

Uhanalaiset ja silmällä pidettävät luontotyypit

Aivan selvitysalueen reunassa on uhanalaisuusluokaltaan silmällä pidettävä Itämeren kivikkoinen nittyranta Jollaksen kivikoranta 2 (388/2017). Kohteen edustavuus on kohtalainen (3) ja arvoluokka III.

Villa Salmelan paahteisten kallioiden kasvillisuus edustaa karujen kallioketojen tyypillistä peruslajistoa. Myöskään reuna-alueiden heinäkedoilla ei tavattu tarkasteluajankohtina harvinaista lajistoa. Rannassa olevalla tuoreella heinäniityllä kasvavat kulttuurilajit runoilijanarsissi ja valkopiippo edustivat tarkasteluajankohtana niittyjen arvokkainta lajistoa.

Suuri osa selvitysalueesta kuuluu Helsingin niittyverkostoon. Laadullisessa luokittelussa alue on niittyverkoston tukialuetta, rakenteellisessa luokittelussa niitykeskittymien välinen askelkivi.

Geologisesti arvokkaat kohteet

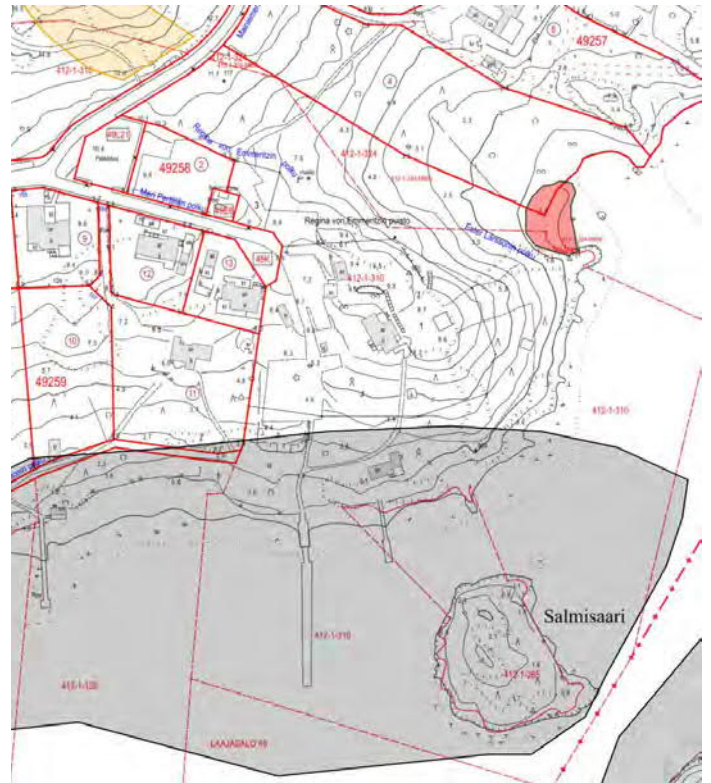
Selvitysalueen luoteisreunassa on maisemallisesti merkittävä Tonttuvuoren kalliialue. Kallioperän ja maaperän arvokkaat luontokohteet Helsingissä -julkaisun mukaan kohde on arvo-
luokaltaan luokittelukategorioiden korkein (1) ja sillä on myös luonnonsuojeluarvoa.

Lepakot

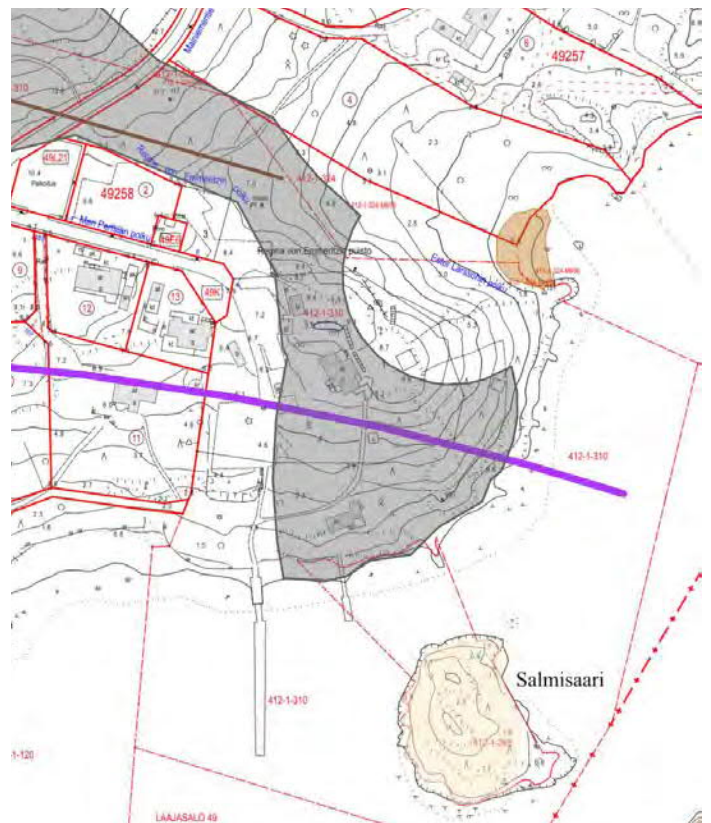
Kaikki Suomessa tavatut lepakot kuuluvat luontodirektiivin liitteen IVa lajeihin, joiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty luonnonsuojelulais-
sa.

Villa Salmelan ranta on osa Jollaksen eteläranta (1/14) lepakkoaluetta. Luontotietokannassa alue on arvoluokituksessa luokkaa III, eli paikallisesti arvokas lepakkoalue. Arvotus perustuu vuoden 2014 ja 2003 selvityksiin. Selvityksen mukaan alueella esiintyy pohjanlepakko ja vesisiippa. Asutut mutta paikoin luontaisen kaltaiset ranta-alueet ovat näiden lajien suosimia ruokailualueita. Uhkana lepakoille on rantametsien hävittäminen ja valaiseminen.

Vuonna 2021 Villa Salmelaan tehtiin uusi selvitys, johon liittyi lentotarkkailu lämpökameran ja detektoreiden avulla. Erityisen huomionarvoiseksi todettiin lukuisat rantakallion detektorista saadut havainnot yleensä harvalukuisesta pikkulepakosta. Selvityksessä käytetyn SLTY:n 2012 arvoluokituksen mukaan, ranta-alue on luokkaa II eli lepakoille tärkeä ruokailualue, siirtymä- tai muuttoreitti tai kerääntymisalue. Näillä alueilla havaitaan yleensä useampia lajeja ja lepakoiden määrä sekä aktiivisuus on lähialueita suurempaa.

Kuva 10. Uhanalaiset ja silmällä pidettävät luontotyypit (punainen raja), arvokkaat geologiset kohteet (oranssi) ja tärkeät lepakkoalueet (harmaa) Helsingin kaupungin luontotietojärjestelmässä. HK

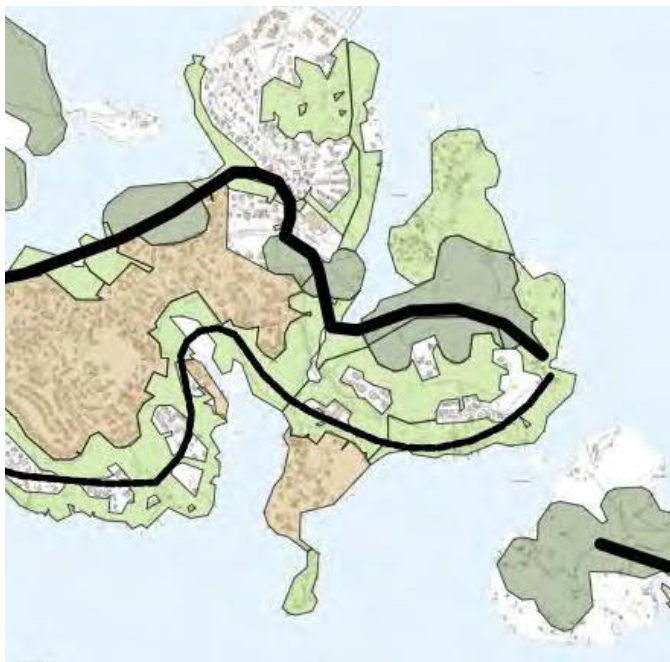
Kuva 11. Niittyverkosto, yleiskaavan mukainen tuleva tilanne. Karttaan on merkitty nykyinen niittyverkoston tukialue ja askelkivi (harmaa raja), niittyverkoston arvokohde (ruskea) ja tukialue (beige), merkittävä kehittämistarve (violettä viiva) sekä heikentävä yhteys (ruskea ohut viiva). HK

Selvityksessä annetuissa suosituksissa II-luokan alueille ei suositella rakentamista tai muita toimia, jotka voivat heikentää niiden ominaispiirteitä lepakoiden kannalta. Mikäli alueella on pakko tehdä metsänkäsittelyä, se tulee tehdä talvikaudella ja erityistä varovaisuutta noudattaen, yksittäisiä puita harvakseltaan kaataen. Puusto suositellaan säilytettäväksi siirtymäreittien osalta. Tieurat tulisi säilyttää varjoisina. Lepakoille tärkeät alueet ja todetut siirtymäreiitit suositellaan pitämään valaisemattomana talvikauden ulkopuolella.

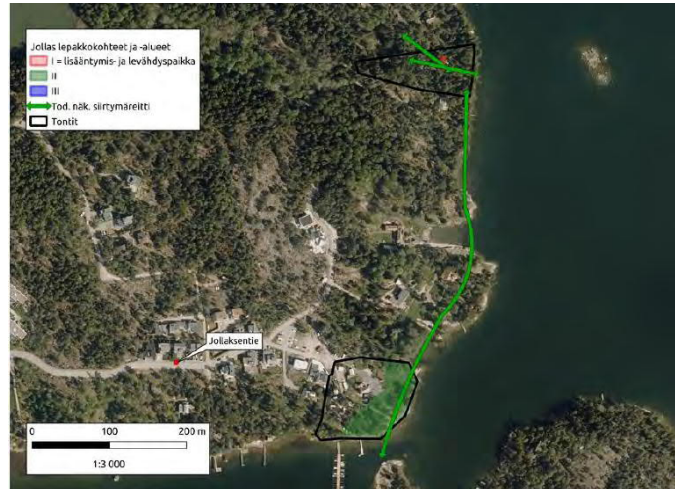
Puustoiset alueet

Regina von Emmerzin puisto on pääosin tuoretta kangas- metsää. Puusto on varttunutta mäntyä ja kuusta, rantaa kohti laskeutuessa myös koivua ja leppää. Alikasvoksena on muun muassa pajua, tuomea, pihlajaa ja vaahteraa. Joukossa on muutamia selvästi varttuneempia istutettuja puita (lehmus, lehtikuusi) sekä esimerkiksi 30-40-vuotiaita pihtoja, jotka todennäköisesti ovat peräisin telttailijoiden tekemistä istutuksista. Lisäksi lähellä Mainiemen rajaa on nuorten lehtikuusien ryhmiä. Jollaksen arvometsäkohteet (M73/13: Jollas) jäävät selvitysalueen ulkopuolelle.

Villa Salmelan ranta- ja piha-alueilla on varttuneita ja parhaimmillaan yli satavuotiaita mäntyjä ja keloja, kuusia, istutettuja lehmuksia sekä paksukaarnaisia (mahdollisesti istutettuja) koivuja. Rannassa kasvaa myös muutamia rantaleppiä sekä koivua. Pienpuustona on pihlajaa, katajaa, tuomea ja pajua. Kuolleet tai kuolemassa olevat istutetut lehmukset ovat tehneet suuren määrän juurivesoja. Rantaan on myös levinnyt tai istutettu muutamia isotuomipihlajia. Pihapuustoa on harvennettu Helsingin kaupungin toimesta, mutta tarkkaa vuosilukua ei saatu selville tämän työn yhteydessä.

Kuva 13. Ote puustoinen verkosto nykytila. HK

Kuva 12. Helsingin kaupungin 6:n kiinteistön lepakkoselvitykset Jollaksessa 2021. Ympäristötutkimus Yrjölä. II-luokan alue (vihreä aluerajaus) sekä todennäköinen siirtymäreitti (vihreä viiva)

Helsingin Metsä- ja puustoinen verkosto -selvityksessä Villa Salmelan puustoiset alueet kuuluvat luokkaan Metsät ja metsiköt (vaaleanvihreällä kuvissa 13 ja 14). Puusto on osa alueellista yhteyttä, joka yhdistää etelärannan ydinmetsäalueet pohjoisrannan ydinalueisiin ja runkoyhteyteen.

Kuvissa 13 ja 14 esitetään metsä- ja puustoinen verkoston tilanne vuonna 2019 sekä yleiskaavan mukainen tuleva tilanne. Tulevaa tilannetta tarkasteltaessa huomataan, että Tonttuvuoren geologisesti arvokas kallioalue, osa tärkeästä lepakkoalueesta ja Jollaksen arvometsäalueesta ovat maankäytön muutosalueella, johon kohdistuu nyt tai tulevaisuudessa huomattavaa maankäytön muospainetta.

Kuva 14. Ote puustoinen verkosto yleiskaavan mukainen tilanne + arvokkaat luontokohteet. HK

3 Huvilahistorian vaihteita

Helsingin lähisaaristoon höyrylaivareittien varrelle rakentunut huvila-asutus ilmentää pääkaupunkiseudun 1800-luvulla alkunutta ja 1900-luvun alussa laajentunutta kesäasumiskulttuuria. Ensimmäiset kesäasunnot olivat joko aatelisten kartanoita tai kaupunkilaisten kesän ajaksi vuokraamia kalastajamökkejä. 1700-luvun lopulla heränneen luonnonmaisemien arvostuksen lisäksi, huvilakulttuurin syntyyn 1800-luvun alussa vaikutti pääkaupungin nopea kasvu. Huviloita rakennettiin 1870-1890-luvulla paljon etenkin Meilahteen, Degeröhön (vuoden 1946 alueliitoksesta lähtien Laajasalo) sekä Espoon saaristoon.¹

Helsingin väestömäärä kasvoi 1800-luvulla voimakkaasti. Teollisuuden houkuttelemien työntekijöiden lisäksi kaupunkeihin muutti yliopiston ja hallinnon virkamieskuntaa. Teollistuminen ja kaupungistumisen myötä Helsingin matala ja vehreä empirekaupunkikuva alkoi muuttua ja kaupungin epätervettä elämää haluttiin paeta kesäksi maaseudulle villiin luontoon. Myös kauppiat alkoivat nousta kaupungin talouseliittiin ja kun maanjakolainsäädäntö vähittäin vapautui, oman kesänviettopaikan hankkiminen tuli mahdolliseksi muillekin kuin säätyläisille. Oman huvilapalstan hankkiminen ja kesähuvilan rakennuttaminen alkoikin yleistyä 1870-luvulla. Kartanoiden omistajat myös rakennuttivat ja vuokrasivat kesähuviloita varakkaille kaupunkilaisille.²

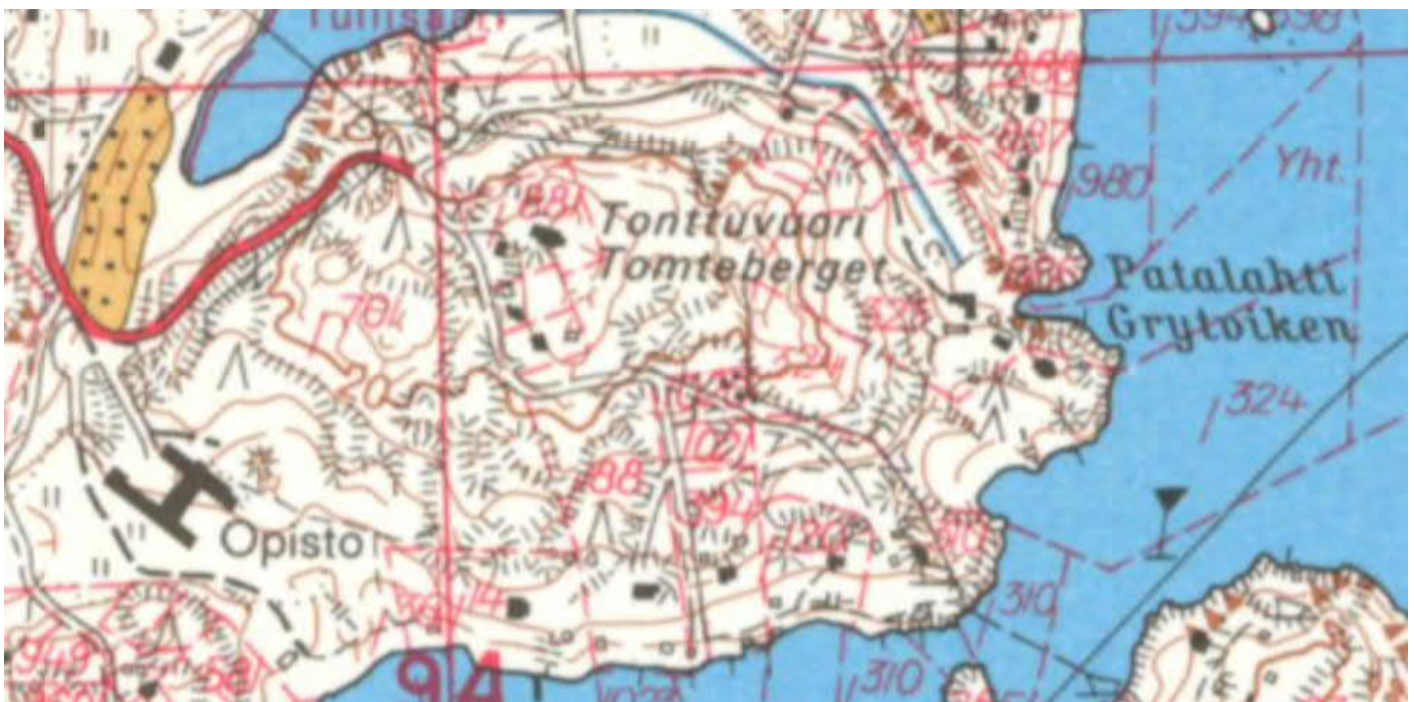
Höyrylaivaliikenteen alkaminen Laajasaloon vuonna 1837 oli tärkeä edellytys huvilakulttuurin leviämiselle. Säännöllinen reittiliikenne ja maanjakolainsäädännön lieventyminen 1860- ja 1880 luvulla mahdollistivat huvilapalstojen vuokraamisen ja lohkomisen.³ Laajasalon ensimmäiset huvilaomistajat olivat varakkaita virkamiehiä ja yrittäjiä, jotka työpaikkoihinsa sidottuina eivät voineet hakeutua kesänviettoon Sisä-Suomen

järvialueille. Säännöllisen laivaliikenteen myötä he pystyivät kuitenkin muuttamaan perheineen kesäasunnoilleen koko kesäksi. Höyrylaivalla oli mahdollista kulkea päivittäin töihin Helsinkiin. Vuonna 1880 saarella asui ympärivuotisesti vain 137 asukasta.⁴

Vuonna 1874 valmistunut Laajasalon ja Tammisalons välinen kanava paransi yhteyksiä itäiseen Laajasaloon, ja kahdeksan vuotta myöhemmin valmistunut Hevossalmen kanava lyhensi laivamatkan kantakaupungista puoleen tuntiin. Maaliikenne oli Laajasalossa pitkään täysin kehittymätöntä. Kantakaupunkiin päästäkseen piti kiertää Tammisalons ja Herttoniemen kautta pohjoiseen aina Viikkiin ja Vanhankaupungin asti, josta pääsi Itäistä Viertotietä etelään. Vuoden 1886 venäläisessä topografiakartassa näkyvät muutamat tiet palvelivat lähinnä saaren sisäistä liikennettä. Reitti Laajasalosta Naurissalmensillan kautta Kulosaareen ja kaupunkiin avautui vasta vuonna 1919, kun ensimmäinen silta Kulosaaresta Sörnäisiin valmistui. Höyrylaivaliikenne pysyi vilkkaana 1930-luvulle saakka.⁵

1930-luvulla myös rakentaminen vauhdittui ja Laajasaloon alkoi vähitellen muodostua tiiviimpää asutusta. Pääosin Laajasalo oli kuitenkin rakentamatonta ja muutos esikaupungiksi tapahtui hitaasti. Vuoden 1946 alueliitoksessa Laajasalo liitettiin Helsingin kaupunkiin. Huvilaelämä jatkui kuitenkin 1950-luvulle asti, jolloin tieyhteyksien parantaminen ja asuinrakentaminen alkoi lisääntyä voimakkaasti.⁶

Karjalaisten kesäkodille kuljettiin 2000-luvulle saakka Poika-saartentien kautta Tonttuvuoren suunnasta pieniä hiekkateitä ja polkuja pitkin. Ensimmäinen varsinainen tieyhteys Villa Salmelaan saakka esitetään vasta vuoden 1979 kiinteistökartassa.

Kuva 15. Kiinteistökartta 1979. HK

Kuva 16. Ote Isojakokartasta vuodelta 1778-1794. Salmela mainitaan kartassa niemeltä. KA

Kuva 17. Ote Senaatinkartasta 1886. Villa Salmelan rakennuksia ei vielä näy, naapurihuvilan Villa Majniemen rakennukset ja pihapiiri on sen sijaan jo esitetty. VK

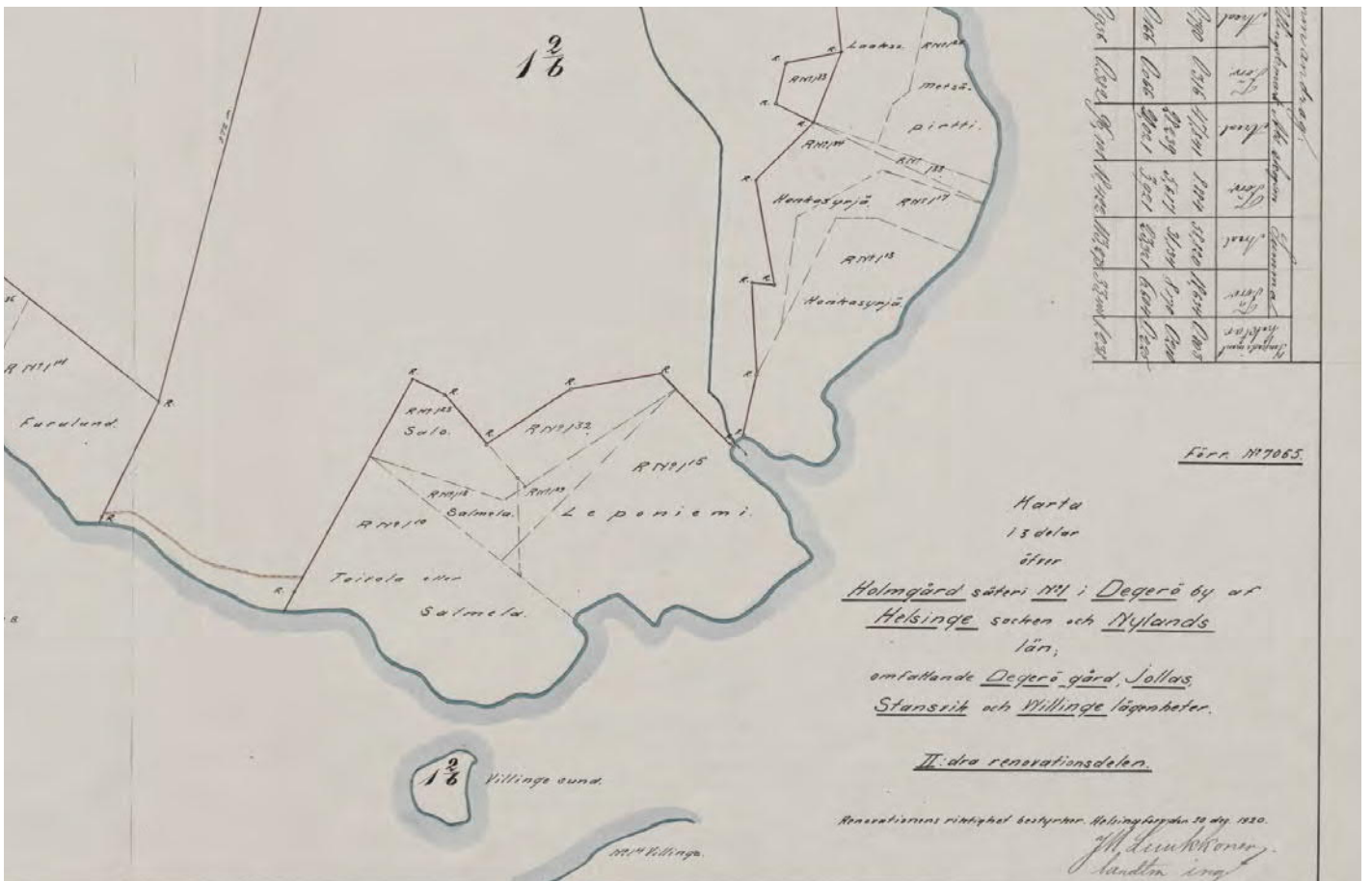
Villa Salmelan varhaisia vaiheita ja omistajia

Villa Salmela sijaitsee alueella, joka jaettiin vuonna 1798 Holmgårdin kartanosta ja kuului sen jälkeen Jollaksen kartanolle. Vuonna 1885 Maanmittauslaitoksen ylijohtaja Jaakko Sjölin (1836 - 1916) osti Jollaksen kartanosta lohkaistun palstan nimeltä Toivola 1:10. Palsta käsitti Karjalaisten kesäkodin lisäksi myös naapurissa sijaitsevan Kortelan huvilan kiinteistöt. Sjölin osti myöhemmin lisää maata Toivolan pohjoispuolelta. Maat jaettiin vuonna 1914 kahteen osaan, jolloin syntyi uudet kiinteistöt Salmela 1:119 ja Penttilä 1:120. Samassa yhteydessä Sjölin myi Penttilän, mutta piti itsellään Salmelan osuuden ja nykyisen Karjalaisten kesäkodin huvilan.⁷

Jaakko Sjölin kuoli naimattomana vuonna 1916. 1930-luvulle mennessä huvila vaihtoi omistajia muutaman vuoden välein, ollen mm. apteekkari Axel Wilhelm Palénin, varatuomari Harry Olssonin ja johtaja Erik Hjalmar Johanssonin omistuksessa.⁸ Myös Salmisaari siirtyi Johanssonin omistukseen vuonna 1828 Jollaksen tilan kanssa tehdyillä maakaupoilla. Vuonna 1935 Villa Salmelan ja Salmisaaren osti Johanssonilta autotarvikkeiden maahantuojaja Svend Örum. Vuoden 1947 tienoilla tilojen omistajaksi tuli Bostads Ab Bergsund, jonka takana oli komentaja Achilles Souranderin, joka piti Villa Salmelaa kesähuvilanaan. Vuonna 1970 Sourander myi kummatkin tilat Helsingin kaupungille.⁹ Vuonna 2021 Villa Salmela on edelleen Helsingin kaupungin omistuksessa ja on ollut vuokrattuna Karjalaisten seurojen Pääsky ry:lle vuodesta 1969 alkaen karjalaisten kesäkotitoimintaa varten.¹⁰

Kuva 18. Ote Kihlakunnan kartasta 1902-1906. Villa Salmela esitetään kartalla. KA

Kuva 19. Ote kiinteistöjakokartasta vuodelta 1920. KA

Huvilan rakennukset ja laiturit

Huvilaympäristöihin kuului yleensä päärakennuksen lisäksi useita muita rakennuksia. Huvilapalstalla saattoi olla tilanhoidajan, huvilavahdin tai puutarhurin asunto sekä kesävieraille tai vuokrattavaksi tarkoitettu asuinrakennus. Pihapiirin pienempiä rakennuksia olivat uimahuoneet, leikkimökit ja huvimajat sekä erilaiset talousrakennukset kuten puuliiterit, vajajat ja käymälät. Usein palstalle rakennettiin myös jäähuone, jossa sahanpuruun haudatut jäälohkareet säilyivät pitkälle kesään.¹²

Villa Salmelan päärakennus lienee rakennutettu 1880-luvun loppupuolella tai 1890-luvun alussa Jaakko Sjölinin toimesta.¹¹ Villa Salmelan jyhkeä graniittipaasikivistä rakennettu kellarirakennus on oletettavasti vanha jäähuone. Vanhojen kuvien perusteella rakennuksen harjakatto on muutettu tasakatoksi jo huvila-aikana. Naapurissa olevan Villa Abbasin tontilla olleen jäähuoneen katto on rakennettu uudelleen terassiksi kahvittelua varten, joten voi olla, että samaa muotia on seurattu Salmelassakin.¹³ Kellarirakennus ja sen vieressä oleva kasvihuone näkyvät ensimmäisen kerran vuoden 1943 ilmakuvasssa. Niiden vieressä olevan talousrakennuksen rakentamisajankohta ei selvinnyt tämän selvityksen laatimisen yhteydessä.

Villa Salmelan tontilta on purettu useita pieniä piharakennuksia sekä pieni silta. Rakennusten sijainneista saatiin melko hyvä käsitys vanhojen valokuvien, karttojen ja haastatteluiden avulla. Niiden tarkka käyttötarkoitus jäi osan kohdalla epäselväksi, mutta oletettavaa on, että kyseessä on ollut erilaiset puuliiterit ja vajajat. Erikoisuutena voidaan mainita rajalle sijoitunut käymälä, joka oli puoleksi Salmelan ja puoleksi Kortelan kiinteistöllä. Myös yksi kaivoista on ollut jaettu. Vanhoissa valokuvissa näkyvästä saunasta ja laiturista on jäljellä enää hajanainen ryhmä kiviä. Laitureilla on ollut suuri merkitys ja Villa Salmelallakin niitä oli huvila-aikana parhaimmillaan kolme. Höyrylaivayhtiöiden ilmoitusten mukaan Villa Salmelassa on pysähtynyt säännöllisesti höyrylaiva. Höyrylaivalaitureissa oli tyypillisesti viitta, joka nostettiin ylös merkiksi, kun haluttiin kuljetusta.

Förändrade turer.
Från måndagen d. 12 aug.
Östra Skärgården.

..**Turholm**.. till Turholm, Killingholm, Osteräng, Degerö Sofiero, Degerö kanal, Lassebo, Steenkulla, Humleudd, Wådd, Degerö gård, Repoholm, Kuyanäs, Svalviken, Sommarbo, Ullholmarna och Kallvik
från staden kl. 7 f. m., 3.15, 6.30 e. m.
från Kallvik „ 8.15 „ 4.45, 8
från Degerö Uppby kl. 9.15 f. m., 5.30, 8.45 e. m. Söndagur extra tur till Degerö Uppby kl. 11.30 f. m. retur kl. 12. Sön- och helgdagar, morgonturen från staden kl. 9 f. m., fr. Kallvik kl. 10.15 f. m.

..**Iden**.. till Knekten, Brändö, Båterik, Sorsaniemi, Hertones, Tammelund, Degerö kanal, Vårudd, Sattudd, Svalbo, Edisem, Skogstorp, Kallholm, Grannudd, Luckmans brygga, Ströms, Tirrebo, Kortvik, Rumböle och Botby
från staden kl. 7.15 f. m., 3.15, 6.30 e. m.
från Botby kl. 8.30 f. m., 4.30, 8 e. m.
Sön- och helgdagar, morgonturen kl. 9 f. m., retur från Botby kl. 10.30 f. m.
Extra tur onsdag o. lördag kl. 11 f. m. retur kl. 12.

..**Willinge**.. till Hundholm, Rönholm, Stansvik, Siirilä, Bergvik, Rias, Parovik, Silvik, Jollas, Aaltola, Kallvik, Birka, Salmela, Leponiemi, Honkasyrjä, Metsäpirtti och Willinge.
från staden kl. 7.30 f. m., 3.15, 7 e. m.
från Willinge kl. 8.45 f. m., 4.30, 8 e. m.
Sön- och helgdagar morgonturen kl. 9 f. m. retur kl. 10 f. m.
Extra tur onsdag och lördag kl. 11 f. m. retur kl. 12.

Kuva 20. Höyrylaivailmoitus Nya Pressen 10.8.1895. KD

Kuva 21. Salmelan höyrylaivalaituri. Jaakko Sjölin istumassa laiturilla. Kuva vuosilta 1910-1915. KK

Kuva 22 vieressä. Kaupunginhallituksen mietintö vuodelta 1975. Huvilan kattoparveke purettiin, mutta kasvihuone on säilynyt näihin päiviin asti. HK

Kuva 23 alla. Lehtileike Helsingin sanomat 16.8.1916. Huviloille siirryttiin koko kesäksi ja siitä oli tapana ilmoittaa lehdessä. Villa Salmelan omistajan Harry Olssonin ilmoitus Helsingin sanomissa 1916. KD

Kuva 24 alinna. Salmelan kattoparveke. Kuvassa Jaakko Sjölinin veljen tyttärentytär Aino Tirinen ja kaksi tuntematonta tyttöä. Kuva vuosilta 1910-1915. KK

16

9. Kallioniemi, Keulakuvantie 1

Alue rakennuksineen vuokrattu Helsingin rakennusmestarit ry:lle. Järjestö on kunnostanut alueen ja peruskorjannut rakennukset ensiluokkaiseen kuntoon. (Sarhio, Niemi 7. 10. 1975)

10. Bergsund, Jollas

Pääkaupungin Karjalaiset ry:lle vuokrattu kiinteistö.
a. Kehotamme järjestöä huolehtimaan alueen siisteydestä. Tarkastushetkellä löytyi kaikenlaista rojua ja jätettä rakennusten seinustoilta.

b. Päärakennuksen kattoparveke on syytä purkaa tarpeettomana pois sekä korjata syöksytorvet ja poistaa vanhat köynnösjätteet. Samoin vanha kasvihuoneen pohjarakenne purettava ja pohja siistittävä. (Sarhio, Niemi 7. 10. 1975)

Castrén & Snellman,	Asianajotoimisto,	Omistajat:	Vakinaisia avustajia:
	Helsingissä Aleksanterink. 42 Perustettu v 1888 Auki 10-14. P. 735, 7172 ja 2279.	A. M. Lassenius Varatuomari.	Kaarlo Fröjdman Varatuomari.
Veikko Vartiovaara	Asianajotoimisto	Matkustetaan	maaseudulle.
Varatuomari	Helsinki, Aleksanterinkatu 15 Toimisto auki 10-4. Puhel. 4716 ja 6579.	Kaarlo Fröjdman Varatuomari.	Arvo Haveri Fil. maist. Hov. ausk.
Kaarlo Castrénin	Asianajotoimisto	Talonomistajat.	
E.-Espil. 16. Av. 10-4. Tel. 42 64, 81 85 ja 33 83. Omistajat: ent. prokuraattori J. Grotenfelt, varatuomari Harry Olsson. — Matkustetaan maaseudulle.		Halutaan ostaa 2 tai 3 suurehkoa kaupungin keskus-	

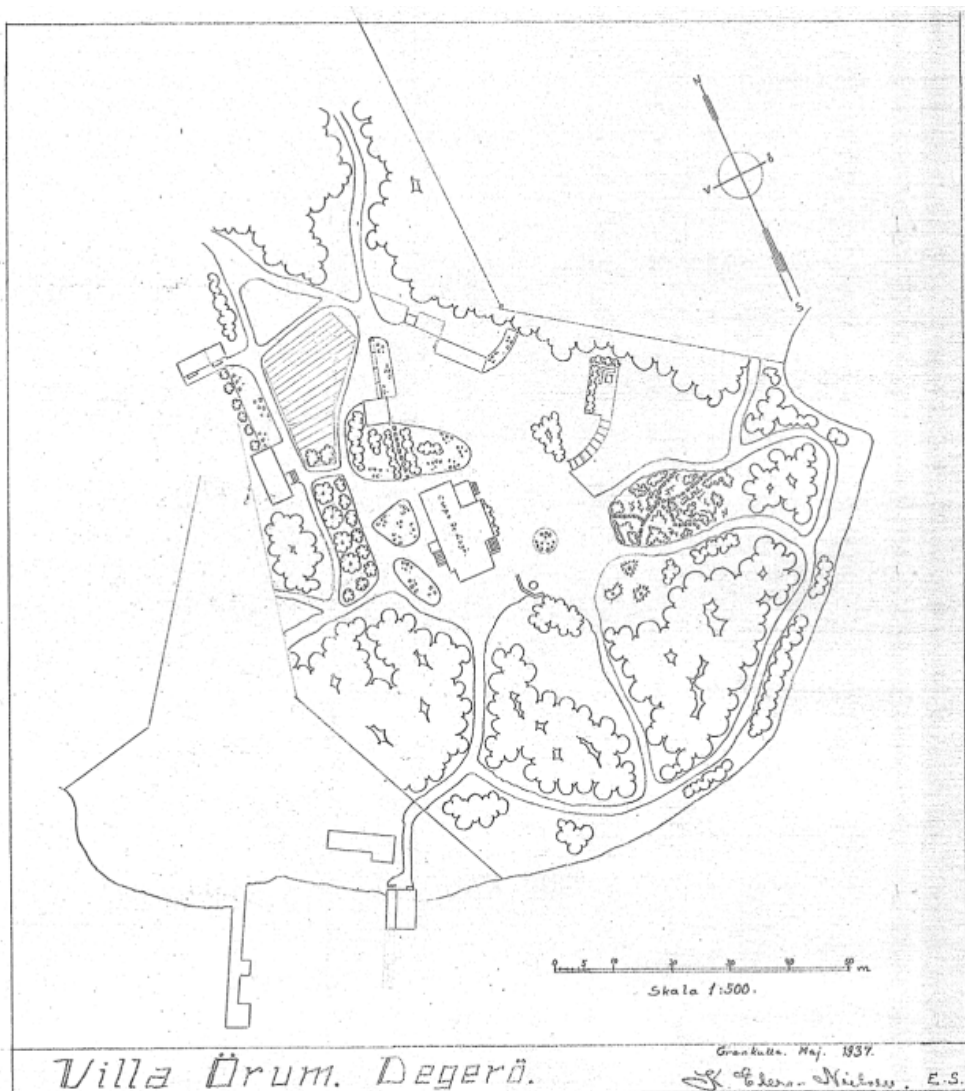
Huvilapuutarha

Laajasaloon syntyi 1800-luvun lopusta 1900-luvun puoleen väliin edustava kokoelma eri aikakausien tyyliisuuntia edustavia huvilaympäristöjä, kun huviloiden yhteyteen perustettiin näyttäviä puutarhoja kartanoiden esikuvien mukaan. Puutarhojen tyyli seurasi puutarhataiteen virtauksia, jotka levisivät Suomeen ulkomailta.¹⁴ Huvila ja sen puutarha toimivat kesäisen ajanvieton ja kutsujen näyttämönä. Puutarhamaisempi osuus suunniteltiin päärakennuksen lähiympäristöön. Sorapintaisten käytävien, laajojen hyötypuutarhojen ja näköalapaikoille rakennettujen huvimajojen lisäksi myös lehtimajat olivat yleisiä. Maisemien ihailun ja seuraelämän lisäksi kesäiseen ajanviettoon kuuluivat erilaiset ulkopelit.¹⁵

Meren läheisyys on keskeinen osa etenkin itäisen Helsingin huvilaympäristöjä. Meren merkitys näkyy myös pihajärjestyksessä. Polkuverkosto johti huvilalta rantaan, jossa se risteili laiturilta toiselle. Villa Salmelan huvila-ajasta ei löydetty selvitystyön yhteydessä kirjallisia kuvauksia. Huvila-ajan elämää Laajasalossa on kuitenkin kuvattu viereisen Villa

Majniemen omistajaperheen esikoisen Marianne Tollanderin päiväkirjassa, jota hän kirjoitti vuosina 1899-1907. Päiväkirjasta käy ilmi rannan ja laiturin merkitys ajanviettopaikkana mutta myös jokapäiväisen arjen rytmittäjänä, kun perheen isän Emil Tollanderin kulki höyrylaivalla kaupungissa töissä. Huvilalla saatettiin asua myös vielä syksyisin koulun jo alettua, jolloin lapset kulkivat kaupunkiin aamuseitsemän laivavuorolla ja palasivat Pohjoisrannasta kello kolmelta lähtevällä vuorolla. Mariannen päiväkirjassa kerrotaan myös vilkkaasta seuraelämästä, peleistä ja leikeistä. Tenniksen, kroketin, tanssin, uinnin, kävely- ja soutuveneretkien lisäksi huvilalla esitettiin myös pieniä näytelmiä ja lausuttiin runoja.¹⁶

Helsingin kansantieteen opiskelijat haastattelivat Jollaksen huvila-asukkaita vuonna 2008. Myös näissä kertomuksissa korostuu laivaliikenteen ja meren merkitys. Höyrylaivat toivat saareen aamun lehdet ja maitoastiat, jotka lapset kävivät hakemassa laiturilta. Huvilaloman viihdykkeisiin kuului purjehtiminen, melominen ja seutuveneretket. Meren läsnäolo korostuu vielä nykyistenkin asukkaiden kertomuksissa, vaikka tieyhteydet ovat jo korvanneet veneilyn pääkulkumuotona.¹⁷

Kuva 25. Paul Olssonin puutarha-suunnitelma Villa Salmelaan (silloiselta nimeltä Villa Örum) vuodelta 1937. Kuva: Helsingin merelliset huvilapuutarhat -raportti, s. 75.

Paul Olssonin puutarhasuunnitelma

Saksassa opiskellut puutarha-arkkitehti Paul Olsson toi arkkitehtonisen tyyli-suunnan Keski-Euroopasta Suomeen. Olssonin toimistossa laadittiin kymmenkunta suunnitelmaa Laajasalon huvilapuutarhoihin. Yksi hienoimmista esimerkeistä näistä on Villa Salmelan lähellä sijaitseva Matosaaren Villa Björklundin puutarha kiviterasseineen, jonka suunnitelma on vuodelta 1928. Arkkitehtoniset puutarhat muodostuivat erilaisten puutarhahuoneiden sarjoista kuten ruusutarhasta, kukkatarhasta, kivikkotarhasta, luonnonpuistosta ja kalliopuistosta. Kolmiulotteinen vaikutelma luotiin maaston syvennyksin ja korotuksin muurien pergoloiden ja paviljonkien muodostaessa huoneiden seinät. Kasvien ryhmittely, kasviryhmien säännölliset muodot, muotoon leikatut puut ja pensaat toimivat tilanjakajina. Luonteenomaista olivat myös kivikkoryhmät ja alppikasvitarhat sekä puutarhan koristeina olleet patsaat, urnat, pylväät ja aurinkokellot.¹⁸

Arkkitehtoninen tyyli sai väistyä 1930-luvulla ja vallalle tuli luonnon alkuperäistä kauneutta vaaliva funktionalistinen tyyli-suunta. Maastonmuotoilun tuli olla luonnonmukaista ja huvila sopeuttaa maisemaan ilman suuria ja kalliita pengerryksiä ja portaita. Sorapintaiset aukiot ja käytävät vähenivät ja korvattiin nurmialueilla ja kapeilla liuskekivisillä käytävillä. Tätä tyyliä edustaa mm Villa Furuvin puutarha.¹⁹ Villa Furuvin suunnitelma on vuodelta 1945.

Paul Olsson teki Villa Salmelaan (silloiselta nimeltä Villa Örum) puutarhasuunnitelman vuonna 1937. Moniin Olssonin muihin suunnitelmiin verrattuna se on melko luonnonomainen eikä kata koko selvitysaluetta. Alkuperäistä suunnitelmapiirrostä ei löytynyt etsimisestä huolimatta Arkkitehtuurimuseon kokoelmista, joten kuva on lainattu Helsingin merelliset huvilapuutarhat -julkaisusta.

Suunnitelmassa korostuu Olssonin suunnitelmille tyypillinen luonnollisesti maastonmuotoja ja kasvillisuusalueiden muotoja seuraileva käytäväverkosto, joka yhdistää päärakennuksen rantaan ja laitureihin. Päärakennuksen edessä itään avautuvan rinteeseen laaja istutusalue luonnonkivinauhoineen on toinen puutarhaa vahvasti leimaavista piirteistä. Tämän työn yhteydessä vastaava löydettiin Mäntän Joenniemestä, mutta se on ilmeisesti tuhoutunut tai jäänyt rakentamatta. Itäisen julkisivun eteen kalliolle on suunniteltu pieni pyöreä istutusryhmä. Kallion pohjoisreunasta laskeutuvat kiviportaajat suorakaiteen muotoiselle ja oletettavasti oleskeluun tarkoitetulle alueelle. Istutetut kasvillisuusryhmät ja hedelmäpuutarha on sijoitettu lähelle päärakennusta hyötypuutarhan sijoituessa talousrakennusten ja kasvihuoneen kanssa huvilan pohjoispuolelle.

Olevaa kasvillisuutta on säilytetty ja oletettavaa on, että myös osa poluista ja rakenteista on ollut jo suunnitelman tekovaiheessa olemassa. Funktionaaliselle tyyli-suunnalle tyypillisesti olemassa oleva kasvillisuus ja maastonmuodot on otettu osaksi puutarhasommitelmaa ilman suuria rakenteita tai pengerryksiä.

Villa Salmelan suunnitelmaan ei ole merkitty istutettavien kasvien lajeja, kuten ei Olssonin suunnitelmiin yleensääkään. Selvityksen yhteydessä löydettiin kuitenkin Olssonin suunnitelma Helsingin Lönnrotinpuistosta vuodelta 1930 johon kasvilajit on poikkeuksellisesti merkitty sekä lista Olssonin käyttämistä kasveista Sunilan tehdasalueella vuonna 1947. Lisäksi käytettiin muita kirjallisia lähteitä aikakaudelle tyypillisistä kasveista.

Selvityksen aikana löytyi myös valokuva suunnitelman kehystetystä ja väritetystä versiosta. Siinä huvilan nimi on vaihdettu Villa Bergsundiksi ja suunnitelmaa on täydennetty puutuvien osin. Puutarhan säilyneisyyden selvittämisessä on käytetty kumpaakin versiota. Kuvan laatu on matala, koska se on valokuvattu kehystetystä taulusta, mutta sitä on voitu hyödyntää hyvin tutkimustarkoituksessa.

Kuva 26. Valokuva jatketusta ja väritetystä Olssonin suunnitelmasta. KK

4 Nykytila ja säilyneisyys

Villa Salmelan päärakennus sijaitsee Karoliinivuoden helmassa, Villinginsalmen rannalla kalliomäen päällä. Huvilan pääjulkisivu aukeaa koilliseen Villasaarenselälle. Huvilan kaakkoispäädyssä olevaa kuistia vastapäätä, keskellä Villinginsalmea on Salmisaari ja sen takana Villingin luoteisrannan huvilat. Rannassa huvilan länsipuolella aukeaa näkymä Porvariskuninkaanpuiston ohi Matosaareen, itäpuolella matalan kaislikkoisen merelahden yli Majniemen huvilalle. Korkeusero huvilalta rantaan on 8 metriä.

Maisematilan kehitys

Villa Salmelan maisemahistoria voidaan jakaa kolmeen omanlaiseensa kauteen: huvilakauteen 1886-1969, Karjalaisten kesäkotikauteen 1969-2006 sekä täydennysrakentamisen kauteen 2006-.

Huvilakausi 1886-1969

Villa Salmelan maisema säilyi pitkälti samana koko huvilakautensa ajan aina 1970-luvulle saakka huvilan ollessa yksityisessä omistuksessa. Meri oli pitkään tärkein kulku-yhteys ja se näkyi maiseman kehityksessä sekä toimintojen painopisteessä.

Höyrylaivojen aikaan tulosuunta huvilalle oli rannan suunnasta. Vapaa-ajan toiminnot keskittyivät kartanon pääjulkisivun puolelle ja rannoille, hyötytarhan sijaitessa huvilan luoteispuolella rakennuksen takana. Paul Olssonin vuonna 1937 tekemä puutarhasuunnitelma on toteutettu ainakin pääpiirteittäin. Hyötytarhan merkitys oli suuri etenkin sodan jälkeisinä aikoina.

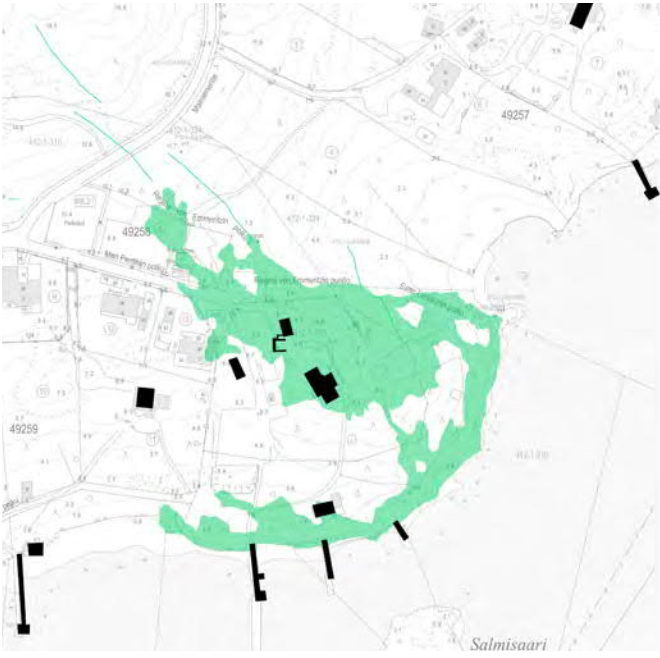
Tieyhteyksien parantuminen lisäsi toisen tulosuunnan toiselle puolelle taloa ja samalla myös toimintojen painopiste alkoi siirtyä. Kun hyötytarhan merkitys alkoi samalla vähetä, viljelyalueen ja piharakennusten tilantarve pieneni.

Kesäkotikausi 1969-2006

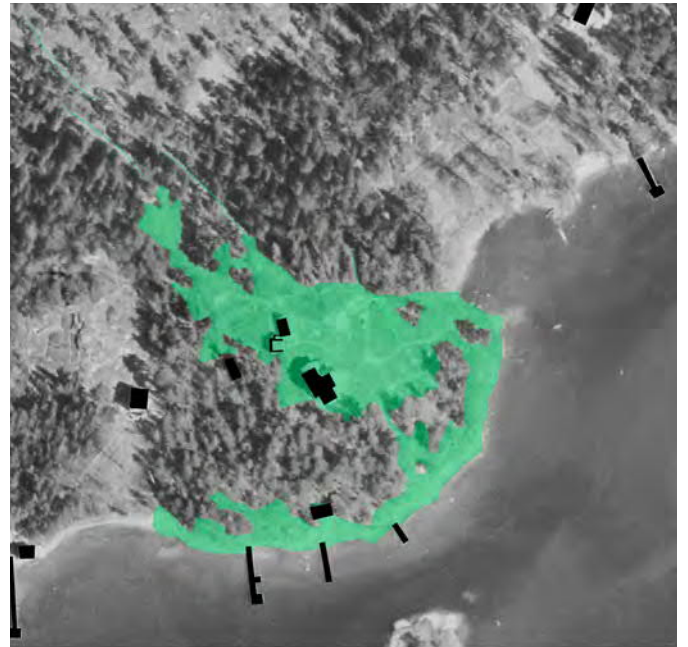
Seuraavalle aikakaudelle oli leimallisinta vilkas karjalaisten kesäkotitoiminta. Huvila-alue ja sen lähimetsät toimivat suosituna telttailualueena. Monista leiriytymispaikoista kehittyi pysyväisluonteisia ja niihin liittyi rakenteita sekä istutettua kasvillisuutta. Vuonna 2006 teltta-alue tyhjennettiin ja huvilan länsipuolelle entisen hyötytarhan paikalle osoitettiin 10 matkailuvaunupaikkaa. Vaunupaikkojen ympärille syntyneet istutusalueet ja erilaiset pengerrykset ovat muuttaneet ympäristöä ja tuoneet sen kasvillisuuteen uuden kerroksen. 1990-luvulla rantaan rakennettu Villinkiin suuntautuvan ylikulkuliikenteen laiturin on lisännyt läpikulkua alueella. Laituri on ilmeisesti toteutettu vanhaa höyrylaivalaituria pidentämällä.

Täydennysrakentamisen kausi 2006-

Nykypäivänä huvilalta Villinginsalmelle avautuva maisema on säilynyt pitkälti samana, mutta mereltä maalle päin tarkastellessa tilanne on toinen. 2000-luvulla Meri Perttilän polun toiselle puolelle rakentuneet uudisrakennukset ovat hävittäneet huvilan määräävän aseman maisemassa. Myös laaja epä-määräinen paikoitusalue, korkea telemasto ja muu kaupunki-infra sekä asuntovaunut aivan päärakennuksen kupeessa ovat muuttaneet huvilaympäristön paikoin tunnistamattomaksi. Meri Perttilän polkua saavuttaessa huvilaympäristökokonaisuutta ja sen merkityksellisyttä on vaikea hahmottaa suurten modernien rakennusten, asuntovaunujen ja infran rikkoessa nykyisen sisääntulonäkymän. Myös vanhasta tulosuunnasta eli laitureilta päin saavuttaessa suuret asuntovaunut sekä kyykkäkentän ja asuntovaunualueen pengerrykset ovat muuttaneet tilantuntua. Jäljellä oleva polkureitistö, kasvillisuusalueet ja päänäkymät huvilalta merelle ovat kuitenkin säilyneet ja paikoitellen huvilakausi on edelleen vahvasti aistittavissa.

Kuva 27. Pohjakartta vuodelta 2021 ja avoin maisematila, rakennukset, polut ja laiturit vuonna 1943.

Kuva 28. Ilmakuva vuodelta 1943 ja avoin maisematila, rakennukset polut ja laiturit samana vuonna.

Kuva 29. Pohjakartta vuodelta 2021 ja avoin maisematila, rakennukset, laiturit, teltat, vaunut, tiet ja pysäköintialueet vuonna 1988.

Kuva 30. Ilmakuva 1988 ja avoin maisematila, rakennukset, laiturit, teltat, vaunut, tiet ja pysäköintialueet samana vuonna.

Kuva 31. Pohjakartta vuodelta 2021 ja avoin maisematila, rakennukset, laiturit, vaunut, tiet ja pysäköintialueet vuonna 2020.

Kuva 32. Ilmakuva vuodelta 2020 ja avoin maisematila, rakennukset, laiturit, vaunut, tiet ja pysäköintialueet samana vuonna.

Rakennukset

Tämän selvityksen yhteydessä paneuduttiin rakennusten osalta vain niiden käyttöön sekä säilyneisyyteen ympäristökonaisuuden kannalta.

Villa Salmelaan on tehty rakennusinventointi vuonna 2008 ja sen täydennys vuonna 2020. Rakennusinventointiluokituksessa Villa Salmelan päärakennus on luokkaa 1b eli hyvin säilynyt rakennus, jonka arkkitehtuuri on erittäin harkittua ja viimeistelyä ja jolla on paikallishistoriallisia arvoja. Päärakennuksen länsipuolella oleva talousrakennus, sekä pohjoispuolella oleva puurunkoinen kasvihuone ovat rakennusinventointiluokituksessa luokkaa 4 (sauna tai talousrakennus).²⁰ Graniittimassiivikivisestä kellarirakennuksesta ei tämän selvityksen aikana löytynyt inventointi- tai luokitustietoja. Säilyneiden pää- ja talousrakennusten sekä kasvihuoneen lisäksi tontille on rakennettu pieni varasto ja sauna vanhan saunanpaikan viereen. Vanhan saunan tarkka sijainti tai uuden rakennusvuosi ei selvinnyt tämän työn yhteydessä.

Meri Perttilän polkua rajaavat omakotitalot, laaja parkkipaikka ja uusi leveä katu ovat kaikki rakentuneet vasta 2000-luvun puolella. Meri Perttilän polun alta purettiin Kortelan ja Salme-

lan yhteinen kaivo sekä silta, joka ylitti Tonttuvuorelta tulevan vesiuoman. Purettuja pieniä rakennuksia lienee ollut ainakin rannassa ja talouspihalla. Näistä erikoisin on ollut puolittain Kortelan sekä Salmelan kiinteistön puolella sijainnut ulkokäymälärakennus.

Pääsky ry ylläpitää Villa Salmelan rakennuksia pääosin talkootöillä. Varat saadaan asuntoautopaikkoja ja tiloja vuokraamalla. Huvilan päärakennus toimii kesäkahvilana. Päärakennuksen alakerrassa on keittiö, lasiveranta ja sali. Alakerran entinen makuuhuone on muutettu kahviohuoneeksi. Myös verannalla on pieni huone ja keittiön takana on kaksi palvelusväelle tarkoitettua huonetta. Yläkerrassa on erkkerihuone, Aunen huone ja Kertun kammari, joissa makuupaikkoja on yhteensä 7. Aittarakennuksessa on yksi vuodepaikka ja saunarakennuksessa kaksi makuusoppea. Vanha kasvihuone on toiminut telttalaisten ja vaunulaisten kesäkeittiönä. Huvilassa on tilat noin 50 hengen kokous- tai juhlatilaisuuksia varten, ja tilausaunaa lämmitetään ryhmille ja perheille. Huvilalta voi vuokrata myös soutuveeneen. Huvilan palvelut ovat yleisesti varattavissa. Suuremmat korjaukset ja muutokset on tehnyt Helsingin kaupunki, esimerkiksi vuonna 2010 Villa Salmela liitettiin vesi- ja viemäriverkostoon.²¹

Kuva 33. Villa Salmela syksyllä 2021.

Kivirakenteet ja kasvillisuus

Rakenteiden ja kasvillisuuden säilyneisyyttä on tarkasteltu vertaamalla Paul Olssonin puutarhasuunnitelmaa, eri aikakausien ilmakuvia, vanhoja valokuvia sekä nykytilaa maastossa. Työssä käytettiin Photoshop ja Autocad-ohjelmien mahdollistamaa tasoittain tehtävää tarkastelumahdollisuutta. Vaikka käsin piirretyt vanhat kartat ja suunnitelmat tai ilmakuvat harvoin sopivat täsmällisesti nykykartan päälle, pystyttiin materiaalista tekemään päätelmiä kohtuullisen hyvällä tarkkuudella.

Nykytilan kartoitus tehtiin kesällä 2021 kolmella maastokäynnillä touko-elokuussa. Lisäksi alueelle tehtiin maastokäynti ohjausryhmän kanssa, kivirakenteisiin keskittyvä käynti kaupungin museon tutkijoiden Juha Vuorisen ja Heini Hämäläisen kanssa sekä luonnonarvoihin keskittyvä käynti luontoasiantuntija Tuuli Ylikotilan kanssa. Nykytilan kartoitus on tehty maastossa käsin eikä rakenteita ole mitattu paikoilleen. Näin ollen esimerkiksi kasvillisuusryhmien rajaukset ovat selvityksen kartoissa suuntaa antavia.

Kivirakenteet

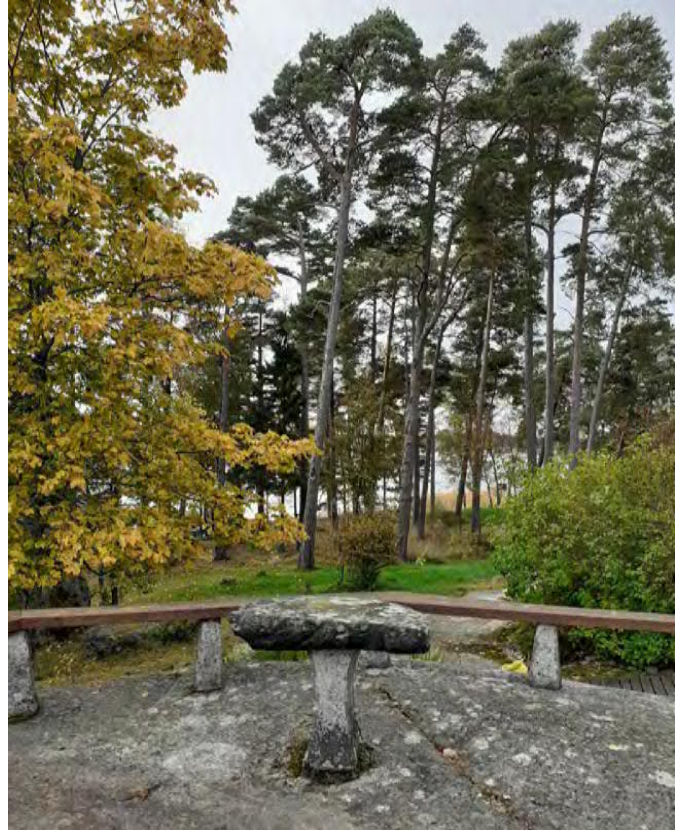
Kivirakenteet on luokiteltu kolmeen eri kategoriaan: suunnitelman mukaisiin ja sen henkeä noudattaviin rakenteisiin, mahdollisesti huvila-aikakaudelta peräisin oleviin rakenteisiin sekä leirintään liittyviin kivirakenteisiin.

Suunnitelman mukaiset tai sitä mukailevat kivirakenteet

Suunnitelman mukaiset tai sitä mukailevat kivirakenteet on pääosin esitetty Paul Olssonin suunnitelmassa. Työn aikana ei käynyt riittävällä tarkkuudella ilmi, oliko osa niistä olemassa jo suunnitelman tekovaiheessa, vai ovatko kaikki vasta suunnitelmaan mukaan toteutettuja. Rakenteet ovat selkeästi ammattilaisen tai kokeneen harrastajan tekemiä. Tällaisia rakenteita ovat esimerkiksi julkisivun koillispuolella olevat kiviportaatt, sekä etupihaa rajaavan kaiteen kivitolpat ja kivipöytä. Lisäksi kasvihuoneen vieressä on massiivikivimuuri, joka liittyy jääkellarirakenteeseen.

Suunnitelman mukaisia kivirakenteita on vielä löydettävissä myös julkisivun edestä merta kohti laskevassa istutusryhmässä, jossa suurien luonnonkivien muodostamat nauhat kiemurtelevat rinteessä terrassoiden samalla kasviryhmää. Kartoitusvaiheessa ne olivat kuitenkin peittyneet niin voimakkaasti kasvillisuuden alle, ettei niiden kuvaaminen onnistunut.

Käytävät olivat tärkeä osa huvila-aikakauden puutarhoja ja Olssonin puutarhasuunnitelmaa. Etenkin rannassa on edelleen nähtävillä käytävien kivireunoja sekä reunapengerryksiä. Myös laituriin ja rantavallin kivirakenteissa voidaan tunnistaa mahdollisesti alkuperäisiä paasikiviä, jotka ovat säilyneet korjaustoimista ja laitureiden jatkamisesta huolimatta alkuperäisellä paikallaan.

Kuva 34. Suunnitelman mukainen kivipöytä ja pöytä.

Kuva 35. Suunnitelman mukaiset kiviportaatt.

Mahdollisesti huvila-aikakaudella tehdyt kivirakenteet

Toiseen ryhmään kuuluu rakenteita, jotka vaikuttavat enemmän itse tehdyiltä, mutta jotka liittyvät usein aikakaudelle tyypilliseen kasvillisuuteen tai ovat jäljitettävissä vanhoista ilmakuvista aikakaudelle kuuluviksi. Koska käsiala on kuitenkin selvästi eri edelliseen ryhmään verrattuna eikä Olssonin suunnitelmassa niitä esitetä, päädyttiin nämä rakenteet esittämään omana ryhmänään. Tällaisia rakenteita ovat esimerkiksi Olssonin suunnitelman mukaisten kiviportaiden päästä alkavat kivipengerrykset ja kivimuurit, jotka joko rajaavat tai terassoivat istutettua aikakaudelle tyypillistä puutarhakasvillisuutta. Edelliseen väliin jää alue, johon Olssonin suunnitelmassa on osoitettu mahdollisesti kivetty pintainen oleskelualue. Tällä hetkellä tässä kallion kyljessä merelle avautuvassa kohdassa on kompostorit ja kivikasa, joka saattaa olla kohdasta poistettua kiveä. Lisäksi rantapuustoalueella on askelkiviä ja perustukset, joiden alkuperää ei selvinnyt kartoituksen yhteydessä.

Kuva 36. Kasvillisuusaluetta rajaava tukimuuri.

Leirintätoimintaan liittyvät uudet kivirakenteet

Kolmas ryhmä on leirintätoimintaan liittyvät kivirakenteet. Suurin osa näistä liittyy vaunupaikkoja varten tehtyihin pengerryksiin tai niitä rajaaviin istutuksiin. Myös Olssonin suunnitelman mukaisissa kasvillisuusryhmissä on viime vuosina lisättyjä kivireunoja.

Kuva 37. alla Olssonin suunnitelman mukainen istutusalue, johon on tehty uusi kivireunus.

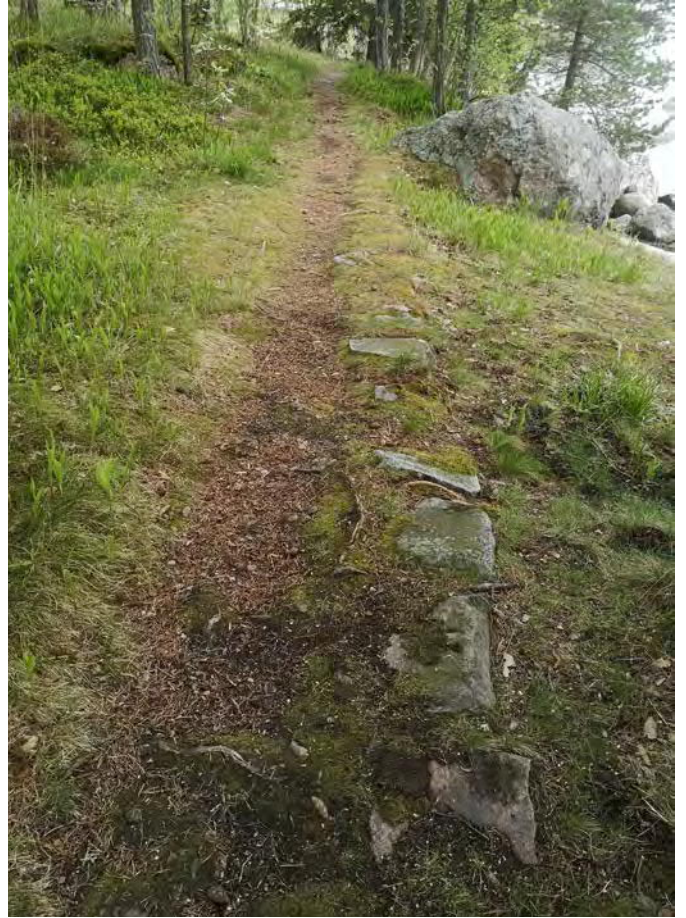

Kuva 38 yllä. Olssonin suunnitelmaa mukaileva (tai sitä varhaisempi) käytävä kivireunoineen.

Kuva 39 sivulla. Olssonin suunnitelmaa mukaileva (tai sitä varhaisempi) käytävä kivireunoineen.

Kuva 40. Olssonin suunnitelmaa mukaileva (tai sitä varhaisempi) rantapenger.

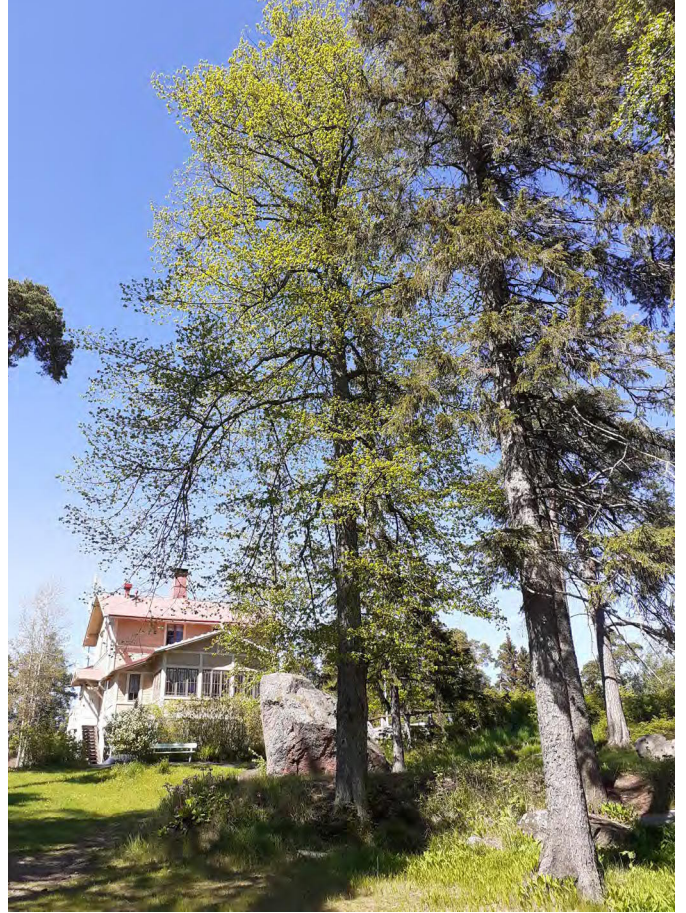
Kasvillisuus

Selvitysalueen kasvillisuus on kerroksellista ja koostuu luonnonkasvillisuudesta, istutetusta puutarhakasvillisuudesta ja viljelykarkulaisista. Luonnonkasvillisuudesta maisemallisesti merkittävimpiä ovat pihapiirin varttuneet männyt, joista monet voi tunnistaa jo vanhoista valokuvista. Tässä selvityksessä puutarhakasvillisuus on luokiteltu kolmeen kategoriaan: suunnitelman mukaisiin ja sen henkeä noudattaviin kasvillisuusalueisiin, joissa on aikakaudelle tyypillistä kasvillisuutta, mahdollisiin suunnitelman mukaisiin istutettuihin kasvillisuusalueisiin tai viljelykarkulaisiin, jotka edustavat huvila-aikakaudelle tyypillistä kasvillisuutta sekä leirintätoimintaan liittyviin kasvillisuusrakenteisiin.

Suunnitelman mukainen tai sen henkeä noudattava kasvillisuus

Suunnitelman mukaisia tai sen henkeä noudattavia kasvillisuusrakenteita ovat huvilan pohjoispuolella sijaitsevat pensasryhmät sekä sen edessä pihakalliolla olevat pyöreät pensas- ja perennaryhmät. Lisäksi kohti merta laskeva laaja perenna- ja pensasryhmä on sijainniltaan ja lajeiltaan suunnitelman mukainen. Lajisto näissä ryhmissä on aikakaudelle ja Olssonin suunnitelmille tyypillistä, lajivalikoimaan kuuluu esimerkiksi syreeni, pensasangervot, juhannusruuusu, mooseksenpalavapensas, saksankurjenmiekkä, päivänlilja, isorikko, siperianmaksaruoho, kaukasianmaksaruoho, patjarikko, hopeahärkki ja vuorenkilpi. Rantatädyke, mäkikuisma, kielo, helminukkajäkkärä ja käenrieska täydentävät puutarhalajistoa.

Istutettua puustoa edustavat lehmukset, jättituijat ja lehtikuuset. Lehmuksista suurimmat sijaitsevat kyykkäkentän penkereessä ja parkkipaikan reunalla. Paikoitusalueen reunassa kasvaa myös selvitysalueen komein varttunut lehtikuusi. Rannassa olevasta kolmen lehmuksen ryhmästä yksi on jo kuollut jättäen jälkeensä vain vesakkoryppään. Kahden muun lehmuksen kohtalo näyttää olevan sama. Lehmusryhmän vieressä kasvaa happomarja- ja kiiltotuhkapensaita.

Kuva 41. Suuri lehmus huvilan eteläpuolella, kyykkäkentän penkereessä.

Kuva 42. Olssonin suunnitelman mukainen pensas- ja perennaryhmä.

Mahdollinen suunnitelman mukainen istutettu kasvillisuus tai viljelykarkulainen

Mahdollisia suunnitelman mukaisia istutettuja kasvillisuus-alueita tai viljelykarkulaisia on etenkin piha-alueen reunoilla. Tällaisia helposti leviäviä kasveja ovat esimerkiksi sormustinkukka, sarviorvokki ja patjarikko. Rantapuuston alla kasvavat valkopiippo ja runoilijanarsissit ovat nekin kulttuurikasveja ja alueelle tarkoituksella tuotuja.

Leirintätoimintaan liittyvä kasvillisuus

Leirintätoimintaan liittyvät kasvillisuusryhmät sijoittuvat useimmiten vanhan telttapaikan tai vaunupaikan viereen ja niistä voi tunnistaa uudempia kasvilajeja sekä alueelta siirrettyjä puutarhalajeja. Esimerkiksi vuorenkilpeä on siirretty alueella moneen kohtaan. Hyötykasveja kuten raparperia, karviaisia, herukoita ja yrttejä kasvatetaan pienissä määrin päärakennuksen takana. Päärakennuksen edessä keskellä avointa maisematilaa kasvava kataja on kesäkodin aikakauden lisäyksiä. Selvitys-alueella tavattiin myös haitallisia vieraslajeja, jättitarta ja kurturuusua.

Kuva 43. Sarviorvokki. Huvilapuutarhojen tyypillinen viljelykarkulainen on levinnyt lämpimään etelärinteeseen.

Kuva 45 keskellä. Karjalaisten kesäkodin väen istuttama kataja keskellä avointa näkymää.

Kuva 46 alinna. Matkailuvaunupaikoitukseen liittyvä kasvillisuusryhmä.

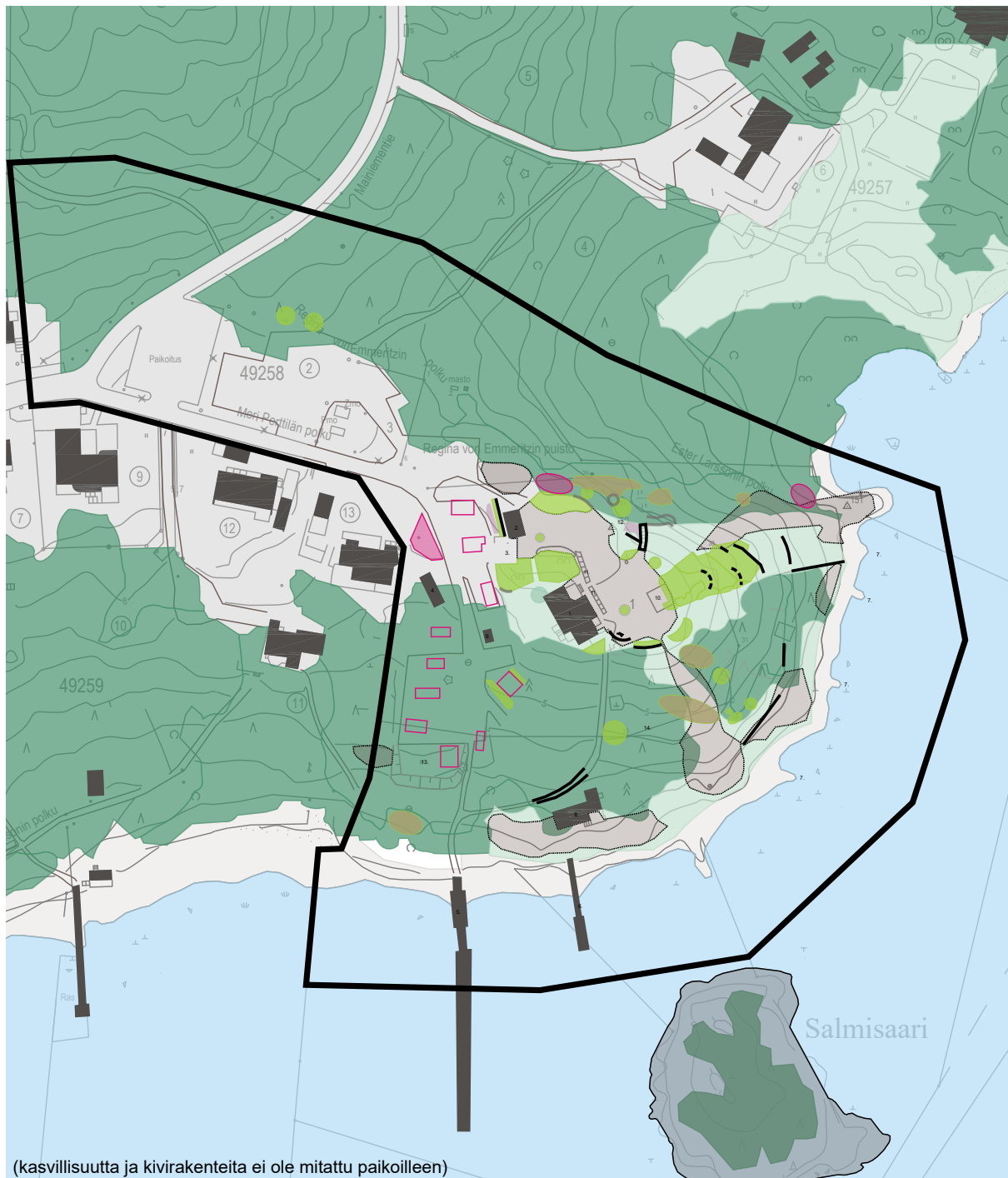

MERKINNÄT

	OLEVA METSIKKÖ TAI PUUSTOINEN PIHA-ALUE
	OLEVA ISTUTETTU YKSITTÄISPUU
	OLEVAA PUUTARHAKASVILLISUUTTA
	OLEVA VILLIINTYNYT PERENNARYHMÄ TAI VILJELYKARKULAINEN
	HAITALLINEN VIERASLAJIESIINTYMÄ
	AVOKALLIO
	RANTAVYÖHYKE
	OLEVA NIITY TAI NURMIALUE
	OLEVA KÄYTÄVÄ
	RAKENNETTU ALUE TAI PYSÄKÖINTIKENTTÄ
	OLEVA ASUNTOVAUNUPAIKKA
	SUUNNITELMAN MUKAINEN TAI SITÄ MUKAILEVA KIVIRAKENNE
	MAHDOLLISESTI SUUNNITELMAN MUKAINEN KIVIRAKENNE
	LEIRINTÄÄN LIITTYVÄ KIVIRAKENNE

RAKENNUKSET JA RAKENTEET

1. PÄÄRAKENNUS
2. KASVIHUONE
3. GRANIITTIKELLARI
4. PIHARAKENNUS
5. LAITURI
6. LAITURI
7. SAUNA
8. VENEVALKAMAT
9. VARASTO
10. TERASSI
11. PUUPORTAAT
12. KOMPOSTI
13. PENGERRYYS 2006
14. KYKKÄKENTTÄ 2011

5 Kuvaparivertailu

Kuva 47 yllä. Näkymä Villa Salmelalta kohti Villa Mainiemen laituria ja Villasaarenselkää. Kuva vuodelta 1910-1915. KK

Kuva 48 alla. Sama näkymä keväällä 2021. Näkymäakselille on kasvamassa puustoa ja kookkaita pensaita.

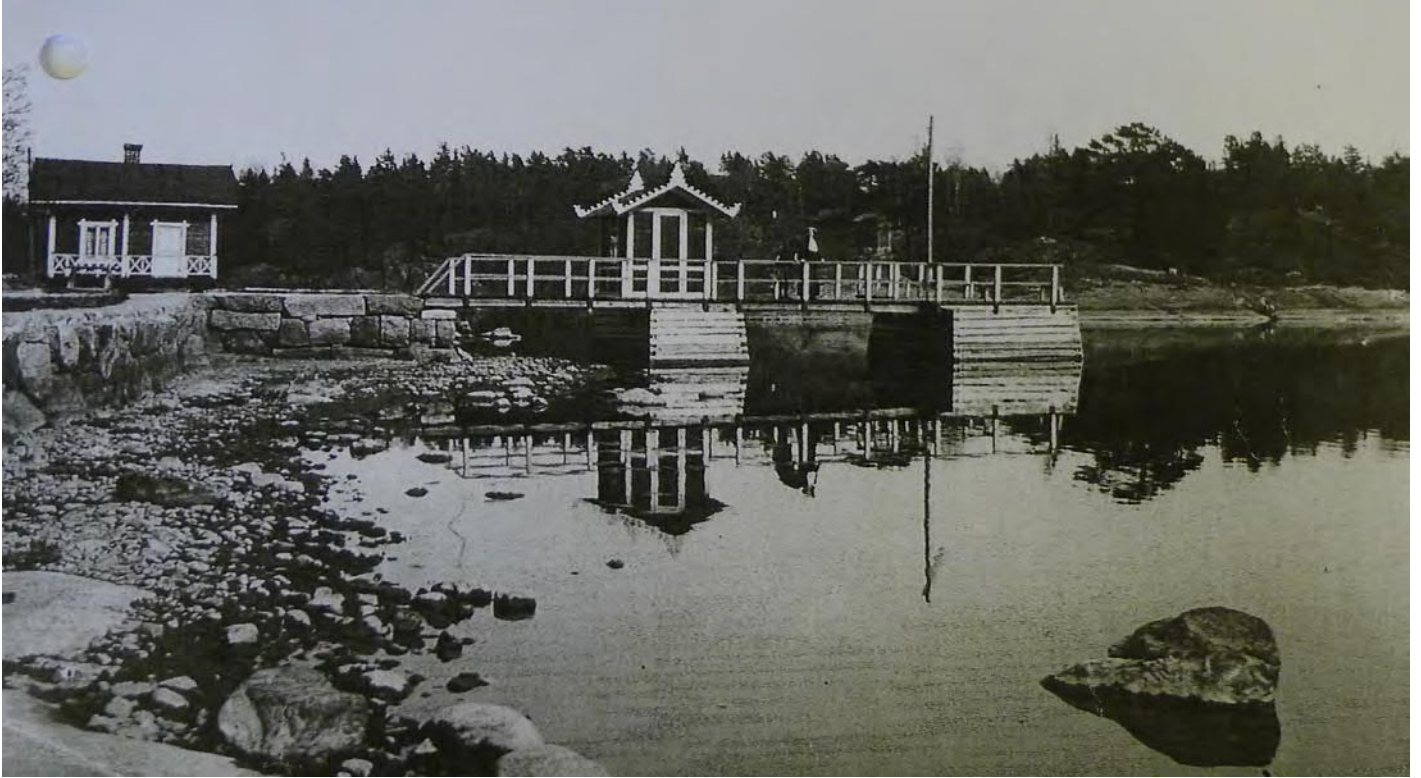
Kuva 49 yllä. Näkymä Villa Salmelalta kohti Villa Mainiemen laritura ja Villa Saarenselkää. Kuva vuodelta 1910-1915. KK

Kuva 50 alla. Sama näkymä keväällä 2021. Näkymäakselille on kasvamassa puustoa ja kookkaita pensaita.

Kuva 51 yllä. Näkymä Villa Salmelaita kohti Villinkiä. Kuva vuodelta 1910-1915. KK

Kuva 52 alla. Sama näkymä keväällä 2021. Näkymäakselille on kasvamassa puustoa ja vesakkoa.

Kuva 53 yllä Villa Salmelan laituri 1910. KK

Kuva 54 alla. Sama näkymä kesä 2021. Laituria on jatkettu useampaan otteeseen, mutta muutamia alkuperäisiä kiviä on edelleen tunnistettavissa.

Kuva 55 viereisellä sivulla yllä. Villa Salmelan laituri ja sauna 1893. KK

Kuva 56 viereisellä sivulla alla. Vanhasta laiturinpaikasta on jäljellä enää kasa kiviä. Kevät 2021.

Kuva 57 yllä. Villa Salmela ja etupihan istutusryhmät.
Kuva vuodelta 1910-1915. KK

Kuva 58 alla. Sama näkymä keväällä 2021. Pyöreä
istutusryhmä on säilynyt, mutta talon vieressä oleva
istutusalue on purettu pois Karjalaisten kesäkodin
aikana.

Kuva 59 yllä. Villa Salmela ja etupihan istutusryhmät. Kuva vuodelta 1910-1915. KK

Kuva 60 alla. Sama näkymä keväällä 2021. Pyöreä istutusryhmä on säilynyt, mutta talon vieressä oleva istutusalue on purettu pois Karjalaisten kesäkodin aikana.

Kuva 61 yllä. Näkymä hyötytarhan yli huvilalle 1960-luvun lopulla. KK

Kuva 62 alla. Sama näkymä keväällä 2021. Hyötytarhan paikalla on asuntovaunupaikkoja ja murskekenttää.

Kuva 63 viereisellä sivulla ylhäällä vasemmalla. Tonttumuorelta laskevat vesiuoman ylittänyt silta purettiin Meri Perttilän polun rakentamisen yhteydessä. Silta sijaitsi Meri Perttilän polku 1:n kohdalla. Kuva vuosilta 1910-1915. KK

Kuva 64 viereisellä sivulla ylhäällä oikealla. Aino Tirinen Villa Salmelan polun päässä nykyisen sisääntulon ja kyltin kohdalla. Kuva vuosilta 1910-1915. KK

Kuva 65 keskellä. Meri Perttilän polku ja pysäköintikenttää Villa Salmelan sisääntulossa. Kesä 2021

Kuva 66 alinna. Villa Salmelan sisääntulo, kasvihuone ja kyltti. Kesä 2021.

6 Arvoja ja vaalittavia ominaispiirteitä

1800-luvun lopulla rakennettu Villa Salmela on osa valtakunnallisesti merkittävää Helsingin lähisaariston höyrylaivareittien kesähuvila-asutusta. Huvila sijaitsee maisemallisesti keskeisellä paikalla Villinginsalmen rannalla. Maisematilan merellisen reunan muodostavat Villinginsalmi, sen takana kohoava Villinki sekä Salmisaari. Toisella puolella huvilan takana nousevat Karoliinivuori ja Meri Perttilänpolun asuinrakennukset. Sivulla metsät ja puoliavoimet puustovyöhykkeet reunustavat avoimia kallio- ja niittyalueita. Huvilan historiallinen maisematila on osin säilynyt. Huvilaa ympäröivistä niitty- ja metsäalueista on jäljellä lähinnä nykyisen Regina von Emmerzin puiston alue. 2000-luvulla rakennettu Meri Perttilän polku sekä siihen rajautuva asutus ja parkkialue infra-rakenteineen ovat hävittäneet huvilan maisematilan länsi- ja luoteisreunan, mikä hämärtää huvilaympäristökokonaisuuden hahmottamista eteenkin huvilalle maitse saavuttaessa.

Itä-Helsingin kartanoille ja huviloille tyypillisesti näkymät pääarakennukselta merelle ja mereltä pääarakennukselle ovat olennainen osa huvilaympäristöä. Villa Salmelassa puutarhan keskus on pääarakennuksen edessä sijaitseva paljasta kalliota oleva etupiha, jolta avautuu näkymiä rantapuiden järeiden runkojen välitse merelle. Päänäkymä merelle avautuu huvilan pääjulkisivun edestä laajan istutusalueen yli koilliseen. Toinen rajatumpi näkymälinja suuntautuu kohti kohti Villinkiä. Polkujen verkosto laskeutuu pihakalliolta alas rantaan yhdistäen laiturit, rantasaunan ja venevalkamat osaksi huvilaympäristökokonaisuutta. Paul Olssonin vuonna 1937 tekemän suunnitelman kivi- ja kasvirakenteista suuri osa on säilynyt, joskin kokonaisuus on hävinnyt hoidon puutteen sekä uusien istutusten ja rakenteiden myötä. Lähimaisemassa huvilan päärakennus toimii edelleen ympäristön keskeisenä pääelementtinä. Huvilan länsipuolella ollut hyötypuutarha on jäänyt kokonaisuudessaan matkailuvaunupaikkojen alle. Kasvihuoneella, kellarilla ja talousrakennuksella on kuitenkin edelleen tärkeä merkitys huvilaympäristökokonaisuudessa.

Huvilan etelään suuntautuva ranta-alue kuuluu Jollaksen etelärannan lepakkoalueeseen. Aivan Regina von Emmerzin ja huvila-alueen rajalla rannassa on uhanalaisuusluokaltaan silmällä pidettävä Itämeren kivikkoiset niityrannat-luontotyyppi-alue. Selvitysalueen pohjoisimmassa reunassa sijaitsee maisemallisesti merkittävä Tonttuvuoren kallioalue. Selvitysalueella on myös pitkän asutuksen mukanaan tuomaa kulttuurilajistoa kuten valkopiippoa. Puustoiset alueet ovat luonnonarvoiltaan tärkeitä, lisäksi ne rajaavat arvokkaita maisematiloja ja ovat siten merkittävä osa kokonaisuutta. Ranta-alueilta voidaan vielä erottaa vanhojen valokuvien perusteella alkuperäisiä maisemamäntyjä ja niiden keloja.

Arvoja heikentäviä tekijöitä ja ristiriitoja

Villa Salmelan maisema on kokenut suuria muutoksia erityisesti 2000-luvun puolella. Uusien asuinrakennusten rakentaminen lähelle huvilan talousrakennuksia, Meri Perttilän polun katurakentaminen, paikoitusalueen leviäminen vanhoille niitty- ja metsäalueille, infra-rakenteet kuten korkea telemasto, lähelle päärakennusta sijoittuva matkailuvaunupaikoitus sekä puustoalueiden umpeenkasvu ovat heikentäneet huvilaympäristön arvoa. Lisäksi matkailuvaunupaikkoja ja kyykkäkenttää varten tehdyt maapengerrykset ovat hävittäneet luontaiset maastonmuodot ja vapaasti laskevat näkymät rantaviivaan. Myös matkailuvaunupaikkoihin liittyvät istutusalueet sekä avoimille näkymäalueille istutetut yksittäiskasvit hämärtävät Paul Olssonin puutarhasuunnitelman alkuperäistä sommitelmaa.

Kuva 67 viereisellä sivulla. Matkailuvaunupaikkoja varten vuonna 2006 tehty pengerrys rannassa.

Kuva 68 yllä. Paul Olssonin suunnitelma vuoden 1943 ilmakuvan päälle tuotuna.

Kuva 69 alla. Paul Olssonin suunnitelma vuoden 2020 ilmakuvan päälle tuotuna.

Villa Salmelan huvilaympäristön vaalittavat ominaispiirteet

- Säilyneet avoimet näkymät huvilalta merelle
- Avoimia näkymiä kehystävät puustoiset ja puoliavoimet reunat
- Erityyppiset puustoiset ja puoliavoimet puustoalueet
- Avoimet maisematilat
- Huvilan päärakennuksen pääjulkisivun ja säilyneiden huvilapuutarhaosuuksien yhteys toisiinsa
- Yhteydet huvilalta merenrantaan

Villa Salmelan huvila alueen vahvistettavat ominaispiirteet

- Huvilan päärakennuksen määräävä asema maisemassa
- Huvilan ja talousrakennusten muodostama kokonaisuus
- Huvila-alueen rajoittuminen muuhun rakentamiseen, maiseman tilarakenne länsi- ja pohjoisreunalla, sisääntulonäkymät
- Paul Olssonin puutarhasuunnitelman mukainen huvilapuutarha

Olssonin suunnitelman mukaiset tai sen henkeen rakennetut puutarhan osuudet pääpiirteittäin

Säilyneet rakenteet ja kasvillisuus:

Kasvillisuus

- Päärakennuksen ja kasvihuoneen välissä olevat pensasistutukset
- Päärakennuksen edessä olevat pyöreät istutusryhmä
- Päärakennuksen edessä olevan rintein istutukset
- Rantaniityn runoilijanarsissit ja valkopiipot

Kivirakenteet

- Massiivikivimuuri kellarin yhteydessä
- Graniittikiviportaot ja tukimuuri
- Istutetun rintein luonnonkivipengerrykset
- Käytävien reunakiveykset ja –pengerrykset
- Rantamuurit ja laiturikivet
- Kivijalkainen kaide, pöytä ja luonnonkivitukimuuri

Polkureitistö

Hävinneet rakenteet ja kasvillisuus:

- Hyötytarha
- Polkureitit höyrylaivalaiturilta metsän läpi Karoliininvuorelle
- Ulkorakennuksia ja silta

MERKINNÄT

MAISEMATILA JA NÄKYMÄT

- 1930-LUVULTA ASTI AVOIMENA SÄILYNYT MAISEMATILA
- 1930-LUVULTA PUUSTOISENA SÄILYNYT PIHA- TAI METSÄALUE
- UMPEEN KASVANUT HUVILA-AIKAKAUDELLA AVOINNA OLLUT MAISEMATILA
- RAKENNETTU ALUE TAI PYSÄKÖINTIKENTTÄ
- AVOIMENA SÄILYNYT NÄKYMÄ
- UMPEUTUNUT NÄKYMÄ
- HUVILAYMPÄRISTÖÄ HEIKENTÄVÄ MAISEMAVAURIO
- RAKENNUKSET NYKYTILA
- RAKENNUKSET 1943
- PURETUT RAKENNUKSET

RAKENNUKSET JA RAKENTEET

HUVILA-ALUEEN SÄILYNEET RAKENNUKSET JA RAKENTEET

1. Villa Salmela
2. Kasvihuone
3. Graniittikellari
4. Piharakennus
5. Laituri (jatkettu)
6. Laituri (jatkettu)
7. Venevalkamat

UUDET RAKENNUKSET JA RAKENTEET

8. Sauna
9. Varasto
10. Terassi
11. Puuportaat
12. Pengerys 2006
13. Kyykkäkenttä 2011

HUVILA-ALUEEN HÄVINNEET RAKENNUKSET JA RAKENTEET

- a. Vanha saunanpaikka
- b. Laituri
- c. Piharakennus

PUUTARHA

SÄILYNEET HUVILA-AJAN KASVILLISUUSALUEET JA RAKENTEET

- PAUL OLSSSONIN 1937 SUUNNITELMAN MUKAINEN TAI SITÄ MUKAILEVA PUUTARHAN OSA
- SÄILYNYT TAI AIKAKAUDELLE TYYPILLINEN ISTUTETTU PENSAS TAI -RYHMÄ
- SÄILYNYT TAI AIKAKAUDELLE TYYPILLINEN ISTUTETTU PERENNARYHMÄ TAI -ALUE
- SÄILYNYT TAI AIKAKAUDELLE TYYPILLINEN ISTUTETTU PUU
- MAHDOLLINEN ISTUTETTU PERENNA- TAI SIPULUKKARYHMÄ, TAI VIILJELYKARKULAINEN
- PAUL OLSSSONIN 1937 SUUNNITELMAN MUKAINEN TAI SITÄ VANHEMPI KÄYTÄVÄ TAI POLKU

SÄILYNEET HUVILA-AJAN KIVIRAKENTEET

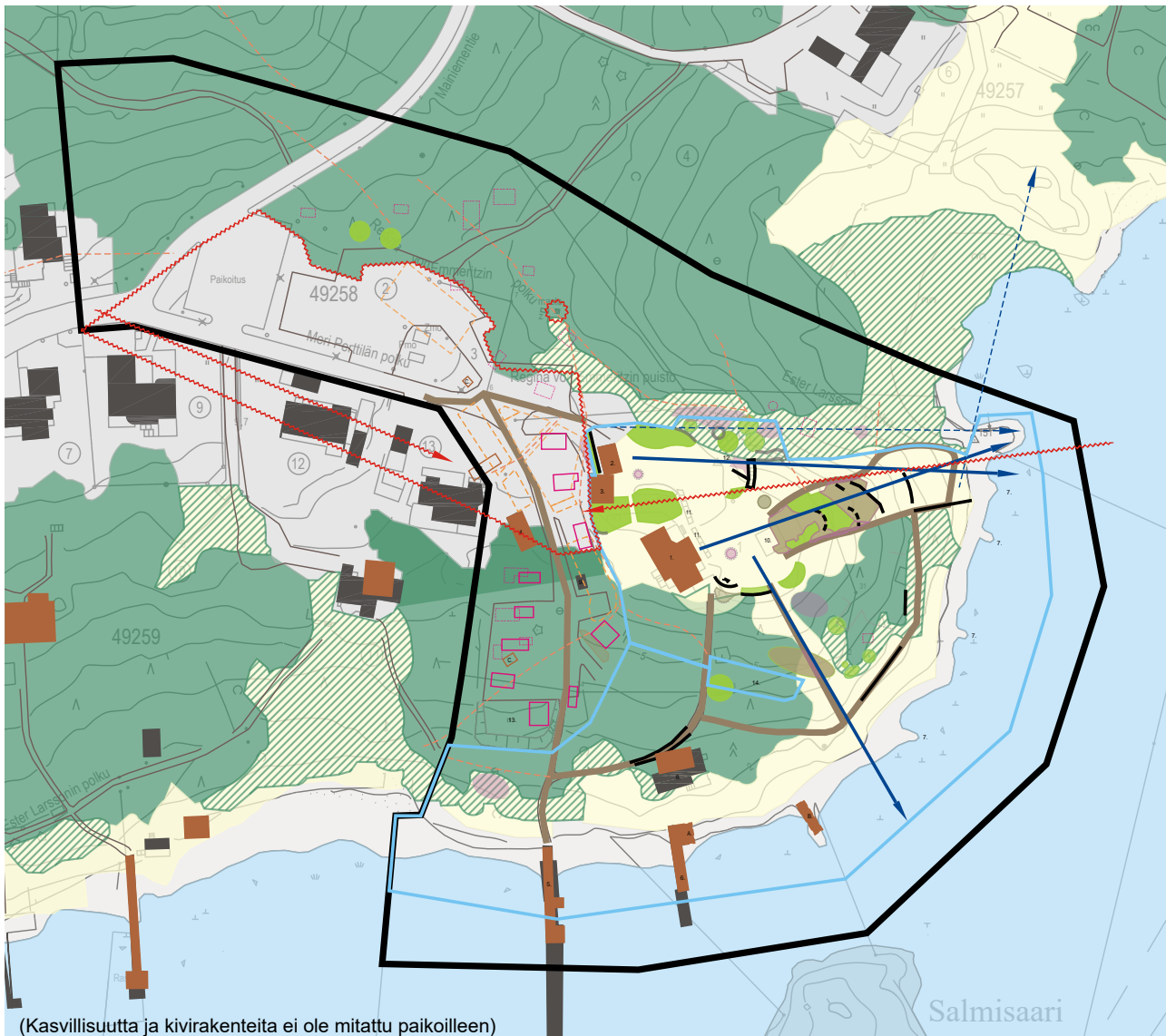
- PAUL OLSSSONIN 1937 SUUNNITELMAN MUKAINEN KIVIRAKENNE
- TODENNÄKÖISESTI HUVILA-AJALTA PERÄISIN OLEVA KIVIRAKENNE

HÄVINNEET HUVILA-AJAN KASVILLISUUSALUEET SEKÄ RAKENTEET

- KASVIMAA
- HEDELMÄTARHA
- POLKU TAI KÄYTÄVÄ

HUVILA-AJAN JÄLKEISET RAKENTEET

- TELTTA JA ASUNTOVAUNUPAIKKOJA 1970-2006
- ASUNTOAUTOAIKKA 2006->
- TODENNÄKÖISESTI UUDEMPI LEIRINTÄÄN LIITTYVÄ KASVILLISUUSALUE
- TODENNÄKÖISESTI UUDEMPI TAI LEIRINTÄÄN LIITTYVÄ KIVIRAKENNE

7 Kehittämisen ja hoidon pääperiaatteet

Ehdotukset alueen kehittämiseksi perustuvat tässä työssä määriteltyihin vaalittaviin ominaispiirteisiin. Ehdotusten tavoitteena on alueen kehittäminen kulttuurihistoriallisesti arvokkaina kokonaisuutena sen ominaispiirteet huomioiden. Alueen kehittämisen ja muiden alueella tehtävien toimenpiteiden tulee olla alisteisia huvilan päärakennukselle sekä ympäröivän historiallisen huvila-alueen kokonaisuudelle.

Huvilaympäristön tilarakenteen selkiyttäminen

Huvilan päärakennuksen maisemallinen asema ja maisemataila on hämärtyneet muun muassa alkuperäiseen kokonaisuuteen kuuluneiden metsä- ja niittyalueiden ja hyötypuutarhan häviämisen seurauksena. Asuin- ja infrarakentaminen on tullut kiinni huvila-alueeseen eikä tarvittavia maisemallisia suojavyöhykkeitä ole. Huvilarakennuksen lähiympäristö ei ole kohteen arvon mukaisessa käytössä matkailuvaunualueena.

Huvilaympäristön maisemallista ja toiminnallista tilarakennetta tulee selkiyttää. Matkailuvaunut tulee siirtää pois huvilan välittömästä läheisyydestä ja hyötytarha palauttaa maisemallisena suojavyöhykkeenä huvilan ja uudisrakentamisen väliin. Vanha graniittinen kylmäkellari ja kasvihuone kuuluvat kiinteästi hyötytarha- ja huvilaympäristökokonaisuuteen. Näistä etenkin varastona toiminut kasvihuone kaipaa kunnostusta ja arvonsa mukaista käyttötarkoitusta.

Säilyneillä puustoalueilla on nähtävillä monin paikoin umpeenkasvua. Huvilan maisemallista asemaa merenrantahuvilana tulee vahvistaa ja varmistaa hahmokkaiden maisemamäntjen seuraavien sukupolvien varttuminen. Rantapuuston tiheimpiä kohtia tulee harventaa ja vesakkoa poistaa näkymien säilyttämiseksi ja säilytettävän puuston kasvuolosuhteiden parantamiseksi. Toimenpiteissä tulee huomioida lepakkoselvityksen suositukset.

Huvilaympäristön historialliset tielinjaukset ja reitit

Huvilalle saavuttiin 1800-luvun lopusta pitkälle 1900-luvun puolelle meritse, polkuverkosto yhdisti laiturit ja rannan kiinteäksi osaksi huvilaympäristöä ja puutarhaa. Höyrylaivalaiturilta hyötytarhan läpi metsään ja Karolininvuorelle johtanut polku on jäänyt matkailuvaunualueen ja paikoitusalueen alle. Ilmakuvatarkastelun perusteella nykyinen korkea telemasto vaikuttaa olevan suoraan vanhan polkulinjauksen päällä. Muut vielä nykyisinkin käytössä olevat polut ovat säilyneet Olsson suunnitelman (1937) tai jopa siltä edeltävältä ajalta.

Tänä päivänä huvilalle saavutaan pääasiassa maitse Meri Perttilä polkua pitkin. Vanha höyrylaivalaituri on Villinkiseuran käytössä. Reitti laiturille kulkee matkailuvaunualueen läpi. Huvila sijaitsee myös tulevan Laajasalon rantareitin varrella. Huvila-alueen sisääntuloa ja reittejä tulee kehittää huvilaympäristön maisemallinen kokonaisuus ja sen historia huomioiden.

Huvilaympäristön hoito

Alkuperäiset Olssonin suunnitelman mukaiset kasvilajit ovat monet herkkiä leviämään. Esimerkiksi Mooseksenpalavapensas (*Dictamnus albus*) on levinnyt pääjulkisivun istutusalueella laajaksi kasvustoksi. Kesäkahvilan vieressä kauniisti kukkiva mutta aurinkoisella säällä ihovaurioita aiheuttava kasvi koetaan aiheellisesti ongelmalliseksi. Myös syreenit, angervot ja vuorenkilpi ovat levinneet alkuperäisiltä paikoiltaan ja niitä on myös siirretty ympäri tonttia. Haitallisista vieraslajeista selvitysalueelta löytyy kurturuusua ja ilmeisesti leirintään liittyvänä tulokkaana jättitarta. Voimakkaasti kasvava heinä peittää monia istutuksia ja kivirakenteita sekä tukahduttaa vaateliaampia luonnonkasveja.

Huvilapuutarhaan tulee laatia hoito- ja kehittämissuunnitelma. Alkuperäiset huvilakauden avoimet näkymät tulee säilyttää ja puoliavointen rantapuustoalueiden umpeenkasvua hillitä. Leirintätoimintaan liittyvät maapenkereet ja istutusalueet peittävät näkymiä sekä hämärtävät huvilaympäristökokonaisuutta ja Olssonin suunnitelmakokonaisuutta. Penkereiden ja istutusten poistolla ja kevyillä puustonharvennuksilla suuri osa puutarhasta olisi kohtuullisen helposti palautettavissa alkuperäiseen huvila-ajan ilmeeseensä. Purettaville istutus- ja pengeralueille ei saa lisätä muualta tuotua kasvualustaa. Kasvillisuuden annetaan uusiutua paikallisesta siemenpankista luonnonlajeja ja kulttuurivaikutteisia tulokkaita kuten valkopiippoa suosien. Hoitoressurit tulee kohdistaa tärkeimpiin suunnitelman mukaisiin istutuksiin sekä avoimien alueiden auki pitämiseen, tavoitteena lisätä ympäristön monimuotoisuutta. Istutusalueiden määrä tulee rajoittaa alkuperäiseen Olssonin suunnitelman mukaiseen tilaan. Kasvilajistossa suositaan alkuperäisiä kasvilajeja sekä hillittykasvuisia Karjalaisten kesäkodin aikana alueelle tuotuja kasvilajeja.

MERKINNAT

MAISEMATILA JA NÄKYMÄT

- AVOIMENA SÄILYTETTÄVÄ MAISEMATILA
- PUUSTOISENA SÄILYTETTÄVÄ PIHA- TAI METSÄALUE
- HARVENNETTAVA PIHAPUUSTO TAI METSÄALUE
- KEVYESTI AVATTAVA PUUSTOALUE
- RAKENNETTU ALUE TAI PYSÄKÖINTIKENTTÄ
- AVOIMENA SÄILYTETTÄVÄ NÄKYMÄ
- KEVYESTI AVATTAVA NÄKYMÄ

POISTETTAVAT RAKENTEET JA KASVILLISUUSALUEET

- ASUNTOVAUNUPAIKKA
- PENGERRYYS
- KASVIRYHMÄ
- VIERASLAJESIINTYMÄ

SÄILYTETTÄVÄT JA YLLÄPIDETTÄVÄT RAKENTEET

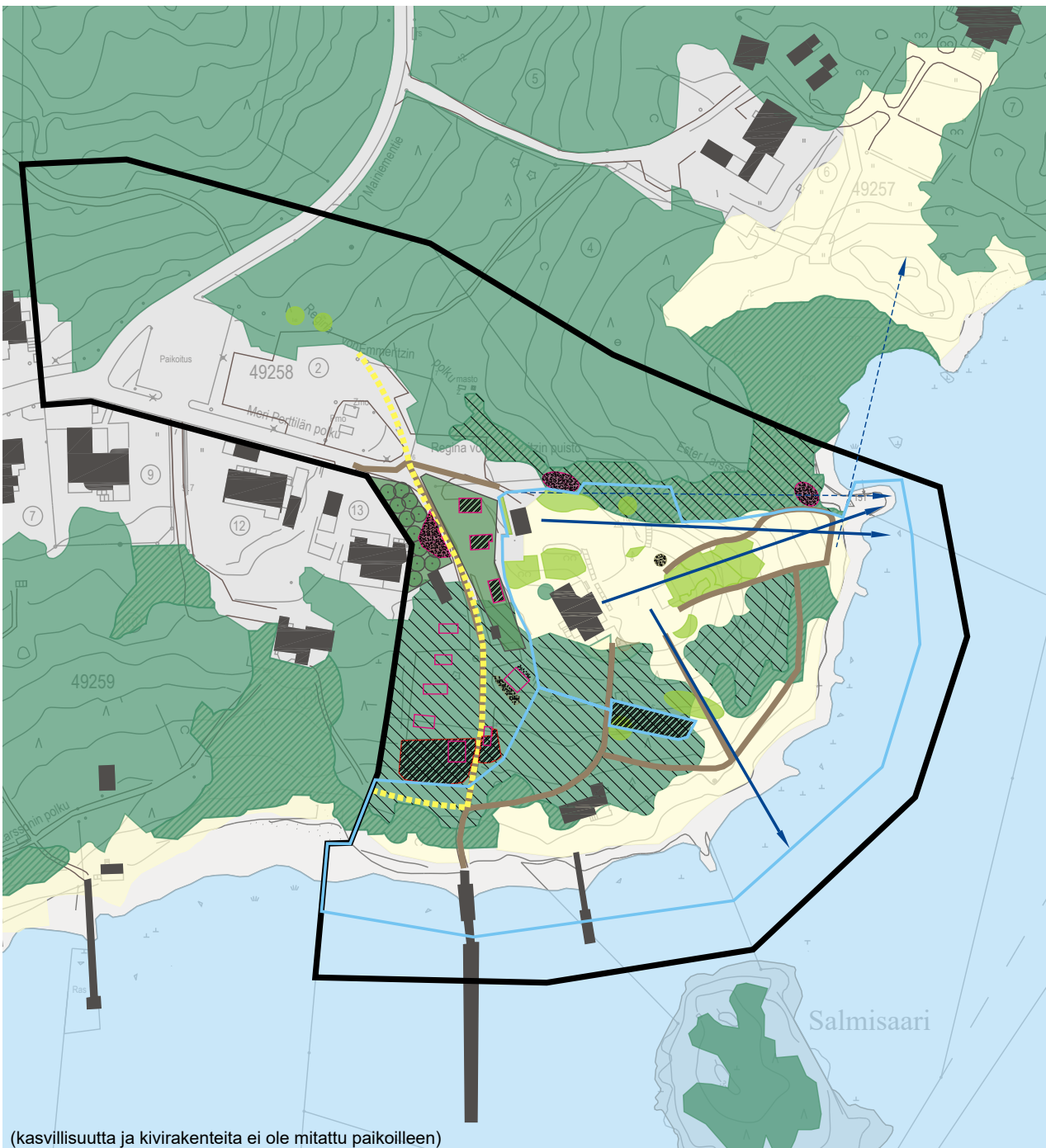
- PAUL OLSSSONIN 1937 SUUNNITELMAN MUKAINEN TAI SITÄ MUKAILEVA PUUTARHAN OSA
- YLLÄPIDETTÄVÄ PUUTARHAKASVILLISUUS
- YLLÄPIDETTÄVÄ TAI ISTUTETTAVA PUU
- SÄILYTETTÄVÄ JA YLLÄPIDETTÄVÄ KÄYTÄVÄ TAI POLKU

SÄILYNEET HUVILA-AJAN KIVIRAKENTEET

- SÄILYTETTÄVÄ JA YLLÄPIDETTÄVÄ KIVIRAKENNE
- SÄILYTETTÄVÄ KIVIRAKENNE

ENNALLISTETTAVA HUVILA-AJAN KASVILLISUUSALUEET SEKÄ RAKENTEET

- HYÖTYTARHA
- HÄVINNEEN RANTAPOLUN KOHDALLE RAKENNETTAVA ULKOILUREITTI (EHDOTUS LINJAUksesta)

Huvilaympäristön tilarakenteen selkiyttäminen

- Huvilan määrävän aseman palauttaminen maisemassa
- Päärakennuksen ja talousrakennusten yhteyden vahvistaminen
- Hyötytarhan palauttaminen ja maisemallisen suojavaikkeen rakentaminen
- Rantapuuston harventaminen historiallisten puoliavojen maisemien säilyttämiseksi ja uuden maisemamäntysukupolven turvaamiseksi

Huvilaympäristön tielinjaukset ja reitit

- Säilyneiden polkujen turvaaminen jatkosuunnittelussa
- Kadonneiden polkujen ja reittien hyödyntäminen uusissa suunnitelmissa

Huvilaympäristön hoito

- Hoito ja käyttösuunnitelman laatiminen
- Avoimien päänäkymien säilyttäminen
- Huvila-aikakauden ja Paul Olssonin suunnitelman mukaisen huvilaympäristön palauttaminen
- Puuston hoito
- Haitallisten vieraslajien poistaminen

Kuva 70. Nykyinen tulo näkymä huvilalle. Vanhan hyötytarhan paikalla on asuntovaunuja, niitty ja metsä on muutettu tieksi ja parkkialueeksi.

Kuva 71. Uudisrakentamisen ja huvilaympäristön välissä ei ole suojavaikyettä.

Kuva 72. Asuntovaunut ja niitä varten tehty pengerrys ovat hävittäneet luonnolliset maastonmuodot sekä näkymät rantaviivaan ja muuttaneet polkulinjoja.

8 Viitteet

- 1 Museovirasto. (2021, 9 15). Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY.
- 2 Tarjanne H. Laajasalon huviloita 2009. s.18.
- 3 Helsingin kaupunki, Kaupunkiympäristö. (2020). Jollaksen kartanon ympäristöhistoriallinen selvitys ja kehittämissperiaatteet 2020:33.
- 4 Tarjanne H. Laajasalon huviloita 2009. s.18-20 ja 31-35.
- 5 Tarjanne H. Laajasalon huviloita 2009. s. 31-35 sekä Museovirasto. (2021, 9 15). Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY.
- 6 Helsingin kaupunki, Kaupunkiympäristö. (2020). Jollaksen kartanon ympäristöhistoriallinen selvitys ja kehittämissperiaatteet 2020:30.
- 7 Helsingin Kaupunginmuseo. (2008). Laajasalon ennen vuotta 1940 rakennetut rakennukset.
- 8 Helsingin Kaupunginmuseo. (2008). Laajasalon ennen vuotta 1940 rakennetut rakennukset.
9. Strang, J. (2016). Saaristounelmia Helsingissä s. 275.
- 10 Ijäs, K. (2021). Karjalaisten kesäkoti 50 vuotta. Pääkaupunkiseudun Karjalaisyhteisöt Pääsky ry. sekä Karjalan liitto. (23. 6 2021). Noudettu osoitteesta Villa Salmelan lyhyt historia: <https://www.karjalanliitto.fi/karjalan-liitto/jasenyhteisot/piiri-ja-liittoyhdistykset/paakaupunkiseudun-karjalaisyhteisot-paasky-ry/villan-historia-2>
- 11 Helsingin Kaupunginmuseo. (2008). Laajasalon ennen vuotta 1940 rakennetut rakennukset.
- 12 Tarjanne H. Laajasalon huviloita 2009. s. 42.
- 13 Tarjanne H. Laajasalon huviloita 2009. s. 42.
- 14 Nokso-Koivisto, S. (2015). Helsingin merelliset huvilapuu-tarhat. s. 6.
- 15 Karisto M. Laajasalon huviloita 2009. s. 44.
- 16 Kivilaakso A Laajasalon huviloita 2009 s. 54-61.
- 17 Helsingin yliopisto kansantieteen oppiaine. (2008). Kysely-tutkimus Itä-Jollaksen huviloiden omistajille. Helsinki.
- 18 Karisto M. Laajasalon huviloita 2009. s. 46-51.
- 19 Karisto M. Laajasalon huviloita 2009. s. 46-51.
- 20 Helsingin Kaupunginmuseo. (2008). Laajasalon ennen vuotta 1940 rakennetut rakennukset sekä Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson. (2020). Jollaksen ja itäisen Hevossalmen alueen täydentävä rakennusinventointi. Helsinki: Helsingin kaupunki.
- 21 Ijäs, K. (2021). Karjalaisten kesäkoti 50 vuotta. Pääkaupunkiseudun Karjalaisyhteisöt Pääsky ry.

9 Lähteet

Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson. (2020). Jollaksen ja itäisen Hevossalmen alueen täydentävä rakennusinventointi. Helsinki: Helsingin kaupunki.

Helsingin Kaupunginmuseo. (2008). Laajasalon ennen vuotta 1940 rakennetut rakennukset. Retrieved from <https://www.hel.fi/hel2/kaumuseo/rakennusinventoinnit/laajasalo/aloitatasta.htm>

Helsingin kaupunki, Kaupunkiympäristö. (2020). Jollaksen kartanon ympäristöhistoriallinen selvitys ja kehittämissperiaatteet, Kaupunkiympäristön julkaisuja 2020:33. Helsinki: Kaupunkiympäristö.

Helsingin yliopisto kansantieteen oppiaine. (2008). Kyselytutkimus Itä-Jollaksen huviloiden omistajille. Helsinki.

Ijäs, K. (2021). Karjalaisten kesäkoti 50 vuotta. Pääkaupunkiseudun Karjalaisyhteisöt Pääsky ry.

Karjalan liitto. (2021, 6 23). Retrieved from Villa Salmelan lyhyt historia: <https://www.karjalanliitto.fi/karjalan-liitto/jasenyhteisot/piiri-ja-liittoyhdistykset/paakaupunkiseudun-karjalaisyhteisot-paasky-ry/villan-historia-2>

Museovirasto. (2021, 9 15). Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. Retrieved from Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus: http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1573

Nokso-Koivisto, S. (2015). Helsingin merelliset huvilapuutarhat. Helsinki: Helsingin kaupunki, Kaupunkisuunnitteluvirasto, Ympäristötoimisto.

Strang, J. (2016). Saaristounelmia Helsingissä. Helsinki.

Tarjanne, H. (2009). Huviloita Laajasalossa. Helsinki: Helsingin kaupunginmuseo.

Kartat

Historialliset kartat: Kansallisarkisto, vanhatkartat.fi

Muut kartat: Helsingin kaupunki Vipunen

Selvitys on tehty suppeana ja pääosin pandemian sulkutilojen aikana. Historiallisena lähdeaineistona on käytetty olemassa olevaa ja helposti saatavilla olevaa materiaalia.

Helsinki

Kaupunkiympäristön toimiala huolehtii Helsingin kaupunkiympäristön suunnittelusta, rakentamisesta ja ylläpidosta, rakennusvalvonnasta sekä ympäristöön liittyvistä palveluista.

Helsinki

Villa Svalvik

Ympäristöhistoriallinen selvitys
ja kehittämisperiaatteet

Helsingin kaupunki / kaupunkiympäristön toimiala
Kannen kuva | Villa Svalvikin pylväskuisti 1920-luvulla. SKK
Teksti | Johanna Salmela
Taitto | Johanna Salmela, Sofia Kangas
Kartta-aineistot | © Kaupunkimittausosasto, Helsinki
Historialliset valokuvat ja kartat | HK = Helsingin kaupunki, HKM = Helsingin kaupungin
museo, KD = Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot, KA= Kansallisarkisto,
VK= Vanhatkartat.fi, SKK= Snellman korkeakoulu
Nykytilan kuvat | Johanna Salmela

Sisällysluettelo

Alkusanat	4
1 Sijainti ja suunnittelutilanne	5
2 Luontoarvoja	9
3 Huvilahistorian vaiheita	11
4 Nykytila ja säilyneisyys	19
5 Kuvaparivertailu	28
6 Arvoja ja vaalittavia ominaispiirteitä	44
7 Kehittämisperiaatteita	50
8 Viitteet	53
9 Lähteet	53

Alkusanat

Selvityksen tavoitteena on ollut kartoittaa Villa Svalvikin ympäristöhistoriaa ja maisematilan kehitysvaiheita huvila-ajalta tähän päivään. Lisäksi kartoitettiin huvilaympäristön nykytilaa ja säilyneisyyttä. Selvityksessä on nostettu myös esiin huvilaympäristön vaalittavia ja heikentyneitä ominaispiirteitä sekä annettu ehdotuksia siitä, miten aluetta tulisi kehittää.

Selvityksen on laatinut maisema-arkkitehti Johanna Salmela kesällä 2021 Helsingin kaupungin kaupunkiympäristön toimialalla. Työtä ovat ohjanneet tiimipäällikkö Anu Kiiskinen, tiimipäällikkö Anu Kuutti, arkkitehti Leena Holmila ja arkkitehti Sakari Mentu kaupunkiympäristön toimialalta sekä Helsingin kaupunginmuseon tutkija Juha Vuorinen. Työssä ovat olleet mukana myös luontoasiantuntija Tuuli Ylikotila kaupunkiympäristön toimialalta sekä tutkija Heini Hämäläinen Helsingin kaupunginmuseosta.

Kuva 1. Villa Svalvik 1969. Kari Hakli, HKM

1 Alueen sijainti ja suunnittelutilanne

Villa Svalvik sijaitsee Itä-Helsingissä, Laajasalon kaupunginosassa Jollaksessa, Saunalahden länsirannalla. Selvitysalueen rajaus (kuva 2, valkoinen viiva) pohjautuu vanhoihin kiinteistörajoihin.

Selvitysalue rajautuu luoteessa ja etelässä asuintalojen tontteihin sekä virkistysalueeseen. Läntisenä reunana toimii Puuskakuja, idässä aluetta rajaa Saunalahti.

Kuva 2. Selvitysalueen rajaus ja tärkeimmät rakennukset. Ilmakuva vuodelta 2020. HK.

Vaihemaakuntakaava

Helsingin seudun vaihemaakuntakaava on osa Uudenmaan maakuntakaavakokonaisuutta, jossa käsitellään kaikki maankäytön teemat. Kaavoja on valmisteltu vuosina 2016-2020, mutta ne eivät ole voimassa niistä jätettyjen valituksen takia.

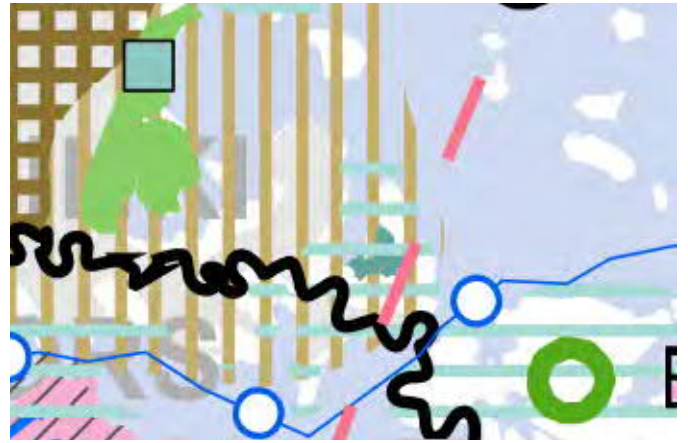
Helsingin vaihemaakuntakaavassa Jollas on taajamatoimintojen kehittämisvyöhykettä. Selvityksen kohteena oleva alue on myös kulttuuriympäristön tai maiseman kannalta tärkeää aluetta. Sen ohi kulkee veneilyn runkoväylä, kaavakarttaan on myös merkitty kehittämisperiaatemerkinä kaukolämmön siirron yhteystarpeelle. Selvitysalue rajautuu puolustusvoimien melualueeseen.

Yleiskaava ja Vistra

Yleiskaavassa alueen itäosa on virkistys- ja viheraluetta, jota kehitetään merkittävänä virkistys-, ulkoilu-, liikunta-, luonto- ja kulttuurialueena, joka kytkeytyy seudulliseen viherverkostoon ja merelliseen virkistysvyöhykkeeseen. Virkistys- ja viheralueiden (vihreä rajausta kuvassa 4) kehittämisessä huomioidaan yleiskaavan teemakartalla esitetty metsäverkosto. Lähtökohdaksi on säilyttää verkoston metsäinen luonne. Lisäksi aluetta koskee koko kaupungin rantavyöhykettä seuraileva ranta-raitimerkinä. Selvitysalueen länsiosassa on merkitty asuntovaltaiseksi alueeksi (ruskea rajausta kuvassa 4), jota kehitetään pääasiassa asumisen, puistojen, virkistys- ja liikuntapalvelujen sekä lähipalvelujen käyttöön.

Yleiskaavan keskeisenä tavoitteena on kaupunkirakenteen tiivistäminen. Tämä edellyttää viheralueiden suunnittelua osana kaupunkirakennetta. Viher- ja virkistysalueiden strateginen kehityskuva eli VISTRA pyrkii muodostamaan kokonaisnäkemyksen Helsingin viheralueiden kehittämisestä ja konkretisoi tavoitteet kartalle. Helsingin viherverkoston rungon muodostavat vihersormet omine ominaispiirteineen ja vetovoimatekijöineen. Villa Svalvik kuuluu Itä-Helsingin kulttuuripuistoon (oranssi rajausta kuvassa 5) ja voisi olla yksi sen vetovoimatekijöistä.

Yleiskaavan toteuttamisohjelman pohjaksi on tehty Helsingin viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelmassa VISTRA II:ssä Villa Svalvikin metsäalue on merkitty asemakaavoitetuksi viheralueeksi. Olemassa oleva virkistysreitit on merkitty viher- ja virkistysverkostoa täydentäväksi yhteydeksi (oranssi viiva kuvassa 6).

Kuva 3. Ote maakuntakaavasta. Uudenmaanliitto (haettu 8.9.2021)

Kuva 4. Ote yleiskaavasta 2016. HK

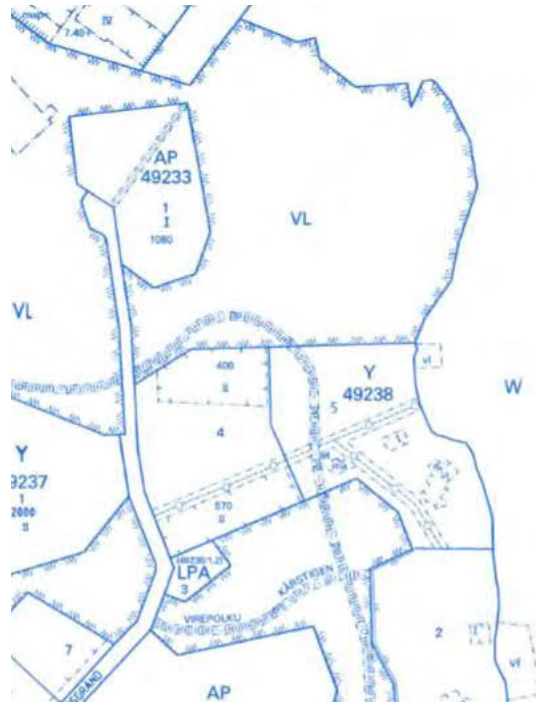
Kuva 5. Yleiskaavan vihersormet. HK

Kuva 6. Ote VISTRA II 2016. HK

Asemakaava

Lainvoimaisessa asemakaavassa (tunnus 9240, 6.3.1992) selvitysalueen eteläosa on yleisten rakennusten korttelialuetta. Huvilan päärakennus on suojeltu (sr-2). Vanha rantasaunan yhteydessä on alueen osa (vl), jolle saa sijoittaa laitureita. Lähivirkistysalueeseen kiinnittyvät venelaiturit saa rakentaa enintään 4 venepaikkaa käsittäviksi. Puuskakujan itäpuolelle sijoittuville koulurakennuksille on osoitettu rakennusalat. Puuskakujalta rantaan ja Villa Svalvikille kulkee maanalaista johtoa varten varattu alueen osa. Johtolinjan risteyksessä on likimääräinen pumppaamon ja maanalaisen tilan rakennusala. Alueen läpi pohjois-eteläsuunnassa kulkee jalankululle ja pyöräilylle varattu likimääräinen alueen osa. Selvitysalueen pohjoisosaa on lähivirkistysaluetta.

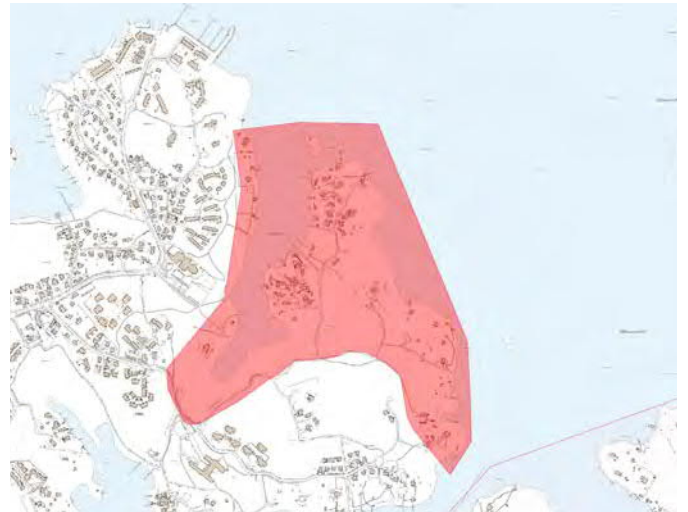

Kuva 7. Ote lainvoimaisesta asemakaavasta 9420. HK

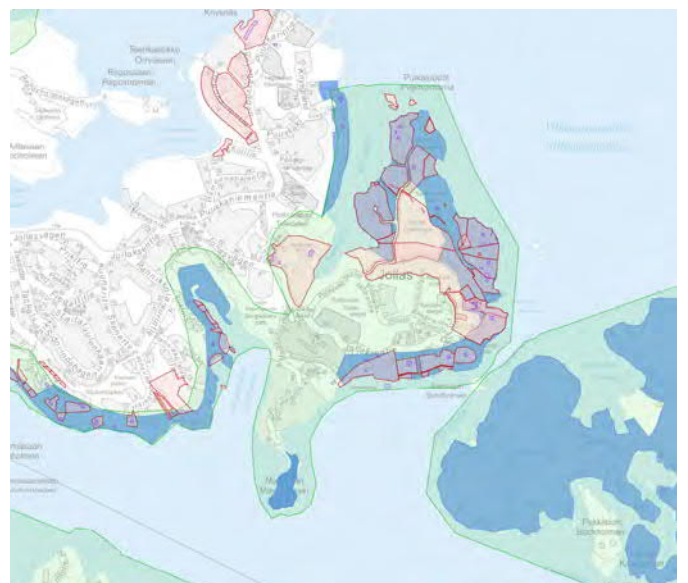
Asemakaavaselostuksen mukaan kaavassa on osoitettu Ahtola-projektin mukaiselle rakentamiselle korttelimaata (Y) alueen pohjoisosasta, kortteleista 49236 ja 49237 sekä osasta korttelia 49238. Rakentaminen on toteutunut asemakaavan mukaisesti.

Selvitysalueeseen liittyviä suojelumerkintöjä ja rajoituksia

- Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö; Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus (punainen rajausta kuvassa 8).
- Lainvoimaisissa asemakaavoissa suojellut alueet tai rakennukset (violetit merkinnät ja punaiset rajoitukset kuvassa 9)
- Maakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö; Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus - Itä-Helsingin huvilakulttuuri ja rannat (vihreä rajausta kuvassa 9).
- Helsingin kulttuurimaisemakohte; Merellinen huvila-alueiden maisemakokonaisuus (sininen rajausta kuvassa 9). Helsingin maisemakulttuurikartassa on esitetty Helsingin keskeisimmät kulttuurimaisemakohteet, puistot, puutarhat ja maisemakokonaisuudet. Lähtökohdaksi on ollut yleiskaava 2002:n yhteydessä tehdyt kulttuuriympäristöselvitykset, joita on tarkennettu ja päivitetty.

Kuva 8. Valtakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. HK

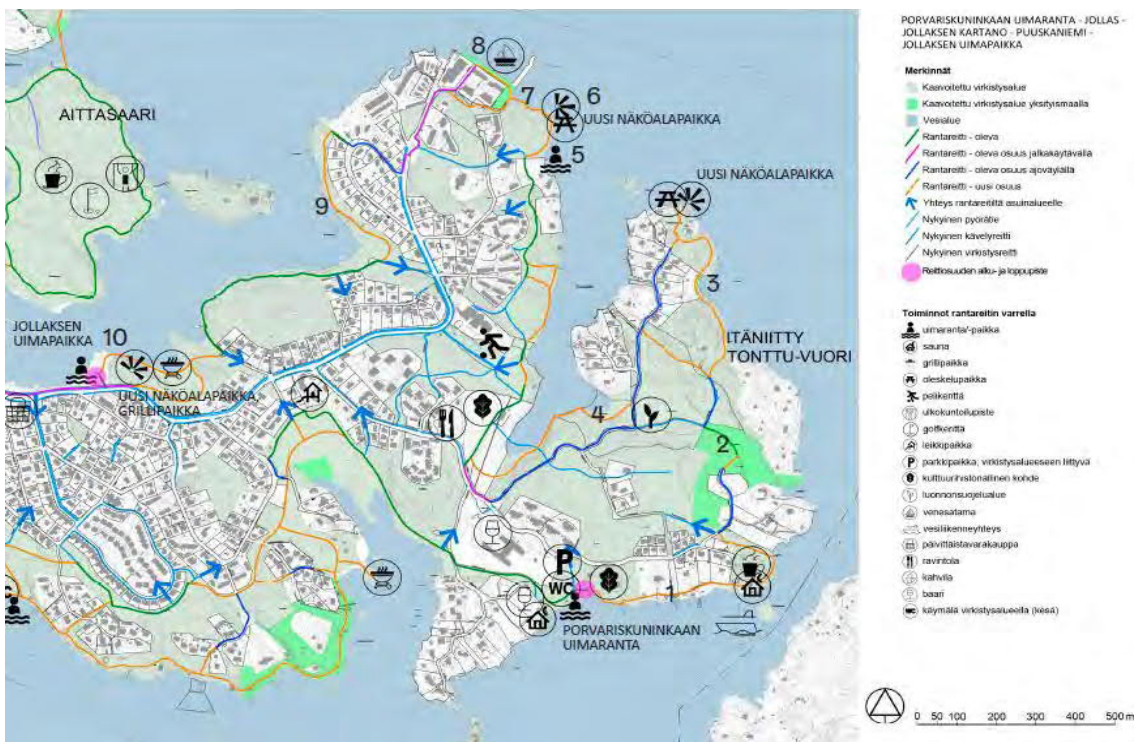
Kuva 9. Maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt, kaavassa suojellut alueet ja rakennukset sekä merelliset huvila-alueet maisemakokonaisuuksina. HK

Selvityksiä ja suunnitelmia

Laajasaloon ja Jollakseen on tehty viime vuosina useita selvityksiä ja suunnitelmia. Tämän selvityksen kehittämisehdotuksissa on huomioitu näistä erityisesti Jollaksen suunnitteluperiaatteet vuodelta 2019 sekä Laajasalon alueelliset kävelyn ja pyöräilyn reitit -selvitys, jota laadittiin samaan aikaan tämän selvityksen kanssa.

Kuva 10. Ote Jollaksen suunnitteluperiaatteista (2019). HK

Kuva 11. Ote Laajasalon alueelliset kävelyn ja pyöräilyn reitit ja Laajasalon rantareitin tarveselvitys -raportista vuodelta 2021. HK

2 Luontoarvoja

Lepakot

Villa Svalvik sijaitsee Saunalahti-Tonttuvuoren lepakkoalueella. Vuonna 2014 laaditun selvityksen mukaan alueella esiintyviä lajeja ovat pohjanlepakko, vesisiippa, viiksisiiapat sekä korvayökkö. Huvilan ympäristö on luokiteltu luokan I arvokkaaksi lepakkoalue. Alueella on useita lepakoiden piilopaikoiksi sopivia rakennuksia ja talvehtimipaikkoja sekä hyönteisten saalistuspaikkoja. Alueella onkin todennäköisesti useita lisääntymiskolonioita.

Arvoluokituskriteeristön mukaisesti aluetta ei tulisi muuttaa ilman erityistä harkintaa. Lepakkoselvityksen mukaan uhkatekijöitä alueen arvoille ovat muun muassa piilopaikkojen tuhoutuminen rakennusten kunnostamisen yhteydessä. Lepakot käyttävät kiintopisteitä suunnistaessaan ja siksi myös rantapuusto tulisi säilyttää.

Uhanalaiset ja silmällä pidettävät luontotyypit ja arvokkaat luontoalueet

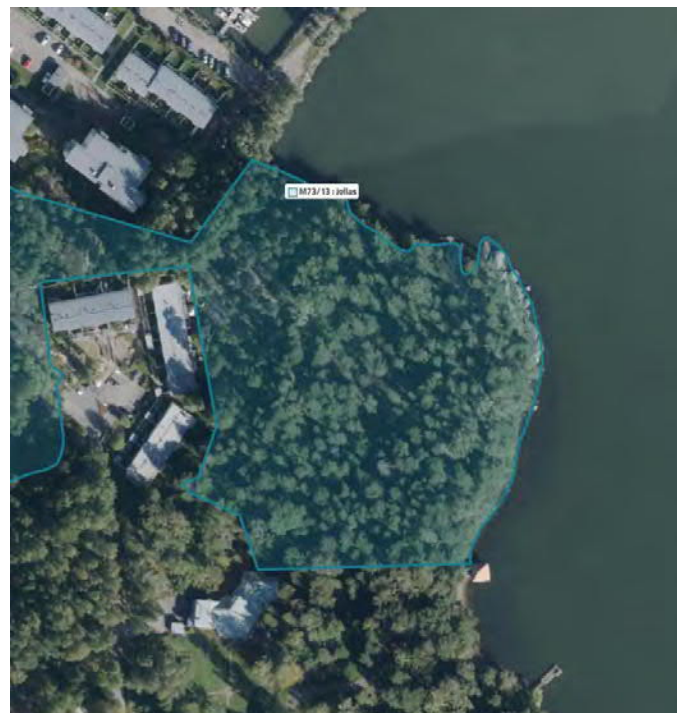
Selvityksen laatimisen aikana alueelta ei löydetty harvinaista kasvilajistoa tai uhanalaisia luontotyypejä. Luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkainta on alueella oleva vartunut puusto erityisesti huvilan ranta-alueilla.

Selvitysalueen eteläosa edustaa alueelle tyypillistä kulttuuri-vaikutteista luonnonkasvillisuutta, istutettua puutarhakasvillisuutta ja viljelykarkulaisia. Selvitysalueella ei ole Helsingin niittyverkostoon kuuluvia kohteita.

Selvitysalueen pohjoisosassa on kallioalueiden kuviomaa tuoretta kangasmetsää. Puusto on paikoitellen pitkälti yli 100-vuotiaista ja erittäin järeää. Pääosa alueesta kuuluu arvokkaaseen metsäkohteeseen Jollas M73/13.

Kuva 12. Ote kartasta, johon on merkitty tärkeät lepakkoalueet (harmaa) ja arvokkaat metsäkohteet (sininen). HK

Kuva 13. Ilmakuva, sinisellä rajauksella merkitty Villa Svalvikin arvokas metsäkohde. HK

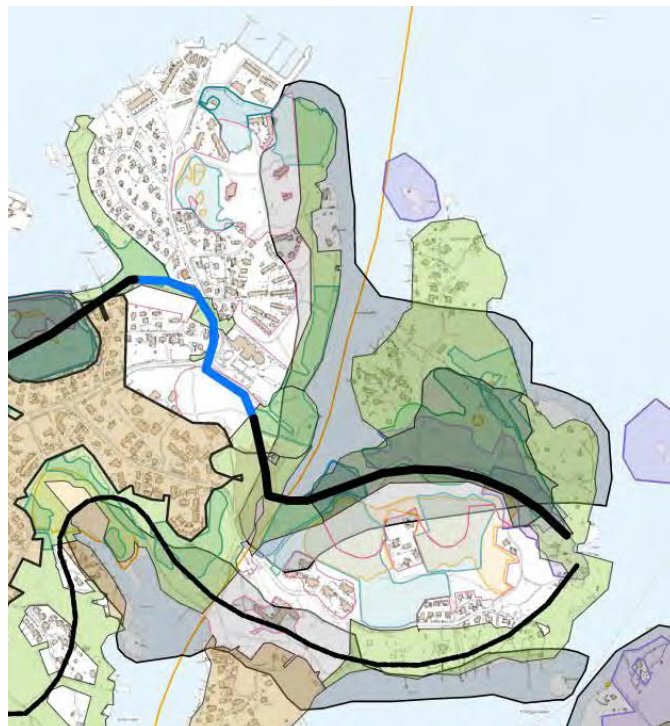
Puustoiset alueet

Selvitysalueen puustoiset alueet ovat tyypillisesti joko metsää tai puistomaista piha-aluetta ja kuuluvat Helsingin metsä- ja puustoisien verkoston luokkaan metsät ja metsiköt. Pääosa selvitysalueen metsäalueesta kuuluu myös arvokkaaseen metsäkohteeseen Jollas M73/13.

Kuva 14. Karttaote metsä- ja puustoisien verkoston nykytilasta. HK

Tulevaa tilannetta kuvaavassa kartassa (kuva 15) osa selvitysalueen nykyisistä metsistä ja metsiköistä on merkitty maankäytön muutosalueeksi, johon kohdistuu nyt tai tulevaisuudessa huomattavaa maankäytön muutospainetta.

Kuva 15. Karttaote metsä- ja puustoisien verkoston tulevasta tilasta sekä arvokkaat luontokohteet. HK

Kuva 16. Rantapuustoa näköalapaikalla.

3 Huvilahistorian vaihteita

Helsingin lähisaaristoon höyrylaivareittien varrelle rakentunut huvila-asutus ilmentää pääkaupunkiseudun 1800-luvulla alkunutta ja 1900-luvun alussa laajentunutta kesäasumiskulttuuria. Ensimmäiset kesäasunnot olivat joko aatelisten kartanoita tai kaupunkilaisten kesän ajaksi vuokraamia kalastajamökkejä. 1700-luvun lopulla heränneen luonnonmaisemien arvostuksen lisäksi huvilakulttuurin syntyyn 1800-luvun alussa vaikutti pääkaupungin nopea kasvu. Huviloita rakennettiin 1870-1890-luvulla paljon etenkin Meilahteen, Degeröhön (vuoden 1946 alueliitoksesta lähtien Laajasalo) sekä Espoon saaristoon¹.

Helsingin väestömäärä kasvoi 1800-luvulla voimakkaasti. Teollisuuden houkuttelemien työntekijöiden lisäksi kaupunkeihin muutti yliopiston ja hallinnon virkamieskuntaa. Teollistuminen ja kaupungistuminen myötä Helsingin matala ja vehreä empirekaupunkikuva alkoi muuttua ja kaupungin epätervettä elämää haluttiin paeta kesäksi maaseudulle villiin luontoon. Myös kauppiat alkoivat nousta kaupungin talouseliittiin ja kun maanjakolainsäädäntö vähittäin vapautui, oman kesäviettopaikan hankkiminen tuli mahdolliseksi muillekin kuin säätyläisille. Oman huvilapalstan hankkiminen ja kesähuvilan rakennuttaminen alkoikin yleistyä 1870-luvulla. Kartanoiden omistajat myös rakennuttivat ja vuokrasivat kesähuviloita varakkaille kaupunkilaisille.²

Höyrylaivaliikennöinnin alkaminen Laajasaloon vuonna 1837 oli tärkeä edellytys huvilakulttuurin leviämiselle. Säännöllinen reittiliikenne ja maanjakolainsäädännön lieventyminen 1860- ja 1880-luvuilla mahdollistivat huvilapalstojen vuokraamisen ja lohkomisen.³ Laajasalon ensimmäiset huvilaomistajat

olivat varakkaita virkamiehiä ja yrittäjiä, jotka työpaikkoihinsa sidottuina eivät voineet hakeutua kesänviettoon Sisä-Suomen järviolueille. Säännöllisen laivaliikenteen myötä he pystyivät kuitenkin muuttamaan perheineen kesäasunnoilleen koko kesäksi. Höyrylaivalla oli mahdollista kulkea päivittäin töihin Helsinkiin. Vuonna 1880 saarella asui ympärivuotisesti vain 137 asukasta.⁴

Vuonna 1874 valmistunut Laajasalon ja Tammissalon välinen kanava paransi yhteyksiä itäiseen Laajasaloon, ja kahdeksan vuotta myöhemmin valmistunut Hevossalmen kanava lyhensi laivamatkan kantakaupungista puoleen tuntiin. Maaliikenne oli Laajasalossa pitkään täysin kehittymätöntä. Kantakaupunkiin päästäkseen piti kiertää Tammissalon ja Herttoniemen kautta pohjoiseen aina Viikkiin ja Vanhankaupungin asti, josta pääsi Itäistä Viertotietä etelään. Vuoden 1886 venäläisessä topografiakartassa näkyvät muutamat tiet palvelivat lähinnä saaren sisäistä liikennettä. Reitti Laajasalosta Naurissalmensillan kautta Kulosaareen ja kaupunkiin avautui vasta 1919, kun ensimmäinen silta Kulosaaresta Sörnäisiin valmistui. Höyrylaivaliikenne pysyi vilkkaana 1930-luvulle saakka.⁵

1930-luvulla myös rakentaminen vauhdittui ja Laajasaloon alkoi vähitellen muodostua tiiviimpää asutusta. Pääosin Laajasalo oli kuitenkin rakentamatonta ja muutos esikaupungiksi tapahtui hitaasti. Vuoden 1946 alueliitoksessa Laajasalo liitettiin Helsingin kaupunkiin. Huvilaelämä jatkui kuitenkin 1950-luvulle asti, jolloin tieyhteyksien parantaminen ja asuinrakentaminen alkoivat lisääntyä voimakkaasti.⁶

Kuva 17. Kuva Villa Svalvikin asukkaista huvilan pylväskuistilla. Aikakauslehti Astra nro 15 1.8.1929.

Kuva 18. Ote Isojakokartasta vuodelta 1778-1794. KA

Kuva 19. Ote Senaatinkartasta vuodelta 1886. VK

Villa Svalvikin varhaisia vaiheita ja omistajia

Villa Svalvik kartoissa

Isojakokartassa 1778-1794 Svalvikin mainitaan nimeltä. Vuonna 1886 tarkistetussa Senaatinkartassa voidaan nähdä jo huvila ja laituri sekä ilmeisesti pihapiiriä rajaava aita. Aidan vieressä oleva ympyrä on likimain samalla kohdalla kuin 1900-luvun alun valokuvissa esiintyvä kaivo. Villa Svalvik esitetään myös kihlakunnankartassa 1902-1906, jossa näkyy myös Jollaksen kartalolle vievä tie. Tämän selvityksen aikana löydetyistä karttamateriaalista Svalvikille vievä maareitti löytyy ensimmäistä kertaa vuoden 1920 kiinteistöjakokartasta, jossa esitetään Svalvikenin ja Rauhalan välistä rantaan vievä polku. Vuoden 1933 topografiakartassa polkureitistö vie jo Svalvikin huvilan ja hyötytarhan väliin. Hyötytarha ja sen käytävät esitetään näkyvästi vielä vuoden 1960 kartoissa.

Villa Svalvikin omistajia

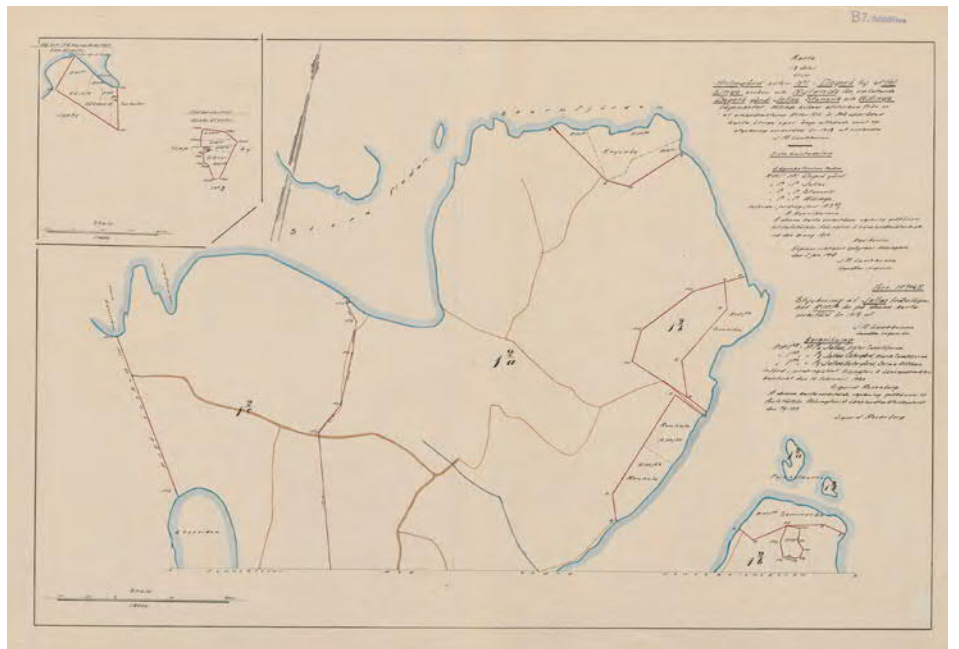
Villa Svalvik sijaitsee alueella, joka jaettiin vuonna 1798 Holmgårdin kartanosta ja kuului sen jälkeen Jollaksen kartanolle. Vuonna 1889 lohkotun palstan Svalvikin 1:22 osti lääketieteen ja kirurgian professori Maximus Widekind af Shulten⁷. Vuonna 1903 Villa Svalvikenin osti kauppias Sundström, joka myi huvilan vuonna 1912 sen pitkäaikaisimmalle omistajalle, lääketieteen lisensiaatti ja yksityislääkäri Jalmari Lydeckenille. Lydeckenin kuoleman jälkeen huvila siirtyi hänen leskensä ja kolmen lapsensa omistukseen vuonna 1960. Vuonna 1974 Lydeckenin perilliset myivät pelkästään kesäkäytössä olleen huvilan Helsingin kaupungille. Kun huvilalle ei löytynyt käyttöä, se joutui ilkeivallan kohteeksi ja meni huonoon kuntoon.⁸

Vuonna 1982 kaupunki myi huvilan Ahtola-kulttuurisäätiölle, joka vuokrasi huvilaa Snellman-korkeakoululle. Uusien koulurakennusten valmistuttua huvila kävi Snellman-korkeakoululle tarpeettomaksi. Vuonna 2007 huvila vuokrattiinkin edelleen Woima-säätiölle, joka on kunnostanut sen nykyiseen asuunsa. Tänä päivänä Villa Svalvik toimii kultturi-, koulutus- ja juhlatilana.⁹

Ahtola-säätiö on antroposofiaa kulttuurivirikkeitä tukeva ja apurahoja myöntävä säätiö. Säätiö pyrkii mahdollistamaan Suomessa kulttuurivirikkeitä, joissa inhimilliset ja aineelliset arvot sekä luonnon arvot ovat tasapainossa keskenään. Säätiön tarkoituksena on tukea tieteellistä ja taiteellista toimintaa, jota kehitetään Suomen kulttuuriperintöön liittyen vapaasti ja luovasti Rudolf Steinerin kulttuurivirikkeiden pohjalta. Säätiö toteuttaa tarkoitustaan edistämällä Ahtola-kulttuurikeskuksen toimintaa. Snellman-korkeakoulu on osa keskusta. Koulua olivat perustamassa Reijo Wilenius yhdessä puolisonsa Aijami Wileniusin kanssa, joka on Jalmari Lydeckenin tyttären tytär. Woima-säätiön hallituksen puheenjohtaja on heidän poikansa Markku Wilenius.¹⁰

Kuva 20. Ote Kihlakunnan kartasta vuosilta 1902-1906. KA

Kuva 21. Ote kiinteistöjakokartasta vuodelta 1920. KA

Kuva 22. Ote topografiakartasta vuodelta 1933. VK

Yksityishuvilasta koulutuskeskukseksi

Villa Svalvikin historia voidaan jakaa kahteen kauteen, huvilakauteen 1889-1981 ja Snellman-korkeakoulun kauteen vuodesta 1982 alkaen. Huvilakauden ajan ympäristöön ja sen käyttöön liittyen haastateltiin Meri Saikkua, jonka isoisä Jalmary Lydecken omisti huvilan vuosina 1912-1959. Snellman-korkeakoulun aikaan liittyen haastateltiin koulun entistä opettajaa Eila Väisästä.

Huvilakausi 1889-1981

Villa Svalvikin maisema säilyi pitkälti samana koko huvilakautensa ajan 1970-luvulle saakka sen ollessa yksityisessä omistuksessa. Höyrylaivojen aikaan päätulosuunta huvilalle oli mereltä. Villa Svalvikissa hyötypuutarhalla on ollut erityisen suuri merkitys. Oleskelu keskittyi huvilan pihalle ja rannalle, sekä metsäalueelle.

Koska Villa Svalvikista löytyy kirjallisuudesta vain vähän tietoa, haastateltiin tätä selvitystä varten lapsuutensa huvilalla viettänyttä Meri Saikkua. Haastateltavan isoisä lääkäri Jalmary Lydecken oli innokas kasviharrastaja, jolle hyötytarha oli erityisen tärkeä. Lydecken piti kuolemaansa saakka puutarhapäiväkirjaa, jossa hän kuvasi tarkasti luonnon- ja kasvukauden etenemistä sekä satoa. Hän käytti kasveista tieteellisiä nimiä ja oli erityisen ylpeä hyötytarhan keskikäytävää rajaavista pitkistä perennapenkeistä. Hyötytarhassa viljeltiin juureksia, marjoja ja hedelmiä. Tarhan pohjoisreunassa oli pitkä tomaatti-huone ja lavat verkkomeloneille. Leveällä keskikäytävällä oli kaivo, kapeampien käytävien rajatessa viljelyaluetta myös ulkoreunoilla. Huvilan puoleisella reunalla olevassa pergolassa kasvoi tuoksuköynnöskuusama ja ruusuja. Hyötytarhan

eteläreunaa rajasi pensasaita. Haastateltavan mukaan hyötytarha rakennettiin entiselle suolle Svalvikin puutarhurin ja kiinteistöhoitajan Karl Henrikssonin toimesta. Huvilalla oli kaksi palvelijaa, mutta myös talon väki osallistui paljon puutarhanhoitoon.

Huvilalla myös oleskeltiin ja viihdytettiin vieraita. Pylväiden koristamalla kuistilla ja merelle antavalla terassilla vietettiin paljon aikaa. Jalmary Lydeckenin aikana suurissa uurnissa ja istutusaltaissa kasvatettiin begonioita ja kuvien mukaan myös orvokkeja, kosmoskukkia sekä pelargoneja. 'Kuusen takana' huvilan lounaiskulmassa oli keittiö ja sen yläpuolella palvelijoiden huone. Piharakennuksessa oli kellari, yksi huone ja rakennuksen edessä laituri. Höyrylaivalaituri, hiekkaranta ja ulkopuolelta lämmitettävä sauna uimalaitureineen olivat keskeisessä roolissa päivittäisessä elämässä. Rannalla oli myös tenniskenttä sekä venevaja, jossa oli myös mankelihuone. Kuvissa voidaan erottaa myös pieni kanala, istutuskeluryhmä, sekä käytäviin rajautuvia kasvillisuusalueita.

Huvilalta tehtiin paljon retkiä läheiseen metsään ja pohjoisrannalle niin sanottuun 'Nokkaan'. Vanhempien seurassa Nokka oli helposti tavoitettavissa perheen pienimmillekin ja siellä käytiin usein viettämässä aikaa. Juhannuksena rannalla poltettiin kokkoa. Huvilalla kävi paljon vieraita ja juhlia järjestettiin usein. Tällöin puutarhaan ja metsäreitille saatettiin tehdä juhlavalaistus värikkäin lyhdyin. Metsässä kiertävän kävelyreitin on tehnyt Meri Saikun mukaan samainen Karl (Kalle) Henriksson. Reitillä olevat kiviportaot, katetut käytävät, pengerrykset ja näköalapaikan muurirakenteet ovat vielä jäljellä, mikä kertoo rakennustyön hyvästä laadusta. Näköalapaikalta oli hyvät näkymät merelle sekä Paloluodon saarelle, joka on edelleen suvun omistuksessa.

Kuva 23. Villa Svalvik 1969. Kuusen takana oli keittiö ja palvelijoiden huone. HKM

Kuva 24 viereisellä sivulla ylhäällä. Villa Svalvikin laituri 1910-20 luvulla. SKK

Kuva 25 viereisellä sivulla vasemmalla. Villa Svalvik 1912. SKK

Kuva 26 viereisellä sivulla oikealla. Höyrylaivojen kulkuvuorot. Punaisella korostettuna Villa Svalvik. Suomalainen kansa -lehti 29.5.1911

Snellman korkeakoulun aika 1982-

1950-luvulla Villa Svalvikin luoteispuolelle rakennettiin taloja ja leveämpi katu nimeltä Puuskakuja, mikä muutti saapumissuuntaa huvilalle. Vuonna 1960 tien laitaan hyötytarhan eteläpuolelle haettiin lupaa kahdelle autosuojalle, mutta muuten huvila-alueen toiminnot säilyivät miltei ennallaan. Rakennuslupakuvissa on edelleen nähtävissä vanhaa käytäväverkostoa ja rannan tuntumassa sijainnut tenniskenttä.

Snellman-korkeakoulun päärakennuksen rakentamisen yhteydessä hyötytarhan sivuitse vedetty putkilinja ja sen päälle rakennettu ajotie aloittivat laajemman muutoksen maisemassa. Vanhan hyötytarhan kummallekin reunalle rakennetut koulurakennukset lisäsivät maisemaan poikittaisen akselin ja ympäristö muuttui hyötytarhasta puolijulkiseksi piha-alueeksi.

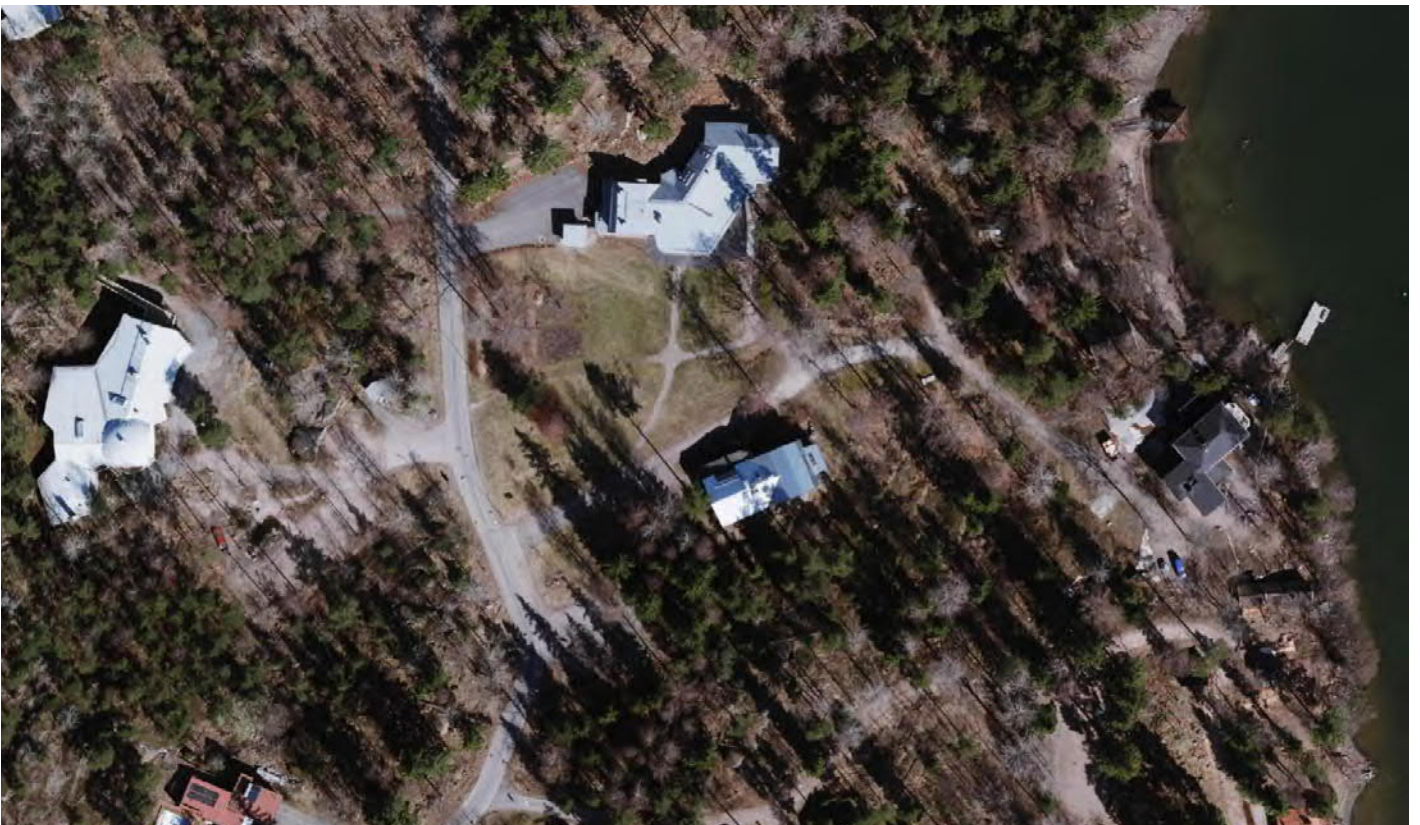
Snellman-korkeakoulun ympäristön vaiheista haasteltiin puhelimitse entistä koulun opettajaa Aila Väisästä, joka hoiti vanhaa hyötytarha-aluetta oman työnsä ohella 1980-luvulta alkaen aina viime vuosiin saakka. Pihasuunnitelma on haastateltavan mukaan puutarhasuunnittelija Terttu Hillin käsialaa. Hillin suunnitelmassa keskikäytävä on säilynyt miltei alkuperäisellä paikallaan. Koulurakennukset on yhdistetty uudella poikittaisella käytävällä ja vanhat viljelylohkot on muutettu nurmialueiksi. Vanhasta käyttötarkoituksesta muistuttavat muutamien uusien omenapuiden ryhmät. Pihan nurmialueita hyödynnetään nykyään juhlatilaisuuksissa sekä liikuntatunneilla. Alueen luoteisnurkkaan tehdään oppilasvoimin pieni keittiötarhanäytelmä.

Nurmialueella on myös viikinkimetodilla rakennettu hedelmäpuukumpare, Salvia-rakennuksen liuskekivialtaat istutukseen, sekä hulevesipainanne. Terttu Hillin suunnitelmaa ei löytynyt tämän selvityksen laatimisen yhteydessä. Väisäsen mukaan hyötytarhassa sekä uusien rakennusten kohdalla sijainneita kasveja, kuten marjapensaita ja alppiruusuja on siirretty toisiin osiin puutarhaa. Alkuperäisistä, vielä alkuperäisellä paikallaan olevista huvila-ajan rakenteista on säilynyt patkka pergolaa ja yksi vanha omenapuu.

Haastateltavan mukaan kouluympäristöä ja puutarhaa on rakennettu ja hoidettu Stainer-ideologian mukaisesti ja niitä käytetään paljon myös pedagogisiin tarkoituksiin. Koulun päärakennuksen edessä on muun muassa John Wilkesin Flowforms-vesiportaati, joiden idea perustuu liikkuvan veden voimaan. Koulun ympäristöön on istutettu myös niin sanottuja planeettapuita.

Korkeakoulun rakennukset

Villa Svalvikin hyötytarhan länsipuolelle rakennetulle Snellman-korkeakoulun päärakennukselle (Puuskakuja 14) haettiin rakennuslupa vuonna 1990. Hyötytarhan eteläpuolelle rakennetun Ateljetalon (Puuskakuja 21) rakennuslupa on vuodelta 1999 ja pohjoispuolella olevan Salvia-korkeakoulurakennuksen (Puuskakuja 21) vuodelta 2007. Ranta-alueelle on rakennettu myös kaksi vajarakennusta ja opiskelijoiden käytössä oleva pizzauuni. Vanhan tenniskentän paikalla on puutarhajätteiden varastointialue.

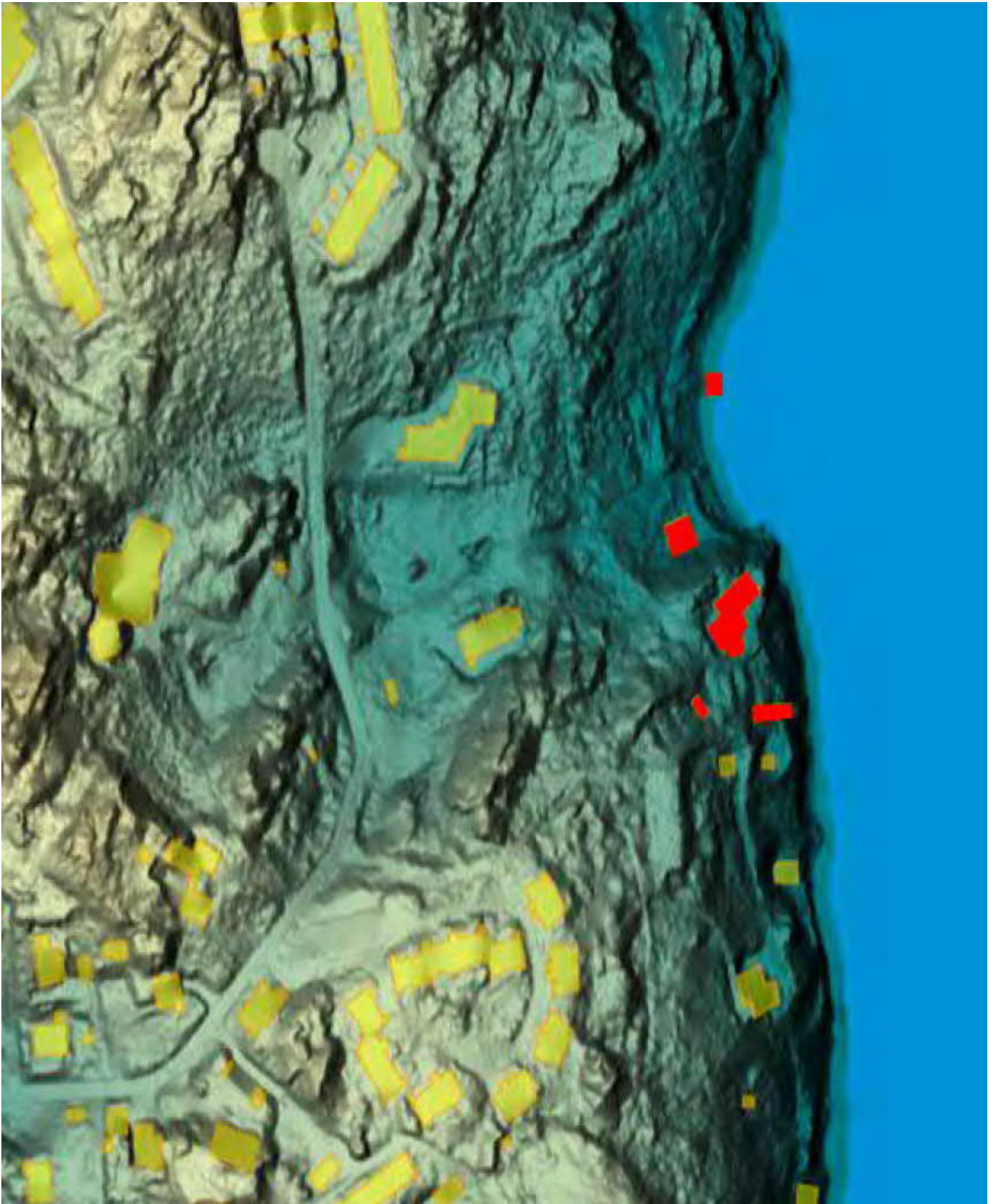
Kuva 27. Ilmakuva koulun alueelta vuodelta 2014. HK

Kuva 28. Snellman-korkeakoulu päärakennus. SKK

Kuva 29. Ekoatelje vuonna 2021

Kuva 30. Rinnevarjostus ja rakennukset alueina, Villa Svalvikin rakennukset punaisella. Villa Svalvikin hyötytarha sijaitsee entisessä merenlahdessa, nykyisessä rehevässä laaksossa, joka laskee kallio-kumpareiden välistä kohti Saunalahtea. 2020 HK.

4 Nykytila ja säilyneisyys

Villa Svalvikin maisemahistoria voidaan jakaa kahteen omanlaiseensa kauteen: huvilakauteen 1889-1981 sekä Snellman-korkeakoulun kauteen vuodesta 1982 alkaen.

Huvilakaudella avoin hyötytarha laski säntillisten pensasaitojen, perennapenkkiä ja pergolan rajaamana kohti puoliavoimta puistomaista rantaaluetta, huvilan noustessa sen vierelle rantakallion päällä. Rakennetut käytävät ja polut johtivat lähimetsiin ja niemennokkaan, jotka olivat päivittäisten retkien kohteita. Tulosuunta huvilalle oli mereltä päin maayhteyksien ollessa vielä heikot. Toiminnot sijoituivat omille alueilleen, muodostaen kuitenkin selkeän, huvilan päärakennukselle alisteisen huvilaympäristökokonaisuuden.

Tänä päivänä huvilaympäristökokonaisuus on jakautunut erillisiksi palasiksi. Huvilakauden maisemarakenne on hämärtynyt, mutta on vielä tunnistettavissa uusista rakennuksista ja umpeenkasvusta huolimatta. Suurin muutos on tapahtunut entisen hyötytarhan alueella. Huvilaa ja merta kohti suuntautuva viljelyalue on nykyään koulun piha-alue, jossa alueen reunoille sijoittuvat uudet rakennukset käyvät poikittaista vuoropuhelua. Yhteys rantaan ja huvilalle on vähäinen.

Hyötytarhan paikka, koko ja muoto ovat edelleen havaittavissa. Uudet käytävälinjat ja ajotie sijoittuvat alueen reunoille. Snellmankoulun aikaisten istutusten ja ympäristörakenteiden muodostama kokonaisuus sekä niiden yhteys paikan historiaan on epäselvä. Asiaa selventävää suunnitelmaa ei selvityksen aikana löytynyt.

Ranta-alueella käytävälinjat ja tenniskenttä ovat hävinneet alueen toimiessa pääasiassa varastointialueena. Alueella on myös opiskelijoiden harrastustoimintaan liittyviä vajoja, presukatos sekä pizzauuni. Puuskakujalta laskeva hulevesiputki purkaa keskelle hiekkarantaa. Saunan harmaavesisuodin on sijoitettu näkyvälle paikalle rantapolun viereen.

Huvila-ajalla rakennetun metsäreitin ja näköalapaikan kivirakenteet ovat säilyneet hyvin. Näkymä näköalapaikalta on kuitenkin kasvanut umpeen ja osa kivrakenteista hävinnyt kasvillisuuden alle. Huvilan pihalla voidaan erottaa useamman aikakauden kerroksia, niin kivi- kuin kasvillisuusrakenteissa.

Kuva 31. Ilmakuva selvitysalueelta huvila-aikakaudelta 1943. HK

Kuva 32. Ilmakuva selvitysalueelta 2020. HK

Kivirakenteet ja kasvillisuus

Rakenteiden ja kasvillisuuden säilyneisyyttä on tarkasteltu vertaamalla eri aikakausien ilmakuvia, vanhoja valokuvia sekä nykytilaa maastossa. Nykytilan kartoitus tehtiin kesällä 2021 kolmella maastokäynnillä touko-elokuussa. Lisäksi alueelle tehtiin maastokäynti selvityksen ohjausryhmän kanssa, kivirakenteisiin keskittyvä käynti kaupunginmuseon tutkijoiden Juha Vuorisen ja Heini Hämäläisen kanssa sekä luonnonarvoihin keskittyvä käynti luontoasiantuntija Tuuli Ylikotilan kanssa.

Kivirakenteet

Huvilan merenpuolella oleva terassi graniittimuureineen ja -portaineen on keskeinen osa huvilaympäristöä. Rakenteet voidaan nähdä melko uusina vuonna 1913 otetuissa kuvissa, joten on oletettavaa, että ne on tehty huvilan laajennuksen yhteydessä vuonna 1893. Rakenteet ovat säilyneet hyvässä kunnossa ja ne ovat selkeästi ammattilaisen työtä. Huvilan lounaispuolella olevan tukimuurin kivet ovat vanhoja mutta mahdollisesti uudelleen asennettuja. Muuten massiivikivirakenteet ovat alkuperäisessä asussaan.

Salvia-koulurakennuksen vieressä vanhan hyötytarha-alueen reunassa on edelleen jäljellä osa vanhaa pergolarakennetta, joka rajasi aikoinaan koko tarhan merenpuoleista reunaa. Puurakenteet eivät todennäköisesti ole alkuperäisen kaltaiset ja kivirakennettakin on korjailtu, mutta rakenne antaa kuitenkin kuvan huvila-ajan tilanteesta. Lähdemateriaalin ja haastattelun perusteella pergola on saattanut olla niin sanotusti läpikuljettava, eli ei umpiseinäinen kuten kuvassa 34.

Metsässä kiertävän huvila-ajalla rakennetun kävelyreitit kivirakenteet ovat poikkeuksellisen edustavat ja edelleen varsin hyvässä kunnossa niiden ikä huomioon ottaen. Rakenteet mitattiin paikoilleen tämän selvitystyön yhteydessä.

Huvilan pihapiirissä voidaan nähdä myös selkeästi uudempi kivirakenteiden kerros. Huvilan ja talousrakennuksen välissä kiemurtelevat luonnonkivistä tehdyt pengerrykset, jotka terassoivat pihan kolmeen tasoon näkyvät ensimmäisen kerran selvästi vuoden 2014 ilmakuvissa. Toisella puolella taloa keittiön oven tuntumassa alkuperäisiä graniittikivirakenteita on jatkettu luonnonkiviladonnalla.

Kuva 33. Villa Svalvikin graniittikivimuureja ja -portaita kevät 2021.

Kuva 34. Säilyneet pergolan kivipylväät.

Kuva 35. Metsäreitin näköalapaikka.

Kuva 36. Metsäreitin kiviportaita.

Kuva 37. Metsäreitin rakenteita.

Kuva 38 ylhäällä. Ilmakuva pihan luonnonkivipenger-ryksistä 2016. HK

Kuva 39 alhaalla. Uutta kiviladontaa keittön oven lähellä.

Kuva 40 seuraavalla sivulla ylhäällä. Sisääntulossa kasvavat pensasryhmät ovat lajistoltaan huvila-ai-kakaudelle tyypillisiä, mutta niiden alkuperäisyydestä ei ole varmuutta.

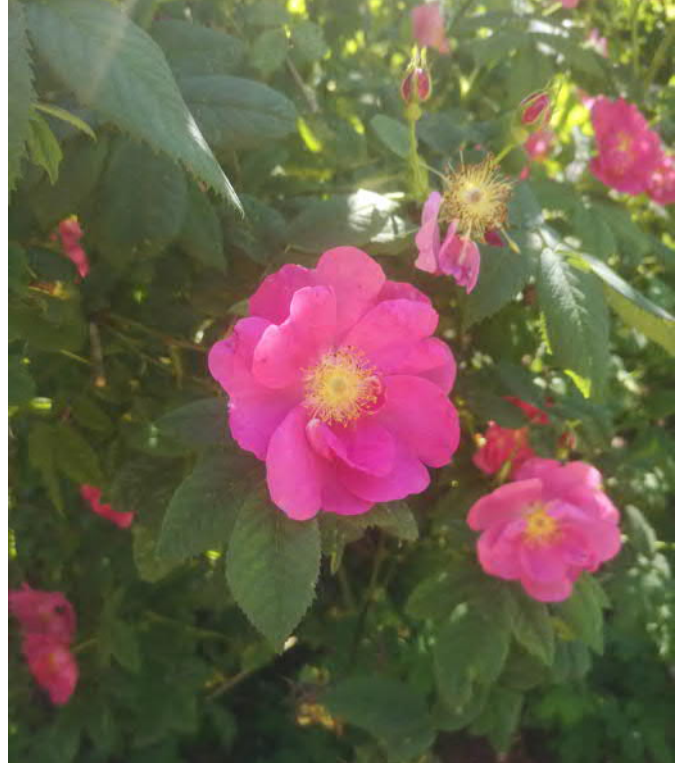
Kuva 41 seuraavalla sivulla alhaalla vasemmalla. Vain varttuneinen puusto on varmuudella huvila-ajalta.

Kuva 42 seuraavalla sivulla alhaalla oikealla. Näkymä pylväskuistin läpi merelle. Kevät 2021.

Kasvillisuus

Huvilan ja rannan välissä oleva puusto, erityisesti vanhat maisemamännyn ja tervalepät ovat merkittävä osa huvilaympäristöä. Osa puista on edelleen tunnistettavissa vanhoista kuvista. Hyvällä todennäköisyydellä alkuperäisiä huvila-aikakauden istutuksia ovat kookas kriminlehmus ja jalava, graniittimuurin takana kalliolla kasvavat siperianmaksaruohot sekä tontin lounaisrajalla oleva syreenikaari ja sen alle villiintynyt tellima. Rinteessä ja nurmialueidella kasvavat valkovuokot, kielot, kevättähtimö ja saniaiset ovat tyypillisiä luonnosta pihoilta siirrettyjä kasveja.

2000-luvulla huvilaa remontoitiin juhlaikäyttöön, ja osa huvilan lähetyvillä olevista istutuksista on todennäköisesti peruja tältä ajalta. Monet pihapiirin pensasryhmistä (valamonruusu, siperianhernepensas, jasmikkeet, syreenit jne) ovat lajistoltaan huvila-aikakaudelle tyypillisiä, mutta koska niiden alkuperäisyydestä ei saatu työn aikana varmistusta, voi hyvin olla, että istutukset ovat myöhempää perua ja lajisto taiten valittu kohteeseen sopivaksi.

Kivirakenteiden tapaan huvilan pihalla voidaan nähdä myös selkeästi erottuva uusin kasvillisuuskerros, jonka lajisto ja sommittelu poikkeavat aikaisemmista. Hoitamattomuuden seurauksena on nähtävissä myös alkavaa tärkeiden näkymien umpeenkasvua.

Kuva 43. huvilan ja talousrakennuksen välissä on uusia luonnonkivipengerryksiä ja niihin liittyviä istutuksia.

Kuva 44. huvilan toisella puolella graniittikivimuureja on jatkettu uudemmilla kivirakenteilla ja istutuksilla.

Entisen hyötytarhan alue

Pergolan ja pensasaitojen rajaamasta hyötytarhasta on jäljellä vanha omenapuu ja pätkä pergolarakennetta. Kasvimaat ja hedelmätarha on muutettu pääosin nurmialueiksi, joita erilaiset kasviryhmät ja rakenteet täplittävät.

Kuva 45. Alkuperäinen säilynyt omenapuu ja sen takana pätkä pergolarakennetta.

Kuva 46. Hyötytarha on nykyisin nurmialue, jossa on monikerroksellista kasvillisuutta, näytekasvimaata, huilvesirakennetta, istutusaltaita sekä viikinkimetodeilla tehty omenapuukumpare.

Ranta-alue ja metsäreitti

Rannan kasvillisuus on pääosin luonnonkasvillisuutta ja istutukset keskittyvät sisääntuloon tien laitaan. Lajiston (happomarja, jasmike, virpiangervo) perusteella ryhmä on todennäköisesti huvila-ajan jälkeen istutettu. Metsäreitin varrelle on istutettu pikkutalviota ja saniaisia. Talvio leviää herkästi tuoreissa kangasmetsissä, joten se tulisi poistaa, vaikkei kasvi vielä vieraslajilistalla olekaan.

Kuva 47. Pensasryhmä sisääntulossa. Takana ranta ja venevaja kevät 2021.

Kuva 48. Metsäreitin varrelle on istutettu pikkutalviota ja siirretty saniaisia.

NYKYTILA

Kuva 49. Villa Svalvikin ympäristöhistoriallinen selvitys: nykytila (kasvillisuutta ja vajoja ei ole mitattu paikoilleen).

MERKINNÄT

MAISEMATILA JA NÄKYMÄT

- UMPEUTUNUT NÄKYMÄ
- HUVILAYMPÄRISTÖÄ HEIKENTÄVÄ MAISEMAVAURIO

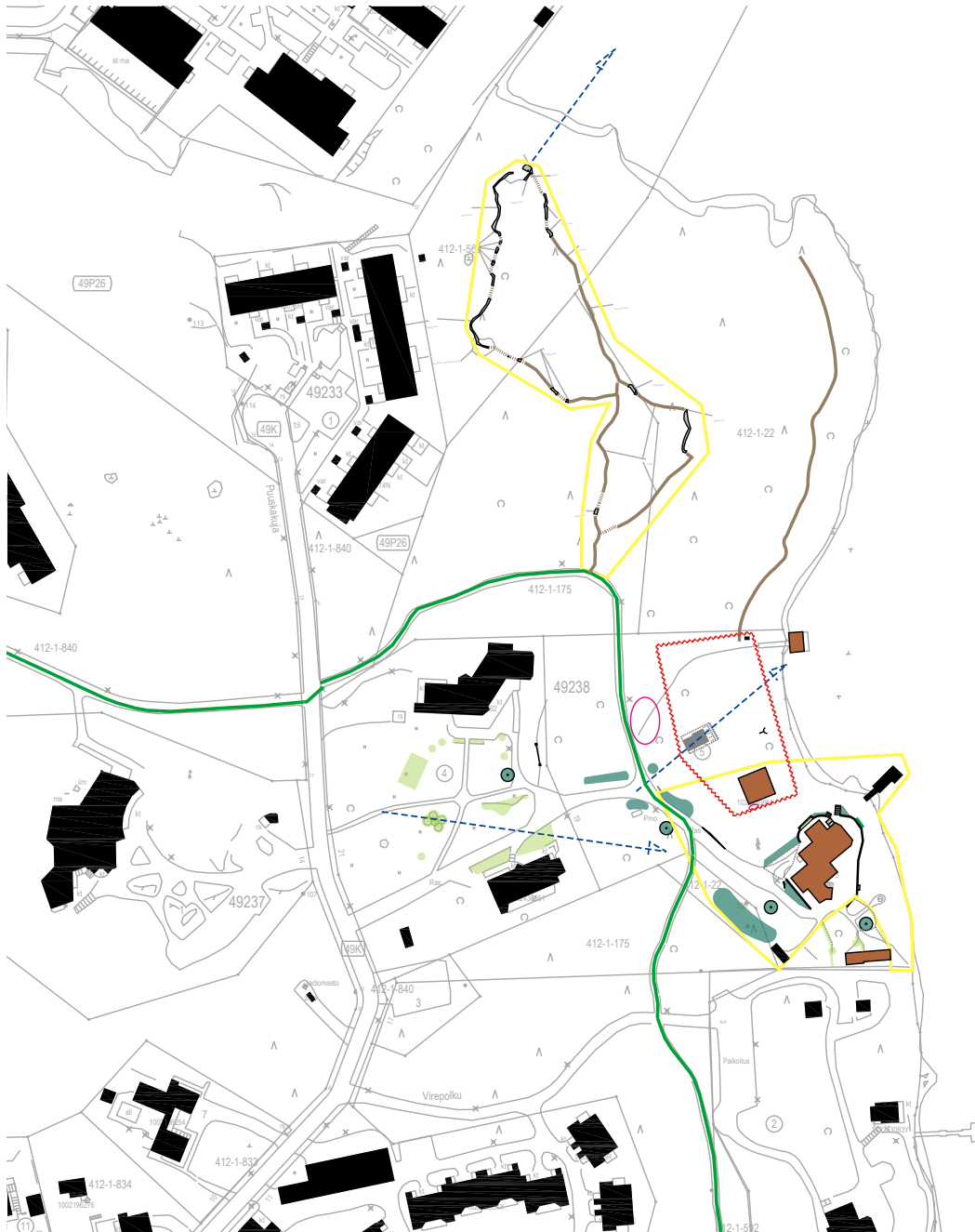
PUUTARHA

SÄILYNEET HUVILA-AJAN KASVILLISUUSALUEET JA RAKENTEET

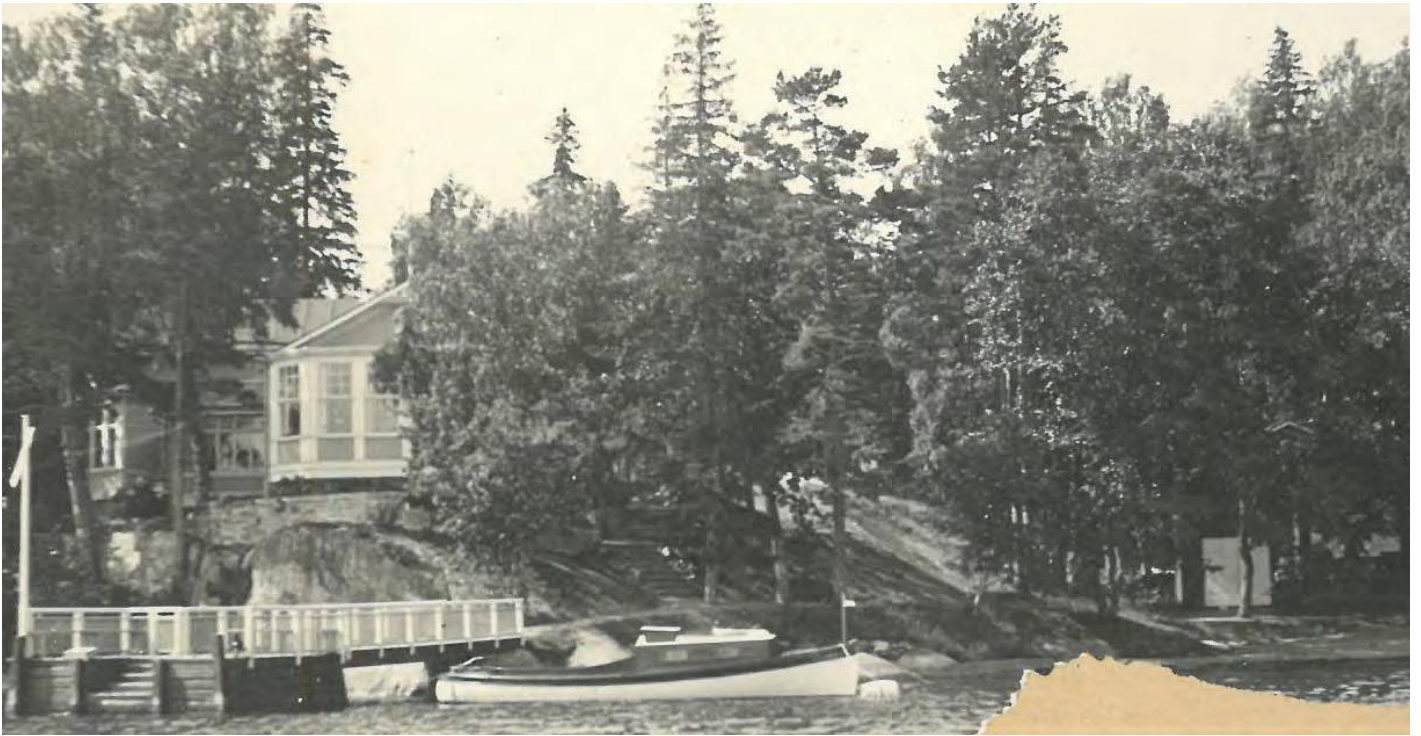
- ALKUPERÄISEN HUVILAPUUTARHAN ILMEEN SÄILYTTÄNYT PUUTARHAN OSA
- LAJISTOLTAAN AIKAKAUDELLE PÄÄOSIN TYYPILLINEN ISTUTETTU PENSASRYHMÄ
- SÄILYNYT TAI AIKAKAUDELLE TYYPILLINEN ISTUTETTU PERENNARYHMÄ TAI -ALUE
- SÄILYNYT TAI AIKAKAUDELLE TYYPILLINEN ISTUTETTU PUU
- SÄILYNYT KÄYTVÄÄLINJAUS TAI POLKU
- HUVILA-AJALTA OLEVA KIVIRAKENNE
- HUVILA-AJALTA OLEVA KIVIRAKENNE / PERGOLA
- MAHDOLLISESTI HUVILA-AJALTA PERÄISIN OLEVA PENTER

UUDET SEKÄ SNELLMAN KORKEAKOULUN AJAN RAKENTEET

- KASVILLISUUSALUE
- ISTUTETTU PUU
- HAITALLINEN VIERASLAJI
- KIVIRAKENNE
- PENTER
- HULEVESIPUTKEN PURKUPISTE
- HARMAAVESISUODIN
- HUVILA-AIKAKAUDEN RAKENNUS TAI LAITURI
- UUDISRAKENNUS
- VAJA
- OLEVA VIRKISTYSREITTI

5 Kuvaparivertailu

Kuva 50 ylhäällä. Kuva mereltä vuodelta 1913. SKK

Kuvat 51 ja 52 alhaalla. Kuvat laiturilta kohti huvilaa ja venevajaa 2021

Kuva 53 seuraavalla sivulla ylhäällä. Talousrakennuksen pääty ja rantaa mereltä kuvattuna 1913. SKK

Kuva 54 seuraavalla sivulla alhaalla. Talousrakennuksen rantaa laiturilta kuvattuna 2021.

Kuva 55. Huvila mereltä kuvattuna 1910-luvun alussa. SKK

Kuva 56. Huvila mereltä kuvattuna 1910-luvun alussa. Lapset ja hoitaja terassilla. SKK

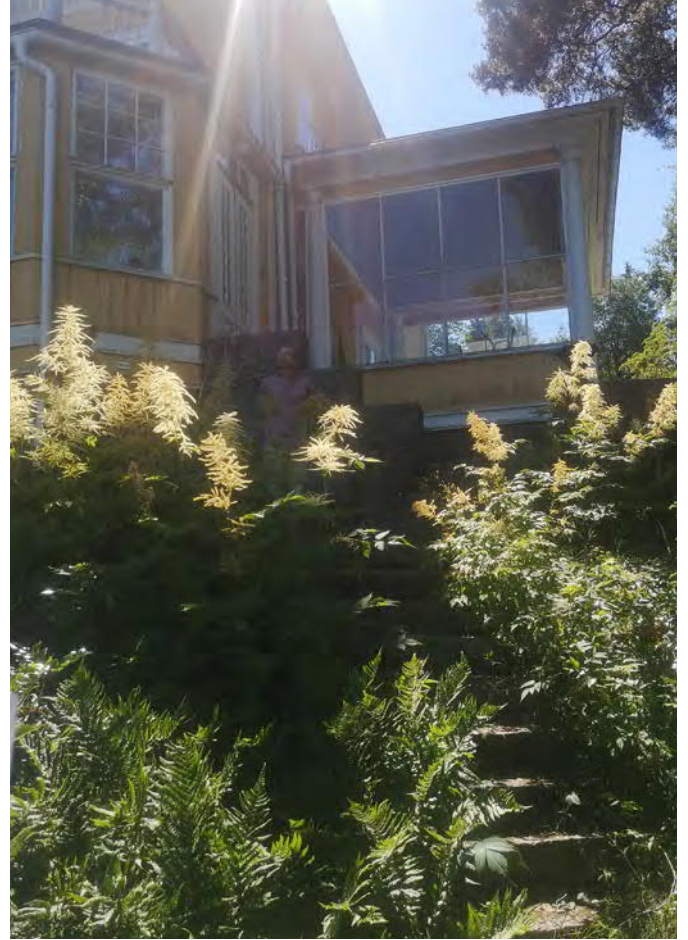
Kuva 57. Sama kohta vuonna 2021.

Kuva 58 ylinnä. Huvila kaakosta kuvattuna 1900-luvun alussa. SKK

Kuva 59 keskellä. Sama kohta vuonna 1969. Kari Hakli 1969 HKM

Kuva 60 alinna. Sama kohta vuonna 2021.

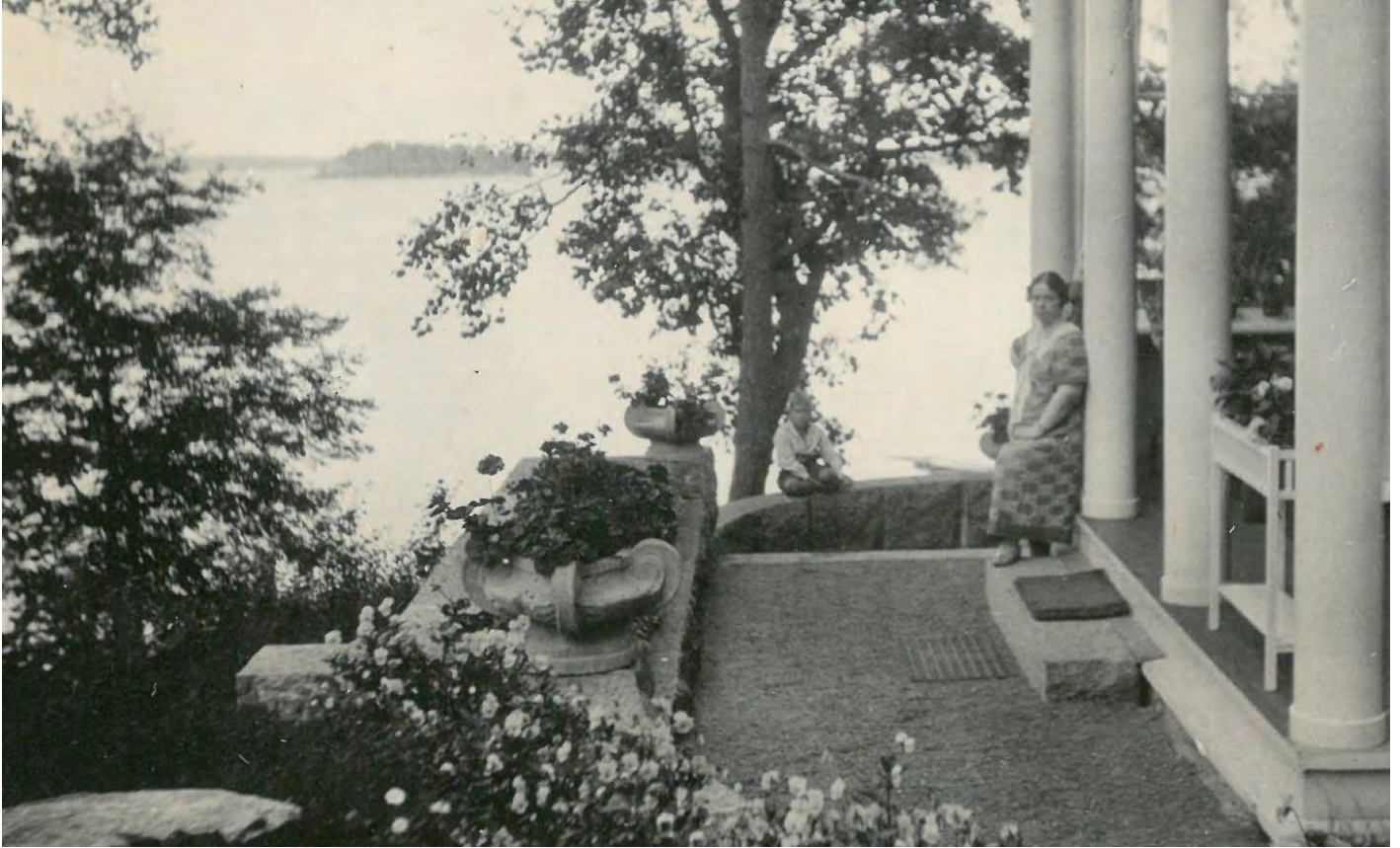
Kuva 61 ylhäällä vasemmalla. Huvila pohjoisesta kuvattuna 1969. Kari Hakli HKM.

Kuva 62 ylhäällä oikealla. Sama kohta vuonna 2021.

Kuva 63 seuraavalla sivulla ylhäällä. Huvila lounaasta kuvattuna vuonna 1969. Valkonarsissit kukkivat. Kari Hakli HKM.

Kuva 64 seuraavalla sivulla alhaalla. Sama kohta vuonna 2021.

Kuva 65 ylhäällä. Huvilan kuisti lounaasta Poikaluotoja kohti kuvattuna 1910-luvulla. SKK

Kuva 66 alhaalla. Sama kohta vuonna 2021.

Kuva 67 ylhäällä. Huvilan terassi 1910-luvulla idästä kohti saunaa kuvattuna. SKK

Kuva 68 alhaalla. Sama kohta vuonna 2021.

Kuva 69 ylhäällä. Höyrylaivalaituri ja soutajat vuonna 1913. SKK
 Kuva 70 alhaalla. Sama kohta vuonna 2021.
 Kuva 71 viereisellä sivulla ylhäällä vasemmalla. Vanha sauna vuonna 1912. SKK
 Kuva 72 ylhäällä oikealla. Uusi sauna 1910-20-luvulla. SKK

Kuva 73 keskellä. Uusi sauna 1910-1920-luvulla. SKK
 Kuva 74 keskellä oikealla. Sauna vuonna 1969. Kari Hakli HKM
 Kuva 75 alinna. Sauna kesällä 2021.

Kuva 76 edellisellä sivulla ylhäällä. Oleskeluryhmä ja venevaja vuonna 1916. SKK

Kuva 78 ylhäällä. Kanahäkki vuonna 1916. SKK

Kuva 77 edellisellä sivulla alhaalla. Likimain sama kohta vuonna 2021.

Kuva 79. Likimain sama kohta vuonna 2021.

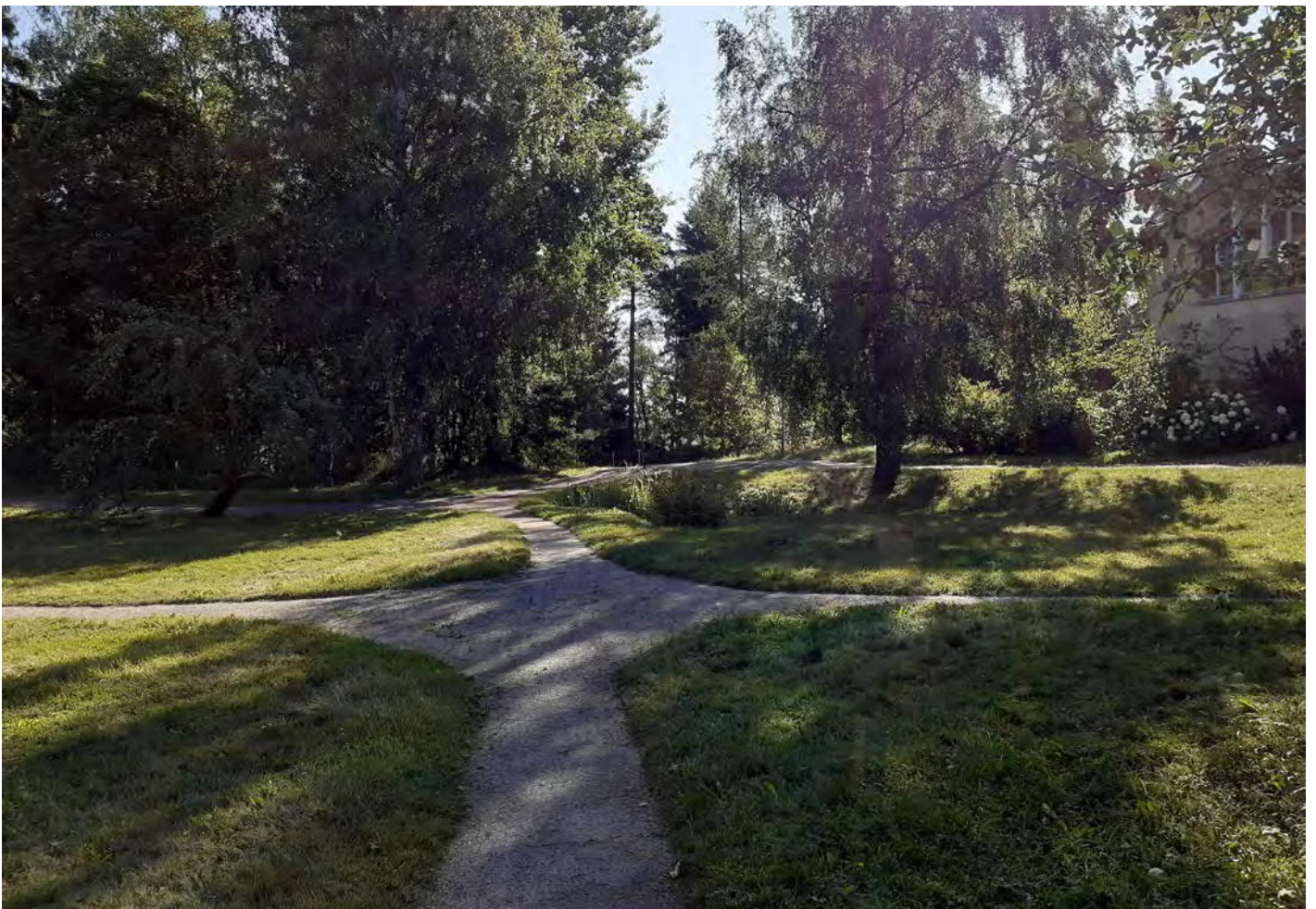

Kuva 80 edellisellä sivulla ylhäällä. Sadonkorjaajia sekä hyötytarhan keskikäytävää reunustavat perennapenkit 1910-luvulta. Leimut, päivänhatut ja ritarinkannukset kukkivat. SKK

Kuva 81 edellisellä sivulla alhaalla. Sama kohta kesällä 2021. Käytävä, nurmialueita ja hulevesipainanne.

Kuva 82 vieressä. Sadonkorjaajia hyötytarhan keskikäytävällä olevalla kaivolla 1810-luvulla. SKK

Kuva 83. Samaa aluetta vuonna 2021.

Kuva 84. Puutarhatöitä luomujen kukkies-
sa. Hyötytarha ja tomaattihuone keväällä
1910-luvulla. SKK

Kuva 85 alhaalla. Sama kohta kesällä 2021.
Salvia-rakennus ja liuskekivialtaat.

Kuva 86 viereisellä sivulla ylhäällä. Viistoku-
va vuodelta 1955. HKM

Kuva 87 viereisellä sivulla alhaalla. Viisto-
kuva vuodelta 2017. HK

6 Arvoja ja vaalittavia ominaispiirteitä

1800-luvun lopulla rakentunut Villa Svalvik on osa valtakunnallisesti merkittävää Helsingin lähisaariston höyrylaivareitien kesähuvila-asutusta. Huvila sijaitsee maisemallisesti keskeisellä paikalla Saunalahden itärannalla. Itä-Helsingin kartanoille ja huviloille tyypillisesti näkymät päärakennukselta merelle ja mereltä päärakennukselle ovat olennainen osa huvilaympäristöä.

Villa Svalvikin maisematila muodostuu merta kohti laskevasta rehevästä laaksosta ja sitä ympäröivistä kalliisista metsäkumpareista. Huvila ja sen välitön piha-alue sijoittuvat merenrantaan korkealle kalliolle, hyötytarhan ja oleskelualueen jäädessä huvilan pohjoispuolelle laaksoon. Laakson ympärillä kohoavat Hepokallion metsät muodostavat maisematilan länsi- ja pohjoisreunan. Merenlahden vesipinta ja Villasaarenselkä luotoineen ovat olennainen osa Villa Svalvikin maisemaa.

Maisematila on pääpiirteittäin säilynyt, mutta uusien koulurakennusten ja istutusten myötä huvila on jäänyt sivuosaan eikä alkuperäinen huvilaympäristö hahmotu enää kokonaisuutena. Mereltä käsin tarkasteltuna huvilan päärakennus ja siihen kuu-

luva rantasauna toimivat edelleen hienoina maamerkkeinä. Päärakennuksen lisäksi huvilakokonaisuuteen liittyvistä rakennuksista on säilynyt huvilan pihalla oleva talousrakennus, venevaja sekä rantasauna. 1920-luvun loppuun mennessä lopulliseen muotoonsa kehittynyt huvilaympäristökokonaisuus muodostuu päärakennukseen liittyvästä piha-alueesta pylväskuisteineen ja graniittikiviterasseineen, laajasta hyötytarhasta, ranta-alueesta sekä metsäalueesta rakennettuine reitteineen ja oleskelupaikkoineen.

Villa Svalvik kuuluu arvokkaaseen Saunalahden-Tonttuvuoren lepakkoalueeseen. Pääosa metsäalueesta kuuluu myös arvokkaaseen metsäkohteeseen Jollas M73/13. Muut selvityksen yhteydessä todetut luontoarvot liittyvät varttuneeseen puustoon, erityisesti huvilan ranta-alueilla.

Villa Svalvikin huvilaympäristökokonaisuus muodostaa yhdessä lähimetsien kanssa monipuolisen lähivirkistysalueen ja on varsin potentiaalinen Laajasalon rantareitin vetovoimakohde.

Kuva 88. Villa Svalvik keväällä 2021.

Arvoja heikentäviä tekijöitä ja ristiriitoja

Huvilan piha-alueella oleva uusi kivirakenteiden ja istutusten kerrostuma ei kuulu samaan sarjaan alkuperäisten massiivigraniittirakenteiden kanssa ja luo hankalasti hoidettavana epäsiistin vaikutelman.

Entisen hyötytarha-alueen reunoille rakennetut koulurakennukset ja niiden väliin toteutettu nurmipintainen piha-alue muodostavat oman, aikaisempaan akselistoon nähden poikittaisen kokonaisuutensa. Piha on koulun opetus-, juhla- ja virkistyskäytössä. Uudet rakennukset, istutukset ja muut piharakenteet palvelevat koulun toimintaa, mutta heikentävät huvilaympäristökokonaisuuden hahmottamista ja arvoja. Paikoitellen ongelmaksi on muodostumassa myös hoitamattomuuden aiheuttama umpeenkasvu ja liian suureksi kasvavien kasvilajien istuttaminen tärkeille näkymälinjoille.

Ranta-alueella olevat infrarakenteet, uudet vajarakennukset ja varastointi palvelevat koulun toimintaa, mutta myös heikentävät ympäristön viihtyisyyttä ja huvilaympäristöön liittyvien rakennusten muodostamaa kokonaisuutta. Vajat ja heti sisään-tulossa oleva suuri kyltti ovat keskellä tärkeitä rantanäkymiä.

Kuva 89. Puuskakujalta laskeva betoninen hulevesiputki purkaa hiekkarannalle. Kesä 2021.

Kuva 90. Näkymä keskikäytävältä kohti huvilaa ja rantaa.

Kuva 91. Sisääntulo alueelle kesällä 2021. Edessä puiden takana pilkistää merenranta, oikealla Ekoateljee, vasemmalla piha-alueen takana koulurakennus Salvia. Vanha hyötytarha hedelmäpuineen sijaitsi tien vasemmalla puolella.

Kuva 92. Näkymä Puuskakujalta kohti Salvia-koulurakennusta kesällä 2021. Vanha hyötytarha sijaitsi nurmialueen kohdalla, Salvian paikalla on ollut tomaattihuone. Vuoden 1955 ilmakuvasssa hyötytarhaa rajaa tietä (nykyistä Puuskakujaa) vasten leikattu pensasaita. Tärkeät näkymät kasvavat umpeen, uudet istutukset eivät huomioi kohteen alkuperäisiä ominaispiirteitä.

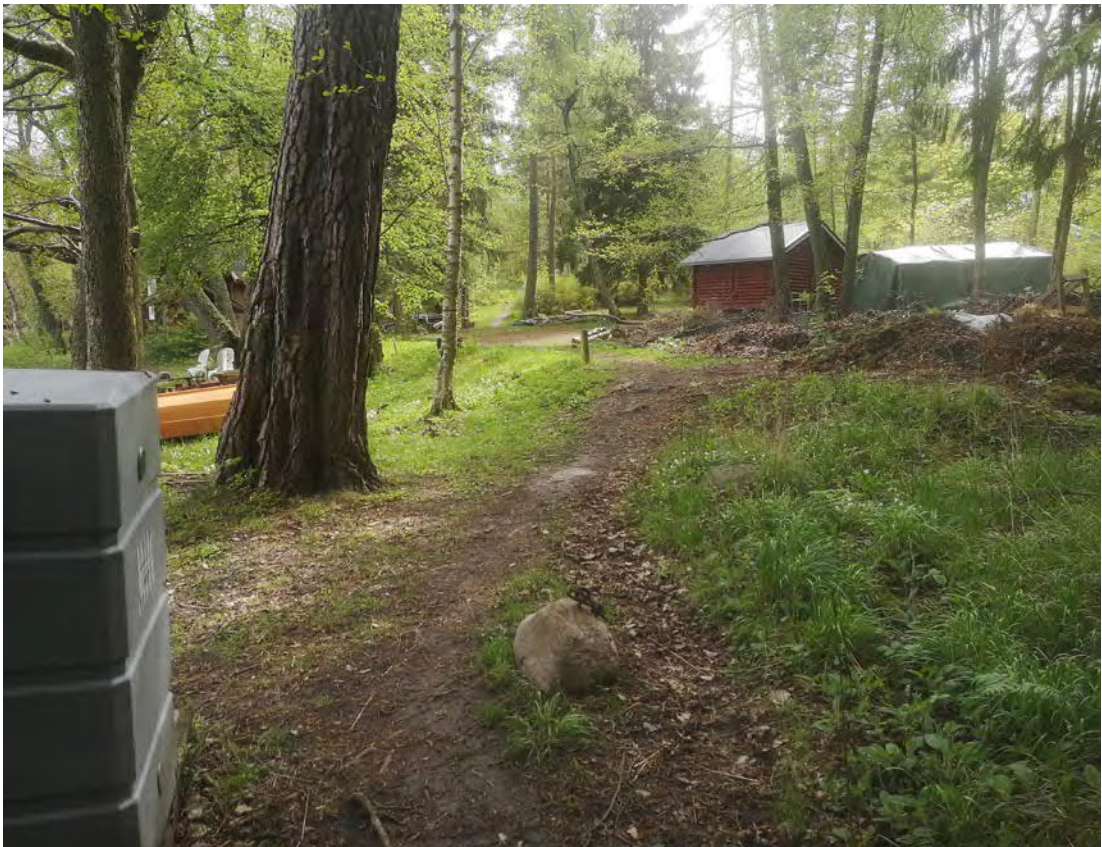

Kuva 93. Näkymä kuistille.

Kuva 94. Rantanäkymään asettuu uusia vajoja ja pressukatoksia sekä suuri puinen ilmoitustaulu. Taakse jäävät huvilakokonaisuuteen kuuluva rantasauna ja venevaja 1900-luvun alusta.

Kuva 95. Näkymä 'Nokkaan' vievältä polulta, ranta-alueen läpi lounaaseen. Entisen tenniskentän paikalla on vajarakennuksia ja puutarhajätteen varastointia. Saunan harmaavesisuodatin on näkyvällä paikalla rantapolun reunassa.

Villa Svalvikin huvila-alueen vaalittavat ominaispiirteet

- Puoliavoimet näkymät huvilalta ja rannalta merelle
- Huvilan ja sen massiivikivirakenteiden muodostama kokonaisuus
- Huvilan pylväskuistin ja terassin yhteys ympäristöön ja merimaisemaan
- Suuret vanhat puut, puistomainen ranta-alue ja hiekkaranta
- Avoin hyötytarha-alue ja sen säilyneet osat
- Metsäreitti ja näköalapaikka kivirakenteineen
- Retkipolku nokkaan
- Arvometsäalue

Villa Svalvikin huvila-alueen vahvistettavia ominaispiirteitä

- Huvilan päärakennuksen asema maisemassa
- Alkuperäiseen huvilaympäristöön kuuluvien rakennusten muodostama kokonaisuus
- Huvilaympäristön osien yhteys toisiinsa
- Huvilaympäristön alkuperäisten rakenteiden asema maisemassa ja ympäristössä

Kuva 96. Näkymä Villa Svalvikilta kohti ranta-saunaa.

HISTORIALLISET KERROSTUMAT

Kuva 97. Villa Svalvikin ympäristöhistoriallinen selvitys: historialliset kerrostumat (kasvillisuutta, uusia kivirakenteita ja vajoja ei ole mitattu paikoilleen).

MERKINNÄT

MAISEMATILA JA NÄKYMÄT

- UMPEUTUNUT NÄKYMÄ
- HUVILAYMPÄRISTÖÄ HEIKENTÄVÄ MAISEMAVAURIO

PUUTARHA

SÄILYNEET HUVILA-AJAN KASVILLISUUSALUEET JA RAKENTEET

- PÄÄOSIN ALKUPERÄISEN HUVILAPUUTARHAN ILMEEN SÄILYTTÄNYT PUUTARHAN OSA
- LAJISTOLTAAN AIKAKAUDELLE PÄÄOSIN TYPILLINEN ISTUTETTU PENSASRYHMÄ
- SÄILYNYT TAI AIKAKAUDELLE TYPILLINEN ISTUTETTU PERENNARYHMÄ TAI -ALUE
- SÄILYNYT TAI AIKAKAUDELLE TYPILLINEN ISTUTETTU PUU
- SÄILYNYT KÄYTÄVÄLINJAUS TAI POLKU
- HUVILA-AJALTA OLEVA KIVIRAKENNE
- HUVILA-AJALTA OLEVA KIVIRAKENNE / PERGOLA
- MAHDOLLISESTI HUVILA-AJALTA PERÄIN OLEVA PENGER

HÄVINNEET HUVILA-AJAN KASVILLISUUSALUEET SEKÄ RAKENTEET

- HEDELMÄTARHA / KASVIMAA
- PUUTARHAKASVILLISUUSRYHMÄ
- POLKU TAI KÄYTÄVÄ
- KIVIRAKENNE / PERGOLA

UIDET SEKÄ SNELLIMAN KORKEAKOULUN AJAN RAKENTEET

- KASVILLISUUSALUE
- ISTUTETTU PUU
- HAITALLINEN VIERASLAJI
- KÄYTÄVÄ TAI AJOTIE
- KIVIRAKENNE
- PENGER
- HUVILA-AIKAKAUDEN RAKENNUS TAI LAITURI
- PURETTU HUVILA-AIKAKAUDEN LAITURI
- UUDISRAKENNUS
- VIHER JA VIRKISTYSVERKOSTOA TÄYDENTÄVÄ YHTEYS

HUVILA-ALUEEN SÄILYNEET RAKENNUKSET JA RAKENTEET

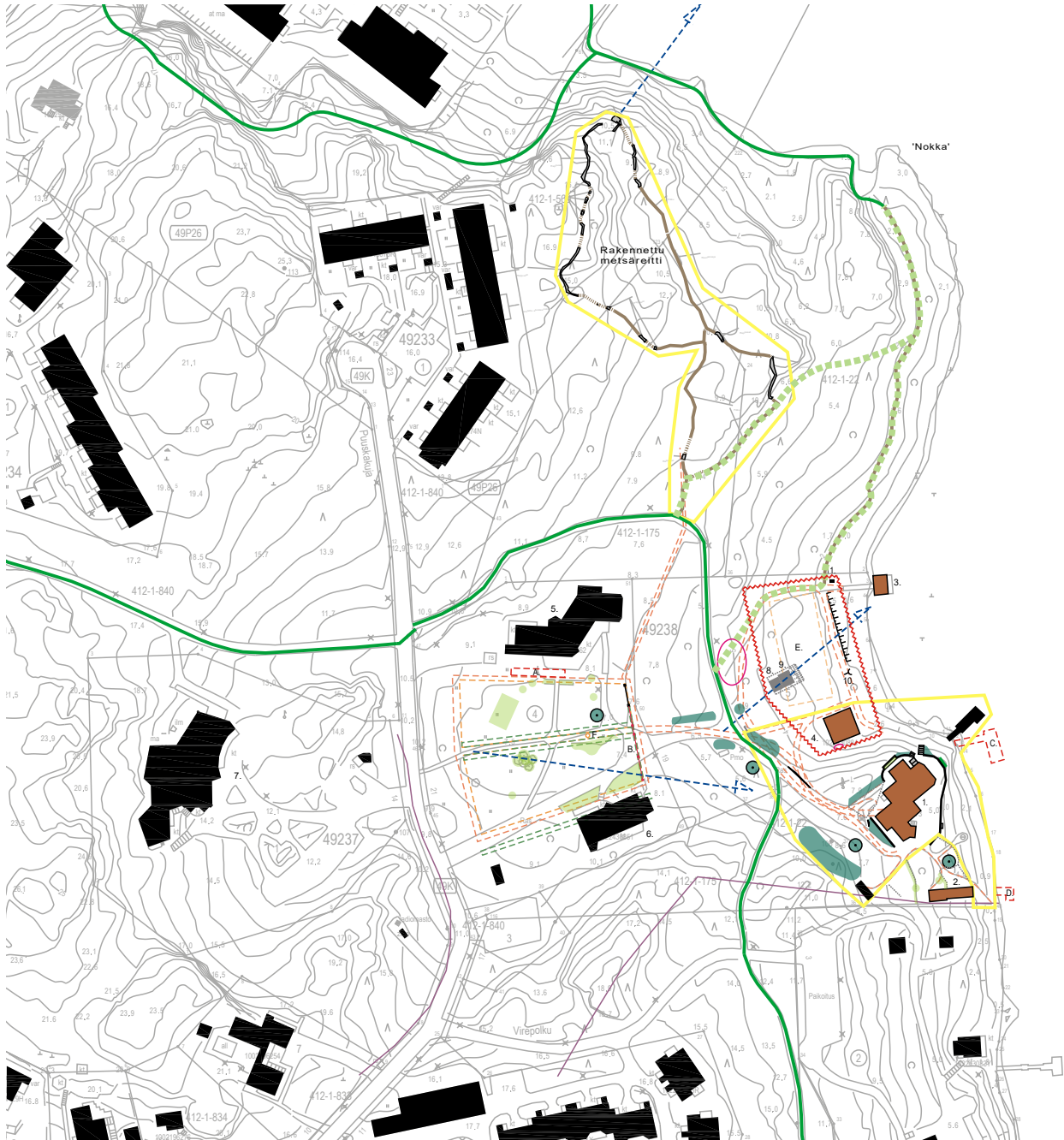
- VILLA SVALVIK
- PIHARAKENNUS
- SAUNA
- VENEVAJA

UIDET RAKENNUKSET JA RAKENTEET

- EKOTALO SALVIA
- EKOATELJE
- SNELLIMAN KORKEAKOULU
- VAJA
- VAJA
- HULEVESIPUTKEN PURKUPISTE
- HARMAAVESISUODIN

HUVILA-ALUEEN HÄVINNEET RAKENNUKSET JA RAKENTEET

- A.KASVIHUONE
- B.PERGOLA
- C.LAITURI
- D.LAITURI
- E.TENNISKENTTÄ
- F.KAIVO

7 Kehittämisperiaatteita

Suosituksukset alueen kehittämiseksi ja jatkosuunnittelulle perustuvat Villa Svalvikin kulttuurihistoriallisiin ja maisemallisiin arvoihin sekä tässä työssä määriteltyihin vaalittaviin ominaispiirteisiin.

Snellman-korkeakoulun aikakausi on muuttanut Villa Svalvikin ympäristöä suuntaan, jossa alkuperäinen huvilaympäristökokonaisuus on vaikeasti hahmotettavissa ja julkisen sekä puolijulkisen tilan raja epäselvä. Tärkeimpänä kehittämisen tavoitteena on alueen kehittäminen kulttuurihistoriallisesti arvokkaana kokonaisuutena sekä historiallisen huvilamiljöön ominaispiirteiden säilyttäminen virkistys- ja luonnonarvot huomioiden. Alueen kehittämisen ja alueella tehtävien toimenpiteiden tulee olla alisteisia huvilan päärakennukselle, sekä huvilaympäristökokonaisuudelle. Kaikki toimenpiteet tulee sopeuttaa kulttuurihistorialliseen miljööseen ja jos mahdollista palauttaa tilannetta kohti huvilakauden vaihetta.

Kehittämisperiaatteita varten alue on jaettu neljään osaa, jotka ovat varsinainen huvilan piha-alue, hyötytarhan alue, ranta-alue ja metsäalue. Alueille tulisi laatia hoito- ja kehittämissuunnitelma ja jos suurempiin muutoksiin ryhdytään myös peruskorjaussuunnitelmat, historiallisen ympäristön arvot huomioiden.

Huvilan piha-alue

Näkymät huvilalta Saunalahdelle ovat olennainen osa Villa Svalvikin maisemaa. Huvila-aikakaudella oleskelu sijoittui huvilan terassille tai pylväskuistille. Vieraiden tulosuunta oli rannalta päin, nykyisen ajotien paikalla olleen käytävän johtaessa keittiön ovelta hyötytarhaan. Avoimet, hahmokkaiden puiden kehystämät näkymät huvilan julkisivun ja pylväskuistin kohdalta merelle tulee säilyttää. Huvilalta rannalle laskeva rehevä rinne tulee pitää puoliavoimena ja sisään tuon yhteydessä olevien istutusten korkeuteen kiinnittää huomiota.

Huvilan piha-alueelle 2010-luvulla tehty luonnonkivipengerrykset ja lohkokiviladonnat niihin liittyvine istutuksineen heikentävät muuten melko ehjää vuosisadan vaihteen huvilaympäristökokonaisuutta. Rakenteet ovat kuitenkin helposti poistettavissa ja piha on mahdollista palauttaa pitkälti alkuperäiseen asuunsa. Pihanurmilla kasvaa muun muassa valkokuokkoja, kevättähimöä ja kieloja, joten turhaa pintamaiden kuorimista tai uuden kasvualustan tuomista tulee välttää. Maaperän siemenpankissa on todennäköisesti vanhoja kulttuuriympäristön lajeja, joita ei tämän selvityksen aikana ehditty havaita.

Entisen hyötytarhan alue

Hyötytarha oli huvila-aikakaudella tärkeä osa huvilaympäristökokonaisuutta. Hyötytarhan reunoille rakennetut koulurakennukset ja niiden väliin rakennettu puistomainen nurmialue ovat muuttaneet alkuperäistä maisemallista tilarakennetta ja heikentäneet huvilaympäristön osien yhteyttä toisiinsa sekä niiden välistä hierarkiaa.

Hyötytarhan alue on koulun aktiivisessa käytössä ja uudet istutukset koulun ideologian ja käyttötarpeiden mukaisia. Osa istutuksista ja rakenteista hämärtää maisemallista tilarakennetta sekä alueen yhteyttä rantaan ja huvilaan. Aikaisemmin huvilaympäristön keskeisiin osiin kuulunut hyötytarha on muuttunut omaksi pihamaiseksi kokonaisuudekseen, jossa on nähtävillä enää vain muutamia reliikkimäisiä alkuperäisen hyötypuutarhan osia.

Alueen jatkosuunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että laaksomainen maisematila sekä puoliavoimet näkymät huvilalle ja rantaan säilyvät, sekä pyrkiä sovittamaan uudet rakenteet osaksi historiallista huvilaympäristökokonaisuutta.

Ranta-alue

Huvila-aikakaudella ranta-alueen ilme on ollut puistomainen suurine puineen ja käytävineen. Alueella oli monenlaisia toimintoja, kuten rantasauna, lisäksi venevajassa oli mankelihuone ja vajan vieressä pieni kanala. Uinti - ja veneilyharrastusten lisäksi rannalla oli tenniskenttä, jolla pelattiin paljon.

Rantapuusto tulee pitää nykyiseen tapaan puoliavoimena, vesakkoa ja pienpuustoa vähentämällä. Ranta-alue sisääntulossa oleva suuri opastaulu ja keskellä ranta-alueella olevat vajat ja pressukatokset tulee poistaa tai siirtää parempaan paikkaan. Puutarhajätteet tulee viedä pois ja alue siivota arvoiseensa asuun. Myös istutusten sijaintiin ja korkeuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Alueelle on levinnyt jättitatar, joka tukkii näkymiä kesäisin vielä lisää. Kookkaat tatarlajit kuuluvat haitallisiin vieraslajeihin, joten kasvusto tulee hävittää asianmukaisesti esimerkiksi tukahduttamalla.

Rantasaunan harmaavesisuodin on sijoitettu hyvin näkyvälle paikalle saunan eteen. Suotimen ja kaiken muun tekniikan mallit, sijoitus ja maisemointi tulee suunnitella saunan kulttuurihistoriallinen arvo ja maisema huomioon ottaen. Keskelle hiekkarantaa purkava hulevesiputki laskee alueen virkistysarvoa. Huleveden johtaminen alueella tulee suunnitella uudelleen ja siirtää purkupiste pois rannalta. Putkeen kerätään hulevesiä laajalta alueelta ja jos läpäisemättömät pinnat lisääntyvät esimerkiksi rakentamisen takia, tulee rannalle johdettavan huleveden määrä lisääntymään.

Metsäalue

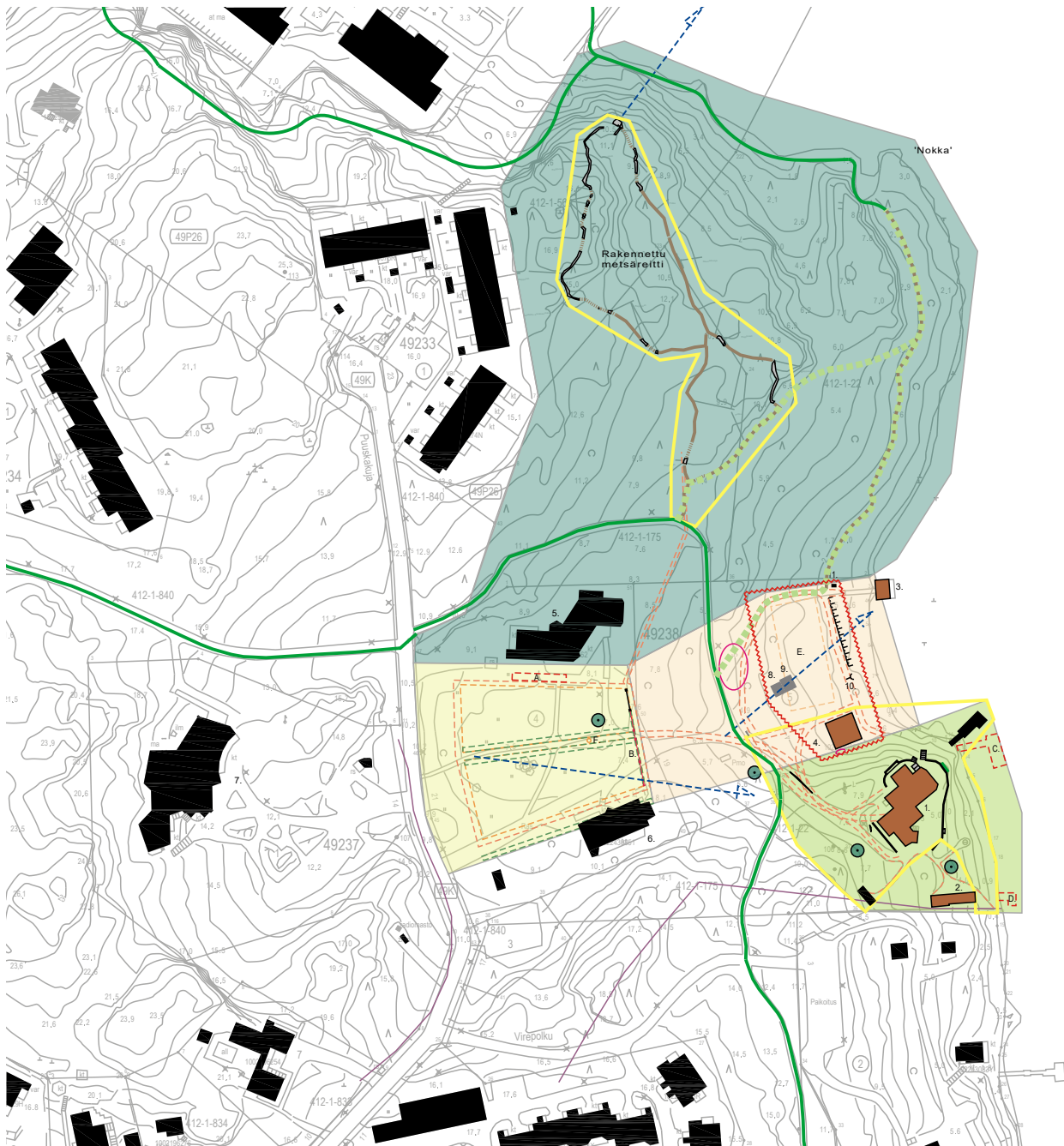
Luonrossakävely ja eväretket rantaan olivat tyyppillistä huvila-aikakauden ajanvietettä, myös vieraiden kanssa vietettiin paljon aikaa ulkotiloissa. Rannalta ja hyötytarhasta on ollut yhteys rakennetulle metsäreitille ja pohjoisnokkaan vievälle rantapolulle. Reitin kivirakenteet mitattiin tämän työn aikana paikoilleen, joten niistä löytyy tarkkaa sijaintitietoa. Metsäreitien kivirakenteet ovat melko hyvin säilyneet, mutta osa niistä on hautautunut näkymättömiin kasvillisuuden alle. Myös näkymät näköalapaikalta Villasaarenselälle ovat kasvaneet umpeen. Rantapolku 'Nokkaan' on edelleen käytössä.

KEHITTÄMISPERIAATTEET

Kuva 97. Villa Svalvikin ympäristöhistoriallinen selvitys: kehittämisperiaatteet (puita ja vajoja ei ole mitattu paikoilleen).

MERKINNÄT

HUVILAYMPÄRISTÖN OSA-ALUEET PIHA HYÖTYTARHA RANTA METSÄ MAISEMATILJA JA NÄKYMÄT UMPEUTUNUT NÄKYMÄ HUVILAYMPÄRISTÖÄ HEIKENTÄVÄ MAISEMAVAURIO PUUTARHA <u>SÄILYNEET HUVILA-AJAN KASVILLISUUSALUEET JA RAKENTEET</u> PÄÄOSIN ALKUPERÄISEN HUVILAPUUTARHAN ILMEEN SÄILYTTÄNYT PUUTARHAN OSA SÄILYNYT TAI AIKAKAUDELLE TYPPIINEN ISTUTETTU PERENNARYHMÄ TAI -ALUE SÄILYNYT TAI AIKAKAUDELLE TYPPIINEN ISTUTETTU PUU SÄILYNYT KÄYTÄVÄLINJAUS TAI POLKU HUVILA-AJALTA OLEVA KIVIRAKENNE HUVILA-AJALTA OLEVA KIVIRAKENNE / PERGOLA MAHDOLLISETI HUVILA-AJALTA PERÄIN OLEVA PENGER	<u>HÄVINNEET HUVILA-AJAN KASVILLISUUSALUEET SEKÄ RAKENTEET</u> HEDELMÄTARHA / KASVIMAA PUUTARHAKASVILLISUUSRYHMÄ POLKU TAI KÄYTÄVÄ KIVIRAKENNE / PERGOLA MUUT MERKINNÄT HUVILA-AIKAKAUDEN RAKENNUS TAI LAITURI PURETTU HUVILA-AIKAKAUDEN LAITURI UUDISRAKENNUS HAITALLINEN VIERASLAJI LAAJASALON ALUEELLINEN KÄVELYN JA PYÖRÄILYN REITTI EHDOTUS RANTAREITIN SUJAINNIKSI SÄILYNEEN POLUN PAIKALLE	<u>HUVILA-ALUEEN SÄILYNEET RAKENNUKSET JA RAKENTEET</u> 1. VILLA SVALVIK 2. PIHARAKENNUS 3. SAUNA 4. VENEVAJA <u>UUDET RAKENNUKSET JA RAKENTEET</u> 5. EKOTALO SALVIA 6. EKOATELJE 7. SNELLMAN KORKEAKOULU 8. VAJA 9. VAJA 10. HULEVESIPUTKEN PURKUPISTE 11. HARMAAVESISUODIN <u>HUVILA-ALUEEN HÄVINNEET RAKENNUKSET JA RAKENTEET</u> A. KASVIHUONE B. PERGOLA C. LAITURI D. LAITURI E. TENNISKENTTÄ F. KAIVO

Metsäreitin kivirakenteet tulisi raivata kevyesti esiin ja korjata tarpeen mukaan. Portaiden lähellä kasvavat pikkutalviokasvustot tulee poistaa, sillä lajilla on taipumus levitä ongelmaksi saakka metsissä. Näköalapaikan näkymälinjalla olevaa puustoa tulisi vähentää näkymien palauttamiseksi. Kaikissa hoitotoimenpiteissä tulee huomioida lepakkoselvityksen suositukset.

Reitit ja tilan julkisuus

Laajasalon alueelliset kävelyn ja pyöräilyn reitit sekä Laajasalon rantareittien tarveselvitys -raportissa ehdotettua reittiä ehdotetaan tässä selvityksessä muutettavaksi siten, että se noudattaa vanhojen huvila-aikakaudelta peräisin olevien käytävien ja polkujen reittejä.

Selvityksen tekohetkellä koko alue oli vuokrattu Ahtola-kulttuurisäätiölle, joka on vuokrannut Villa Svalvikin edelleen Woima-säätiölle. Tänä päivänä Villa Svalvik toimii kultturi-, koulutus- ja juhlatilana. Kesällä 2021 huvilalla oli meneillään remontti.

Olemassa oleva virkistysreitti kulkee keskeltä vuokra-aluetta, entisen hyötytarha-alueen ja ranta-alueen välistä. Villa Svalvikin sisääntulossa on selkeä yksityisalue -kyltti, mutta muuten julkisen, puolijulkisen tai yksityisten alueiden rajoja ei ole merkitty.

Huvilaympäristökokonaisuuden eheyttämisen ja kulttuuri- maiseman säilyttämisen kannalta on hyvä, ettei aitoja ole rakennettu, vaikka ympäristön osat ovat eriytyneet toisistaan. Jos rajojen merkitsemiseen tulee tarvetta, siihen tulee käyttää sellaisia keinoja, jotka eivät riko kokonaisuutta lisää. Tällaisia ovat esimerkiksi pergolarakenteen jatkaminen hyötytarha-alueen reunassa tai muu kasvillisuuden käyttö.

Kuva 98. Villa Svalvikin sisääntulo keväällä 2021.

8 Viitteet

1. Museovirasto. (2021, 9 15). Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY.
2. Tarjanne H. Laajasalon huviloita 2009. s. 18
3. Helsingin kaupunki, Kaupunkiympäristö. (2020). Jollaksen kartanon ympäristöhistoriallinen selvitys ja kehittämissperiaatteet 2020:33.
4. Tarjanne H. Laajasalon huviloita 2009. s. 18-20 ja 31-35
5. Tarjanne H. Laajasalon huviloita 2009. s. 31-35 sekä Museovirasto. (2021, 9 15). Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY.
6. Helsingin kaupunki, Kaupunkiympäristö. (2020). Jollaksen kartanon ympäristöhistoriallinen selvitys ja kehittämissperiaatteet 2020:30.
7. Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson. (2020). Jollaksen ja itäisen Hevossalmen alueen täydentävä rakennusinventointi. Helsinki: Helsingin kaupunki.
8. Villa Svalvikin infotaulu.
9. Villa Svalvikin infotaulu.
10. Ahtola-kulttuurisäätiön verkkosivut
11. Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson. (2020). Jollaksen ja itäisen Hevossalmen alueen täydentävä rakennusinventointi. Helsinki: Helsingin kaupunki.
12. Helsingin kaupunginmuseo. Laajasalon ennen vuotta 1940 käyttöön otetut rakennukset.
13. Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson. (2020). Jollaksen ja itäisen Hevossalmen alueen täydentävä rakennusinventointi. Helsinki: Helsingin kaupunki.

9 Lähteet

Haastattelut

Saikku, M. (2021, 9 2). (J. Salmela, haastattelija)

Väisänen, E. (2021, 8 11). (J. Salmela, haastattelija)

Kirjalliset lähteet

Ahtola kulttuurisäätiö. (2021, 11 15). Retrieved from <https://www.xn--ahtolakulttuuristi-0tba49a.fi/>

Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson. (2020). Jollaksen ja itäisen Hevossalmen alueen täydentävä rakennusinventointi. Helsinki: Helsingin kaupunki.

Helsingin Kaupunginmuseo. (2008). Laajasalon ennen vuotta 1940 rakennetut rakennukset. Retrieved from <https://www.hel.fi/hel2/kaumuseo/rakennusinventoinnit/laajasalo/aloitatasta.htm>

Helsingin kaupunki. (2021, 9 20). Virka-Arska. Retrieved from <http://virka-arska.hel.fi/>

Helsingin kaupunki, Kaupunkiympäristö. (2020). Jollaksen kartanon ympäristöhistoriallinen selvitys ja kehittämissperiaatteet, Kaupunkiympäristön julkaisuja 2020:33. Helsinki: Kaupunkiympäristö.

Museovirasto. (2021, 9 15). Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. Retrieved from Helsingin

höyrylaivareittien kesähuvila-asutus: http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1573

Tarjanne, H. (2009). Laajasalon historiaa. In Huviloita Laajasalossa (pp. 12-21). Helsinki: Helsingin kaupunginmuseo.

Villa Svalvik infotaulu. (2021, 8 5). Helsinki.

Kartat

Historialliset kartat: Kansallisarkisto, vanhatkartat.fi

Muut kartat: Helsingin kaupunki Vipunen

Selvitys on tehty suppeana ja pääosin pandemian sulkutilojen aikana. Historiallisena lähdeaineistona on käytetty olemassa olevaa ja helposti saatavilla olevaa materiaalia.

Helsinki

Kaupunkiympäristön toimiala huolehtii Helsingin kaupunkiympäristön suunnittelusta, rakentamisesta ja ylläpidosta, rakennusvalvonnasta sekä ympäristöön liittyvistä palveluista.

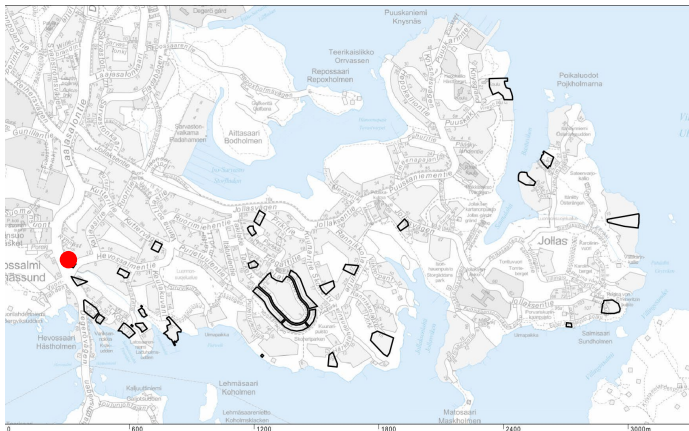
Jollaksen ja Hevossalmen suojeltavat pientalot

Kuvaliite suojelukohteista 26.1.2024

Helsinki

Hevossalmentie

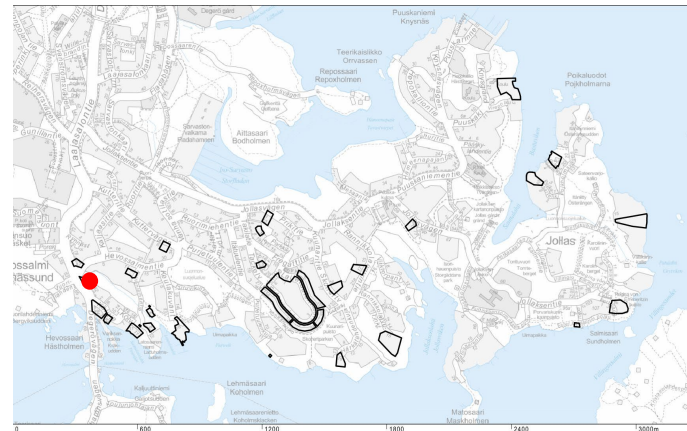
- 1920-luvun asuinrakennus, nykyinen ilme syntynyt 1950-luvun laajennuksen myötä
- Suojelumerkintä sr-3.

Helsinki

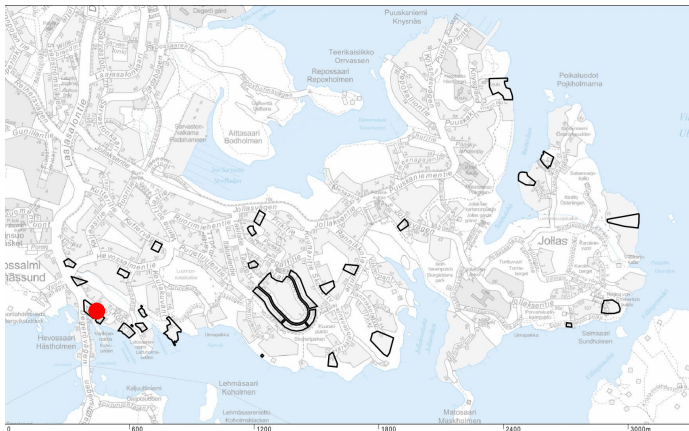
Laajasalontie

- Laajasalontien maisemassa tunnusomainen ja ilmeeltään hyvin säilynyt pieni 1930-luvun loma-asunto.
- Suojelumerkintä sr-3.

Kölitie

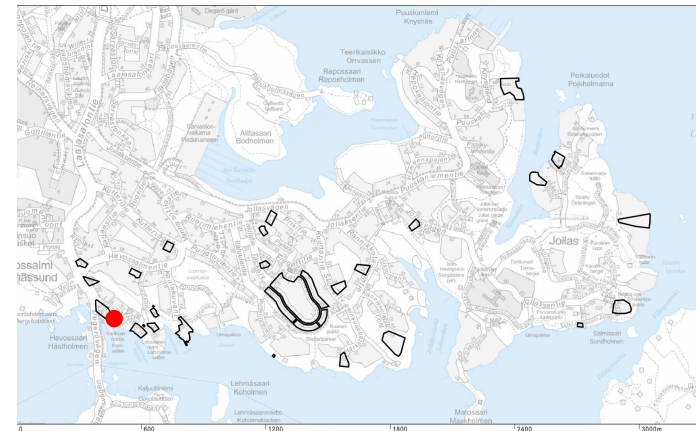
- Maisemassa näkyvästi sijoittuva, kalastajaperheelle 1920-luvulla rakennettu tai uudistettu vanhempi taitekattoinen asuinrakennus. Rakennus on julkisivun myöhemmästä levyverhouksesta ja uudistetusta väriyksestään huolimatta varsin hyvin säilyttänyt vanhat huvilamaiset piirteensä. Kokonaisuuteen liittyy hoidettu puutarhamainen piha ja tien varteen sijoittuva vanha vaja.
- Suojelumerkinnyt sr-2, sr-3, AO/s.

Helsinki

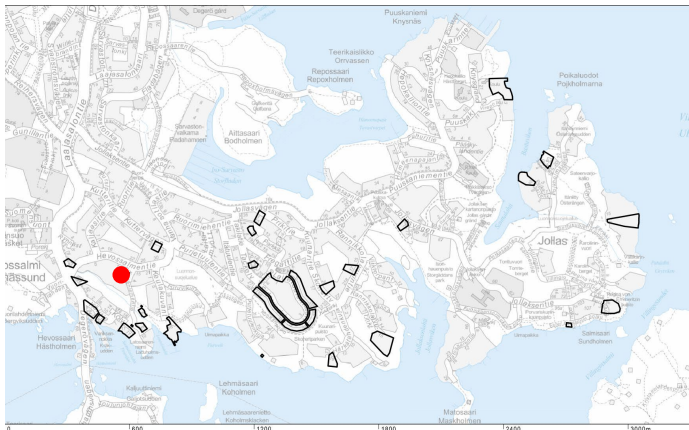
Kölitie

- Kalastajaperheelle 1910-luvun lopulla rakennettu taitekattoinen asuinrakennus, jonka ilme on myöhemmissä korjauksissa jossain määrin muuttunut.
- Suojelumerkinnyt sr-2, AO/s.

Kallioniementie

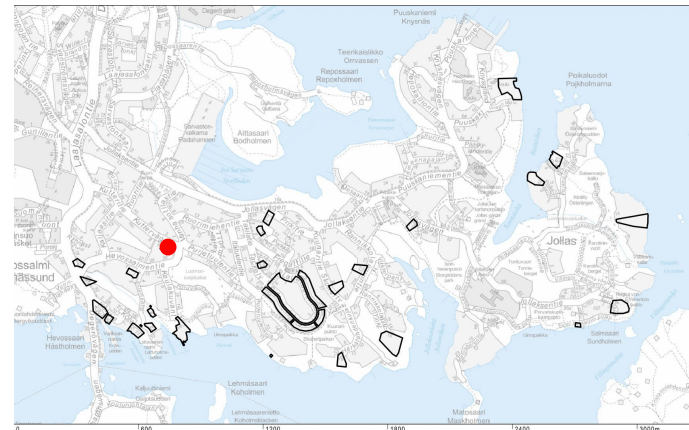
- Aikakaudelleen tyypillinen ja ilmeeltään varsin hyvin säilynyt ruskealla limilautavuorauksella varustettu pienehkö 1950-luvun asuinrakennus. Rakennukseen liittyy myöhempiä alkuperäiseen ilmeeseen onnistuneesti sovitettuja laajennuksia.
- Suojelumerkintä sr-3.

Helsinki

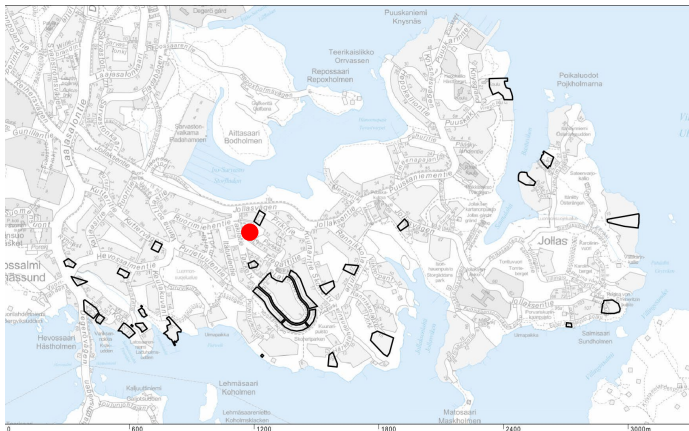
Kutteritie

- Yksityiskohtiaan myöten alkuperäisen ilmeensä säilyttänyt, yksilöllisesti suunniteltu 1950-luvun pientalo, jossa näkyy funktionalismin ja 1950-luvun romantiikan vaikutteita.
- Suojelumerkintä sr-3.

Parkkikuja

- Myöhempien julkisivukorjausten myötä ilmeeltään jossain määrin muuttunut Puutalo Oy:n 1940-luvun tyyppitalo.
- Suojelumerkintä sr-3.

Helsinki

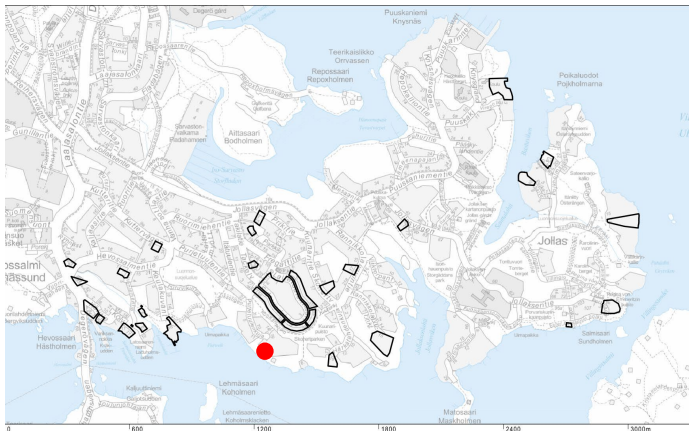
Parkkikuja

- Maisemassa näkyvästi sijoittuva, myöhemmissä korjauksissa ilmeeltään jonkin verran muuttunut 1930-luvun hirsipintainen kesähuvi.
- Suojelumerkintä sr-2.

Kuunaripuisto

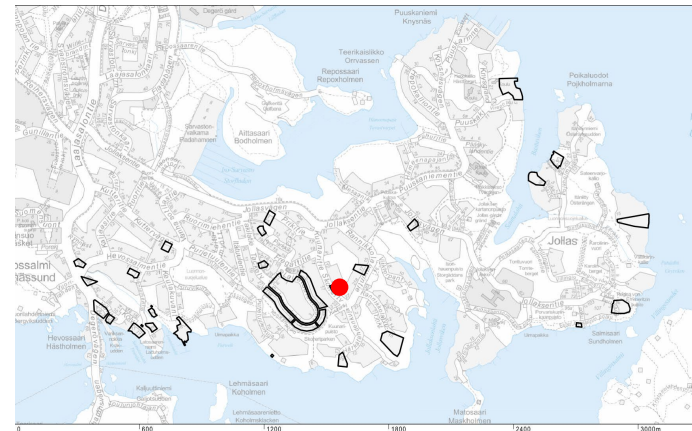
- Rantamaisemassa tunnusomainen, taustalla kalliolla sijaitsevaan Tallbergan huvilaan liittyvä kaunis pieni uimahuone. Rakennus lienee rakennettu tai uusittu 1900-luvun alkupuolella.
- Suojelumerkintä sr-2.

Helsinki

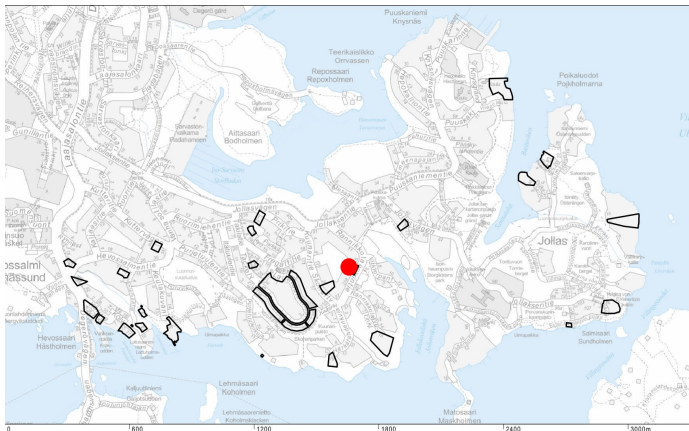
Kuunaritie

- Kaupunkikuvassa näkyvästi sijoittuva, 1950-luvun alussa rakennettu akateemikko kuvanveistäjä Sakari Jauhiaisen asuin- ja ateljeetalo, johon liittyy pihaa rajaava sauna ja vajarakennus. Julkisivun myöhempi lautavuoraus on jossain määrin muuttanut alkuperäistä ilmettä.
- Suojelumerkinnät sr-3, AO/s.

Rannikkolaivurintie

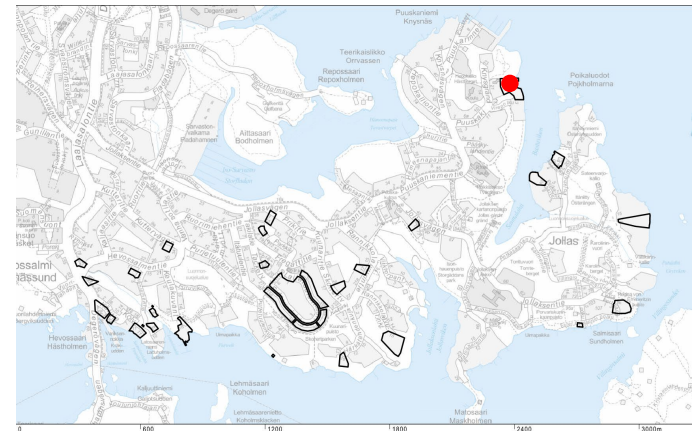
- Kaupunkikuvassa näkyvästi sijoittuva hirsipintainen 1950-luvun erämaa-ateljee henkeen uudistettu ja laajennettu asuinrakennus.
- Suojelumerkinnyt sr-2, AO/s.

Helsinki

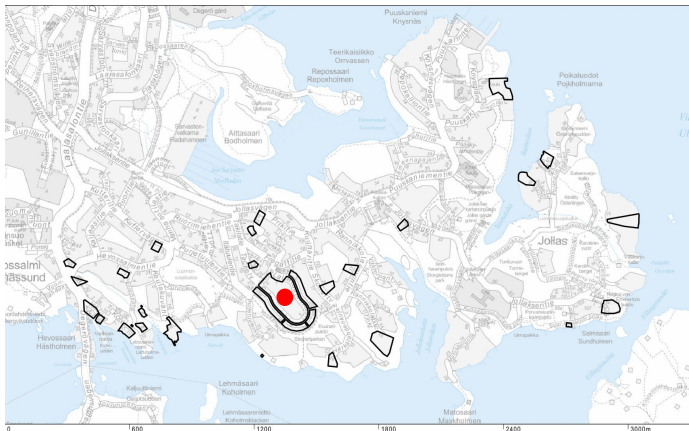
Puuskakuja

- Vanhan huvilan pihapiiriin liittyvä kapearunkoinen vanhempi vaja, johon liittyy pienehkö kesähuone. Suojelumerkintä sr-3.
- Vanhan huvilan pihapiiriin liittyvä hirsirakenteinen vanhempi ranta-aitta ja venevaja. Suojelumerkintä sr-2.
- Maisemassa tunnusomainen, vanhan huvilan ympäristöön liittyvä, klassisismiin piirteitä omaava ja ilmeeltään hyvin säilynyt vanhempi uimahuone. Suojelumerkintä sr-2.
- Korttelialueen suojelumerkintä P/s

Laitatuulenkaari

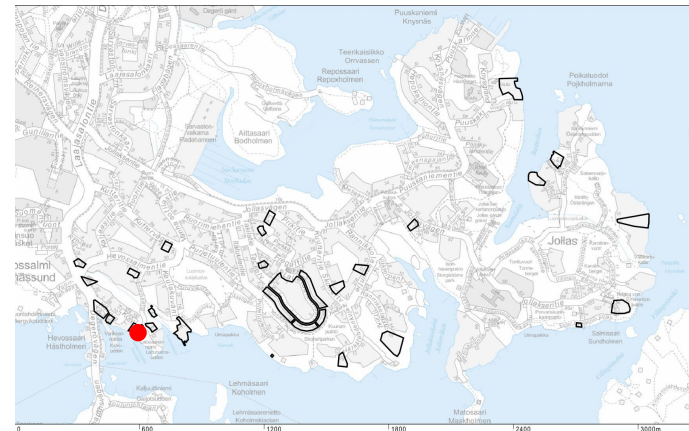
- Yhtenäisen ja tilallisesti kiinnostavan kokonaisuuden muodostava, 1980-luvun korkeatasoista asuntoarkkitehtuuria ja pihasuunnittelua edustava pientaloalue. Kokonaisuuden muodostava huolella maastoon sovitettut rakennukset, yksityiskohtiaan myöten huolella suunniteltu ja toteutettu lähiympäristö istutuksineen, kulkureitteineen ja yhteistiloineen, sekä rakennetulle ympäristölle kontrastia muodostava luonnontilaisena säilytetyt luonnonvaraiset kallioalueet. Rakennukset, pihat ja ympäristö kokonaisuudessaan on hyvin säilyttänyt alkuperäisen ilmeensä.
- Suojelumerkintä sr-2, AP/s.

Helsinki

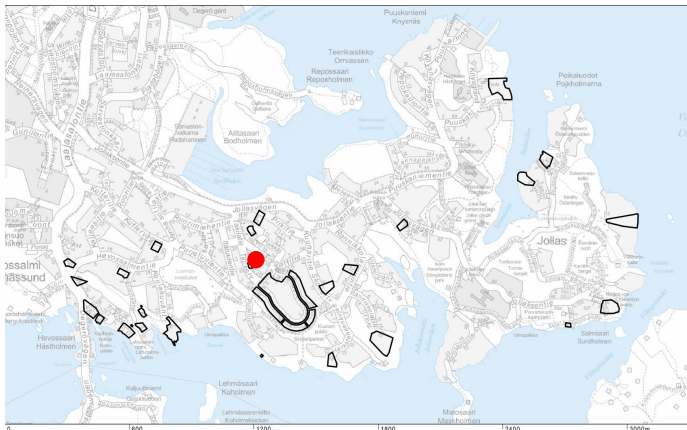
Kölitie

- Pienempi vanhempi huvilamainen rakennus, jonka alkuperäiset piirteet ovat myöhempien korjausten seurauksena muuttuneet.
- Suojelumerkinnät sr-3, AO/s.

Fregattikuja

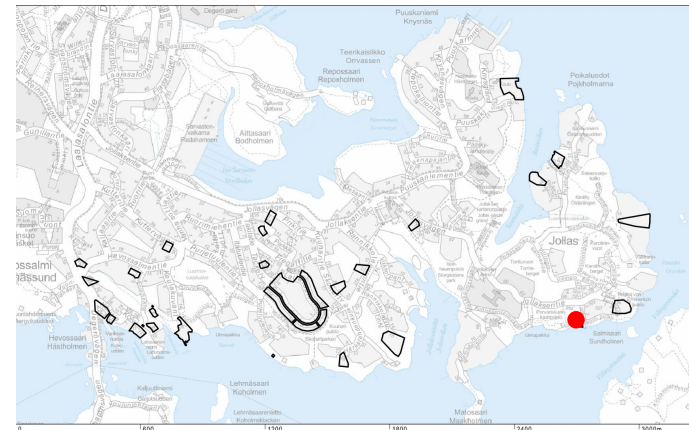
- Kaupunkikuvassa näkyvälle paikalle sijoittuva, ilmeeltään lähes alkuperäisenä säilynyt tyypiltään erityinen jälleenrakentamiskauden pientalo.
- Suojelumerkintä sr-3.

Helsinki

Villinginsaarenpolku

- Huvilaympäristöön liittyvä ja rantamaisemassa näkyvästi sijoittuva 1950-luvun saunarakennus. Matti Finellin suunnitteleman rakennuksen arkkitehtuuri on harkittua ja yksityiskohdiltaan viimeisteltyä. Terrassin lasitusta lukuun ottamatta on rakennus hyvin säilyttänyt alkuperäiset piirteensä.
- Suojelumerkintä sr-3.

Jollaksentie

- 1960-luvun korkeatasoista pientaloarkkitehtuuria edustava, arkkitehti Jaakko Kontion suunnittelema kotitalo.
- Suojelumerkintä sr-2.

Helsinki

Poikasaartenpolku

- Saunalahden maisemassa näkyvästi sijoittuva, alkuperäisen ilmeensä pääosin säilyttänyt, alueelle tyypillinen, 1940-luvun huvilamainen asuinrakennus, johon liittyy mm. tummaksi petsattu ulkovuoraus ja ikkunaluukut.
- Suojelumerkinnät sr-3 / AO/s.

